Muhurta chintaman

॥ श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमहल्लाचूलानारास्थानेवासछापाखानामेरामकुमार
मिश्रजीकेइहांयहपोथीमुहूर्त्तचिन्तामणिटीकासहितछपी॥ संवत१९३० मि०१

।।श्रीगणेशाय नमः कैलासे पूर्णराकाहिमकररुचिरे वीक्ष्य बिंबं स्वकीयम् भूयो भूयोऽपि धावत्यतिभटकरटिस्पर्धया चंडमुण्डः माधावत्वं त्वदंघ्रि
प्रहरति भिरतो धूयते सौधरिंखी सवावाम्भिनिरुद्धः कपटकरटिनः केलयो नः पुनंतु १ मुहूर्त्तचिंतामणिसंज्ञकस्य स्वयंकृतस्य प्रमिताक्षराख्यम्
रम्यं विधत्ते विवृतिं प्रणम्य विघ्नवर्क्के रुद्रान् पितरौ गुरूंश्च २ प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधितकर्त्तव्यताकस्व
भीष्टगणेशदेवतास्मृतिरूपं मंगलमिंद्रवज्रयोपनिबध्नाति गौरीश्रव इति द्विपस्य गजस्य आस्यं मुखं यस्येति द्विपास्यो गणेशो विघ्नं हरतु नाशयतु युष्मा
कमिति शेषः कीदृशो गणेशः गौरीश्रवः केतकपत्रभंगं हस्तेनाकृष्य मुखाग्रे दधत् गौरी पार्वती तस्याः श्रवणयोः स्थितं केतक्याः पुष्पकेतकं तस्य पत्रं पर्णं
तस्य भंगं खंडं हस्तेन शुंडादंडेनाकृष्य गृहीत्वा स्वमुखाग्रे स्वमुखोष्ठे दधाति स्थापयतीति दधत् अनेन गणेशस्य बाललीला सूचिता बालोऽपि मातृसमीप

श्रीगणेशाय नमः गौरीश्रवः केतकपत्रभंगमाकृष्य हस्तेन दधन्मुखाग्रे विघ्नं मुहूर्त्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहो हरतु द्विपा
स्यः १ क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुं संक्षिप्तसारार्थविलासगर्भम् अनन्तदैवज्ञसुतः स रामो मुहूर्त्तचिन्तामणिमातनोति २ ॥

वर्त्तिपत्रं किंचित्स्वल्पं वस्तु बलात्कारेण गृहीत्वा मुखे निक्षिपतीति अतएव मुहूर्त्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहः मुहूर्त्तैः क्षणमात्रं आकलितो निःसृतो द्वितीयदंतप्र
रोहो द्वितीयदंतोद्गमो यस्य सः अनेन केतकपत्रस्य मुखस्थापनसमये यावन्निगरणं न करोति तावद्गणेशोऽपि द्विदंत एवालौकिकैरित्यद्भुतोपमेयम् १ अथ ज्यो
तिषग्रंथमारभमाणो विषयप्रयोजनसंबंधाधिकारिणः सूचयन् कर्त्तव्यं उपजातिकया प्रतिजानीते क्रियाकलापेति अनंताख्यज्योतिर्वित् पुत्रः स प्र
सिद्धः रामो मुहूर्त्तचिंतामणिं मुहूर्त्तानां दिनशुद्धिविशेषणाल्लक्षणया तदुपलक्षितः कालो मुहूर्त्तशब्देनोच्यते तस्य चिंता शुद्धाशुद्धिस्तस्यां मणिरिव मुहूर्त्तचिं
तामणिर्ज्योतिषग्रन्थमातनोति । निषधतीनामाधारस्तथायमपि ग्रन्थो निखिलमुहूर्त्तानामाधार इत्यन्वर्थनामानं मुहूर्त्तचिन्तामणिं ज्योतिषग्रंथमातनोति ।
निषधविद्यादिसंनिवेशविशेषेण निरूपयतीत्यर्थः ननु जीर्णग्रन्थैरेव मुहूर्त्तविचारे सिद्धे किमनेनेत्यत आह कीदृशं मुहूर्त्तचिंतामणिं क्रियाकलापप्रतिपत्ति

हेतुः क्रियाजातकर्मादिकास्तासां कलापः समूहः तस्य अमुकस्मिन्शुभदिने कार्यमेतदस्मिन्नशुभदिने कार्यमित्येवंरूपा तदुत्तरं प्रतिपत्तिः ।
सम्यक्ज्ञानं तस्य हेतुः कारणं अयमर्थः अन्यग्रन्थेषु तिथ्यादिप्रकरणेषु तिथ्यादिशुद्धिरुक्ता तत्र ज्ञानं तत्तत्प्रकरणानां पुनः पुनरालोडनेन सिद्ध्येदिति वि
एवं अनेकस्मिन्नेव पद्ये ये मुहूर्त्ता विचार्यंते तस्य तत्रैव निर्वाह इति लाघवं नन्वन्येष्वपि ग्रन्थेषु एवंविधमुहूर्त्तनिरूपणात् व्यर्थोयं श्रम इत्यत आह मु
नः कीदृशं मुहूर्त्तचिंतामणिं संक्षिप्तसारार्थविलासगर्भं संक्षिप्तश्चासौ सारार्थविलासगर्भविष्फुरदर्थस्य विलासः प्रकाशः स गर्भे यस्यासौ अन्यशब्दलाघ
वे विष्फुरदर्थस्य निरूपणं यथा गुरुमुखं विनैवार्थज्ञानं स्यान्मनसि जागर्त्ति तथा नान्यग्रन्थेषु तत्र शब्दकाठिन्याद्गुरुमुखादपि झटित्यर्थज्ञानं न भवतीत्येतद्
र्थमस्यारम्भ इति ननु संबंधादिचतुष्टयकथनं विना कथं श्रोतृप्रवृत्तिः उक्तं च सिद्धिः श्रोतृप्रवृत्तानां संबन्धकथनाद्यतः तस्मात्सर्वेषु शास्त्रेषु संबन्धः पूर्व
मुच्यते किमेवात्राभिधेयं स्यादिति एवं तु केनचित् यावत्प्रयोजनं नोक्तं तावत्तत्केन गृह्यत इति उच्यते मुहूर्त्तचिंतामणिमित्यनेनैव पदेनैव सर्वं सूचितं
तथा च नारदः अस्य शास्त्रस्य संबन्धो वेदांगमिति धातृतः इति यद्वात्राभिधेयपदार्थानां मुहूर्त्तानां ग्रन्थस्य च प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबन्धः प्रयोजनं तु
शुभाशुभनिरूपणं विवाहादिकालनिर्णयश्च यदाह नारदः प्रयोजनं च जगतः शुभाशुभनिरूपणमिति कश्यपोपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्म
णां प्रयोजनं व्रतोद्वाहक्रियाणां कालनिर्णय इति तज्जिज्ञासुरधिकारी स च द्विज एव नान्यः उक्तं च नारदेन सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कन्धत्रयात्मकं वे
दस्य निर्मलं चक्षुः ज्योतिःशास्त्रमकल्मषं विनैतदखिलं श्रौतस्मार्त्तं कर्म न सिध्यति तस्माज्जगद्धितायेदं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा अत एव द्विजैरेतदध्ये
तव्यं प्रयत्नतः अत्रैवकारस्य पाठक्रमेण योजने प्रयोजनं विनैव ज्योतिःशास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वं प्रतीयते द्विजैरेवेति व्याख्याने द्विजव्यतिरिक्तैः शूद्रै
र्नाध्येयमिति च प्रतीयते व्याख्यानद्वयमपि युक्तमेव ननु कथं श्रौतस्मार्त्तकर्मोपयोगि ज्योतिषमिति चेत् उच्यते अष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत वसंते
ब्राह्मणोऽग्नीनादधीत दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेतेत्यादिश्रुतयः संति तत्र वर्षादिज्ञानं वसंतादृतुज्ञानं दर्शपूर्णमासयोर्ज्ञानं च ज्योतिषं विना सर्वथा न निर्वह
तीत्यवश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रम् उक्तं च वेदांगज्योतिषे वेदा हि यज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्वा विहिताश्च यज्ञाः तस्मादिदं कालविधानशास्त्रं यो ।

मु.टी.
म.ष.
२

ज्योतिषं वेदसंवत्सरज्ञानं यथा शिखा मयूराणां नागानां मणयो यथा तद्वद्वेदाङ्गशास्त्राणां गणितं मूर्धनि स्थितं तस्मात्कर्मोपयोगिकतयाऽ
वश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रम् तच्च सुपरीक्षितशिष्याय देयम् तदुक्तं श्रुतौ विद्या ह वै ब्राह्मणमाजगाम गोपाय मा शेवधिष्टेऽहमस्मि असूयकायानृ
जवेऽयतायन मा ब्रूया अवीर्यवती यथा स्याम् अन्यच्च नैतद्देयं दुर्विनीताय जातु ज्ञानं गुप्तं तद्धि सम्यक् फलाय अस्थाने हि स्थाप्यमानं चैव वाचा देवी
कोपान्निर्दहेत्तं चिराय विनयावनताय दीयमानं प्रभवेत्कल्पितवसुफलाय उपकृत्यानुचिन्तकानुशास्त्राण्युपकारस्य परं हि साधुरेवेति भद्रपाठोऽति
महान्दोषः गर्गः स्नेहाल्लोभाच्च मोहाच्च यो विप्रो ज्ञानतोऽपि वा शूद्राणामुपदेशं तु विद्यात्स नरकं व्रजेदिति ज्योतिःशास्त्राध्ययने फलमाह माण्डव्यः
एवंविधस्य श्रुतिनेत्रशास्त्रस्वरूपभर्तुः खलु दर्शनं वै निहत्य शेषकलुषं जनानां पुण्यं धर्मसुखास्पदं स्यात् अत्र ज्ञानविशेषेण ज्योतिर्विदः पू
ज्यता रतस्य जीर्णस्य चापि दृष्टदिनकृतपापहृति सिद्धान्तवेत्ता त्रिदिनजनितदोषं तन्त्रविद्दृष्ट एव करणभगणवेत्ताहस्त्यहोरात्रदोषं जनयति
घनमहस्तामभूत्सूची नक्षत्रसूचीलक्षणं बृहत्संहितायाम् अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते स पङ्क्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः
तिथ्युर्वी तत्त्व जानाति ग्रहाणां नैव साधनम् परवाक्येन वर्तन्ते ते वै नक्षत्रसूचकः नक्षत्रं सूचयतीति नक्षत्रसूची नक्षत्रसूचको दृष्टमुपवा
संकीर्तितः स व्रजत्यन्धतामिस्रमार्धं मुक्तविडं विना नक्षत्रजीविनं पापं भिषजं शुल्कजीविनम् तार्क्ष्य पौराणिकादीश्च वाङ्मात्रेणापि ना
चयेत् क्षस्विडविना नक्षत्रसूचके नृसहाधृतामिस्रं नरकं व्रजन्ति अतश्चाद्य यथाशास्त्रमारेभक एव न नक्षत्रसूचकः न तु संपूर्णशास्त्रप
ठितास्वादी दैवज्ञत्वं प्रपद्यत इत्युक्तत्वात् पूर्वकर्मार्जितसदसत्कर्मविपाको दैवं तज्जानातीति दैवज्ञः तस्य भावो दैवज्ञत्वं गुरुः दैवज्ञैः शास्त्रतत्त्व
वेत्तृभिः चान्विष्यते यदि सन्मुहूर्तः समन्वेष्या नान्येन नक्षत्रसूचकेनेति अतएव कश्यपो वेदपारगसाहित्येनैव नक्षत्रसूचकस्य श्राद्धभोजनमाह
आशौचिग्रभहताच्च व्यंगो नक्षत्रसूचकः काणः कुण्ठश्च मन्दश्चित्रि मूर्खः कुष्ठी च वान् सर्वे श्राद्धे नियोक्तव्या मिश्रिता वेदपारगैरिति वसिष्ठः त्रि राम:
स्कन्दपारगमेव पूज्यः श्राद्धे सदा भृक्करदं मध्ये नक्षत्रसूची खलु पापरूपो हयः सदा सर्वेषु धर्मकृत्येषु वराहोऽपि सांवत्सरिके देशे कर्तव्य भूति २

मिच्छता। यस्य मुहूर्तो हि यत्रैषः पापं तत्र न विद्यते मुहूर्ततिथिनक्षत्रम् तवश्चायनानि च सर्वाण्येवाकुलानि स्युर्न स्यात्सांवत्सरो यदि अतो गणकं
नायतुष्पात्केयत्नमभ्यधायि धर्मशास्त्रे तत्र सूचकाभिप्रायेण स्वयं महाप्रयोजनं तु एतच्छास्त्रस्य सम्यक् ज्ञानाद्ब्रह्मसायुज्यमिति तथा च गर्गः ज्योति-
श्चक्रे तु लोकस्य सर्वस्योक्तं शुभाशुभम् ज्योतिर्ज्ञानं तु यो वेद स याति परमां गतिम् सूर्यसिद्धान्ते दिव्यं चक्षुर्ग्रहाणां तु दर्शितं ज्ञानमुत्तमम् विज्ञाया
र्कादिलोकेषु स्थानं प्राप्नोति शाश्वतम् वराहः न सांवत्सरपाठी च नरकेषु परिपच्यते ब्रह्मलोकप्रतिष्ठां च लभते दैवचिन्तकः इति तस्माज्ज्योतिःशास्त्रमव-
श्यमध्येतव्यमिति स्थितं तत्राप्यार्षवाक्यतापाठमात्रेणापि फलमस्ति स्वस्त्यादिपदवदिति अथ मुहूर्तप्रयोजनमाह सत्याचार्यः शुभसत्क्रियारम्भ-
जनितापर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्योतिस्तत्र प्रयोजनमिति तेन शुभमुहूर्तारम्भकार्यं सिध्यत्यशुभमुहूर्तारब्धं तु न सिध्यतीति तन्न युज्यते येन
कृतसाधनं यत्तस्य विपाकस्य सोऽस्ति वेत्ति वा यः साक्षात्त्रिपतिज्ञः सोऽपि न शक्तोऽन्यथा कर्तुमिति शौनकोक्तेः प्राचीनसदसत्कर्मरूपदैवस्यावश्यंभावि-
त्वादिति न च विवाहविवाहादिषु विहितकालस्य पुरुषप्रयत्नसाध्यत्वादुभययोगेनैव कार्यसिद्धिर्न केवलं दैवेनेति तदुक्तं कश्यपवार्किणा फ
लेद्यदि प्राक्तनमेव नन्वा किं कृष्याद्युपायेषु परः प्रयत्नः श्रुतिः स्मृतिश्चापि ऋणानि षेधविद्यात्मकेकर्मणि किं निपुणोति यदि तु दैवमेव फलं तदा सर्वेजि-
मे कृष्याद्युपायेषु कथं प्रवर्त्तेतेति किंच श्रुतिस्मृत्यादयोऽपि निषेधविध्यात्मका निरर्थकाः स्युः न च समारोहेन बाहुभ्यां नदीं तरेत्संध्यायमभ्याप-
यतेत्यादीनामाश्वलायनादिवचनानां चिकित्साशास्त्रस्य च वैयर्थ्यप्रसङ्गः स्यादित्यर्थः याज्ञवल्क्योऽपि दैवे पुरुषकारे पि कर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तत्र दै-
वमभिव्यक्तं पौरुषं पौर्वदैहिकमिति कर्मसिद्धिः फलप्राप्तिर्निष्ठा निष्पत्तिः सा च केवलं दैवेन व्यवस्थिता अपि तु पुरुषकारेऽपि पुरुषकारः प्रयत्नः
पुरुषकाराभावे दैवमेव नास्तीत्याह तत्र दैवमिति पूर्वदेहार्जितं पौरुषमेव दैवमित्युच्यते तच्चास्य पुरुषप्रयत्नानन्तरं महाफलोदयेन अभिव्यक्तं भवति।
अत एव वसन्तराजः पूर्वजन्मजनितं पुराविदः कर्म दैवमिति संप्रचक्षते उद्यमेन समुपार्जितं तदा वाञ्छितफलति नैव केवलमिति दैवप्रयत्नयोरन्यतरो नासि-
द्धिर्भवतीत्यत्र दृष्टान्तमाह या[...]: यथा ह्येकेन चक्रेण रथस्य न गतिर्भवेत् तद्वत्पुरुषकारेण विना दैवं न सिध्यति केचनाकोऽपि प्राक्कर्मबीजसत्सिद्धि

मु·टी· नरोवौ संस्कारवत्कर्मविधीयमानम् शोषाययोयायच्चयस्य तस्मात्सदाचारवतांनहानिरितियस्मात्कर्मजन्मांतरोपार्जितंकर्मदैवस्संत
मु·प· स्य विधीयमानंअधुनाक्रियमाणंकर्मशोषायचभवति किंवटबीजंसलिलानलैर्वा संस्कारवत् यथासद्बीजंशुभैस्सलिलादिसंस्कारैः संस्कृतं
३ सद्दुद्देतिवर्धतेच तद्वत्प्राक्कर्मापिएहिकेनसत्प्रयत्नेनवर्धते अंन्यथाक्षीयतइत्यर्थः तस्माज्ज्योतिःशास्त्रविहितकालेविवाहादिकुर्वतोशांतिचिकि
त्सादिसदाचारवतांपुरुषाणांसदा नहानिःस्यात् अन्यच्च दैवंहिपुरुषनिष्ठंतद्देशकालवशतएवविपच्यते दुष्टमपिदुष्टान्तरसाहित्येनैतत् दुष्टकारि
भवति यथादुर्जनोरन्यान्वेषणेन अतएववसंतराजः सर्पवन्हिविषकंटकादिकंयेनदैवशरण्योपिमानवः दूरतस्त्यजतिपौरुषंतदातेननस्फुरति।
दैवंतोधिकं पौरुषेणत्वस्यप्सितांगतिंप्राप्नुवंति पुरुषाःक्रमेधसः यांतिदैवशरणालयंयथापादपाज्वलतिदावपावकेइति अतःशकुननिमित्तादि
भिःसूचितमशुभेचफलंशुभेनप्रयत्नेनचव्यतएव तथाचवसंतराजःतन्निरूप्यशकुनेनदुःस्वदैवंचयंतिनियतंसमुद्यतं पौरुषेणपुरुषाःक्रमेधसः
संश्रयंतिफलानिहितमिति तदैवफलंदुःखंसमुद्यतंशकुनेननिरूप्यज्ञात्वापुरुषाःपौरुषेणवंचयन्तीत्यर्थम् यथायेनग्रहेणयावतीदशान्तर्दशा
वाहंतीतस्याःफलपरिपाकःतावन्तंकालमभिव्याप्यभवेदेवंतिस्थितेदशाप्रवेशकालीनचंद्रादयच्छुभाशुभफलनिरूपणंयथातस्यदशाफलस्या।
न्यथात्वमसत्त्वमाधिक्यंवावोरुधयतितद्वदेतदपिबोद्धव्यम् नन्वनंतरोक्तसर्पविषयवघादिदृष्टान्तेनपौरुषमेवफलसाधनंकथंनस्यात् तथा
वचृहद्यात्रायांवराहः तथापरे तपस्यैवदैवंधैर्यावलंबिनःप्रत्यसतः क्रियासिद्धौकेवलंजगुरुद्यमं उत्थानहीनोराजाहिबुद्धिमानपिसर्वदा प्र
धर्षणीयःशत्रूणांभुजंगइवनिर्विषः विधानगणनाज्जडःपुरुषकारमुक्तादरोमनोरथपरिश्रमैर्नपरितुंवतिश्रीमुखपराक्रमविनिश्चितेकसु
नयोहियतः कृतेहरिमंदस्रवासितंपिबतिकुंजरास्तकमधुदत्यादि उच्यते समानभूमिषुसमानसलिलादिप्रयत्नेपिफलवैचित्र्यदर्शनात् का
रणांतरंकल्प्यतेतद्देवंदैवमिति अतउभयोर्योगेसत्येवफलसिद्धिरिति एतदपितत्रैव कृषिवृष्टिसमायोगादृश्यतेफलसिद्धयः अस्मिन्नर्थेशृणु
श्लोकान्द्वैपायनमुखोद्गतान् कृषिःपौरुषंवृष्टिर्दैवः कर्षकःपौरुषेणकृषिंकरोतितांम् दैवंवृष्ट्यासाधयति अथकृषिंकरोतिचेत्तदावृष्ट्याविनानकिं

चिंत्फलमाप्नोति यद्दिपुनः कर्षकोबीजंवपति दैवंचवर्षति तदाफलमधिकमुत्पद्यते एवंदैवपुरुषकारयोः समयोर्यत्फलसिद्ध्योदृश्यते अत्रार्थेत्री
व्यासमुखोद्गताइमेश्लोकाः नविनामानुषंदैवाद्दैवंवामानुषाद्विना नैकोनिवर्त्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलमिति केचिद्बुद्धिः कर्मानुसारिणीतिमन्यमानाः
प्रयत्नोपिदैवरूपदूतिकत्वाद्दैवमेवफलसिद्धिःकारणमितिवदंतितन्न अनवस्थादोषप्रसंगात् तथाहि प्राक्कर्मोर्जितपौरुषमेव किलदैवशब्देनो
च्यते अत्रत्यःप्रयत्नःप्राचीनपौरुषलक्षणेनदैवेनजन्यते तदपितत्प्राचीनपौरुषजन्यमित्यनवस्थाऽतःप्रयत्नोपि दैवप्रेरितइत्यनुपपन्नम् ननु
बीजांकुरन्यायेनानवस्थादोषानभविष्यतीतिचेत् ननुहिबीजांकुरन्यायेनदैवमेवमूलमितिनिश्चीयतेनापिप्रयत्नः अतःसत्युभययोर्मेफलसिद्धिरितित
त्वं एवंचेत्तर्हिपूर्वोक्तानांशौनकादिवाक्यानां येनतुयत्प्राप्तव्यंतस्यविपाकेस्फुरेशासविवोपियः सात्प्रियतिजः सोपिनशक्तोऽन्यथाकर्तुमित्यादिका
नांकागतिः उच्यते दैवंतुदृढकर्मजन्यस्यावश्यंभावित्वात्दृढशांत्यादिरूपेणपूर्वेणप्रयत्नाद्पितन्निवारयितुंनशक्यंदृढमूलत्वात् प्रबलवानाघातेपिदृढ
मूलपादपवत् अदृढकर्मजंतुदैवंप्रयत्नेननिवर्त्यतेशिथिलमूलपादपवत् तथाचजातकेयेधर्मकर्मनिरतापिजितेंद्रियायेयेपथ्यभोजनजुषोद्विजदे
वभक्ताः लोकेनपतंतियेकुलशीललीलान्तेषामिदंकथितमायुरपारधीभिरिति प्रयत्नाभावेतुविपच्यते तथाचतत्रैव पापिष्ठायेदुराचारादेवब्राह्म
णनिंदकाः अपथ्यभोजनास्तेषामकालमरणंध्रुवमिति वैद्यकेपि पूर्वजन्मकृतंपापंव्याधिरूपेणबाधतेइतिसर्वव्याधीनांसाधारण्येनकर्मजत्वेपि
साध्यासाध्यत्वेनद्वैविध्यम् तत्रापिकृच्छ्रोपायःसुखोपायोद्विविधःसाध्यउच्यते असाध्योद्विविधोज्ञेयोसाध्योयश्चाप्रतिक्रियःसाध्यापाप्यत्वमायां
तियाप्याश्चासाध्यतांतथा प्रतिप्राणानसाध्यास्तुनराणामक्रियावतामित्यादिनाऽचिकित्स्यव्याधेर्दृढमूलत्वमन्येषामदृढकर्ममूलत्वंनिश्चीयते अतोदे
वस्यद्वैविध्यमस्ति अतःशौनकवाक्यानामयमर्थः येनत्विति येनपुरूषेणयत्प्राप्तव्यंअवश्यंभोक्तव्यंदृढकर्मोपार्जितमितियावत् तदन्यथाकर्तुंबृह
स्पतिरपिनशक्तः अर्थोऽन्यदृढकर्मोपार्जितमन्यथाकर्तुंशक्तइत्यर्थः अतोनिमित्तशकुनादिभिर्दुष्टफलेज्ञातेबोधायनादिविहितेनतच्छांतिदाना
दिरूपधर्मेणप्रयत्नेनतन्निवर्त्यतेशुभंवर्ध्यते अतएवतेनैवोक्तंत्स्कपरीक्षितंविलम्बंधर्मार्थस्यस्वायदंपत्योः अपरीक्षितंविलम्बंनहिदैयंपंडितेनदैव

विदा अथशोवुनिधीमान्मुहूर्तशास्त्रमविज्ञायपयोदयदिति बृहस्पतिरपीदमुक्त्याह स्वाभावादेवकालोयंशुभाशुभसमन्वितः अनादिनिध
नःसर्वेननिर्दोषोननिर्गुणः तस्मान्निर्दोषकालार्थंमुहूर्तमधिगच्छताम् कालःक्रमैर्गुणैर्युक्तोबलवद्भिःशुभप्रदाः दोषैर्युक्तोपिचाप्राणैर्व
हुभिर्व्यत्ययेद्वयोरिति अतःशुभमुहूर्तबलेनपूर्वाकमार्जितमशुभमपिदैवफलंनिवार्यतेइत्यवयम् २ अथतिथीशाननुक्रमाह तिथीशाइति
एतेतिथीशाः तिथीनांस्वामिनः वह्निश्चकःशकोब्रह्मा शेषस्पष्टप्रायोजनंतुतन्नदेवताप्रजाप्रतिष्ठादि अथमुहूर्तविचारस्यप्रतिज्ञातत्वात्तक्तसरादि
कथनंनोक्तंततएवावधार्यं ३ अथतिथीनांसंज्ञासफलाह नंदेति प्रतिपदादिपंचतिथयोः नंदाभद्राजयारिक्तापूर्णासंज्ञाः स्वनामसदृशफलाः

तिथीशाववह्निकौगौरीगणेशोहिर्गुहोरविः शिवोदुर्गांतकोविश्वेहरिःकामःशिवःशशी ३ नंदाचभद्राचजयाच
रिक्तापूर्णेतितिथ्योऽशुभमध्यशस्ताः सितेऽसितशस्तसमाधमाःस्युः सितज्ञभौमार्किगुरौचसिद्धाः ४ नंदाभ
द्रानंदिकास्याजयाचरिक्ताभद्रापूर्णसंज्ञाधमार्कात् ॥

॥ द्राःस्युःइति एवंप्रकारेणसर्वाः षष्ठ्यादयोज्ञेयाः ताःशुक्लपक्षेश्चशुभे
मध्यमशुभफलदाःस्युः असितेकृष्णपक्षेशुभमध्यअधमाफलदाःस्युः ताएवनंदातिथयःशुक्रबुधमंगलशनिगुरुवारेषुसिद्धिकराःस्युः यथा
नंदाशुक्रवारे एवंभद्राबुधवारेजयाभौमे रिक्ताशनौ पूर्णागुरौइति ४ अथसूर्यादिवारेषुयथासंख्यनिषिद्धतिथिदग्धनक्षत्राणिचशार्दूलेनाह
नंदेति अर्कादितिल्यपक्षेपंचमी अर्कमारभ्यनंदादिकोतिथिरधमास्यात् यथासूर्यवारेनंदाधमाएवंसोमेभद्रा भौमेनंदाबुधेजयागुरौरिक्ताशु
क्रेभद्रा शनौपूर्णेति इदमाधुनिकानाम् प्राच्यानांमृतवस्तुतस्तुतशुभाः तथाचवसिष्ठः नंदाभौमा कुंभेभद्राशुक्रेदेशश्चजयाबुधे शुभयोगागुरौ
रिक्तापूर्णामंदेमृताऽह्वया गुरुरपि आदित्येभौमयोर्नंदा भद्राशुक्रशशांकयोः जयानस्युगुरौरिक्तापूर्णार्कीश्चामृताह्वया इति नारदवाक्येशनौपूर्णे

चमृत्युरेतिकस्सितपाठः वसिष्ठादिवचनाविसंवादात् बहुषुपुस्तकेषुशनौपूर्णाऽमृताशुभेतिपाठाच्चपूर्णसंज्ञाऽमृतार्कादितिपाठः साधुस्तथा रविवारादि
षु याम्यं भरणीतरादीनि नक्षत्राणि यथाक्रमेण दग्धनक्षत्राणि स्युः यथा रविवारे भरणी दग्धा सोमे चित्रा भौमे उत्तराषाढा बुधे धनिष्ठा गुरावुत्तराफाल्गु
नी शुक्रे ज्येष्ठा शनौ रेवती नारदः आदित्यभौमयोर्नन्दा भद्रा शुक्रशशांकयोः जया सौम्ये गुरौ रिक्ता शनौ पूर्णामृता शुभा इति नारदः यमसर्पमर्कवारे ऽजो
चित्रा भौमे तिविश्वभम् बुधेऽश्विष्ठार्यम्णः स्युः गुरौ ज्येष्ठा भृगोर्दिने रेवती शनिवारे तु दग्धयोगा भवन्त्यमी एतान्यपि नक्षत्राणि रव्यादीनां जन्मभानि स्युः क्रा
नितान्यपि निषिद्धान्येव स्युः याम्यं त्वाष्ट्रोत्तराषाढे धनिष्ठोत्तराफाल्गुनी ज्येष्ठा च रेवती चैव जन्मर्क्षाभानुतः क्रमात् क्रमात्सप्तैर्दग्धमर्कैर्नवाष्टे

याम्यत्वाष्ट्रवैश्वदेवं धनिष्ठार्यमणज्येष्ठांत्यं रवेर्दग्धभंस्यात् ५ षष्ठ्यादितिथयो मंदादि
लोमं प्रतिपद्बुधे सप्तम्यर्केऽधमाः षष्ठ्याद्यामाश्चरदधावने ६ ६ ६ ॥

पौर्णमास्यमा १४। १०। १२। ९। ८। १५। ३० सूर्यादिजन्मतिथयः संत्याज्याः शुभकर्मणि जन्मर्क्षे जन्मतिथिषु शुभकर्म विवर्जयेत् बलाच्चेत्कुरुते क
र्मनत्फलमवाप्नुयादिति ५ अथ क्रकचादिनिंद्ययोगाननुष्टुभाह षष्ठ्यादीति क्रमेण षष्ठ्यादितिथयः मंदशनेश्चरादिलोमं विपरीतगणन
याऽधमाः स्युः यथा शनौ षष्ठी अधमा शुक्रे सप्तमी गुरावष्टमी बुधे नवमी भौमे दशमी सोमे एकादशी रवौ द्वादशी एते योगाः क्रकचाख्या ज्ञेयाः त
था प्रतिपत् बुधवासरे सप्तमी रविवारे संवर्त्तयोगा अधमास्यात् अथ षष्ठी आद्या प्रतिपत् अमा अमावास्या रदधावने दंतानां काष्ठादिभिर्मलनि
रकरणे अधमाः निषिद्धाः स्युः क्वचिन्नवमीरविवारयोरपि निषेधः काशीखण्डे प्रतिपद्दशमीषष्ठीनवम्यां रविवासरे दंतानां काष्ठसंयोगो दहेदासप्तमं कुलं

अथकस्यविशेषेषुनिषिद्धतिथिरिंद्रवंशांछंदसाह षष्ठ्यष्टमीति षष्ठ्यष्टम्योःप्रसिद्धे भूतश्चतुर्दशी विधुक्षयोमावास्या एतासुतिथिषुनापुरुषः तैलंपलं
मांसं क्षुरंक्षौरं रतंमैथुनं नोसेवेत् यथाषष्ठ्यांतैलम् अष्टम्यांमांसं चतुर्दश्यांक्षौरं अमावास्यायांमैथुननसेवेतेत्यर्थः विधुक्षयः सर्वोपलक्षकः।
वसिष्ठः स्त्रीसेवनपर्वस्तुपक्षमध्येपलंचषष्ठीषुचसर्वतैलम् नृणांविनाशाय चतुर्दशीक्षुरक्रियास्यादसकृत्तदासु नारदः व्यतीपातेचसंक्रांतावे।
कादश्यांचपर्वसु अर्कभौमदिनेषष्ठ्यांनाभ्यंगंनचवैधृताविति पर्वाणिवसिष्ठआह चतुर्दश्यष्टमीकृष्णाअमास्याचपूर्णिमा पुण्यानिपंचपर्वाणिसं
क्रांतिर्दिनपस्यचेति अत्रतिथिस्तात्कालिकीग्राह्या उक्तंच स्नानेवाभ्यंजनेचैवदंतधावनमैथुने तिथिस्तात्कालिकीग्राह्यातथामरणजन्मनोरिति
अथविश्वेत्रयोदशी दशादशमी द्विकेद्वितीया एतासुतिथिषुअभ्यंजनंअभ्यंगमलपहमंचनसेवेत अयंनिषेधोब्राह्मणव्यतिरिक्तस्य तथा।

षष्ठ्यष्टमीभूतविधुक्षयेषुनोसेवतेनातिलपललक्षुरंरतं नाभ्यंजनंविश्वदशद्विकेतिथौधात्रीफलैःस्नानममाद्रिगोष्टहा
नः ७ सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदावेदांगसप्ताश्विगजांकशैलाः॥

चभट्टभास्करोनिर्णयामृते त्रयोदश्यांद्वितीयायांसप्तम्यांचविशेष
तः यद्विटस्त्रियाः स्नानंनाचरेयुः कदाचनेति अथधात्रीफलैःसमलकैः स्नानममाद्रिगोषुअमावास्यासप्तमीनवमीषुअसत्निषिद्धमित्यर्थः अत्र
वसिष्ठादिमतेत्रयोदश्यादितिथिषुआमलिकस्नानस्यैवनिषिद्धोनान्यस्यवसिष्ठः कामदुर्गान्तकरविविष्टिद्वर्कदिनेषुच सकृदामलकस्नानंसप्तसु
चविनाशनम् भट्टभास्करस्तुनवम्यादिष्वेवामलकस्नाननिषेधति सप्तम्यांचद्वानवमीषुदेहश्रीसंततीरामलकैर्नरस्य स्नानैर्निहंत्यर्दिनेतुधत्तेतिले
श्रियंपुण्यकरंसदैवेति ७ अथसूर्यादिवारेषुदग्धादियोगचतुष्टयमिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येति सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदाः तिथयः सूर्या
दिवारेदग्धसंज्ञाभवंति यथा द्वादशीरविवारेदग्धासोमेएकादशी भौमेपंचमी बुधेतृतीया गुरौषष्ठी शुक्रेष्टमी शनौनवमी उक्तंचनारदेन एकादशीचेंद्र

द्वादशीचार्कवासरे षष्ठीबृहस्पतिर्वारे तृतीयाबुधवासरे अष्टमीशुक्रवारे च नवमीशनिवासरे पंचमीभौमवारे च दग्धयोगाः प्रकीर्त्तिताः ॥ अथ विषयोगाः वेदेति चतुर्थ्यादितिथयः अर्कादिवारेषु विषाख्या भवंति यथा रवौ चतुर्थी विषाख्या चंद्रे षष्ठी भौमे सप्तमी बुधे द्वितीया बुधे भद्रा कुजे सिद्धियोगस्तु सप्तमीद्वादश्योश्चरितार्थः एवं नवमीशन्यादावपि गुरावष्टमी शुक्रे नवमी शनौ सप्तमी तथा च गुरुः षष्ठी शशांके नवमी च शुक्रे बुधे द्वितीयार्कयने चतुर्थी जीवेऽष्टमी सौरिकुजेन्हि सप्तमी योगा विषाख्या कुलनाशनास्युः अथ हुताशनाख्याः सूर्याद्रि ति द्वादश्यादितिथयः सूर्यादिवारेषु हुताशनाख्याः स्युः वशिष्ठः सप्तषष्ठ्यादितिथयः सोमवारादिभिर्युताः अग्निजिह्वाः सप्तयोगा मंगलेष्वतिगर्हिताः ८ अथ यमघंटाः मघाविशाखादिनक्षत्राणि रविवारादिषु यमघंटसंज्ञानि स्युः यथा अर्कवारे मघा यमघंटा एवं सोमवारे विशाखा इत्यादि गर्गः मघाविशाखा आर्द्रा च मूल

सूर्यांगसप्तोरगगोदिगीशा दग्धा विषाख्याश्च हुताशनाश्च ८ सूर्यादिवारे तिथयो भवंति मघाविशाखाशिवमूलवन्हिः ॥
ब्राह्म्यं करोऽर्कादियमघंटकाश्च शुभे विवर्ज्या गमनेत्ववश्यं ९ भाद्रे चंद्रदृशौ नभस्यनलनेत्रे माधवे द्वादशी पौषे वेदशराद्दृशे
दश शिवा मार्गेऽद्रिनागा मधौ ॥ १० रसं चक्रनिका रोहिणी हस्त इत्युक्ते यमघंटाः क्रमाद्रवेः एते दग्धादियोगाः शुभे विवाहादिकार्ये वर्ज्याः गमने तु यात्रायामवश्यं वर्ज्याः एषामपवादो वसिष्ठेनोक्तः दिवामृत्युप्रदाः पापदोषास्त्वेतेन रात्रिषु शुभकार्येषु सूतौ च सर्वदा परिवर्जयेदिति आवश्यककृत्यदीपिकायां यमघंटे त्यजेदष्टौ मृत्यौ द्वादशनाडिकाः इति अन्येषां पापयोगानां मध्याह्नात्परतः शुभमिति ९ अथ चैत्रादिमासेषु शून्यतिथिः शार्दूलविक्रीडितेनाह्ननुष्टुभावाह । भाद्रे इति शक्राहतिच भाद्रपदादिश्लोकोक्तमासेषु चंद्रदृशौ प्रतिपद्द्वितीये इत्यादिक्रमोक्ततिथयः उभयपक्षगाः शुक्लकृष्णपक्षगताः शून्यसंज्ञकाः बुधैः कीर्त्तिताः कथिताः यथा भाद्रपदे प्रतिपद्द्वितीये उभयपक्षे शून्ये एवं नभसि श्रावणे उभयपक्षे तृतीया द्वितीये शून्ये इत्यादि अनुक्तमासानां ऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसां कार्त्ति

मु॰टी॰

कार्त्तिकाषाढफाल्गुनमाघानां कृष्णपक्षे क्रमेण शरांगाब्धयः शक्राः पंच एतास्तिथयः शून्याः यथा कार्त्तिककृष्णे पंचमी शून्या एवमाषाढकृष्णे षष्ठी ।
फाल्गुनकृष्णे चतुर्थी ज्येष्ठकृष्णे चतुर्दशी माघकृष्णे पंचमी अथैषामेव कार्त्तिकादिमासानां शुक्लपक्षे शक्राद्याग्निविश्वरसाः यथा कार्त्तिकशुक्ले चतु
र्दशी शून्या आषाढशुक्ले सप्तमी फाल्गुनशुक्ले तृतीया ज्येष्ठशुक्ले त्रयोदशी माघशुक्ले षष्ठी चेति वसिष्ठः अष्टमी नवमी चैत्रे पक्षयोरुभयोरपि ज्येष्ठत्र
योदशी निद्या सितकृष्णे चतुर्दशी आषाढे कृष्णपक्षस्य षष्ठी शुक्ले तु सप्तमी द्वितीया च तृतीया च श्रावणे सितकृष्णयोः प्रथमा च द्वितीया च नभस्येमासि ।
निंदिते दशम्येकादशी निद्या मासि पौषे शुक्लकृष्णयोः ऊर्जे चतुर्दशी शुक्ले कृष्णपक्षे तु पंचमी सप्तमी चाष्टमी सौम्ये पक्षयोरपि पौषे पक्षद्वये चैव चतुर्थी पंचमी तथा

गोष्ठौ चोभयपक्षगाश्च तिथयः शून्या बुधैः कीर्त्तिता ऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसां कृष्णे शरांगाब्धयः १० शक्राः पंच सितेश
क्राद्यग्निविश्वरसाः क्रमात् तथा निंद्य शुभे सार्यद्वादश्यां वैश्वमादिमे ११ अनुराधा द्वितीयायां पंचम्यां पित्र्यभं तथा त्र्युत्त
राश्च तृतीयामेकादश्यां च रोहिणी १२ स्वाती चित्रे त्रयोदश्यां सप्तम्यां हस्तराक्षसे नवम्यां कृत्तिकाष्टम्यां पूभा षष्ठ्यां च रोहिणी
॥ १३ ॥

सार्धेतु पंचमी षष्ठी शुक्ले कृष्णे यथाक्रमम् तृतीया च चतुर्थी च फाल्गुने सितकृष्णयोः तिथयो मासशून्यास्याः वंशवित्तविनाशनाः आसु श्राद्धं न कुर्वी
त नैव मंगलमाचरेदिति १० अथ नक्षत्रसंबंधि दोषान्सार्धानुष्टुप्द्वयेनाह तथेति अनुराधेति स्वातीति च शुभे कृत्ये द्वादश्यां सार्पमाश्लेषा निंद्या अदिने
प्रतिपदि वैश्वमुत्तराषाढा राक्षसमूलं लक्षः द्वितीयया चानुराधा त्र्युत्तरा च तृतीयया पंचम्यां च मघा युक्ता चित्रा स्वाती त्रयोदशी प्रतिपद्युत्तराषाढा नवम्यां
कृत्तिका यदि सप्तम्यां हस्तमूलं च षष्ठ्यां ब्राह्म्यभं च यदि पूर्वभाद्रपदाष्टम्यां एकादश्यां च रोहिणी द्वादश्यां त्रयदाश्लेषा त्रयोदश्यां मघा यदि इत्यादि एषु
कार्यं एषु कार्यं कृतं चेत्स्यात् षण्मासान्मरणं ध्रुवमिति ११ १२ १३ ॥ ॥ ॥ ॥

ग्रम

अथचैत्रादिमासेषुशून्यनक्षत्राण्यनुष्टुप्द्वयेनाह करास्त्वेति करास्त्वमेसेहिण्यश्विनौचैत्रेशून्येनक्षत्रे एषुशुभेकार्येनकार्यम् यतेवित्तविनाशदाः पूर्
ननाशकराइत्यर्थः एवंवैशाखेत्वाष्ट्रवायूचित्रास्वात्यौशून्यभे पाशीवरुणस्तदूश वतारा अजयासूर्वाभाद्रपदावसिष्ठः अश्विनीरोहिण्यौचैत्रेशून्यभेपूर्वोक्ता
ते चित्रास्वातीचवैशाखेज्येष्ठविश्वेज्यतारकौ भगवासवमाषाढेश्रावणेहरिविश्वभे नभस्येवारुणात्यर्क्षमजपादश्वयुज्यपि कार्तिकेपित्र्यमस्यासौम्यवि
त्रोहिर्बुध्न्यपौषेहस्तकराह्वाः स्युर्माघेमूलंचविष्णुभं तपस्येशक्रभरणीशून्यभान्याहुरग्रजाः एषुयत्तुकृतंकर्मधनैस्सहविनश्यतीति १४ । १४ अथचैत्रादिमा
सेषुशून्यराशीननुष्टुभाह घटइति वसिष्ठः घटमत्स्यवृषायुग्ममेषकन्याःसवृश्चिकाः तुलचापकुलीराख्यामृगसिंहाश्चराशयः चैत्रादौमासशून्याख्यावं

करौसत्वभेत्वाष्ट्रवायूविश्वेज्यौभगवासवौ वैश्वश्रुतीपाशिपौष्णौ अजपादग्निपित्र्यभे १४ चित्राहिर्बुध्न्यौ वाष्यर्कौ श्रुतिमूलेयमेंद्रभे चैत्रादिमासेशून्याख्यास्तारावित्तविनाशदाः १५ घटोझषोगौमिथुनंमेषकन्यालितौलिनः धनुःकर्कोमृगःसिंहश्चैत्रादौशून्यराशयः १६ यक्षादितस्त्वोजतिथौघटेणौपंचास्यनक्रौमिथुनांगनेच चापेंदुभेकर्कहरीहयांत्यौगोंत्यौचनष्टेतिथिशू

न्यवित्तविनाशनाःइति १६ अथविषमतिथिषुदग्धलग्नानींद्रवज्रयाह पक्षादितइति शुक्लपक्षकृष्णपक्षादितःप्रतिपदमारभ्य शून्यलग्ने १७
तःओजतिथौविषमतिथौप्रतिपत्तिथौघटेणौतुलामकरौ तृतीयायांमृगेन्द्रनक्रौसिंहमकरौ पञ्चम्यांमिथुनकन्ये सप्तम्यांचापेन्दुभेधनुःकर्कौ ।
नवम्यांकर्कहरीकर्कसिंहौ एकादश्यांहयांत्यौधनुर्मीनौ त्रयोदश्यांगोंत्यौवृषमीनौ एतेतिथिशून्यलग्नेतस्यांतस्यान्तिथौनष्टे वसिष्ठः मृगसिंहौतृतीयायां ।
प्रथमायांतुलामृगौ पंचम्यांबुधराशीद्वौसप्तम्यांचापचंद्रमे नवम्यांसिंहकीटाख्यावेकादश्यांगुरोर्गृहे वृषमीनौत्रयोदश्यांदग्धसंज्ञास्त्वमीगृहाः दग्धसम ।
निपत्कर्मकृतंसर्वंप्रणश्यति १७ । १७ । ६ । ६ । ६ ।
श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु

अथैषांदुष्टयोगानांशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिपरिहारमाह नारदः तिथयोमासशून्याइतिद्वाभ्याम् पंगवन्धकाणलग्नानिविवाहप्रकरणेवक्ष्यन्ते जन्मलग्ने हने केन्द्रेचैवत्रिकोणेवाशुभेत्तुपचयेपिवा एकोपिबलवांश्चापिशून्यतिथ्युडुनाशकाइति १८ । १९ अथहस्तार्कादिसिद्धियोगानांतिथिविशेषणातिनिंद्यत्वमनुष्टुप्द्वयेनाह वर्जयेदिति बुधानुराधामितिच श्रीपतिः हस्तेरवौशशिधरेचमृगोत्तमाङ्गे भौमेश्विनीबुधदिनेचतथानुराधा पुष्योगुरौभृगुसुतेपि चपौष्ण्यधिष्ण्यरोहिण्यथार्कतनयेऽमृतसिद्धियोगाः एतेपंचम्यादितिथिषुचेद्भवंतितदाशावर्ज्याः यथापंचम्यांहस्तार्केवर्ज्यः एवमग्रेपिषष्ठ्यादौ अन्येउक्तं

तिथयोमासशून्याश्चशून्यलग्नानियान्यपि मध्यदेशेविवर्ज्यानिनदुष्याणीतरेषुतु १८ पंगवन्धकाणलग्नानिमासशून्याश्चराशयः गौडमालवयोस्त्याज्याअन्यदेशेनगर्हिताः १९ वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्केपंचमीतिथौ भौमाश्विनींचसप्तम्यांषष्ठ्यांचैन्दवंतथा २० बुधानुराधामष्टम्यांदशम्यांभृगुरेवतीं नवम्यांगुरुपुष्यंचैकादश्यांशनिरोहिणीं २१ गृहप्रवेशेयात्रायांविवाहेचयथाक्रमम् भौमेश्विनींशनौब्राह्मंगुरौपुष्यंविवर्जयेत् २२ आनंदाख्यःकालदंडश्चधूम्रोधाता सौम्योध्वांक्षकेतुक्रमेण श्रीवत्साख्योवज्रकंमुद्गरश्चछत्रंमित्रंमानसंपद्मलुंबौ २३ । २३ । २३ । रामः

पे अर्केहस्तः पंचमीचसोमेषष्ठीचचंद्रभम् अश्विनीसप्तमीभौमेबुधेमैत्रंतथाष्टमी गुरौपुष्यंचनवमीदशमीरेवतीभृगौ एकादशीशनौब्राह्मंवर्जयेत्सर्वदा बुधैरिति २० । २१ अन्यदप्याह गृहप्रवेशइति ननुभौमाश्विन्यादीनांगृहप्रवेशादौस्वतएववारनक्षत्रदोषादप्राप्तिः किमर्थमिदंवचनं उच्यते यदिविष्टिव्यतीपातोदिनंवाप्यशुभंभवेत् हन्यतेऽमृतयोगेनभास्करेणतमोयथेतिवचनात् कार्यमात्रापाप्राशस्त्यप्राप्तेआवश्यकत्वेप्रवेशादिसंभावनास्यात्तदर्थमिदमुक्तं नयुक्तमेव २२ अथानंदादियोगानशालिन्युपजातिकाभ्यामाह आनन्दइति ध्रुयातइतिच २३ ॥ २३ ॥ ७ ॥ [illegible]

२४ अथैषांगणनोपायमनुष्टुभाह हस्तादिति अत्रनक्षत्राणांसाभिजितांगणनाकार्या एताष्टाविंशतिर्योगाः यथाऽर्कादिने आद्यादिननक्षत्रंअश्विन्यादीन्तद्गा
श्विनीतःसाभिजिद्गणनयात्रयोविंशतिसंख्यमस्ति तथात्स्यानंदादियोगेषुत्रयोविंशतिसंख्योगदयोगोजातः एवमिन्दुवारेमृगशीर्षागणनया आनंदादयोयोगाः २५
अथैतेषुकियतांदुष्टयोगानामवश्यकत्येपरिहारशालिन्याह ध्वांक्षइति ध्वांक्षवज्रमुद्गरयोगेषु आद्याः पंचघटिकावर्ज्याः पद्मलुम्बयोर्वेदाश्चतस्रः
धूम्रकाक्षयोः सप्त धूम्रेभूरेकैव काणघटिद्वयम् मुसलेद्वेघटिके राक्षसमृत्यूत्पातकालाः सर्वेषष्टिघटिकात्मकावर्ज्याःकालः कालदंडः अत्रानुक्तेपिवरेयोगघटि
काःवर्ज्यं उक्तंचज्योतिःसागरे ध्वांक्षेद्वाषु धमुद्गरेषुघटिकास्त्याज्यास्तुपंचादितः पद्मलुंबकयोश्चतस्रउदिता धूम्रेसदैकापुनः द्वेकाणेमुसलाह्वयेपिचगदेस

उत्पातमृत्युकिलकाणसिद्धीशुभामृताख्योमुसलंगदाश्च मातंगरक्षश्चरसुस्थिराख्यःप्रवर्धमानाःस्वफलदाःस्वनाम्ना २४ दा
स्रार्केमृगाद्विंदौसार्पाद्भौमेकराद्बुधे मैत्राद्गुरौमृगोवैश्वाद्भूण्यामंदेचवारुणात् २५ ध्वांक्षेवज्रेमुद्गरेचेषुनाड्योवर्ज्यावेदाःपद्म
लुंबेगदेश्वाः धूम्रेकाणेमोसलेभूर्द्वयंद्वेरक्षोमृत्यूत्पातकालाश्चसर्वे २६ सूर्यभाद्वेदगोतर्कदिग्विश्वनखसंमिते चंद्रर्क्षेरवि
योगाःस्युर्दोषसंघविनाशकाः २७ सूर्यर्कमूलोत्तरपुष्यदास्रंचंद्रेश्रुतिब्राह्मशशीज्यमैत्रम्॥ ६ ॥ २ ॥

नैवतिस्रश्चरेमृत्यूत्पातकरक्षसां दिनगतास्ताःकालदण्डेतथा २६ अथदोषापवादभूतान्रवियोगाननुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्योयत्रनक्षत्रमारभ्यचंद्रर्क्षेद
ननक्षत्रेचतुर्नवषड्दशत्रयोदशविंशतिसंख्याकेसतिरवियोगाःस्युः तेचदोषसमूहानांनाशकराःउक्तंच सूर्याच्चतुर्थेदशमेचषष्ठेविश्वर्क्षकेविंशति
मेनर्क्षे भवंतिषड्भानुसहस्रयोगाःकुयोगविध्वंसकराःप्रदिष्टाः २७ अथसूर्यादिवारेषुनक्षत्रविशेषैः सिद्धियोगानिदवज्रोपजातिकाभ्यामाह
सूर्येहस्तिजीवदतिचरविवारेहस्तमूलत्र्युत्तरापुष्याश्विनीनक्षत्राणिपूर्वैराचार्यैःसर्वार्थसिद्ध्यैकथितानि॥ ६ ॥ २ ॥

एवंचंद्रेश्रवणादीनि एतेसिद्धियोगाः द्स्वाद्र्केमृगादिंद्राविस्यादिप्रकारेण आनंदादिसमीचीनसद्योगसंबंधिनस्तत्रैरूपनिबद्धाः भौमपराक्रमेणक्रैयो
गाअप्युक्ताः ज्येष्ठावन्हिमस्याविशाखवसवोमैत्रयंयमाख्यरवौसोमेशैवविशाखपुष्यपवनाश्चित्रात्पषाढाद्वयम् भौमेघविश्वजलेशमित्रवसवःशुभ
द्रुसार्पौ शिवः शुक्रेरेवतिपूर्वयोनिभरणीवस्त्वश्विमूलाबुधेजीवेमूलमघार्द्रयाम्यवरुणा पूषाशशीरोहिणीशक्रेस्वातिभुजंगरेवतमघापुष्योत्तरारोहिणी
सौरावर्यमम्लहस्तवरुणाषोढाद्वयंरेवती चित्राविष्णुमघाश्वसूर्क्षसमयेत्याज्या अयोगाबुधैरिति २८ । २९. अथावश्यकवर्ज्यत्वेनज्ञप्तिस्युपस्थित्यर्थं
उत्पातमृत्युकाणसिद्धियोगानशालिन्याह द्वीशादिति विशाखादिचतुर्नक्षत्रैरुत्पातमृत्युकाणाश्चसिद्धियोगाः रविवारेस्युः यथारवौविशाखाउत्पातः अनु

भौमेश्वहिर्बुध्न्यकृशानुसार्पेज्ञेब्राह्ममैत्रार्ककृशानुचांद्रं २८ जीवेस्यमैत्राश्व्यदितीज्यधिष्ण्यंशुक्रेर्यमैत्राश्व्यदितिश्रवोभं
शनौश्रुतिब्राह्म्यसमीरभानिसर्वार्थसिद्ध्यैकथितानिपूर्वैः २९ द्वीशात्तोयाद्वासवात्पौष्णभाच्चब्राह्मात्पुष्यात्र्यर्यमर्क्षाच्चतुर्भैः स्या
दुत्पातोमृत्युकाणोथसिद्धवारेर्काद्येतत्फलंनामतुल्यम् ३० कुयोगास्तिथिवारोत्थास्तिथिभोत्थाभवारजाः हूणवंगखशेष्वेवव
र्ज्यास्त्रितयजास्तथा ३१ ॥ राधामृत्युः ज्येष्ठाकाणः मूलसिद्धिरिति एवंसोमवारादौपूर्वाषाढादितोज्ञेयं तत्फलंनामसदृशं उत्पातमृत्युकाण
सिद्धाः सिद्धिःशुभइत्यर्थः नारदः विशाखादिचतुर्वर्गमर्कवारादिषुक्रमात् उत्पातमृत्युकाणाख्यायोगाश्चामृतसंयुतादति ३०. अथदेशविशेषेणकुयोगा
नामपरिहारमनुष्टुभाह कुयोगादिति तिथिवारोत्थाः कुयोगाः क्रकचादयः तिथिभोत्थाः अनुराधाद्वितीयायामित्यादयः भवारजाः यमघंटाद्यैवदेव
भित्यादयः तथात्रितयजाः तिथिवारनक्षत्रजाः वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्कंपंचमीतिथावित्येवमादयस्तेसर्वेहूणवंगखशदेशेष्ववर्ज्याः अन्येषु देशेषु
निषिद्धाइत्यर्थः नारदः तिथिवारोडुवोनेष्टायोगावारर्क्षसंभवाः हूणवङ्गखशेभ्योन्यदेशेष्वेतेशुभप्रदाइति ३१ । ३१ ।

अथसमस्तशुभकृत्येवर्ज्यानुशार्दूलविक्रीडितेनाह सर्वस्मिन्निति सर्वस्मिन्शुभेकार्येएतानिवैनिश्चयेनत्यजपरिहरेत्यर्थः विधुनापापेनवापापैः स्त्री
णेन्दुर्केमहीसुतार्कतनयैर्वायुजीवुक्तौतनुलवौलग्नलग्ननवांशौत्याज्यौ पूर्णक्षीणोपिवाचंद्रोलग्नेसर्वत्रगर्हितइतिकश्यपोक्तेः पापेंदूलग्नं ... आश्रगतौ
वर्ज्यौशुभेसरेतिच निशान्होरर्धरात्र्यर्धेदिनार्धेचघटीत्र्यंशंविंशतिपलानिदशपूर्वंदशपश्चाच्चपरिहर उक्तंचमूर्तःकालोनिवसतिमहानिशायांचदिनदले
यस्माद्दिश पूर्वंदशपरतस्तस्माद्वर्ज्यानिचपलानि कुनवांशंपापग्रहनवांशकंपरिहर अथग्रहणतःपूर्वंदिनानांपरिहरेत्हेर उत्पाततूर्हतःउत्पाताद्दिव्यभौमांतरिक्षास्त
स्मिन्दिनेभवंतिततोऽग्र्यहाश्चसप्तदिनानिवर्ज्यानि ग्रहोपरागणतस्मादपिसप्तदिनानिवर्ज्यानि उक्तंच चंद्रसूर्योपरागेषुत्र्यहपूर्वंशुभंत्यजेत् सप्ताहमशुभंपं
श्चात्समंतग्रहणस्तकंपिह्यधोत्पाततश्चोर्ध्वंक्षिद्रिकाम्बनुदर्शने सप्तरात्रंनकुर्वन्तियात्रोद्वाहादिमङ्गलमिति अंगिराअपि सर्वग्राहेतुसप्ताहमर्धग्रासेदिन

सर्वस्मिन्विधुपापयुक्ततनुलवौवर्ज्यौनिशान्होर्घटीत्र्यंशंवैकुनवांशकंग्रहणतःपूर्वंदिनानांत्रयम् ॥ ६ ॥श्रीराम ॥

त्रयंत्रिद्व्येकांगुलतोग्रासेदिनमेकंविवर्जयेत् वसिष्ठः सर्वग्रासेदिनान्यष्टौसर्वकार्येविवर्जयेत् षट्दिनानित्रिभागोनेअर्धग्रासेचतुर्दिनम् चतुर्थांशेत्रि
रात्रंस्याद्ग्रहणेचंद्रसूर्ययोः अत्रकार्यस्यावश्यकत्वेपरिहारोज्योतिर्निबंधेपंचदिनानिवसिष्ठस्त्रिदिनंगार्ग्यएकंकौशिकस्त्वेकं यवनाचार्यसंमतंपंचमुहूर्तांश्च
त्रिंशयस्मिराहुरिति अयंचनिषेधोनित्यनैमित्तिकादिकृत्यादिरिक्तविषयःगुरुः नित्यनैमित्तिकेकाम्येजपहोमक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधोनवि
द्यतइति शुभदोत्पातिश्चदुष्टदिनमिति शुभदोत्पातावराहसंहितायाम् चंडाशनिमहीकंपसंध्यानिर्घातनिस्वनाः परिवेषरजोधूमरक्तार्कास्तमनोदयाः द्रुमेभ्योन्न
रसस्नेहमधुपुष्पफलोद्गमाः गोपक्षिमदवृद्धिश्चशुभायमधुमाधवेइत्यादयस्तुपरत्वेनोक्ताः एतेयद्दिनेभवंतितद्दिनंसर्वंत्यज अथग्रहभिन्नेभंग्रहैर्भौमादिभि
र्भिन्नंभेदितंतथायोद्धग्रहयोर्युद्धंयस्मिन्दिनेनक्षत्रेयुद्धंजातं तथाउत्पातभंयस्मिन्नक्षत्रेदिव्यंतरिक्षभौमास्त्रिविधोत्पाताःसंभूताः एतानिग्रहभिन्नयोद्धउत्पा
तनक्षत्राणिषण्मासंत्यज ॥ ६ ॥ तनक्षत्राणिषण्मासंत्यज॥ ६ ॥ ४ ॥ ६ ॥ श्रीमहालक्ष्म्यैनमः

भेस्त्वारवेदयोर्यत्नवास्यादिति विवाहवृंदावने नारदः ग्रहणोत्पातभेत्याज्यंमंगलेषुत्तुत्रयमिति ननुनक्षत्रसंधौजायमानेग्रहणंकिंनस्वंदूषयेदित्य
त्राह शार्ङ्गधरः यस्मिन्विधुंराहुरितंवधिष्ण्येपृण्हातितत्याज्यमृतुत्रयंस्यात् पाणिग्रहेपुंमरणं विधत्तेर्द्वयोर्मयोश्चेद्वयमेवजह्यात् अन्यच्चपक्षांतरेणग्रहणाद्वयं
स्यापरात्तदानग्रहणोपगंभ पक्षाद्विश्रुद्भवति द्वितीयपाणिग्रहेशुध्यतिभोगंभद्रकातइति ३२ अथग्रहणनक्षत्रग्रासभेदेननिंद्यान्मासदिवसांश्चेन्द्रवज्रया
ह नेष्टमिति ग्रहर्क्षग्रहणनक्षत्रक्रमात्संपूर्णार्धचतुर्थांशः ग्रासेस्तिपट्त्र्येकमासान्नेष्टम् गुरुः सर्वग्रासेषुषण्मासान्त्रीन्मासांस्तुदलेग्रहे आपादग्रहणेधिष्ण्ये
मासमेकंविवर्जयेत् अथक्रमात्ग्रस्तेऽस्तगेग्रहणार्धग्रासेउभयोः प्राक्पश्चाच्चत्रित्रिघस्रानेष्टाः तथाअर्धखंडेग्रस्तास्तग्रस्तोदययोरभावेपिअर्धग्रासेउभयोः
प्राक्पश्चाच्चत्रित्रिघस्रानेष्टाः गुरुः ग्रस्तास्तेत्रिदिनंपूर्वंपश्चाद्ग्रस्तोदयेतथा खंडग्रासेत्रित्रिदिनंनिःशेषेसप्तसप्तचेति कश्यपः ग्रस्तोदयोपरोदोषोग्रस्तास्तेर्वाक्

उत्पातग्रहतोऽग्रहांश्चशुभदोत्पातैश्चदुष्टंजनेषण्मासंग्रह भिन्नभंत्यजशुभेयोर्द्वंतुयोत्पातभं ३२ नेष्टंग्रहर्क्षंसकलार्द्धपादग्रासे
क्रमात्तर्कगुणेन्दुमासान् पूर्वंपरस्तादुभयोस्त्रिघस्राग्रस्तेस्तगेवाप्युदितेर्धखंडे ३३ जन्मर्क्षमासंतिथयोव्यतिपातभद्रावैधृत्य
मापितृदिनानितिथिक्षयवृद्धी॥ (ग्रा॰सनेपा॰ धुनिश्चर्थेत्क्षयंतत्खंडीखंडव्यवस्थयोरिति ३३ अथसामान्यतोवश्यवर्ज्यानिपंचांगदूषणादिनिवसंत
तिलकात्तुष्ट्याह जन्मर्क्षेति परिघार्धेतिच जन्मनक्षत्रजन्ममासजन्मतिथयः शुभकर्मसुवर्ज्याः अयंनिषेधआद्यगर्भस्यैव नारदः नजन्ममासेजन्मर्क्षे
नजन्मदिवसेपिवा आद्यगर्भसुतस्याथदुहितुर्वाकरग्रहइति जन्ममासः सविज्ञेयोवर्जितः सर्वकर्मसुवस्तुतस्तुयत्रशुक्लादिचांद्रमासेचैत्रादौजन्माभूत्स
चांद्रमासोजन्ममासस्त्याज्यः इंद्राग्नीयत्रहूयेतेमासादिःसंप्रकीर्तिता अग्नीषोमोस्मृतौमध्येसमासोपितृसोमकाविति हारीतोक्तमासलक्षणात् व्यतीपातादयश्च
वर्ज्याः पितृदिनमातापित्रोर्मरणदिनंतिथिक्षयवृद्धीतिथिक्षयस्तिथिवृद्धिश्चतल्लक्षणमाह वसिष्ठः स्पृशेत्त्रिस्त्रस्तिथयोवारएकस्मिन्नवमातिथिः तिथिर्वारत्रयेचै
कात्रिद्युस्पृक्द्वीपिनंदिनेन्यूनमासः॥ रामः॥ 3753

अधिमासश्चवर्ज्यः संक्रमद्वयसहितः क्षयमासः अधिकमासो संक्रान्तः कुलिकार्धप्रहरौ वक्ष्यमाणौ पातो महापातः विष्कुंभयोगवज्रयोगयोराद्यघटिकात्र-
यमेववर्ज्यं एवमग्रेकारेणके श्चिहूत्रयोगेन घटिकावर्ज्याइत्युक्तम् यथा विष्कुंभाद्यघटीत्रयंचनवकंव्याघातवज्रोद्भवेइति वृत्तशतेतथा व्याघातेवज्रकेकाइति
गणेशज्योतिर्विदुक्तिरपिनिरस्ता विष्कुंभवज्रयोस्तिस्रः षट्वगंडातिगंडयोः व्याघातेनवशूलेतुपंचनाड्याविगर्हिताइतिकश्यपोक्तेः परिघस्यपूर्वार्धवर्ज्यम् शूल-
स्याद्याःपंचगंडातिगंडयोराद्याः षट्षट्घटिकाः व्याघातेचादिमानवघटिकाःवर्ज्याः ३४ ॥ ३५ अथपक्षरंध्रतिथीनावश्यकत्वेतंनिषिद्धवर्ज्यघटीर्व्याख्यानुष्टुभाह वे
दागेति चतुर्थीषष्ठीअष्टमीनवमीद्वादशीचतुर्दश्यश्चैताः पक्षरंध्रतिथयोज्ञेयाः आसुशुभकृत्यस्यावश्यकत्वेसतिआदिमाःक्रमात् वस्वकमनुतत्त्वाशाशरानाडीस्त्य

न्यूनाधिमासकुलिकप्रहरार्धपातविष्कुंभवज्रघटिकात्रयमेववर्ज्यम् ३४ पारिघार्धपंचकशूलेषट्कगंडाति
गंडयोः व्याघातेनवनाड्यश्चवर्ज्याःसर्वेषुकर्मसु ३५ वेदांगाष्टनवार्केन्द्रपक्षरंध्रतिथीत्यजेत् वस्वकमनु
तत्त्वाशाशरानाडीःपराःशुभाः ३५ कुलिकःकालवेलाचयमघंटश्चकंटकः ॥

॥जेत् यथाचतुर्थ्याःआदिमाअष्टघटिकाः षष्ठ्यां
नवअष्टम्यांचतुर्दशनवम्यांपंचविंशतिः द्वादश्यांदशचतुर्दश्यांपंचघटिकास्त्याज्या इत्यर्थः पराउर्वरिताःशुभाज्ञेयाः वसिष्ठः चतुर्दशीचतुर्थीचअष्टमीनवमीतथा।
षष्ठीचद्वादशीचैवपक्षछिद्राह्वयाइमाः क्रमादेतासुतिथिषुवर्जनीयाश्चनाडिकाः भूताष्टमनुतत्त्वांकदशशेषास्तुशोभनाः दोषनाडीषुयत्कर्मकृतंसर्वंविन-
श्यतीतिआदि कश्यपेनसर्वसाधारण्येनदशैववर्जिताः ३६ अथकुलिकाकालवेलायमघंटककंटकदोषाननुष्टुभाह कुलिकइतिवर्त्तमानवारान्मंदेशनैश्चरेण
निःसनिर्याके भवतितस्मिन्द्विगुणेयोंकस्ततस्संख्यासुणोमुहूर्त्तः कुलिकोभवति एवंबुधेजीवेभौमेवर्त्तमानवाराद्गणितेयोंकोभवतिससंख्यःक्रमात् कालवेला
यमघंटकंटकसंज्ञाइष्टमुहूर्त्ताः स्युः यथारविजः।शनिःसप्तसंख्याकः तस्मिन्॥ ७ ॥ २ ॥ ६ ॥ श्रीरामः॥

मु.टी. द्विगुणेचतुर्दशजाताः तेनरवौचतुर्दशोमुहूर्त्तः कुलिकः एवंबुधःसंख्याचत्वारः तत्द्विगुणोऽष्टमोमुहूर्त्तः कालवेला जीवेपंचद्विघ्नेदशमोयमघंटः भौमेत्रि
मु.च. णीषड्द्विघ्नेषष्ठोमुहूर्त्तः कंटकसंज्ञः इत्यर्थः एवंसोमवारादावपि अथशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिदेशभेदेनकुलिकादिदोषपरिहारमाह गर्गः विंध्यस्योत्तरकुलेतु
१० यावदातुहिमाचले यमकंटकदोषोस्तिनान्यदेशेषुविद्यते मत्स्यागमाधांध्रेषुयमघंटस्तुदोषकृत् काश्मीरेकुलिकंदुष्टमर्धयामस्तुसर्वतइति केचिन्मतेकाल
वेलारविते: शरार्सितर्कानलागाबुधयो ५ । २ । ६ । ३ ।.७ । ४ गजेन्दू ८ । १ इंदेनिशायामृतुवेदनेत्रनगेगुणरामा ६ । ४ । २ । ७ । ५ । ३ ।
विधुरंतिनो १ । ८ चगजेंदूइत्यर्थप्रहरद्वयंशनौ यात्रायामरणकालेवैधव्यंपाणिपीडने व्रतेब्रह्मसुवधः प्रोक्तः शुभकर्मततस्त्यजेत् गौडाः सूर्येवेदशरौ ४ ।

क्वाद्रिभेन्दुक्रमान्मन्देबुधेजीवेकुजेक्षणः ३७ सूर्येषट्स्वरनागदिङ्मनुमिताश्चन्द्रेब्धिषट्कुंज
रांकार्काविश्वपुरंदराक्षितिसुतेद्व्यब्ध्यग्नितर्कादिशः सौम्येद्व्यब्धिगजार्कदिङ्मनुमिताजीवेद्विष
ड्भास्कराः शक्राख्यास्तिथयःकालाश्वभृगुजेवेदेषुतर्काग्रहाः ३८ दिग्भास्करामनुमिताश्चशनौशि
शिद्वीनागादिशोभवद्विवाकरसंमिताश्च दुष्टक्षणःकुलिककंटककालवेलास्युश्चार्धयामयमघंटकः

५ । चंद्रेहयपक्षौ ७ । २ कुजेक्षिभूः २ । १ ज्ञेबाणाग्नि ५ । ३ गुरोर्दंतिहयौ ८ । ७ शुक्रेत्रिवेदकौ ३ । ४ मन्देतर्कगजौ ६ । ८ ज्ञेयोयामार्धवक्ष्भौसदेति ।
३७ अथसूर्यादिवारेषुशिष्याणांसद्यएवदोषज्ञानार्थंदुर्मुहूर्तादिनामकान् मुहूर्त्तान्शार्दूलविक्रीडितवसंततिलकाभ्यामाह सूर्येइति दिग्भास्करा इतिच र
विवारेषष्ठसप्ताष्टमदशमचतुर्दशमुहूर्त्तानिद्याः एवंसर्वत्र अयमर्थोमूलेन्यासतः स्पष्टएव एषुमुहूर्त्तेषुकश्चिद्दुर्मुहूर्त्तः कश्चित्कुलिकः कंटकः कालवेलाख्यः रामः
अर्धयामाख्यः यमघंटाख्यः स्यात् तत्प्रमाणकलांशः दिनमानस्यषोडशांशः ३० । ३१ ॥ ६ ॥ २ ॥ समेः ॥ १०

११ अथविवाहादिशुभकृत्येहोलिकाष्टकनिषेधंदेशपरत्वेनाह विपाशेति विपाशाइरावतीशतद्रूः एताःपश्चिमदेशप्रसिद्धाः नद्यस्तासांतीरेउभयतटेवर्तिदेशे
त्रिपुष्करदेशेचहोलिकाफाल्गुनशुक्लपौर्णिमाततःप्रागष्टदिनाष्टकंविवाहादिशुभकृत्येनेष्टंनिषिद्धम् अर्थादन्यदेशेननिषिद्धम् ४ अथमृत्युयोगादिदुष्ट
योगपरिहारमनुष्टुभाह मृत्युक्रकचेति मृत्युयोगादयश्चमार्तंडइत्यादिनाआनन्दादिषूक्ताः क्रकचाः षष्ठ्यादितिथयोमन्दादिवारेषूक्ताः दग्धादियोगाः
सूर्यस्थपञ्चाग्न्यादिनोक्ताः चंद्रेशस्तेचतुर्थोपचयेरणसमीचीनेसति एतान्योगानशुभान्फलदान् जगुः ऊचुः राजमार्तण्डः क्रकचंमृत्युयोगं
दग्धादिनंदग्धतिथिंच चंद्रेशुभस्थयत्नेशिखरवच्चहवार्द्ध अथकेचिदाचार्याः यामोत्तरंप्रहरोत्तरंमृत्युक्रकचदग्धादीनशुभान्जगुः सएवाह उत्पाते
यमघंटेचकाणेक्रकचेतथा तिथौदग्धेचकालेचयामाभ्यामात्परतःशुभमिति अथान्येआचार्याः मृत्युक्रकचदग्धादीन्यात्रायामेवनिंदितान्जगुः

विपाशेरावतीतीरेशतद्र्वाश्चत्रिपुष्करे विवाहादिशुभेनेष्टंहोलिकाप्रागदिनाष्टकम् ४० मृत्युक्रकचदग्धादीन्निंद्याशस्तेशु
भान्जगुः केचिद्यामोत्तरंचान्येयात्रायामेवनिंदितान् ४१ अयोगेसुयोगोपिचेत्स्यात्तदानीमयोगंनिहत्यैषसिद्धिंतनोति

विवाहादौतुनदोषः लल्लः वारर्क्षतिथियोगेषुयात्रामेवविवर्जयेत् विवाहादीनिकुर्वीतगर्भादीनामिदंवचः निंद्येष्वितिशेषः अन्यच्च अयोगेषु
चसर्वेषुवर्जयेद्दृ दिकाद्वयं उत्पातमृत्युकाणानांपंचषट्सप्तनाडिकाः ४१ पुनरप्यपवादंभुजंगप्रयातेनाह अयोगइति अयोगेक्रकचादौसति
चेत्सुयोगः सिद्धियोगोपिस्यात् तदाएषःसिद्धियोगः अयोगफलंनिहत्यसिद्धिंतनोतिनिष्पादयति मार्तंडः अयोगःसिद्धियोगश्चद्वावेतौभवतोयदि अ
योगोहन्यतेतत्रसिद्धियोगःप्रवर्तते परेआचार्याः लग्नशुध्याकुयोगादिनाशमाहुः यदाहसएव यत्रलग्नंविनाकिंचित् क्रियतेशुभसंज्ञकम् तत्रतेषामयो
गानांप्रभवाज्जायतेफलम् अथावश्यकर्त्तव्येकालान्तराभावेपरिहारमाह विष्टिपूर्वमिति ॐ ॥ रं ॥ राम ॥ १ ॥

विष्टिर्भद्रासापूर्वार्धस्य विष्ट्यादिकं मध्याह्नानन्तरं शस्तमाहुः उक्तंच विष्टिरंगारकश्चैव व्यतीपातः सवैधृतिः प्रत्यरं जन्मनक्षत्रं मध्याह्नात्परतः शुभमिति
५२ अथ भद्रां शालिन्याह शुक्ले इति शुक्ले शुक्लपक्षे अष्टम्यां पौर्णिमायां च पूर्वार्द्धे भद्रा स्यात् एकादश्यां चतुर्थ्यां च उत्तरार्द्धे भद्रा कृष्णपक्षे तृतीया
यां दशम्यां च अंत्यार्द्धे उत्तरार्द्धे सप्तम्योः शंभुतिथौ चतुर्दश्यां च पूर्वार्द्धे पूर्वभागे भद्रा स्यात् भद्रास्वरूपं रत्नमालायां उद्बद्धोद्भटतरेत्यादि ५३ अथ चतुर्थ्या
दितिथिषु भद्राया मुखपुच्छविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह पंचद्व्यद्रीति चतुर्थ्यादितिथीनां पंचादिप्रहरेषु आदिघट्यः शराः पंच संख्या विष्टेर्भद्राया आस्यं
मुखं यथा चतुर्थ्याः पंचमप्रहरे आदिभूताः पंचघट्यो भद्रामुखं एवमष्टम्यां द्वितीयप्रहरे एकादश्यां सप्तमप्रहरे पूर्णिमायां चतुर्थप्रहरे तृतीयायामष्टमे

परे लग्नशुध्याकुयोगादिनाशे दिनार्द्धोत्तरं विष्टिपूर्वं च शस्तं ५२ शुक्ले पूर्वार्धेऽष्टमीपंचदश्योर्भद्रैकादश्यां चतुर्थ्यां परार्द्धे
कृष्णेंत्यार्द्धे स्यात्तृतीयादशम्योः पूर्वेभागे सप्तमीशंभुतिथ्योः ५३ पंचद्व्यद्रिकृताष्टरामरसभूयामादिघट्यः शराविष्टेरास्य
मसद्गजेन्दुरसरामाद्र्यश्विबाणाब्धिषु ॥

॥ सप्तम्यां तृतीये दशम्यां षष्ठे चतुर्दश्यां प्रथम प्रहरे भद्रामुखं स्यात् तदसत् अशुभमित्यर्थः ॥
अथ पुनश्चतुर्थ्यादितिथीनां क्रमेण गजेंद्वित्यादि प्रहरेषु अंत्यभवं घटीत्रयं पुच्छसंज्ञं तच्छुभंकरम् यथा चतुर्थ्यां अष्टमप्रहरस्यांत्यघटीत्रयं भद्रा
पुच्छम् एवमष्टम्यादिषु प्रथमादिप्रहरस्यान्त्यघटीत्रयं पुच्छं ज्ञेयं तत्र भद्राकर्माणि वसिष्ठः वधबन्धविषाग्न्यस्त्रच्छेदनोच्चाटनादि नादिय
त् तुरंगमहिषोष्ट्रादिकर्म विष्ट्यां तु सिद्ध्यति अंगविभागः कश्यपसंहितायां मुखे पंच गले त्वेका वक्षस्येकादश स्मृताः नाभिश्चतस्रः पुच्छे तु नाडि
काः कार्यहानिर्मुखे मृत्युर्गले वक्षसि निस्वता कट्यामुन्मत्तता नाभौ च्युतिः पुच्छे ध्रुवो जयः अथ विष्टिपरिहारमाह तथेति तिथ्यपरार्द्धजाति थ्य
त्तरार्द्धभूता विष्टिर्वासरे यदि स्यात्तदा शुभकरी ॥ छ ॥ छ ॥ रामः ॥ श्रीकृष्णाय

तथातेनैवप्रकारेण तिथिपूर्वार्द्धे रात्रौ शुभकरी नारदनिषेधमाह पूर्वार्द्धे त्वपरा निशि तदा विष्टिः शुभायेति कमलासनभाषितं ४४ अथ भद्रा
विवासतत्फलंचानुष्टुभाह कुंभकर्केति अलेचंद्रे कुंभे कर्के कुंभमीनस्थे कर्के सिंहराशिस्थिते मनुष्यलोके तिष्ठति अथ मेषवृषमिथुनस्थिते अलिमेष
वृश्चिकस्थे चंद्रे च स्वर्गलोके भद्रा तिष्ठति कन्यातुलाधनुर्मकरराशिषु चंद्रे अधः पाताललोके भद्रा तिष्ठति तत्रैव मर्त्ये स्वर्गपातालेषु फलं चोक्तं शुभाय सममद्रा
दामीसपवाद हा शप्रयोजनमुक्तं भवति उक्तंच मेषात्स्कोप्यं मिथुने घटे सिंहमीनकर्के पुचापमृगतौलिस्कृतास्तु चंद्रे स्वर्गमर्त्यनागनगरीक्रमशः प्रयाति
विष्टिः फलान्यपि ददाति हितन्नरेशे उक्तंच भूपालवल्लभे कटकुमद्वये भूस्थाकोर्प्यजन्नितयेयुग्मा कन्याचापद्वये चंद्रे भद्रा पातालवासिनीति ४५ अथ का

यामेषट्त्र्यघटीत्रयं शुभकरं पुच्छं तथा वासरे विष्टिस्तिथ्यपरार्द्धजा शुभकरी रात्रौ च पूर्वार्द्धजा ४४ कुंभकर्कद्वये मर्त्ये स्वर्गेऽब्जे।
जात्त्रये लिगे स्त्रीधनुर्जूकनक्रेऽधो भद्रा तत्रैव तत्फलं ४५ वाप्यारामतडागकूपभवनारंभप्रतिष्ठे व्रतारंभोत्सर्गवधूप्रवेशन
महादानानि सोमाष्टके गोदानाग्रयणप्रपाप्रथमकोपाकर्मवेदव्रतं नीलोद्वाहमथातिपन्नशिशुसंस्कारांत्सुरस्थापनं ४६

त्यक्तव्यानि निषेध्यवस्तुनिशार्दूलविक्रीडितेनाह वाप्यारामेति वापिः दीर्घिका आरामउपवनं तडागपुष्करिणी कूपः प्रसिद्धः एतेषामारंभप्रतिष्ठा आ
रंभोनिर्माणम् प्रतिष्ठा उत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठा गृहप्रवेशोज्ञेयः व्रतानामनन्तव्रतादीनां आरंभः ग्रहणं उत्सर्गउत्थापनम् महादानानि तुलापुरुष
दीनि सोमः सोमयागः अष्टका अष्टकाश्राद्धम् गोदानं केशान्तसंज्ञकर्म आग्रयणनवान्नेष्टिः प्रपाजलशाला प्रथमकोपाकर्म प्रथमारभ्यमाणश्रा
वणीकर्म वेदव्रतमहानाम्न्यादिव्रयम् महानाम्नीव्रतम् उपनिषद्व्रतम् वेदव्रतं च नीलोद्वाहः काम्यवृषोत्सर्गः अतिपन्नशिशुसंस्काराः अतिपन्नाः
अतिक्रान्ताः जातकर्मादयः शिशूनांसंस्काराः देवस्थापनम् ४६ ॥ ४६ ॥ ४६ ॥ श्रीरामचंद्राय

अथान्यानिशार्दूलविक्रीडितेनाह दीक्षामौंजीति दीक्षामंत्रग्रहणादिका मौंजिविवाहौप्रसिद्धौ मुंडनंचौलं अपूर्वन्देवेक्षणंतीर्थेक्षणंच सन्यासःप्र
सिद्धः अग्निपरिग्रहोग्निहोत्रम् अपूर्वराजदर्शनंराजाभिषेकश्च गमंगमनम् अपूर्वमेव चातुर्मास्यचातुर्मास्ययागः समावृत्तिर्मौञ्जीविसर्गः श्र
वणयोर्वेधः कर्णवेधः परीक्षात्तम्रमाषादिरूपादिव्यमितियावत् एतानिकर्माणिबुधोनकुर्यात् कदाइज्यसितयोर्बाल्येवृद्धत्वे अस्तेच शिशु
त्वेवाल्येचतथान्यूनाधिमासे अधिमासेचनकुर्यात् अत्रमूलवचनानि शातातपः अस्तंगतेगुरौशुक्रेबालेवृद्धेमलिम्लुचे उद्यापनमुपारंभंव्रतानांनैव।
कारयेत् ऋक्षोच्चयः वापीकूपतडागयागगमनंक्षौरंप्रतिष्ठाव्रतंविद्यामंदिरकर्णवेधनमहादानंवनंसेवनम् तीर्थस्नानविवाहदेवभवनमंत्रादिदेवे
क्षणंदूरेणैवजिजीविषुः परिहरेदस्तंगतेभार्गवे उपनयनंचोलनंपाणिग्रहणंगृहप्रवेशगमनानि अस्तमितेषुनकुर्यात् करगुरुभृगुपुत्रचन्द्रेषु।
अस्तमयादिफलमाह बादरायणः गुरोरस्तेपतिंहन्याच्छुक्रास्तेचैवकन्यकाम् चंद्रेनष्टेउभौहन्यात् तस्मात्तद्विवर्जयेत् बालभावेविपंहन्यात् वृद्ध

दीक्षामौंजिविवाहमुण्डनमपूर्वन्देवतीर्थेक्षणंसन्यासाग्निपरिग्रहौन्नृपतिसंदर्शाभिषेकौगमनम् ॥ ६ ॥

भावेनरस्तथा तस्माद्बाल्येचवार्द्धेचविवाहंनैवकारयेत् अथाधिमासेवर्ज्यानिगृह्यपरिशिष्टे सोमयागादिकर्माणिनित्यान्यपिमलिम्लुचे तथैवाग्रयणा
धानचातुर्मास्यादिकान्यपि महालयाष्टकाश्राद्धोपाकर्माद्यपिकर्मयत् स्पष्टमासविशेषाख्याविहितंवर्जयेन्मले गर्गबृहस्पती अग्न्याधानप्रतिष्ठांचयज्ञ
दानव्रतानिच वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखला मांगल्यमभिषेकंचमलमासेविवर्जयेत् मरीचिः गृहप्रवेशगोदानस्थानाश्रयमहोत्सवम् नकुर्यान्मल
मासेतुसंसर्पांहस्पतौतथा वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्मच नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पांहस्पतौतथा यदाक्षयमासोभवतितदाक्षयमासस्य पूर्वोत्तराव
धिमासौभवतः तत्रपूर्वः संसर्पः द्वितीयोंहस्पतिः एतानिगुरुशुक्रयोरस्तादावपिवर्ज्यानीत्याह गार्ग्यः बालेवायदिवावृद्धेशुक्रेवास्तगतेगुरौ मलमासइवैतानिवर्जयेद्दे
वदर्शनम् अपूर्वदैवतादृष्टाशुचस्युर्नष्टभार्गवे॥ ६ ॥

मलमासेप्यनावृत्तीतीर्थयात्रांविवर्जयेत् अनावृत्ता अपूर्वतीर्थयात्रा अत्रनियमकालानिसीमंतनामकरणादीनिपूर्वोक्तादिसत्वेपिस्वके
कालएवकार्याणि गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्मलेमासेगुर्वादित्यादिकन्तथा अन्यत्रापि सीमंतजातकादीनिषा
शनांनानियानिवै नदोषोमलमासस्यमौढ्यस्यगुरुशुक्रयोरितिवसिष्ठः अतीतकालान्यखिलानिनानिकार्याणिसौम्यायनगेदिनेशेसितेगुरौवाप्य
यद्दृश्यमानतद्युक्तंपंचांगदिनेप्युखंडे अतएवातिपन्नशिशुसंस्काराद्इत्युक्तं ४७ अथसिंहमकरस्थगुर्वादिघतिदेषमाह असेवर्ज्यमितिपदः
स्तेगुर्वस्तेवर्ज्यंनिषिद्धमुक्तंतत्सिंहस्थगुरौमकरस्थेचगुरौवर्ज्यंनिषिद्धं देवीपुराणेसिंहसंस्थेगुरौपत्ना सर्वारंभान्विवर्जयेत् पुत्रभ्रातृकलत्राणि।
हन्याच्छीघ्रंनसंशयः कारकोत्रजनेनाशंसंतानंम्रियतेचिरात् देवारामतडागानिप्रपोषानगृहाणिच विवाहयज्ञोपनयनचूडादिचनसिध्यति यथासिंह

चातुर्मास्यसमावृत्तीश्रवणयोर्वेधंपरीक्षांसृजेद्दृत्वास्तशीतईज्यसितयोर्न्यूनाधिमासेतथा ४७ अ
स्तेवर्ज्यंसिंहनक्रस्थजीवेवर्ज्यंकेचिद्वक्रगेचातिचारे ॥ १ स्थितोजीवस्तथैवमकरस्थितः अयमपिनिषेधोनियमकाला

नांनसंग्रहः वसिष्ठः नीचराशिगतोजीवःप्रशस्तःसर्वकर्मसु नीचेनीचांशकस्थाप्यायस्मादेशाप्युनीचता विशेषमाडव्येनोक्तः देवीपुराणे मकर
स्थायद्राजीविवर्जयेत्पंचमांशकं शेषेष्वपिचभागेषुविवाहःशोभनोमतः तोडरानंदः अतिचारेसप्तदिनेवक्रेद्वादशमेवच नीचस्थितेपिवागीशेमासा।
मेकंविवर्जयेत् ज्योतिर्निबन्धे हरिनीचारिभागेपिव्रतोद्वाहादिमंगलम् ननिषिद्धंयदिस्वोच्चेस्वभेवासंस्थितोगुरुः मघात्स्कायदागच्छेफाल्गुनीचवहः
स्मृतिःपुत्रिणीधनिनीकन्यासौभाग्यंसुखमश्नुतइति क्वचिदपूर्वतीर्थयात्रायांमौढ्यादिदोषोनास्ति गोदावर्यांगयायांचश्रीशैलेग्रहणद्वये क्रूराक्रूरगुरुः
णांचमौढ्यदोषोनविद्यते वायुपुराणे त्रिस्थलीसेतौ गयायांसर्वकालेषुपिण्डंदद्याद्विधानतः॥ छ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥

अधिमासेजन्मदिनेतथास्तेचगुरुशुक्रयोः नयत्कव्यंमयाश्राद्धं सिंहस्थेचबृहस्पतौ अधिमासेसिंहगुरावस्तेचगुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्त्तव्यागयांगो दावरींविनेति अथगुर्वादयस्तेयद्वर्ज्यंतद्वक्रगेगुरौ अतिचारगेपिगुरौवर्ज्यं वात्स्यः यात्रोद्वाहप्रतिष्ठाव्रतचूडान्नतादिकंवर्जयेद्यत्नतश्चैवजीववक्रातिचारगे अस्यापवादोराजमार्त्तण्डे वक्रातिचारगेजीवेवर्जयेत्तद्दिनान्तरम् व्रतोद्वाहादिचूडायामष्टाविंशतिवासरान् दीपिकायाम् त्रिकोणजायाधनलाभराशौवक्रातिचारेणगुरुःप्रयातः यदातदाप्राहशुभंविलग्नंविवाहपाणिग्रहणंवसिष्ठः अथकेचिद्गुरुसहिते आदित्यएकराशिगतेगुरुस्तयोवितिपावत् गुर्वादित्येपिसर्वंशुभकर्मवर्ज्यम् शौनकः एकराशिगतौसूर्यजीवौस्यातांयदापुनः व्रतबन्धविवाहादिशुभंकर्माखिलंत्यजेत् अथकेचिद्विश्वघस्रेपिपक्षे यस्मिन्पक्षेतिथिद्वयनाशः सत्रयोदशदिनः पक्षः सोतिनिंद्यः उक्तंच पक्षस्यमध्येद्वितिथीपतेतांतदाभवेद्रौरव।

गुर्वादित्येविश्वघस्रेपिपक्षेप्रोक्तंतद्वद्दंतरत्नादिभूषाम् ॥ ५८ ॥ समः॥

कालयोगः पक्षेविनष्टेसकलंविनष्टंमित्याहुराचार्यवराःसमस्ताः तथा त्रयोदशदिनेपक्षेतदासंहरतेजगत् अपिवर्षसहस्रेणकालयोगःप्रकीर्त्तित इति तस्मिन्पक्षेशुभकर्मवर्जमित्याहुः चण्डेश्वरः त्रयोदशदिनेपक्षेविवाहादिनकारयेत् गर्गादिमुनयःप्राहुः कृतेमृत्युस्तदाभवेत् उपनयनंपरिणायनंवेश्मारंभादिपुण्यकर्माणि यात्राद्विस्रपक्षेकुर्यान्नजिजीविषुःपुरुषाः अथतद्वत्तेनप्रकारेणदंतरत्नादिभूषां दंतादस्तिदंतास्तत्संबंधिनीभूषां रत्नसंबंधिभूषांच आदिशब्दात्सुवर्णमणिसंबंधिनीचभूषांवर्जयेयुः पूर्वस्मिन्निषेधकालेइत्यर्थः राजमार्त्तण्डः यात्रांचूडांविवाहंश्रुतिविचरविधिं स्वसद्मप्रवेशंप्रासादंयानहर्म्यंसुरनरभवनारंभविद्याविधाने मौंजीबंधंप्रतिष्ठामणिकनकरदाधारणंकुर्वतेये मृत्युःसिंहस्थितेज्येगुरुदिनकरयोरेकराशिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणत्वात् गुर्वस्तादावपिप्रथमकर्त्तव्यस्यवर्णादिधारणनिषेधइत्यर्थः । ५८ । ५८ । ५८ । ५८ ।

अथसिंहस्थगुरोः प्रकारत्रयेणपरिहारमुपेंद्रवज्रमाह सिंहेगुराविति अत्रप्रथममंशभेदेनपरिहारः सिंहस्थेगुरौसत्यपि सिंहांशेसत्यंशत्रयोदशां
शे १३।२० भ्योनंतरंतस्यराशेरंशत्रयं ३।२० पूर्वमेनवांशाः सिंहांशास्तत्रगुरौसतिविवाहोनेष्टः सिंहराशौतुसिंहांशेपराभवकृद्वाक्पतिः सर्वदेशेषु।
यस्याज्योदंपत्योर्निधनप्रदइतिराजमार्त्तण्डोक्तेः अतोवशिष्टांशेषुविवाहादौशुभंभवतीत्यर्थः सिंहेप्यभागदैवत्येगुरौपुत्रवतीभवेत् अस्यवक्र।
भमान्स्त्रीधनधान्यसमृद्धिदेत्यादितत्रैवोक्तेः अथदेशभेदेनद्वितीयपरिहारउच्यते अथगोदोत्तरतःगोदावरीनदीतस्याउत्तरतीरमारभ्यभा।
गीरथीयाम्यतटंदक्षिणकूलमर्यादीकृत्यगोदावरीगंगांतरालवर्तीयोदेशः तत्रसिंहस्थगुरुर्वर्ज्यः नान्यदेशेष्वल्पः गोदावर्युत्तरतीरेयावद्भागीर।
थीतटं याम्यतत्रविवाहोनेष्टः सिंहस्थेदेवपतिःपूज्ये अर्थाद्गोदावरीदक्षिणतटेभागीरथ्युत्तरदेशेच सिंहस्थगुरुदोषोनास्ति वसिष्ठः भागीरथ्युत्त

सिंहेगुरौसिंहलवेविवाहोनेष्टोथगोदोत्तरतश्चयावत् भागीरथीयाम्यतटंचदोषोनान्यत्रदेशेतपनेपिमेषे ४९ मघादिपंच।
पादेषुगुरुःसर्वत्रनिंदितः गंगागोदांतरंहित्वाशेषांघ्रिषुनदोषकृत् ५० मेषेर्केसव्रतोद्वाहेगंगागोदान्तरेपिच सर्वःसिंहगु
रुर्वर्ज्यःकलिंगेगौडगुर्जरे ५१ रेवापूर्वेगंडकीपश्चिमेचशोणस्योदिग्दक्षिणेनीचईज्यः॥ ॐ ॥ ॐ ॥ . रामः।

रेकूलेगोतम्यादक्षिणेतथा विवाहोव्रतबन्धोवासिंहस्थेज्येनदुष्यतीति अत्रविवाहव्रतबन्धावेवनिषिद्धौ आभ्यामन्यानिशुभकर्माणि
निषिद्धान्येव अपवादस्यसंकोचाश्रयत्वादुपलक्षणायोगात् अथतृतीयःपरिहारः तपनेसूर्येमेषराशौविद्यमानेसतिवासिंहस्थगुरोर्दोषो
नास्ति ज्योतिर्निबन्धे मंगलानीहकुर्वीतसिंहस्थोवाक्पतिर्यदा भानौमेषगतेसम्यमित्याहुःशौनकादयइति ४९ सिंहराशिगतगुरुनि
षेधवाक्यानांप्रतिप्रसववाक्यानांचनिर्गलितार्थमनुष्टुब्द्वयेनाह मघादिपंचपादेष्वित्यादि ५० मेषेर्कइत्यादिच ५१ अथमकरस्थगु
रोःप्रकारद्वयेनपरिहारमाशालिन्याह रेवापूर्वेइति रेवायाःनर्मदायाःपूर्वदेशेगण्डकीनद्याःपश्चिमेविभागेशोणनद्यस्यउत्तरदक्षिणभागे

नीचईज्यः मकरस्थगुरुर्नवर्ज्यः लल्लः नर्मदापूर्वभागेतुशोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याःपश्चिमेभागेमकरस्थोनदोषभाक् अन्यदेशेषुनिषिद्धस्तत्रनिषि
द्धदेशानाह अयमिति अयंमकरस्थगुरुः कोंकणदेशेगोडदेसिंधुदेशे चशुभकृत्येषुवर्ज्योनिषिद्धः उक्तंच मागधेगौडदेशेचसिंधुदेशेचकोंकणे व्रतंचू
डाविवाहंचवर्जयेन्मकरेगुरौ एभ्योन्यदेशेषुमंगलमथोन्मध्यमं ५२ अथलुप्तसंवत्सरदोषंसापवादंवंशस्थविरेणाह गोजांत्यतिगोवृषः अजोमेषः अंत्योमी
नः कुंभः प्रसिद्धः एभ्यइतरभेअन्यराशौमिथुनादौअतिचारगोगुरुः महातिचारेणसमागतःसन्पश्चात्किंयद्भिर्दिनैः वक्रितः यदापूर्वराशिंनोएतिभुक्त
राशिं नोएतिनागच्छतितत दाविलुप्ताब्दः लुप्तसंवत्सरउच्यते सलुप्तसंवत्सरः शुभकृत्येअतिनिंदितःनिषिद्धः उक्तंच अतिचारगतोजीवस्तंराशिंनेति
चेत्पुनः लुप्तःसंवत्सरोज्ञेयोगर्हितः सर्वकर्मसु यदातु गोजांत्यकुंभेषुपूर्वराशेः सकाशान्महातिचारेणयातिपूर्वराशिंचनैतितदानलुप्तसंवत्सरदोषः गुरुः

वर्ज्योनायंकोंकणेमागधेचगौडेसिंधौवर्जनीयःशुभेषु ५२ गोजांत्यकुंभेतरभेतिचारगेनोपूर्वराशिंगुरुरेतिवक्रितः तदाविलु
प्ताब्दइहातिनिंदितःशुभेषुरेवासरनिम्नगान्तरे ५३ पादोनरेखापरपूर्वयोजनैः पलैर्युतोनास्तिथयोदिनार्धतः॥ ७ ॥२

मेषेरपेस्त्येकुंभेयदतीचारेणगुरुः नतत्रकाललोपःस्यादित्याह भगवान्यमः दशमासभोगानंतरंअतीचारेपिलुप्ताब्ददोषोनास्ति च्यवनः मासान्दशैकादश
वाप्ययुज्यराशौर्यदाराशिमुपैतिजीवः भुक्तोनपूर्वंचपुनस्तथापिनलुप्तसंवत्सरमाहुरार्याः पूर्वराशिभेदेनपरिहारमुक्तेदानीदेशभेदेनपरिहारमाह सलुप्तसंवत्सरो
रेवानर्मदासरनिम्नगाभागीरथीतयोर्नद्योरंतरेऽतिनिषिद्धः उक्तंच लुप्ताब्ददोषोत्रिमतेनमध्येरेवामोङ्गवायाःसरनिम्नगायाः इतिनारदेनसममसप्तकदोषोविवाहे
वर्जितः सुमरहिर्गुरोः शक्रस्तस्मात्तेतुप्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वीतनर्मदातीरउत्तरे ५३ अथवारप्रवृत्तिमुपजात्याह पादोनेति रेखाभमध्येरेखापुरीराक्षसीदेव
कन्याथकांचीयुक्तः लंकातआरभ्यसुमेरुमस्तकरं नसत्राधोवक्तिदेशास्तेमध्यरेखाशब्देनोच्यंते यस्मिन्देशेवारप्रवृत्तिश्चिकीर्षितास्तदेशेरेखातः प्राक्पश्चिमे
यावंतियोजनानिभवंतितानिचचतुर्थांशोनानिकृतातावद्भिः पलैः॥

तिथ्यः पंचदशघटिकायुक्तोनाः यदासध्यरेखातः प्राक्योजनानितदायुक्ताः यदातुप्राग्योजनानितदोनाः कार्याः अथयद्दिनेवारप्रवृत्तिरिष्टातद्दिवसेयद्दिनार्द्धं
चरपलयुतहीनानाडिका पंचचंद्राइत्यादिप्रकारसिद्धम् तस्माद्दिनार्धात्संस्कार विशिष्टाः पंचदशऊनाधिकाश्चेद्भवंतितदातद्विवरोद्भवैः पलैर्दिनार्धस्यसंस्काररवि
शिष्टपंचदशानांचयद्विवरं अंतरंतत्संबंधेनास्थैरुत्पन्नैः पलैरूर्ध्वंतथाधोदिनयस्यवारस्यप्रवेशः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशदिनार्धतश्चेदूनास्युस्तदासूर्योद-
याद्ऊर्ध्ववारप्रवृत्तिः यदासंस्कारविशिष्टाः पंचदशदिनार्धतोभ्यधिकास्तदासूर्योदयात्प्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः यथावाराणसीरेखाभिधानात् कुरुक्षेत्राख्याक् त्रिषष्टि
योजनानि ६३ पादोनचतुर्भिर्हीनोनानि ४७।१५ प्राग्योजनत्वादेतैः पलैरूनाः पंचदशघटिकाजाताः १४।१३ दिनार्द्धं १६।३० अस्मान्न्यूनादृतिविवर २।१७ ते
माभिर्घटीभिः सूर्योदयादूर्ध्वं वारप्रवृत्तिः यदादिनार्द्धं १३।५० अस्मादधिकादृतिविवरं ०।२३ एताभिर्घटीभिः सूर्योदयात्प्राक्वारप्रवृत्तिरित्यर्थः ५४ अथवारप्र-

ऊनाधिकास्तद्विवरोद्भवैः पलैरूर्ध्वन्तथाधोदिनपप्रवेशनम् ५४ वारादेर्घटिकाद्विघ्नाःस्वाश्वहृच्छेषवर्जिताः सैकास्तष्ट
नगैः कालहोरेशादिनपक्रमात ५५ ॥

॥वृत्तिप्रयोजनपुरःसरकालहोरामनुष्टुभाह वारादेरिति वारप्रवृत्तिप्रकारेणयस्मिन्क्षणेवा
रप्रवृत्तिर्जातातत इष्टघट्योद्विगुणाः कार्याः तद्विस्थानेस्थाप्याः तत्रपंचभिर्भक्तेयल्लब्धंतेसाज्यस्यच्छेपंतद्विगुणघटीमध्येवर्जितंकार्यं एवंविधाघट्यः सैक
एकयुक्ताः कार्यासप्तभिस्तष्टाअवशिष्टाःकालहोरेशाःस्युः नेदिनपात्वारात्क्रमात्गणनीयाः यथा रविवारेइष्टघटिकाः ६। द्विगुणाः १२ पंचभक्ताः ५ तच्छे
ष २ वर्जिताः १० सैका ११ नगैः ७ स्तष्टाशेषं ४ रविवारेक्रमाद्गणनयाचतुर्थोबुधस्तस्यहोराइत्यादि विवाहवृन्दावनेउदयमारभ्यहोराउक्ताः यथातत्काला
र्केन्यूनलग्नांशपिंडोभक्तःपंचखाणिभिर्भुक्तहोराः भास्वच्छुक्रज्ञेन्दुसौरेज्यभौमाः संख्यायेरन्वारतस्तेतदीशाइति अनयोर्विषयविभागोवसिष्ठसंहिता
यां वारप्रवृत्तिविज्ञानंक्षणवारार्थमेवहि अखिलेष्वन्यकार्येषुदिनादिरुदयाद्भवेत् क्षणवारःकालहोरारूपस्तदर्थंवारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषु दिक्षु
संक्रान्तितिथिवारप्रयुक्तेषुवायोगेषुचसूर्योदयादेववारोग्राह्यः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ छ ॥ ॥

अथ कालहोराप्रयोजनं शालिन्याह वारेप्रोक्तमिति यत्कर्म यस्मिन्वारे प्रोक्तं तद्दिनस्य सदोषत्वात्तस्यावश्यकत्वे एतस्य कालहोरायां कर्त्तव्यम् नारदः यस्य खेटस्य यत्कर्म वारे प्रोक्तं विधीयते ग्रहस्य क्षणवारेपि तस्य तत्कर्म सर्वदा अन्ये केचित् यस्य वारे कर्म प्रोक्तं तस्य बलिनो नवांशे सूर्यश्चंद्रो वा चेत्तिष्ठति तत्र तत्कर्मकार्यमित्याहुः उक्तंच यस्य ग्रहेर्दिने कर्म यत्किंचिदभिधीयते यस्यांशस्थिते चंद्रे सूर्ये वा तद्विधीयते इति अथ धिष्ण्ये नक्षत्रे यत्कर्म वस्त्रप रिधानादिकमुक्तं तदत्यावश्यकत्वे अस्य धिष्ण्यस्य स्वामितिथ्यंशके स्वामिनो मुहूर्ते कुर्यात् नारदः यस्मिन्नृक्षे तु यत्कर्म निखिलं कथितं च यत् तद्दै वस्यैतन्मुहूर्ते कार्यं यात्रादिकं न्तथेति मुहूर्तस्वामिनो विवाहप्रकरणे वक्ष्यन्ते क्षणेषु मुहूर्तेषु दिक्शूलादि दिक्शूले वारशूलं नक्षत्रशूलं चिंत्ये विचारणीयं एवं परिघो दंडः क्षणेषु मुहूर्तेषु नैवोल्लंघ्यः दिक्शूलादिकमखिलं परिघदण्डादि विज्ञेयमिति विशेषोक्तेः ५६ अथ मन्वादीन्युगादींश्च शार्दूलविक्रीडितेन

वारेप्रोक्तं कालहोरासु तस्य धिष्ण्ये प्रोक्तं स्वामितिथ्यंशकेऽस्य कुर्याद्दिक्शूलादि चिंत्यं क्षणेषु नैवोल्लंघ्यः पारिघश्चापि दंडः ५६। मन्वाद्याः स्विति थीमधौ तिथिरवीऊर्जे शुचौ दिक्तिथी ज्येष्ठे चैव तिथिस्त्विषे न वतपस्यश्वाः सहस्ये शिवाः भाद्रे ग्निश्च सिते त्वमाष्ट नभसः कृष्णे युगाद्याः सिते गोग्नी बाहुलराधयोर्मदनदर्शौ भाद्रमाघासिते ५७॥

१ नाह मन्वाद्या इति सिते शुक्लपक्षे एता मन्वादयः मधौ चैत्रे त्रितिथी तृतीयापौर्णिमे ऊर्जे कार्त्तिके तिथिरवी पूर्णिमाद्वादश्यौ शुचौ आषाढे दिक्तिथी दशमीपूर्णिमे ज्येष्ठे अंत्ये फाल्गुने च तिथिः उभयत्र पूर्णिमैव इषे आश्वि नेनवमी तपसि माघे अश्वाः सप्तमी सहस्ये पौषे शिवा एकादशी भाद्रपदे अग्निस्तृतीया तु इति पुनः नभसः श्रावणस्य कृष्णपक्षे अमावास्या अष्टमी अथ युगाद्या च त्वारः बाहुलराधयोः बाहुलः कार्त्तिकः राधो वैशाखः तयोः शुक्लपक्षे गोग्नी नवमी तृतीये युगादि कार्त्तिकशुक्लनवमी कृतयुगादिः वैशाखशुक्लतृतीया त्रेतादिः भाद्रमाघासिते मदनदर्शौ युगादि मदनस्त्रयोदशी दर्शो अमावास्या भाद्रकृष्णत्रयोदशी कलियुगादिः माघकृष्ण अमावास्या द्वापरादिः अत्र शुक्लादयो मासा ग्राह्याः का र्त्तिके शुक्लनवमी चादिः कृतयुगस्य सा त्रेतादिर्माधवे शुक्ला तृतीया पुण्यसंमिता कृष्णा पंचदशी माघे द्वापरादिरुदीरिता कल्यादिः स्यात्कृष्णपक्षे नभस्ये च त्रयोदशीति ना

अथनक्षत्रप्रकरणंव्याख्यायते तत्रादौनक्षत्रस्वामिनःशार्दूलविक्रीडितेनाह नासत्येति एतेनासत्यांतकादयः ऋक्षेशानक्षत्रेशाः क्रमात्स्युः १ अथध्रुवनक्षत्राणितत्कृत्यंचानुष्टुभाह उत्तरात्रयेति उत्तरात्रयंरोहिणीचएतानिनक्षत्राणिरविवारश्चध्रुवसंज्ञानिस्थिरसंज्ञानिचेतिसंज्ञाद्वयं एवमुत्तरत्रापिव्याख्येयम् ॥ ध्रुवनक्षत्रेषुस्थिरादिकर्मकार्यं आदिग्रहणान्मृदुनक्षत्रोक्तंग्राह्यं वसिष्ठः मृदुचन्द्रेकथितान्यपिस्थिरचन्द्रेतानिकार्याणिइति २ अथचरभानितत्कृत्यंचानुष्टुभाह स्वात्यादित्येति आदिशब्दाल्लघुनक्षत्रोक्तमपि ३ अथोग्रनक्षत्राणिचानुष्टुभाह पूर्वात्रयमिति आदिशब्दाद्दारुणनक्षत्रोक्तमपि ४ अथमि

नासत्यांतकवन्हिधातृशशभृद्रुद्रादितीज्योरगाऋक्षेशाःपितरोभगोर्यमरवीत्वष्टाससमीरःक्रमात् शक्राग्नीखलुमित्रइंद्रनिर्ऋतिक्षीराणिविश्वेविधिर्गोविन्दोवसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः १ उत्तरात्रयरोहिण्योभास्करश्चध्रुवंस्थिरम् तत्रस्थिरंबीजगेहशांत्यारामादिसिद्धये २ स्वात्यादित्येश्रुतेस्त्रीणिचंद्रश्चापिचरंचलं तस्मिन्गजादिकारोहोवाटिकागमनादिकम् पूर्वात्रयंयाम्यमघेउग्रंक्रूरंकुजस्तथा तस्मिन्घाताग्निशाठ्यानिविषशस्त्रादिसिध्यति ४ विशाखाग्नेयभेसौम्योमिश्रंसाधारणंस्मृतं तत्राग्निकार्यमिश्रंचवृषोत्सर्गादिसिद्धये ५ हस्ताश्विपुष्याभिजितःक्षिप्रंलघुगुरुस्तथा तस्मिन्पण्यरतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकम् ६ मृगांत्यचित्रामित्रर्क्षंमृदुमैत्रंभृगुस्तथा तत्रगीतांबरक्रीडामित्रकार्यविभूषणम् ७ मूलेंद्रार्द्राहिभेसौरीतीक्ष्णंदारुणसंज्ञकं तत्राभिचारघातोग्रभेदाःपशुदमादिकम् ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ रामः

श्राण्यनुष्टुभाह विशाखेति आदिग्रहणादुग्रभोक्तमपि ५ अथलघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह हस्तेति शिल्पंवर्द्धकिविक्रयादि कलानृत्यादिकाश्चतुःषष्टिः आदिशब्दाच्चरमोक्तमपि ६ अथमृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मृगांत्येति ७ अथतीक्ष्णभान्यनुष्टुभाह मूलेति अभिचारःकर्माणम् भयकरकृत्यमारणादि पशुदमःपशुशिक्षा आदिशब्दात् बंधनादिकंस्थिरंच ८ ॥ ८ ॥ ७ ॥ ९ ॥ श्रीकृष्ण

अथाधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखनक्षत्राणि इङ्गवजयाह मूलाहीति मूलं अहिभाश्लेषा मिश्रंकृत्तिकाविशाखे उग्रं पूर्वात्रयमघाभरण्यः एतानिनव।
भानिअधोमुखानिज्ञेयानि आर्द्रापुष्यः श्रवणत्रयंरोहिण्युत्तरात्रयंचनवभान्यूर्ध्वमुखानि मैत्राणिचित्रारेवत्यनुराधाः हस्तस्वातीपुनर्वसूज्येष्ठा अश्वि
नीएतानिनवभानितिर्यङ्मुखानि एषुअधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखेषुभेषुइदंशंकृत्यंअधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्यंसङ्गवति गरुडपुराणे भरणीकृत्ति
काश्लेषामघामूलविशाखिकाः तिस्त्रः पूर्वास्तथाचैव अधोवक्त्राः प्रकीर्तिताः एषुवापीतडागादिकूपभूमितृणानिच देवागारस्यखननंनिधानंखननंतथा।
था गणितंज्योतिषारंभंखनी बिलप्रवेशनं कुर्यादधोगतान्येवकार्याणिवृषभध्वज रोहिण्यार्द्रातथापुष्यो धनिष्ठाचोत्तरत्रयम् वारुणश्रवणंचैवनवचो
र्ध्वमुखास्तथा एषुराज्याभिषेकंचपट्टबन्धंचकारयेत् ऊर्ध्वमुखान्युच्छ्रितानिसर्वाण्येषुचकारयेत् रेवतीचाश्विनीचित्रास्वातीहस्तःपुनर्वसुः अनुराधा

मूलाहिमिश्रोग्रमधोमुखंभवेदूर्ध्वास्यमार्द्रेज्यहरित्रयध्रुवम् तिर्यङ्मुखंमैत्रकरानिलादितिज्येष्ठाश्विभानी।
दशकृत्यमेषुसत् ९ पौष्णध्रुवाश्विकरपंचककवासवेज्यादित्येप्रवालरदशंखसुवर्णवस्त्रम्॥ ७ ॥ ५९

मृगोज्येष्ठाएतास्तिर्यङ्मुखाःस्मृताः गजोष्ट्राश्वबलीवर्ददमनंमाहिषस्यच बीजानांवपनंकुर्याद्गमनागमनादिकम् चक्रयन्त्ररयारीनांनावादीनांप्रवाह
णं पार्श्वेषुयानिकार्याणिकुर्यादिपुचतान्यपि इदंचनक्षत्रविशेषविहितानांकर्मणामावश्यकर्त्तव्यत्वेमुहूर्त्तालब्धौमस्ताकर्मणः अधोमु
खाद्याकारंज्ञात्वातत्तन्नक्षत्रेषुतानिकर्माणिकार्याणियानिचसर्वथानोक्तानिबिलप्रवेशादीनितान्यपेषुवनक्षत्रेषुकार्याणीत्येतदर्थमुक्तम् ९
अथप्रवालादिधारणमुहूर्त्तंवसंततिलकेनाह पौष्णध्रुवेति रेवत्यादिनक्षत्रेषुतथारिक्तातिथिशनिचन्द्रभौमवर्जितेऽह्नि दिवसेप्रवाल
विद्रुमंशंखः शंखवलयादिवस्त्रंश्वेतं एतानिधार्याणि रक्तंमंजिष्ठादिरंगेनरंजितंवस्त्रंभौमवारेपिधार्यम् अथसुभगासभर्तृका ध्रुवादिति एव
युगेरोहिण्युत्तरात्रयेषु अदिति युगेपुनर्वसौपुष्येचप्रवालादिकंनदद्यात् कचिच्छ्रुतन्तारायांस्नानमपिनिषिद्धम्॥ ७ ॥ १ ॥ ९६

उक्तंच रोहिणीगुरुपुनर्वसूत्तरेया बिभर्त्तिनववस्त्रविभूषणम् सानयोषिदवलंबते पतिंस्नानमाचरतिवारुणेषुयादिति १० अथनवधाविभक्त
स्यवस्त्रस्यरंध्रादिदोषेशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणामिति वस्त्राणांनवभागाः कार्याः कोणचतुष्टयेअमरादेवाः स्था
प्याः राक्षसामध्यगतांशगताज्ञेयाः नराः दशांसादितिपार्श्वचपुनर्मध्ययोरंशयोर्ज्ञेयाः तत्रचेद्रक्षोंशेनवतरेनूतनेवस्त्रेदैवाद्दग्धेअग्निस्पृष्टे स्फु
टितेपाषाणाद्याघातादिभिर्निहते पंकेनकर्दमेनआदिशब्दात् गोमयादिभिरुपहतेसतितद्वस्त्रंनसत् शुभफलजनकंनभवतीत्यर्थः नृसुरां
शयोएवंवस्त्रदाहादिकेसति शुभंकल्याणंस्यात् अथसर्वांशकेराक्षसमनुष्यदैवांशकेषुप्रांततः प्रांतभागे असदनिष्टफलगमकं इदंस
र्वंशय्यापादुकास्वपिज्ञेयम् श्रीपतिः कज्जलकर्दमगोमयलिप्तेवाससिदग्धवतेस्फुटितेचचिंत्यमिदंनवधाविहितेस्मिन्निष्टमनिष्टफ

धार्यंविरिक्तशनिचंद्रकुजेन्हिरक्तंभौमेध्रुवादितियुगेशुभमप्यनर्घ्यात् १० वस्त्राणांनवभागकेषुचचतुःकोणेमराराक्ष
सामध्यत्र्यंशगतानरास्तुसदृशेपार्श्वेचमध्यांशयोः दग्धेवास्फुटितेंबरेनवतरेपंकादिलिप्तेनसद्रक्षोंशेनृसुरांशयोः
शुभमसत्सर्वांशकेप्रान्ततः ११ विप्राज्ञयातथोद्वाहेराज्ञाप्रीत्यार्पितंचयत॥ ॐ ॥ छ ॥ रामचंद्र

लंचसुधीभिः अत्रराक्षसांशेध्वजछत्रादिसदृशीछेदाकृतिशुभफलाज्ञेया देवमनुष्यांशेपिकाकोलूकसदृशीछेदाकृतिरशुभफलदा कश्य
पः शंखचक्रांबुजछत्रध्वजतोरणसन्निभा श्रीवत्ससर्वतोभद्रनंद्यावर्त्तगृहोपमा वर्धमानस्वस्तिकेभमृगकूर्मझषाकृतिः छेदाकृतिर्दै
त्यभागेप्यायुरर्थप्रदानृणाम् खरोष्ट्रोलूककाकादिजंबूकश्वबकोपमा त्रिकोणः सूर्याकृतयोदैवभागेप्यशोभनाः निंदितंवसनंदद्याद्द्वि
जेभ्यः स्वर्णसंयुतंआशिषोवचनंकृत्वान्यद्वस्त्रंचधारयेदिति ११ अत्रक्वचिद्दुष्टदिनेपिवस्त्रपरिधानमनुष्टुभाह विप्राज्ञयेति धि
ष्ण्येनक्षत्रेवारादौवारतिथियोगादौव्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगेनिंद्येपि॥ छ ॥

यद्दुस्त्रंब्राह्मणानुज्ञयातथोहाहेराज्ञासंतोषेणार्पितंदत्तंतद्वस्त्रंधार्यमितिबुधाजगुः १२ अथलतापादपारोपणराजदर्शनमद्ययोगो विक्रयमु-
हूर्त्तानशार्दूलविक्रीडितेनाह राधामूलेति राधाविशाखाएतदादिचतुर्दशनक्षत्रैर्लतानांवल्लीनांपादपानांवृक्षाणांचारोपोवापनःकार्यः
अथराजदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः त्रयोदशभैःकार्यं अथमद्यमद्यारंभः तीक्ष्णोग्राबुपभेषुनवनक्षत्रेषुउदितःकथितः अथगवांक्र-
योमूल्येनपरस्माद्ग्रहणम् विक्रयोमूल्यग्रहणपूर्वकंदानं क्षिप्रांत्यवह्नीदुभादित्येंद्राबुपवासवेषुहिनवनक्षत्रेषुशस्तःप्रशस्तः अत्रभीमप-
राक्रमेणपंचदशभान्यभिहितानि हस्तेनुराधात्रितयेसपौष्णेमृगेमेचपूर्वाश्विविशाखभेषु पुष्येधनिष्ठाहुतभेदितीशेगवांक्रयंविक्रयमामनंति

निंद्येपिधिष्ण्येपवारादौवस्त्रंधार्यंजगुर्बुधाः १२ राधामूलमृदुध्रुवर्क्षवरुणक्षिप्रैर्लतापादपारोपो
थोनृपदर्शनंध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः तीक्ष्णोग्राबुपभेषुमद्यमुदितंक्षिप्रांत्यवह्नीदुभादित्येंद्रा-
बुपवासवेषुहिगवांशस्तःक्रयोविक्रयः १३ लग्नेशुभेचाष्टमशुद्धिसंयुतेरक्षापशूनांनिजयोनि-
भेवरे रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवोध्रुवत्वष्ट्रेषुयानस्थितिवेशननसत् १४ ॥ १४ ॥ ५ ॥

न्ति १३ अथपशूनांरक्षामुहूर्त्तेस्थितिनिवेशनिषेधमुहूर्त्तंचेंद्रवज्रयाह लग्नेशुभइति शुभेशुभस्वामिकेलग्नेअष्टमशुद्धिसंयुतेशु-
भपापाक्रांताष्टमभावरहितेसतिपशूनांरक्षारक्षणप्रवेशादिकंचसत् तथास्वीययोनिनक्षत्रेवरभेचसत् यथाऽश्वानांयोनिभंअश्वि-
नीशततारके तच्चचतुष्पदानांरक्षाशस्ता तीक्ष्णेपशूनांदमनंवरंस्यात्सशुपोषणमितिवचनात् अथरिक्ता ४।९।१४ ष्टमीदर्शोमावास्याः
कुजोभौमः श्रवःश्रवणम् ध्रुवाण्युत्तरात्रयरोहिण्यः त्वाष्ट्रंचित्राएषुपशूनांयानंगृहाद्बहिर्निःसारणंस्थितिर्गोष्ठादिवेशनंनसत् शुभंन व्यव-
हारोच्चये पूर्वात्रयेधनिष्ठेंद्रयेपौष्णेसौम्यविशाखयोः आश्लेषायामयाश्विन्यांयात्रासिद्धिश्चतुष्पदामिति १४ ॥ १४ ॥ [illegible]

अथौषधसेव्योमुहूर्त्तेमंदाक्रांतमाह भैषज्यंसदिति भैषज्यंऔषधंप्राश्यंभक्षितंचसत् लघुमृदुचरनक्षत्रेमूलेचद्व्यंगलग्नेद्विस्व-
भावराशिषुमिथुनकन्याधनुर्मीनेषुलग्नगतेषुसत्सुशुक्रेंदुजीवबुधेषुद्विस्वभावलग्नस्थेषुसत्सुपुनस्तेषांशुक्रेंदुजीवबुधानांवारेष्वदिवसे
वारेसतिथौरिक्तामारहिततिथौभैषज्यंसत् शुभंस्यात् दीपिकायां द्व्यंगोदयेगुरुबुधेंदुसितेषुसत्सुतेषांवारेष्वसुविधौसुतिथौसुयोगेभेषुभ्रुप
त्नगविशाखशिवेतरेषुजन्मर्क्षविष्टिरहितेषुकृतःशुभायइति अथरिःफघुनमृतिमृहेलग्नात् द्वादशसप्ताष्टमगृहेषुशुद्धेषुभपापग्रहरहितेषु
सत्सुऔषधंतुवर्षफलप्रश्नादिनाआयुर्निश्चयेचसत् द्यूनशत्रुनिधनव्ययशुद्धोसदुहेषुनितरांबलवत्सुआयुषश्चहितकारिणियोगकीर्तितानियत
मौषधसेवनेतिश्रीपतिभट्टोक्तेः अथजनेर्भेजन्मनक्षत्रेनोभैषज्यंसत् जन्मनक्षत्रगश्चन्द्रःप्रशस्तःसर्वकर्मसु क्षौरभेषजवादाध्य केतवेषुविवर्जयेदिति

भैषज्यंसल्लघुमृदुचरेमूलभेद्व्यंगलग्नेशुक्रेंदुज्येविदिचदिवसेचापितेषांरवेश्च शुद्धेरिःफद्युनमृतिगृहेसतिथौनोजने।
भेसूचीकर्माप्यदितिवसुभेत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्ये १५ क्रयर्क्षेविक्रयोनेष्टोविक्रयर्क्षेक्रयोपिन पौष्णांबुपाश्विनीवातःश्रवश्चि
((त्राक्रयशुभाः १६

ववनात् अथसूचीकर्मसूच्याःसंबंधिकर्मघटनसीवनादि तिवसुभत्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्यनक्षत्रेसत्स्यात् व्यवहारोच्चये अदिति
र्वासवंत्वष्टामित्रभेदववाजिनःसूचीकर्मतनुत्राणमेभिर्ऋक्षैःप्रशस्यतइति १५ अथान्यदनुष्टुभाह क्रयर्क्षइति क्रयर्क्षेवक्ष्यमाणक्रयनक्षत्रेविक्रयो
नकार्यः तथाविक्रयनक्षत्रेक्रयोपिनकार्यः दीपिकायांयमाहिशक्राग्निविशाखपूर्वानिष्टाःक्रयेविक्रयणेतिशस्ताःपौष्णाश्विचित्राशतविष्णुवा
ताःशस्ताःक्रयेविक्रयणेनिषिद्धाइति ननुयदायेनक्रयःकर्तव्यस्तदाअन्येनविक्रयःकर्त्तव्यस्तत्रक्रयविक्रयनक्षत्राणांमहाभेदाद्भयविधमुहू
र्त्तानुपपत्तिःउच्यते विक्रेतायदामुहूर्त्तेविक्रयार्थंगृह्यतेतदावस्तुपृथक् क्रियतेतत्कर्मविक्रयशब्दवाच्यम् यदाक्रयिणाक्रयार्थंमुहूर्त्तेःप्राप्यतेतदा
विक्रयेत्रेमूल्यद्रव्यंदत्वापृथक्कृतविक्रेतवस्तुयात्यतक्रयशब्दवाच्यमितिमत्वायथाकथंचित्समाधेयं तन्नक्रयमुहूर्त्तेः रेवतीशततारा अश्विनीस्वाती

अथविक्रयविपण्योर्मुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाद्वीशेतिद्वीशंविशाखा पूर्वादिनक्षत्रेषु केंद्रेषुप्रथमचतुर्थसप्तमदशमेषुद्वितीयेकोणेनवपंचमेषुशुभैः॥ सद्भिःषट्त्र्यायेषुपापग्रहैःसद्भिःघटतनुंकुंभलग्नंविनात्यक्त्वासतिथौरिक्तामारहिततिथौविक्रयःसन्शुभोज्ञेयः अथविपणिःपण्यवीथिकागृहस्थि त्वाक्रयविक्रयार्थंयकर्मरिक्तातिथिभौमवारकुंभलग्नानिवर्जयित्वाम्येषुतिथिवारलग्नेषुमित्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाःध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयंक्षिप्रा णिहस्ताश्विपुष्याः एतैर्भैः लग्नेचंद्रस्थितेमूर्त्तौचंद्रेसितेचसतिव्ययाष्टरहितैःपापग्रहैःसद्भिः शुभैर्द्यायखेद्वितीयेकादशमेषुसद्भिर्विपणिःशुभास्यात् १७ अथाश्वगजमुहूर्त्तमिंद्रवज्त्रयाह क्षिप्रान्त्येति क्षिप्रादिनक्षत्रेषुरिक्ताभौमव्यतिरिक्तदिनेवाजिकृत्यमश्वानांक्रयविक्रयशिक्षास्थानाभरण

पूर्षाद्वीशकृशानुसार्पयमभेकेंद्रद्विकोणेशुभैः षट्त्र्यायेष्वशुभैर्विनाघटतनुंसन्विक्रयःसत्तिथौ रिक्ताभौमघटान्विनाच विपणिर्मित्रध्रुवक्षिप्रभैर्लग्नेचंद्रसितेव्ययाष्टरहितैःपापैःशुभैर्द्यायखे १७ क्षिप्रांत्यवस्विंदुमरुज्जलेशादित्येष्वरिक्तारदिनेप्रशस्तं स्याद्वाजिकृत्यंत्वथहस्तिकृत्यंकुर्यान्मृदुक्षिप्रचरेषुविद्वान् १८ स्याद्भूषाघटनंत्रिपुष्करचरक्षिप्रध्रुवैरत्नयुक् तत्तीक्ष्णोग्रविहीनभैरविकुजेमेषालिसिंहेतनौ॥

दिकार्यंप्रशस्तंस्यात् श्रीपतिःपुष्यश्रविष्ठाश्विनसौम्यभेषुपौष्णान लादित्यकराह्वयेषु सवारुणर्क्षेषुबुधैःस्मृतानिसर्वाणिकार्याणितुरंगमाणां अश्वारोहणेचक्रं अश्वाकारंलिखेच्चक्रंसाभिजिद्भानिविन्यसेत् स्कंधेवु सूर्यभात्संचपृष्ठेचदशभानिचपुच्छेद्वेस्थापयेच्चाङ्घ्रौचतुष्पादश्चतुष्टयम् उदरेविन्यसेत्सं चमुखेद्वेतुरगस्यच अर्थलाभोमुखेसम्यकृवाजिनश्चाति चोदरे चरणस्थैरणेभंगःपुच्छेपत्नीविनश्यति अर्थसिद्धिर्भवेत्पृष्ठेस्कंधेस्कंधपतिर्भवेत् इति अथविद्वान् ज्ञातामृदुक्षिप्रचरनक्षत्रेषुरिक्तामाभौम वर्जितदिनेचहस्तिकार्यंगजानांकार्यंक्रयविक्रयभूषादिकुर्यात् वसिष्ठः हस्तत्रयेसौम्यहरित्रयेचपौष्णद्वयेपुष्यपुनर्वसौचमैत्रेसर्वाण्यपिकुंजरा णांकर्माणिशस्तान्यखिलानियानीति १८ अथभूषणघटनमुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह [illegible]

वस्पति एवंविधेत्रिपुष्करदिनंचरक्षिप्रध्रुवनक्षत्रेषुभूषाघटनमाभरणघटनंशुभंस्यात् वसिष्ठः क्षिप्राचलचरभेसेरिक्तामावर्जितेषुदि॰
वसेषु निखिलेष्वपिवारेष्वपित्रिपुष्करेभूषणकार्ये अथतद्भूषणंरत्नयुतमाणिक्यादियुतंचेत्तदांतीक्ष्णोग्रविहीनभेतीक्ष्णानिमूलज्येष्ठाआर्द्रा
श्लेषाख्यानि उग्राणिपूर्वात्रयमघाभरण्यः एतद्व्यतिरिक्तेष्वष्टादशनक्षत्रेषुतथारविभौमवारेपिकार्यं तथामेषवृश्चिकसिंहलग्नेषुचवसिष्ठःस्थि
रताभरणचरमेलघुभैत्रेष्वर्ककुजवारे तेषामेवविलग्नेमाणिक्यमयभूषणंकार्यमिति कर्कवृषतुलालग्नेष्वकार्यमित्यपिज्ञेयम् वसि॰
ष्ठः क्षिप्रमृदुध्रुवचरभेशशिसितयार्वासरेषुतल्लग्ने मुक्ताफलरजतमयभूषणमखिलंसवज्रकंकार्यम् अथतीक्ष्णानिमूलज्येष्ठार्द्राश्ले॰
षाः उग्राणिपूर्वात्रयभरणीमघा अश्विनीमृगो हृद्दैवंविशाखाः दहनःकृत्तिका एषुनक्षत्रेषुघटितंशस्त्रंशुभंस्यात् अदितिर्वासववस्त्वाष्ट्रमैत्रमैत्र

तस्युक्तासहितंचरध्रुवमृदुक्षिप्रेषुभेसत्तनैतीक्ष्णोग्राश्विमृगेहृद्दैववदहने शुक्लंशुभंघट्टितं १७ मुद्राणांपातनंसद्ध्रु
वमृदुचरभक्षिप्रभैर्वीन्दुसौरे पक्षेपूर्णाजयाख्येनचगुरुभृगुजास्तेविलग्नेशुभैःस्यात् ॥ ❀ ॥ श्रीः ॥

वषाजिनः स्त्रीकर्मनन्नुत्राणमेभिर्नृसैः प्रशस्यतइतिनक्सोत्वयोक्तेः अथस्कवर्णरूप्यादिपात्रेभोजनमुहूर्त्तमाह वसिष्ठः लघुमैत्रध्रुवचरभेसि॰
तेंदुबुधजीववारेषु हेमरजतादिभाजनभोजनमारोग्यामृतयोमिषुदृति १९ अथमुद्रापातनमुहूर्त्तंवस्त्रक्षालनमुहूर्त्तंचवस्त्रगधराह मुद्राणामिति
ध्रुवमृदुचरक्षिप्रसंज्ञकैर्नक्षत्रैः कल्याराजमुद्राकिंतुस्वर्णरूप्यादिनिष्पादनंमुद्रापातनमित्युच्यते टंकसालेतिभाषयावीन्दुसौरे पक्षेचन्द्रशनैश्च
रवर्जितवारे तथापूर्णाजयाख्ये पूर्णाःपंचमीदशमीपूर्णिमाः जयास्तृतीयाष्टमीत्रयोदश्यः एतास्तिथिषिवित्यर्थः शुभंस्यात् तथागुरुशुक्रास्तेनशुभ
भे विलग्नेशुभैःलग्नेशुभग्रहैःसद्भिरित्यर्थः उक्तंच मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुभेषुयोगप्रशस्तेशशिमन्दवर्ज्येवारेतिथौपूर्णजया स्वये च मुद्रामतिष्ठाशुभ
मदानराणां गुर्वस्तेवासितास्तेवामुद्राणांघटनंक्वचित्क्रूरग्रहदृशालग्नेनकार्यंभूतिमिच्छता अथध्रुवेवस्त्रधनिष्ठा॥ ❀ ॥ २ ॥

हयोश्विनी दिनकृत्हस्तः तस्मात्संचके हस्तचित्रास्वाती विशाखानुराधास्कः आदित्यं पुनर्वसुः पुष्ये वस्त्राणां क्षालनं रजकाधानार्थं इदानीं सत् शुभं स्यात् रिक्ताः पर्वाणि पूर्वोक्तानि तिथिप्रकरणे षष्ठी पितृदिनं श्राद्धदिनं एतेषु रविजज्ञेषु शनिबुधवारेषु कदापि वस्त्रक्षालनं नो कार्यं २० अथ खड्गादिधारणं शय्याद्युपभोगमुहूर्तं चसन्धरयाह संधार्य इति विरिक्ते रिक्तावर्जितशुक्रगुरुबृहस्पतिरविवारे तथा मैत्रध्रुवलघुसंज्ञकनक्षत्रसहितपुनर्वसुज्येष्ठाविशाखानक्षत्रेषु कुंतादयः संधार्याः कुंतो भल्लः वर्म कवचं इषवो बाणाः आस्यते अनेनेति इष्वसनं धनुः शरो बाणः कृपाणः खड्गः असिपुत्री छुरिकासन्नाहोपीतिके चित् तथा स्थिराख्य वृषसिंहवृश्चिककुंभाख्ये लग्ने चंद्रे अपिशब्दात् लग्नेपि

वस्त्राणां क्षालनं सदहस्कृद्धयदिनकृत्संचकादित्यपुष्ये नो रिक्तापर्वषष्ठीपितृदिनरविजज्ञेषु कार्यं क
दापि २० संधार्याः कुंतवर्मेष्वसनशरकृपाणासिपुत्र्यो विरिक्ते शुक्रेज्यार्केह्नि मैत्रध्रुवलघुस
हितादित्यशाक्रद्विदैवे स्युर्लग्ने हि स्थिराख्ये शशिनि च शुभदृष्टे शुभैः केंद्रगैः स्याद्भोगः शय्यासना
देर्ध्रुवमृदुलघुहर्यंतकादित्यइज्यैः २१ ॥ २१ ॥

शुभदृष्टे शुभैः केंद्रगैः सद्भिः कुंतादिधारणं हितं कैश्चिदुच्यते पु
ष्ये वा दितिचित्रपद्मननयेशक्रोत्तरारेवती वाजीहस्तविशाखमित्रसहिते भानोर्गुरौ भार्गवे कुंभे कीटगृहे वृषे मृगपतौ चंद्रे शुभैर्वीक्षिते संनाहं
शरखड्गकुंतछुरिकाधार्यान्नृपाणां हितेति यत्तु दीपिकायां मूलेंदुपूर्वात्रययाम्यपित्र्यशक्राश्विसर्पानलशूलिनश्च शस्त्रादिसंधारणमेषु कुर्यात्ति
थौ विलग्ने च शुभेषु भाहेत्विति तदासन्नियुद्धादिविषयं अथ ध्रुवमृदुलघुनक्षत्रेषु हरौ श्रवणे अंतके भरण्यां आदित्ये पुनर्वसौ एषु शय्यासनादेः शय्या
खट्वादिरूपा आसनं पीठं मृगचर्मादि आदिशब्दात् पादुका तेषामुपभोगः इष्टः हितः दीपिकायां मैत्रेंदुपुष्ययमभादितिवह्निचित्राहस्तोत्तरात्रयहरीज्य
विधातृभानि एतेष्वतीवशयनासनपादुकानां संभोगकार्यमुदितं मुनिभिः शुभाहेत्विति ॥ २१ ॥ २१ ॥ छ ॥ श्रीजगदंबा

अथांधादिदिननक्षत्राणि शार्दूलविक्रीडितेनाह अंधाख्यमिति धातारोहिणी विधिरभिजित् दहनभंकृत्तिका भगःपूर्वाफाल्गुनी अन्यत्स्पष्टं २१ अं
धादिनक्षत्राणांफलमनुष्टुभाह विनष्टार्थइति अंधनक्षत्रेषु विनष्टस्यापहृतस्यार्थस्यलाभः शीघ्रंभवति मंदनक्षत्रेषु विनष्टार्थस्यप्रयत्नतोलाभो
भवति मध्येमध्यमनक्षत्रे विनष्टार्थस्यदूरस्थनगरादावीवदूरदेशे श्रवणंस्वरीयद्रव्यममुकेनहृतं अमुकस्थले तिष्ठतीति लोकवार्ताभवति लो
चनस्तु नास्ति स्फुरोचनक्षत्रेषु श्रुत्याप्तीन श्रवणमपिलब्धिरपिनभवतीत्यर्थः २३ अथधनप्रयोगेतिनिषिद्धनक्षत्राण्यनुष्टुभाह तीक्ष्णेति एते
स्तीक्ष्णदिननक्षत्रैर्यद्द्रव्यंस्फुवर्णादिदत्तंकालांतरं विनादत्तंनस्वसत्तापरित्यागेन निवेशितस्थाप्यसमीपेप्रत्ययार्थंस्थापितं प्रयुक्तंकालांतरीति

अंधाख्यंवसुपुष्यधातृजलभद्दीशार्यमांत्याभिधंमंदाख्यंरविविश्वमैत्रजलपाश्लेषाश्विचांद्रंभवेत् मध्याख्यंशिवपि
त्रजैकचरणत्वाष्ट्रेंद्रविध्यांतकंस्वख्यंस्वात्यतिश्रवोदहनभाहिर्बुध्न्यरक्षोभगम् २२ विनष्टार्थस्यलाभोंधेशीघ्रंमंदेप्र
यत्नतः स्याद्दूरेश्रवणंमध्येश्रुत्याप्तीनस्फुलोचने २३ तीक्ष्णमिश्रध्रुवोग्रैर्यद्द्रव्यंदत्तंनिवेशितं प्रयुक्तंचविनष्टंचवि
ष्टिपातेचनाप्यते २४ मित्रार्कध्रुववासवांबुपमघातोयांत्यपुष्येंदुभिः पापैर्हीनबलेस्तनौस्फुरगुरौज्ञेवाभृगौरवेवि

धुरःसरंकर्मैविहत्तं विनष्टंचौरादिनाहृतंस्वयमेवच्युतं वित्तंतंद्रव्यंविश्वयेनकदापिनाप्यते तथाविष्टयांभद्रायांपातेव्यतीपातेमहापातेवाहृतं
द्रव्यंनाप्यते चकाराद्ग्रहणेपि वसिष्ठः ध्रुवोग्रसाधारणदारुणर्क्षैर्निक्षिप्तमर्थंत्वथवाप्रनष्टं चौरैर्हृतंदत्तमुपप्लुतंवा विष्ट्यंचपातेननलभ्यतेतदिति
अत्रेदमनुसंधेयं तीक्ष्णमिश्रादिपंचदशभेषुमध्येरोहिण्यार्यमक्षिप्रजलभद्दीशेषुदत्तंनिवेशितप्रयुक्तद्रव्यस्यैवाऽप्राप्तिः चौरापहृतस्यस्वतोगतस्यवा
धनस्यलाभएवं तेषांरोहिण्यादीनामध्यमलोचनेषुपाठसामर्थ्यादितिभावः २४ अथजलाशयखननन्नृत्यारंभयोर्मुहूर्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह मित्रा
र्कैति अनुराधाहस्तयोरश्वनक्षत्रैः सद्भिःपापग्रहैर्हीनबलैर्वर्जितैः सद्भिःतनौलग्नेस्फुरगुरौसतिबुधेवासति विदग्मे ... केसति॥ ६ ॥ १५

आप्येजलराशौविधौसति सर्वतोयाशानीवापीकूपतडागादीनांतोयाधाराणांखननंहितंस्यात् आप्यांबुयांत्यपितृमित्रवसूत्तरार्के
र्केहीज्यभेषुखननंसलिलाशयानामितिव्यवहारतत्वोक्तेः श्रीपतिः लग्नेजीवेज्ञेथवादुर्बलैश्चक्रूरैः शुक्रेवारिमध्यगस्थे आप्येचंद्रे
सर्वतोयाशयानामारंभाःस्युःसिद्धयेनिर्विकल्पमिति अथनृत्यारंभः तैःप्रागुक्तैर्नक्षत्रैर्व्यभामघैः पूर्वाषाढामघारहितैःसंद्रभैर्ज्येष्ठासहितैः
मित्रार्कध्रुववासवांबुपांत्यपुष्येंदुज्येष्ठानक्षत्रैः नृत्यारंभःशुभःस्यात् शुभेहिबुकेचतुर्थस्थानेलग्नेज्ञेसति अज्ञे चंद्रेज्ञराशौमिथुनकन्यास्थे
सतीत्यर्थः २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवायांमुहूर्त्तंशालिन्याह क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्ताभिजिदश्विपुष्याः मैत्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाः एतेषु
नक्षत्रेषुबुधशुक्रसूर्यवारे सौम्येशुभग्रहेलग्नगेसति अर्केभौमेवाखलाभेदशमेएकादशेचस्थितेसतिसेवकेनस्वामिनःसेवाकार्यातत्र

आप्येसर्वेजलाशयस्यखननंव्यंभोमघैःसंद्रभैस्तैर्नृत्यंहिबुकेशुभेस्तनुगृहेज्ञेज्ञेज्ञराशौशुभं २५ क्षिप्रेमैत्रेविति
तार्केज्यवारेसौम्येलग्नेर्केकुजेवाखलाभे योनैर्मैत्र्याराशिपोश्चापिमैत्र्यांसेवाकार्यास्वामिनःसेवकेन २६ स्वात्या
दित्यमृदुद्व्हिदैवगुरुभेकर्णत्रयाश्वेचरेलग्नेधर्मसुताष्टशुद्धिसहितेद्रव्यःप्रयोगःशुभः॥ स्वामिसेवकनक्षत्रयोन्यो मैत्र्यां
चपुनःराशिपोःसेव्यसेवकयोराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांप्रीतौसत्यांसेवकार्या अन्यथानकार्या २६ अथद्रव्यप्रयोगऋणग्रहणमुहूर्त्तंशार्दूल
विक्रीडितेनाह स्वात्यादित्येति स्वात्यादिषुएकादशनक्षत्रेषुचरेमेषकर्कतुलामकराणामन्यतमेलग्नेधर्मेनवमेसुतःपंचमं अष्टमंएतेषांशु
द्धिःनवपंचमयोःपापग्रहराहित्यंअष्टमेतुशुभपापराहित्यमेव रूपाशुद्धिस्तयासहितेलग्नेद्रव्यप्रयोगःऋणदानंशुभंस्यात् भौमपराक्रमेपु
ष्यपुष्याश्विनीचेवविशाखाश्रवणत्रयंपुनर्वसौत्रंसंसंति धनादिनिधिवर्त्तनं वर्त्तनमृणादिरूपणदानं मिश्रनक्षत्रत्वाद्विशाखायांनिषेधप्राप्ते
ऋणदानेएवविधिः त्तेनष्टादौनिषिद्धेव शुद्धेषुधर्मात्मजनैधनेषुचरेविलग्नेद्रविणप्रयोगःइति अथारेभौमवारेऋणनयात्स्वंऋणंभौमेमे

ऋणच्छेदं कुजे कुर्यात्संचयं सोमनंदने अथतु विशेषे संक्रमसंक्रांतिदिवसे वृद्धौ वृद्धियोगे करे हस्तनक्षत्रे अर्के रविवारे इतियत् तत्र
पि न यात् मित्येकसंबंधः यत् यस्माद्धेतोस्तदृणं तद्वंशोद्भवः ऋणग्रहीतुः कुलेषु भवेत् तत्पुत्रपौत्रादिभिरपि परिहर्तुमशक्यमित्यर्थः हस्तेऽर्कवारे
संक्रांतौ यद्दृणं स्यात्कुलेषु तत् वृद्धियोगे तथा ग्राह्यमृणच्छेदं तु कारयेदिति ज्योतिःप्रकाशोक्तेः बुधवारे ऋणं कदापि न देयम् २७ अथ हलप्र
वाहमुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मूलद्वीशेति एतैः मूलादिभिरेकोनविंशतिनक्षत्रैः विनार्कशनिर विशनिवारौ वर्जयित्वान्यवारेषु तत्रापि
पे हीनबले निर्बलेः चंद्रे जलराशिनवांशके सति शुक्रे चंद्रे च मासले पुष्टे सतिः इति तेरर्थः गुरौ लग्ने च सति तदा प्रथमं हलप्रवहणं शस्तं तस्या
त् कश्यपः गुरौ लग्नगते शुक्रे बलिन्याप्यादये विधौ शस्ता कृषिक्रिया तत्र दुर्बलैः क्रूरखेचरैः अथ सिंहे घटे कुंभे कर्के अजमेष एणो मकारे।

नारे स्यात्यमृणंतु संक्रमदिने वृद्धौ करे वै न्हिय न हंशे शुभं वेद्दृणं न च बुधे देयं कदाचिद्बुनं २७ मूलद्वीशमघाचरध्रुवमृ
दुक्षिप्रैर्विनार्कशनिं पापैर्हीनबले विधौ जललवे शुक्रे विधौ मांसले लग्ने देवगुरौ हलप्रवहणं शस्तं न सिंहे घटे कर्कोजे
णधे टतनौ क्षयकरं रिक्तास्कषष्ठ्यां तथा २८ एतेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनि भौमं विना बीजोप्तिर्गदिता शुभा त्वशुभ
॥तोष्टमीदुरा मेदवः

षे तुलायां तथा रिक्तास्कषष्ठ्यां तथा शब्दोनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनाष्टम्यामपि न शस्तः यस्मात्क्षयकरं २८ अथ बीजोप्तिमु
हूर्तं फणिचक्रं च शार्दूलविक्रीडितेनाह एतेष्विति पूर्वोक्तनक्षत्रेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनि विना श्रवणादिवर्जितेषु मूलमघाध्रुवमृदुक्षि
प्रधनिष्ठास्वातीषु भौमं विना भौमवारव्यतिरिक्तवारेषु बीजोप्तिः बीजवापनं शुभं तदयं भावः मृदुध्रुवक्षिप्रभेषु पितृवायुवसूडुषु संमूलभेषु बीजोप्ति
रत्युत्कृष्टफलप्रदा रवौ रौद्राद्यपादस्थे भूमौ सञ्जायते रजः तस्माद्दिनत्रयं तत्र बीजवापं परित्यजेदिति राजमार्त्तण्डे आर्द्राप्रथमदिनत्रयनिषेधः अथ बी
जोप्तौ फणिचक्रं अशुभतो न विद्यते गावो यस्येति अगुः राहुः तस्य भतदाक्रांतनक्षत्रं तस्मादादौ अष्टौ भानि असंति असमीचीनानि ततस्त्रीणि शुभ

ततएकमशुभं ततस्त्रीणिशुभानि ततश्चत्वार्यशुभानि एवंवीजोनैःसप्तविंशतिनक्षत्राणांशुभाशुभत्वमुक्तं रत्नमालायां मूर्ध्नित्रीणिगले
त्रयंचजठरेधिष्ण्यानि चद्वादशेत्यादि लग्नशुद्धिमाह वसिष्ठः भवत्रिषु सहजेपापैस्त्रिकोणकेंद्रेस्थितेश्चशुभैः कथितेशुभधिष्ण्येपिचशुभलग्नेनवी
जवापनंकार्यं अथहलचक्रमुच्यते हलेइतिहलचक्रेअर्कोश्रितात्भात्नक्षत्रात्क्रमेणत्रीणिअसंति अशुभानि ततोष्टभानि संतिशुभानि
ततोनवभानिअसंति ततोष्टौभानिसंति यथा सूर्यआर्द्रायांभुक्तभंमृगः ततआरभ्यत्रीणिअशुभानिततः पुष्यनोष्टभानिशुभानि ततोविशाखा
तोनवभान्यशुभानि ततः शततारकातोऽष्टभानिशुभानि एवमष्टाविंशतिभानिजातानि तथावसिष्ठः अर्कगतागतसंस्थभत्रितयुंते अष्टमुभ
यतस्त्विष्टषोडशधिष्ण्यंयनवकंधिष्टमनिष्टंचलांगलेचक्रे कश्यपेपित्रिषष्ठकनवर्क्षेषुसप्तस्वर्क्षेविमुक्तभात् हानिर्वृद्धिः कर्तृनाशोलक्ष्मी
प्राप्तिर्यथाक्रमादिति एवंबहुमुनिसंवादेसंतिइत्नयोस्थितर्क्षात् त्रिवह्नित्रीशुत्रीशुत्रिसमा ३।४।३।५।३।५।३।३ण्यक्षभंदशुभानिक्रमात्स्युलागला

रामेंदुस्त्रिसुगान्यसच्छुभकराण्युप्तौहलेर्कोश्रिताद्भाद्ग्रामाष्टनवाष्टभानिमुनिभिःप्रोक्तान्यसत्संतिच २६॥

रव्येश्रितियदुक्तंगणेशदैवज्ञैर्मुहूर्ततत्वेतच्चिंत्यं त्रिवाक्यमूलाभावात् ननुश्रीपतिवाक्यं अर्ककांतगतान्यूनड्हानाशायमान्यमतो वृद्धौभत्रितयं
ततस्तुकृषिकृद्घातायशूलत्रयधिष्ण्यानांनवकंतदंतरगतेस्याताश्रियैपंचकेपश्चान्यत्रितयंतस्त्वगदितचक्रेशुभंलांगलेइतिमूलंचेत् नत्र
पश्चायतिवाक्येशब्दार्थः किंतुमूलवाक्यवेपरीत्यज्ञानप्रकाशकः वाक्यार्थस्तु अर्ककांतगतानित्रीणिभानिवृषनाशकराणिस्युः ततस्त्रीणिवृद्धौ
ततः पंचनक्षत्राण्यपास्य अग्निभाणिनवभानिशूलत्रयेत्रिकंत्रिकंकृषिकृत्घातायस्याय्यानि नन्वत्रपंचनक्षत्रत्यागेकोहेतुरित्यतआह तदंतरग
तेपंचकइति तच्छब्देनहलोर्ध्वदंडाशूलोर्ध्वदंडावनुच्यते अर्ककांतगतागतान्यूनड्हानाशायमान्यमतो वृद्धौभत्रितयं अयमंतरस्यपूर्वावधिः मध्येत
ततःपरोपादानात्तुशब्दस्तु आनंतर्यद्योतनार्थः तु अनंतरशूलत्रयेधिष्ण्यानांनवकंकृषिकृत् घातायेति अंतरस्योत्तरावधिः तयोरंतरगतेमध्येवि
द्यमानाधिष्ण्यानांपंचकंचपंचकंचश्रियैस्थाप्येन इत्यर्थः इतिमावत् यच्चान्यद्गदितपदलग्नंतो [illegible]

अथ शिरामोचनविरेचनादिमुहूर्त्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह त्वाष्ट्रादि इति त्वाष्ट्रद्वये चित्रास्वात्यौ मित्रभाद्वये अनुराधाज्येष्ठे कभाद्वये रोहिणीमृ
गौ श्रोत्रं श्रवणः स्विन्नादिषु एकादशसु नक्षत्रेषु भौमार्कगुरुवारे शिरामोक्षणं रुधिरविहिनीनाडिका शिरा तस्याः सूक्ष्मशस्त्रघातेन नरक्षितो
रक्तमोक्षणं कुर्यात् अथ बुधार्कौ विना बुधशनिवारौ सत्क्वान्यवारेषु पूर्वोक्तनक्षत्रेषु च विरेकवमनाद्यं औषधेन रेचनं जलवन्निविरेकः वमनं वान्त
एतदाद्यं कुर्यात् मित्रक्षिप्रचरध्रुवेषु नवोक्तशनक्षत्रेषु रविवारे शुभग्रहवारे च विरेचनं बुधस्य लग्नवर्गे जीवस्यापि लग्नवर्गे यदि स्यात् कस्मिंश्चिल्लग्ने पि
रुबुधयोः षड्वर्गे सति तमोलग्ने गुरौ च सति कर्त्तुर्गुरुबले च सति धर्मे क्रियाकोटिहोमरुद्राधिष्ठानादिरूपा नुगदिता कथिता ३० अथ धान्यच्छेद

त्वाष्ट्रान्मित्रकभाद्वये बुपलघु श्रोत्रे शिरामोक्षणं भौमार्केज्यदिने विरेकवमनाद्यं स्यात् बुधार्कौ विना मित्रक्षिप्रचरध्रुवे
रविशुभाह्नि लग्नवर्गे विदो जीवस्यापि तन्वोगुरौ निगदिता धर्मक्रिया बहुले ३० तीक्ष्णाजपादकरस्वन्हिद्वयश्रुतीदुस्वाती
मघोत्तरजलांतकक्षपुष्ये मंदारिक्तरहिते दिवसे तिशस्ता धान्यच्छिदा निगदिता स्थिरभे विलग्ने ३१ भाग्यार्यमश्रुतिम
घेंद्रविधातृमूलमैत्राम्यभेषु कथितकणमर्दनंस्यात् हीशाजपान्निर्ऋतिधातृशवार्यमर्क्षे सस्यस्य रोपण मिहार्किकुजौ विना
सत् ३२ मिश्रोग्रपौष्णभुजगेंद्रविभिन्नभेषु कर्कौजतौलिरहितं चतनौ शुभाहे ॥ ११ नववसंततिलकेनाह तीक्ष्णाजपादेति एतेष्वेकोनविंश
तिनक्षत्रेषु तथा भौमशनिरिक्तावर्जितदिने स्थिरलग्ने सति धान्यादीनां यवादीनां छिदाच्छेदनं निगदितं कथिता ३१ अथ कणमर्दनं सस्यरोपणं च
वसंततिलकेनाह भाग्येति विधिः रोहिणी अंत्यरेवती एषु नवभेषु कणानां चणकादीनां मर्दनं परिघाता दिना अ...(?)ीकरणं तत्समीचीनं स्यात् अथ विशा
खादिषट्नक्षत्रैः आर्किकुजौ विना शनिभौमवारेषु सस्यस्य धान्यस्य रोपणं सतच्छुभम् ३२ अथ धान्यस्थितिधान्यवृद्धि वसंततिलकेनाह मिश्रोग्रे
ति मिश्रोग्रादि विभिन्नेषु मिश्रादिदशनक्षत्रेभ्योऽन्येषु सप्तदशनक्षत्रेषु तथा कर्कमेषतुलारहिते लग्ने मकरस्थिरद्विस्वभावलग्ने शुभाहे चंद्रबुधगुरुशु

क्षवारे धान्यानां स्थितिः एकत्रस्थले स्थापनं साशुभकरी निगदिता अथ भुवेज्यादित्रयोदशनक्षत्रेषु धान्यवृद्धिः॥ भक्ष्यमेतावद्धान्यं देहि इति सीमा सहयानंतरं सपादं सार्धं वा दास्यामीत्येवंरूपा वृद्धिर्निगदिता ३३ अथ शांतिकपौष्टिकादिकं वसंततिलके नाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु पौष्टिकमंगलाभ्यां सह पौष्टिककर्मणा ग्रहशांत्या मंगलकर्मणा विना विनायकशांत्या सह शांतिकं दुष्टफलदं मूलादिनक्षत्रोत्पन्नशांत्यादि शुभं स्याद्लग्नात् रवेदशमे केसति विधौ चंद्रेसु स्वगते चतुर्थे गुरौ लग्नस्थे सति ततः शांतिकं मौढ्यादिदुष्टसमये गुरुशुक्रकास्तादिदुष्टकाले नो शुभमदः तच्चानिमित्तकेत्वाद्युत्पातदर्शने सति गुरुशुक्रकास्तादावपि शुभं स्यात् उक्तंच शांतिकर्माणि कुर्वीत रोगे नैमित्तिके तथा गुरुभार्गवमौढ्येपि दोषस्तत्र न विद्यते ३४ अथ होमाहुतिशुद्धिमनुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्याक्रांतनक्षत्रात् त्रित्रिभेन सप्तनवमध्ये चंद्रे चंद्रनक्षत्रे दिननक्षत्रे सति क्रमात् सूर्यादिस्वरेवहोमा

धान्यस्थितिः शुभकरी गदिता ध्रुवेज्यद्वीशं द्ववचरभेषु च धान्यवृद्धिः ३३ क्षिप्रध्रुवांत्यचरमैत्रमघासु शस्तं स्याच्छांतिकं सह च मंगलपौष्टिकाभ्यां रवेर्के विधौस्वगते तनुते गुरौ नोमौढ्यादिदुष्टसमये शुभमदं निमित्ते ३४ सूर्यभात्त्रित्रिभे चंद्रे सूर्यविज्ञुक्रपंगवः चंद्रारेज्यागुशिखिनो नेष्टा होमाहुतिः खले ३५ सैका तिथिर्वारयुताकृताप्ता शेषे गुणेभ्रे भुविवन्हिवासः॥

हुतिः पतति यथा सूर्याक्रांतनक्षत्रात् नक्षत्रत्रयमध्ये होमारंभे सूर्यमुखे होमाहुतिपातः ततो नक्षत्रत्रयेषु बुधस्य ततः शुक्रस्य ततः पंगोः शनेः ततः चंद्रस्य ततः आरस्य भौमस्य ततः ईज्यस्य गुरोः ततः राहोः ततः शिखिनः केतोः एवं सति यद्दिने खले पापग्रहमुखे होमाहुतिः पतति सा नेष्टा न शुभदा अर्थाच्छुभग्रहमुखे शुभा सूर्यनक्षत्राच्चंद्रनक्षत्रपर्यंत गणना ३५ अथ यद्दिने होमः स्थितिः पितस्तद्दिने वन्हिनिवासवशेन शुभाशुभफलमिंद्रवज्रयाह सैकेति शुक्लप्रतिपद्गणनया वर्तमानतिथिर्गण्या एकयुता वर्तमानवारयुता चतुर्भक्ता यच्छेषं तच्चेत् गुणमितं त्रिमितं शून्यमितं च तदा भुवि भूमौ वन्हिवासः वसतिः फलमाह सौख्याय होमे होमदिने भूमौ वन्हेर्वासे सति सौख्यं भवति अथ शशियुग्मशेषे एकमिते शेषे ऽग्निवासो दिवि स्वर्गे फलं कर्तुः प्राणनाशः द्विमिते शेषे ऽग्निवासो भूतले॥ ६

तत्फलं कर्तुरर्थनाशः उक्तं च तिथिवारश्रुतिः सैकावेदभक्तावशेषकात् निवासो गेर्व्योम्नि रूपे वित्तप्राणविनाशदः पाताले हि कशेषेण धनसंच
यनाशनः गुणवेदावशेषेण भूमौ विपुलसौख्यदः संस्कारेषु विचारोऽस्य न कार्यो नापि वैष्णवे नित्ये नैमित्तिके कार्ये न चाब्दे मुनिभिः स्मृतः वै क्षितौ
दस्रूपस्थ मपि होमे वर्ज्यमित्युक्तम् तद्यथा अर्कस्य द्वादशे मत्स्यश्चतुर्थे मंदः शुक्रादष्टमे गारकस्य राहुधर्मे जीवतः खेटस्य सेहोमेनाशः पुनर्दशधनानामिति ३६
अथ प्रतिवर्षोत्पन्ननवान्नभक्षणमनुष्टुभाह नवान्नमिति वरादि द्वादशभेषु सत्तनौ समीचीनलग्ने शुभग्रहैर्युते दृष्टे चेत्यर्थः नंदातिथयः १।६।११ विष
घटी विवाहप्रकरणोक्ताः मधुश्चैत्रः पौषः अर्कशनिः भूमिजो भौमः एतान्विना वर्जयित्वा नवान्नभक्षणं शुभं ३७ अथ नौकाघटनमनुष्टुभाह याम्यत्रये
सौख्याय होमे शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशो दिवि भूतले च ३६ नवान्नं स्याच्चरक्षिप्रमृदुभे सत्तनौ शुभं विनानंदा विषघटीमधुपौषार्किभूमिजान् ३७ याम्यत्रयविशाखेंद्रसार्पपित्र्येशभिन्नभे भृग्वीज्यार्कदिने नौकाघटनं सत्तनौ शुभं ३८ मूलार्द्राभरणीपित्र्य
मृगे सौम्ये घटे तनौ रूरुखेशुके स्मेशुद्धे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ३९ व्यन्त्यादितिध्रुवमघानिलसार्पधिष्ण्ये रिक्तेतिथौ चरतनौ वि
कवीन्दुवारे॥ ६ ॥ इति याम्यत्रयं भरणीरूपेनकारो हिष्यः ईश आर्द्रा अन्यानि प्रसिद्धानि एभ्यो भिन्ननक्षत्रेषु शुक्रगुरुवारे सत्तनौ शुभपु
नदृष्टे लग्ने नौकाघटनं नौकानिर्माणं शुभं नौकाचालनं नौकागमनमुहूर्त्तोदीपिकायां शुभाहे विष्णुर्युग्मेदुभयमेत्राश्विपाणिषु चालनं घटनं स्थानान्नावः
शुभतिथौ दुष्ट अश्विकरेज्यस धानिधिपूर्वा मित्रधनाच्युतभेषु भलग्ने तारकयोगतिथौ दुविशुद्धौ नौगमनं शुभं रशुभवारे ३८ अथ वीरसाधनाभिचारयो
मुहूर्त्तमनुष्टुभाह मूलेति मूलादिनक्षत्रपंचके तथा घटे तनौ कुंभलग्ने सौम्ये बुधे सति तथा शुक्रे कुरुखे चतुर्थे अष्टमे शुद्धे ग्रहरहितेना दृष्टे लग्ने वीरसाध
नस्य अभिचारस्य कर्मणः सिद्धिः निष्पत्तिः ३९ अथ रोगनिर्मुक्तस्नानं वसंततिलकेनाह व्यंत्येति विगतान्त्या द्वी निरेवत्यादीनि नवधिष्ण्यानि येभ्य
स्ते षडरा दशाशिष्टनक्षत्रेषु तथा रिक्तासंज्ञासु तिथिषु चरलग्ने तथा शुक्रचंद्रवर्जितवारे॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीरुद्राय॥

तथाविधे चंद्रे हीने निषिद्धस्थानस्थे निषिद्धस्थानानि गोचरप्रकरणोक्तानि [illegible] मंदे भवेत् एकादशे केंद्रे १।४।७।१० कोणे नवपंचमे स्थाने स्थितैः सद्भिः एवंविधे लग्ने रुजाविरहितस्य रोगनिर्मुक्तस्य जनस्य स्नानं आरोग्य[illegible]स्तच्छुभं नारदः स्थिरेज्यादितिसर्पान्त्यपितृवारुणभेषु च न कुर्याद्रोगमुक्तस्य स्नानं वारे ज्ञशुक्रयोरिति ५० अथ शिल्पविद्यामनुष्टुभाह मृदुध्रुवेति मृदुध्रुवादिनक्षत्रेषु बुधेंदुशुभेलग्ने वा सति अथवा गुरोर्दृश्मे लग्ने वा सति तथाविधे चंद्रे बुधगुरुषड्वर्गस्थे च सति शिल्पविद्या नानावर्णादिनिर्मितमूर्त्यादिकं तद्विधायाः आरंभः शस्यते ५१ अथ संधानमनुष्टुभाह क्रूरेति पुष्यादिनक्षत्रेषु तथाष्टम्यां तिथौ हरौ द्वादश्यां च तिथौ तैतिलकरणे च तथा शुक्र क्रूर दृष्टे युते च लग्ने तथा शुभग्रहाणां वारे संधानं संधिर्मैत्री तिया वत् इष्यते तथा च कश्यपः भाग्यपुष्येसमैत्रेचलग्नेशुक्रेक्षितेयुते करणेतैतिलेष्टम्यां द्वादश्यां संधिरिष्यते ५२ अथ परीक्षां मुहूर्त्तं वसंततिलकया

स्नानं रुजाविरहितस्य जनस्य शस्तं हीने विधौ खलखगैर्भवकेंद्रकोणे ५० मृदुध्रुवक्षिप्रचरे ज्ञगुरौ वा स्वलग्नगे विधौ ज्ञगुरुवर्गस्थे शिल्पविद्या प्रशस्यते ५१ क्रूरेज्यमित्रवसुभे जुवाष्टम्यां तैतिले हरौ शुक्रदृष्टे तनौ सौम्यवारे संधानमिष्यते ५२॥
त्यक्त्वा ष्टभूत १४ दानिविष्टिकुजान् जनुर्भमासौ मृतौ रविविधू अपि भानि नाड्याः॥

॥ त्यक्तेति भूतश्चतुर्दशी जनुर्भं मासो जन्मर्क्षं जन्ममासश्च जन्मराशेरष्टमं सूर्यं चंद्रं च नाड्याः भानि जन्मभकर्मभादिनक्षत्राणि नाडीनक्षत्राणि एतानि त्यक्त्वा द्व्यंगद्व्यस्वभावे च लग्ने वरलग्ने वा तन्नवांशे च चंद्रशुद्धौ ताराशुद्धौ गुरुशुद्धौ च सत्यां कर्णोहस्तः अदितिः पुनर्वसुः हरिः श्रवणः इंद्रो ज्येष्ठा कंजलं तत्स्वामी वरुणः तस्य नक्षत्रं शततारका एषु भेषु परीक्षा कार्या अन्यत्स्पष्टं परीक्षानामस्कवर्णस्तेयादिपातकाभिशस्तस्य शुद्ध्यशुद्धिविचारपूर्वकं सप्तममाषादिरूपा दिव्यमिति यावत् उक्तं वशीपिकायाम् नो शुक्रास्ते ष्टमार्के गुरुसहितरवौ जन्ममासे ष्टमेंदौ विष्टौ मासे मलाख्ये कुजशनिदिवसे जन्मतारासु चाथ नाडीनक्षत्रहीने स्फुरगुरुरजनीनाथताराविशुद्धौ प्रायः कार्या परीक्षा हितनुचरगृहांशोदये शस्तलग्ने इति व्यवहारोच्चये अष्टम्यां च चतुर्दश्यां च पश्चिन्नपरीक्षणे॥ ७॥ २॥ ७॥ २॥

नपरीसाधिवासस्थ्वशनिभौमदिने भवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्तश्वशनिभौमस्दिने भवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्तश्वतथाग्नेयः पुनर्वसुः तद्वत्तन मिषाशेकाद्यभियुक्त विवा
रणेद्वितिनाडीनक्षत्राणिदीपिकारवचनात् जन्मर्क्षमाद्यंदशमंचकर्मसंघातिकंषोडशभंचमानसं त्वात्पंचविंशसमुदायमष्टादशमवयोविंशतिभंविनाशकं एवंषट्
भोजनः सर्वोजातिदेशाभिषेकभैः नवभिर्नृपतिर्ज्ञेयोनाडीताराःस्वास्थ्यः इति नृजातिनक्षत्राणिवराहसंहितायां पूर्वात्रयसानलमधाप्रजानांराज्ञांचपुष्येणसहो
त्राव सपौष्णमैत्रंपितृदैवतंचप्रजापतेर्भंचकृषीवलानि आदित्यहस्ताभिजिदश्विनानिवर्णिकजनस्वाम्यमुपागतानि मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानिभान्यग्रजा
तेःप्रभविष्णुतायाः सौम्येंद्रचित्रावसुदैवतानिसेवाजनस्वाम्यमुपागतानि सार्पंविशाखाश्रवणेभरण्यश्चांडालजातेरभिनिर्दिशंतीति देशोवाराणस्यादिकस्तन्न
क्षत्रंशतपदचक्रम् यथा वाराणस्याः नक्षत्रंरोहिणीति अभिषेकभेयास्मिन्धयादिके नक्षत्रेणवा अभिषेकोजातस्तदभिषेकसंमितिराज्ञांनवभा

ध्यंगे चरेत्तनुलवेशाश्रिजीवताराशशांकोकुरादितिहरींद्रकपर्परीसा ४३ व्ययाष्टशुद्धोपचयेलग्नगेशुभदृग्युते चंद्रेत्रिषड्दशा
यस्थे सर्वारंभः प्रसिध्यति ४४ स्वातीन्द्रपूर्वाशिवसार्पभेमृतिर्ज्वरेन्त्यमैत्रेस्थिरताभवेद्रुजः याम्यश्रवोवारुणतक्षभेशिवाः
घस्ताहिपक्षो१५द्व्यधिपार्कवासवे ॥ ४५ ॥

७ निद्रुत्तरेपापखुवर्माणि ४३ अथसामान्यतःशुभकार्येषुलग्नशुद्धिमनुष्टुभाह व्ययेति व्यये
द्वादशे अष्टमे एतत्स्थानद्वयंशुद्धं ग्रहरहितंयस्मिन्नेवंविधेस्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वा उपचयभवने त्रिषडेकादशदशमराशौ लग्नमतेशुभैर्दृष्टेयुते
च तथा चंद्रे त्रिषड्दशायस्थे सतिसर्वेषांशुभकार्याणामारंभः सिद्धातितथाचवसिष्ठः उपचयभेलग्नगतेव्ययनेधनशुद्धिसंयुतेलग्ने उपचयगेशीत
केमंगलकर्माणिकार्याणिइति ४४ अथनक्षत्रेषुज्वरोत्पत्तौसत्यांतन्निवृत्तिदिनसंख्याद्वितीयोपजातिकयापंचवक्त्रयाचाह स्वातीइति मूलाग्नी ति
स्वातीज्येष्ठापूर्वात्रयार्द्राश्लेषासुज्वरेज्वरोत्पत्तौसत्यांमृतिर्भरणंस्यात् अन्यासुमैत्रेरेवत्यनुराधयोर्ज्वरोत्पत्तौरुजोरोगस्यस्थिरताबहुकालेनरोगनिवृत्तिः
[illegible] श्रवणशततारा: तक्षभंचित्रा एतेषुनक्षत्रेषुशिवाघस्ताः एकादशदिवसाः रोगः द्व्यधिपविशाखा अर्कोहस्तः वासवंधनिष्ठा एषुत्रिषुभेषुपं

मूलं अग्निः कृत्तिका दास्त्रमश्विनी एषु नवदिवसा रोगः पित्र्यभे मघायां नखाः विंशतिर्दिवसाः बुध्न्यभं उत्तराभाद्रपदा अर्यमा उत्तराफाल्गुनी पुष्य
पुरुर्वसू रोहिणी नगाः सप्त दिवसा रोगः अजवैश्वेमृगोत्तराषाढयोः मासस्त्रिंशद्दिना निरोगस्थैर्यं ततो रोगनिवृत्तिः अत्र शांतिर्वसिष्ठोक्ता नक्षत्रेशरूपं
नकेन कृत्वा तल्लिंगमंत्रैश्च सुगंधपुष्पैः वस्त्रासतैर्गुग्गुलधूपदीपनैवेद्यतांबूलफलैश्च सम्यक् पूजां च कृत्वा ऽऽमयनाशनाय द्विजाय दद्यात् तुलशिवा या
आमयो रोगः अतुलमपरिमितद्रव्य अथानंतरं यमाहि मूलभे भरण्यश्लेषा मूलेषु कृत्तिका विशाखार्द्रासु पार्थ चसप्तनक्षत्रेषु वस्य कस्य चित् फणिदंशने
दर्पदंशनेन तिभवेत् अत्र सर्पदंशयस्य एतेषु भोजरवशेन चंद्रबलेन भवति तस्यैव सर्पदंशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैव सर्पदंशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैव सर्प
दंशेन यत्र चंद्रस्तस्यैव गोचरे नाशभयदः तदा नूनं भवेन्मृत्युः रुपासस्तिकरे हि नदृति ४६ अथ शीघ्ररोगीमरणे विशिष्टयोगं द्वितीयोपजातिकयाह रौद्रार्द्रेति

मूलाग्निराखेन वपित्र्यभे नखा २० बुध्न्यार्यमेज्यादितिधातृभे नगाः ७। मासो ऽजवैश्वे च यमाहिमूलभे मिश्रेशपित्र्येषु फणिदंशने मृ
तिः ४६ रौद्राहिशाक्राम्बुपयाम्यपूर्वाद्विदैववस्वग्निषु पापवारे रिक्ताहरिस्कंददिने च रोगेशीघ्रं भवेद्रोगिजनस्य मृत्युः ४७ त्रिपा
हिर्मूलेंदुहरीशवायुभे प्रेतक्रिया स्यात् झषकुंभगे विधौ॥ ४७ रौद्रादिनक्षत्रेषु पापवारे सति रिक्ताः प्रसिद्धाः हरिर्द्वादशी स्कंददिनं षष्ठी एतासु

तिथिषु एवंविधे विशिष्टयोगे यस्य रोगोत्पत्तिर्भवति तस्य रोगिजनस्य शीघ्रं मृत्युर्भवेत् ४७ अथ प्रेतदाहमुहूर्ते प्रेतदाहो दिनिषिद्धं चोपद्रवं त्र्याह त्रि
प्रेति त्रिपादिनमत्रेषु प्रेतक्रियाप्रेतानां मृतानां प्रियउत्तमलोकप्राप्त्यर्थं श्राद्धादिक्रिया स्यात् यदि दाहसमये कारणवशान्नारंभ्या अथ झषकुंभगे वि
धौ मीनकुंभस्थिते चंद्रे धनिष्ठोत्तरार्धादिपंचनक्षत्रे प्रेतस्य दाहो ज्वालनं सजेत् च पुनः यमदिग्गमनं दक्षिणदिशि यमनं यात्रा तथा शय्यायाः खट्वा
याः वितानं वयनं तथा गृहगोपनं गृहाच्छादनं आदिशब्देन तृणकाष्ठसंग्रहं त्यजेत् ब्रह्मपुराणे पंचके मरणमपि निषिद्धं कुंभमीनस्थिते चंद्रे मर
णं यस्य जायते न तस्योर्ध्वगतिर्दृष्टा संतते नैशुभं भवेदिति तेन पंचके मृतस्य पंचके दाहः॥ ॥ ॥ ॥श्रीभगवत्यै नमः॥

प्रातौ सत्यां तत्पुत्तलविधिं कृत्वा दाहः कार्यः पश्चादाशौचनिवृत्यनंतरं शांतिकं कार्यम् परिपंचकमध्ये सेः प्रागेव मृतः प्रतिबंधवशात्संस्कारे दाह घाते
पुत्तलविधिमकृत्वा दाहः कार्यः अशौचनिवृत्यनंतरं शांतिर्न कार्या एवं रेवत्यंतमृतस्य रेवतीमपहाय दाहः कार्यः न पुत्तलविधिः अशौचनिवृत्य
नंतरं शांतिरेव कार्यः मरणनिषेधसह निषेधप्रतिपादकवचनद्वयसद्भावादिति ४८ अथ काष्ठानां गोमयपिंडानां च संग्रहमुहूर्त्तं शार्दूलविक्रीडितेना
ह सूर्यक्षाद्द्विसभैरिति स्पष्टार्थं ४९ अथ त्रिपुष्करयोगं सफलं वसंततिलकयाह भद्रातिथिरिति भद्रासंज्ञक तिथिर्द्वितीयासप्तमीद्वादशीशनिभौमसूर्य
वारे भवति तथा द्वीशं विशाखा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा अदितिः पुनर्वसुः वन्हिः कृत्तिका वैश्वमुत्तराषाढा एषु नक्षत्रेषुक्त ति
थिवारनक्षत्ररूपे विशिष्टयोगे सति त्रिपुष्करः त्रिपुष्कर एव त्रैपुष्करः स्वार्थेण त्रिपुष्करसंज्ञकयोगो भवति कीदृशः मृत्युविनाशवृद्धौ वैगुण्यदः ।

प्रेतस्य दाहयमदिग्गमनं त्यजेच्छय्याविताननगृहगोपनादि च ४८ सूर्यर्क्षाद्द्विसभैरधःस्थलगतैः पाकोरसैः संयुतः शीर्षेषु
ग्निभिः शवस्य दहनं मध्यं युगैः सार्यभीः धनाशादिषुवेदभैः स्वसुतहृत्स्यात्संगमो रोगभीः काष्ठादेः करणस्य खचग
दितं काष्ठादिसंस्थापने ४९ भद्रातिथी रविजभूतनयार्कवारे द्वीशार्यमाजचरणादितिवह्निविश्वे ॥ ६ ॥ २ ॥

तद्दिने यदि कश्चिन्म्रियेत तदा पापात्मपो त्रियेरन् यदि किंचिद्वस्तु विनष्टं तदा तस्य तद्वस्तुत्रयनाशः तथा किंचिद्वस्तु लब्धं तदा त्रिगुणस्तद्वस्तुलाभः वसिष्ठः ।
रविरविजभौमवारे भद्रायां विषमपादभं चेत् त्रैपुष्कराख्ययोगस्त्रिगुणफलो युगलभे द्विगुणम् पदा वियन्नक्षत्रस्यैव चरणः पूर्वराशौ चरणत्रयमपरा
शौ भवति तानि विषमचरणानि द्वीशार्यमेत्यादीनि अथ वसुधनिष्ठा नक्षत्रे चित्रा चाद्रमृगः एतानि भानि भद्रातिथयः रविशनिभौमवारेश्च अत्रापि वि
शिष्टयोगे द्विपुष्करनामयोगो भवति तत्फलम् मृत्युविनाशवृद्धौ द्वैगुण्यकृद्भवति तत्र शांतिमाह नारदः दोषात्तद्दोषनाशाय गोमयं मूल्यमेव वा द्विपुष्करे द्व
यं दद्यात्तद्दोषत्रयसमं त्रतरति अथ त्रिपुष्करे कश्यपेन रेवत्याने बहस्पतिवारेप्युक्तः ॥ ६ ॥ शिवः ॥ रामः ॥

भद्रातिथिः शनीज्यारवारे चेद्द्विपमांघ्रिभं त्रिपुष्करं त्रिगुणदं द्विगुणं द्व्यंघ्रिभं मृताद्इति इदमेव दृष्ट्वा श्रीपतिनाप्युक्तं विषमचरणंधिष्ण्यादित्यादि अत्र कश्यपवाक्ये मृतावेव त्रिगुणफलतोक्ता ग्रंथकृता तु श्रीपतिवाक्यानुरोधान्मृत्यविनाशवृद्ध्यादि युक्तं ५० अथ शवप्रतिकृतिदाहे निषिद्धकाल इंदुलविक्री डितेनाह ऋक्षेति एवंविधे दिने शवस्य प्रतिकृतिः पर्णशरादिना सावयवलकल्पनं तस्य दाहो न कार्यः कुतः द्विविधो हि प्रेत संस्कारः प्रत्यक्षशरीरस्यैकः तत्प्रतिकृतेरन्यः तत्र प्रत्यक्षशरीरसंस्कारे दिनविचाराभावः गार्ग्यः प्रत्यक्षशरीरसंस्कारे दिनं नैव विशोधयेत् इति प्रतिकृतिसंस्कारे कालत्रयं अशौचमध्ये वर्षमध्ये वर्षानंतरं चेति अशौचमध्ये क्रियते पुनः संस्कारकर्म चेत् शोधनीयं दिनं तत्र यथासंभवमेव तु अशौचविनिर्वृत्तौ चेत्पुनः संक्रियते मृतः संशोध्येव दिनं प्राज्ञ ऊर्ध्वे संवत्सरायदीति गार्ग्यवचनाद्दिनशुद्धिरुच्यते ऋक्षारा

त्रैपुष्करो भवति मृत्यु विनाश वृद्धौ त्रैगुण्यदो द्विगुणकृद्द्विकृतश्च चांद्रे ५० ऋक्षारार्किषु दर्शभूतमदने नंदाकृतीज्योग्रभेपौष्णे

वारुणभे त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासेयने याम्ये त्वाष्ट्रसरतश्च पातपरिघे दैवज्ञ ऋक्षास्तके भद्रावैधृतयोः शवप्रतिकृतेर्दाहो

किं दिनेष्वर्कभौमशनिवारे शवप्रतिकृतेर्दाहो न कार्य इतित्रयेकं संबंधः दर्शोमावास्या भूतश्चतुर्दशी मदनस्त्रयोदशी ॥नपक्षे सिते ५१

नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः आसु तिथिषु तथा तीक्ष्णोग्रभे मूलार्द्राज्येष्ठाश्लेषाख्ये तीक्ष्णानि पूर्वात्रयमघाभरणीउग्राणि पौष्णं रेवती वरुण

शततारा पूर्वोक्ते त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासे क्षयमासे अधिकमासे अयने याम्य अब्दात्परतः अब्दमध्ये याम्यायनेपि कार्यः नंदामदनभूता मा

पात वैधृति विष्टिषु ऋक्षार्किभौमपरिघध्रुवमिश्रोग्रमैत्रभैः कर्तुश्चेद्द्वादशेराशे जन्मप्रत्यरितारिके त्रिपाद्भे सितपक्षेयने याम्ये ऽब्दतः परम् श

वप्रतिकृतेर्दाहः ऋक्षेज्यास्ताधिमासके नेष्टो मध्यो द्विपान्मैत्रहीशादिति भगध्रुवे इति निबंधोक्तेः दिनक्षयोपि वर्ज्यः वर्जयेत्तु दिनक्षयमिति गार्ग्योक्तेः रामः

पातपरिघपातो व्यतीपातो महापातश्च परिघश्च एतेषु दाहो न कार्यः दैवज्ञ ऋक्षास्तके दाहो न कार्यः भद्रायां वैधृतौ च तथा सितशुक्लपक्ष इति ५१ ॥ २५

अथतेनैवचं दूसावर्ज्यैत्तराण्याह जन्मप्रत्यरितारयोरिति कर्त्तुः जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मताराउत्पत्तिनक्षत्रं दशममेकोनविंशं चेति प्रत्यरि ग राजन्मभात्संचम चतुर्दश्यं चयो विंशनक्षत्रे तथाकर्त्तुर्मृतिसरवां तेज्ञे अष्टम चतुर्थद्वादश स्थं चंद्रे सति दाहो न सत् नप्रशस्तः अथमध्यमनक्षत्राणि मैत्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अदितिः पुनर्वसुः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं विशाखाहस्ताग्निभंमृगचित्राधनिष्ठाः ज्ञबुधेपि श्रवद्राहोमध्यमः अथोत्तमानि अर्केज्याभ्यासहितो विधुः अर्के गुरुचंद्रवारे तथाश्रवणहस्तस्वाती अश्विनीपुष्येषु पंचनक्षत्रेषु शवप्रातिकूलेनदाहः श्रेष्ठः इदमस्ति लमाशौचात्परतः अनंतरं मध्येतुयथासंभवं किंविदुणामीकारेणविचार्यं ५२ अथमूलनक्षत्रजातस्य विशेषमुपजातिकयाह अभुक्तमिति नारदः अभुक्तमूललक्षणं ज्येष्ठांत्यमूलादिभवं घटीचतुष्कं जन्मो ज्येष्ठात्यघटी चतुष्टयं मूलादि घटीचतुष्टयं चेत्यर्थः नारदः योज्येष्ठामूलयोरंतरालप्र

जन्मप्रत्यरितारयोर्मृतिस्करवां त्येऽज्ञे च कर्त्तुर्नेत्सन्मध्यो मैत्रभगादितिध्रुवविशाखादाग्निभेज्ञेऽपि च श्रेष्ठोऽर्केज्यविधोर्दि
नेश्रुतिकरस्वात्यश्विपुष्ये तथात्वशौचात्परतो विचार्यमखिलं मध्ये यथासंभवं ५२ अभुक्तमूलं हि घटीचतुष्टयं ज्येष्ठांत्य
मूलादिभवं हि नारदः वसिष्ठएकद्विघटीमितं जगौ बृहस्पतिस्त्वेक घटीप्रमाणकम् ५३॥

हस्जः शिशुः अभुक्तमूलजः सार्पमघानक्षत्रयोरपि अयमेवमुख्यः पक्षः कश्यपारिवडुमुनिसंवादात्तुकश्यपः ज्येष्ठांत्यमूलयोरंतरालपानोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सोयत्वाश्लेषापित्र्ययोरपि वसिष्ठोपि भुजंगपौ रंद्ररपौष्णभान्वंतरयग्रभानां चतराल अभुक्तमूलं प्रहरप्रमाणं त्यजेत्क तं तत्र भवा कृतां चेति वसिष्ठएकद्विघटीमितं जगौ ज्येष्ठांते एकघटिकामूलाद्यघटिकाद्वयमित्यर्थः इदं वसिष्ठेन केचिन्मतेमुक्तम् येकस्तहाकेंके चित् अपरे इतिप्रोक्तेः तद्वान्यच ज्येष्ठात्यपादघटिकामित्तमेवकेचिन्मूलं त्वभुक्तमपरे पुनराममनंति मूलाद्यपाद्यघटिका द्वितयेन सार्द्धमष्टौसमाः परिहरेदिह जन्मभाज इति। बृहस्पतिस्त्वेकघटीप्रमाणकं जगौ ज्येष्ठांत्यार्धघटिकामूलाद्या चार्धघटिके त्यर्थः गुरुः ज्येष्ठांत्यघटिकार्धं च मूलादौ घटिकार्धकं तयोरंतर्गतानाडीद्वयभु

अथान्येआचार्याउपजातिकयाहुः अथोचुरन्यइति आचार्याःप्रोचुः मूलस्यप्रथमा अष्टघटिका शाक्रस्यज्येष्ठायाः अंतिमाःपंचनाडिकाएवमु
भयोरंतरालेत्रयोदश घटिका अभुक्तसंज्ञकाः प्रोचुः उक्तंचज्येष्ठांत्याघटिकाःपंचमूलाद्यावस्फनाडिकाः अभुक्तमितितज्ज्ञेयंतत्रजातंशिशुंत्यजेत्
तितत्फलमाह तत्राभुक्तमूलेजातंशिशुंबालंबालोवापितापरित्यजेत्त्यागाशक्तौवापिता अस्यबालस्याष्टसमाः अष्टौवर्षाणिमुखंनपश्येत् नारदःअ
भुक्तमूलजंपुत्रंपुत्रीमपिपरित्यजेत् अथवाब्दाष्टकंतातस्तन्मुखंनविलोकयेदिति अत्रघटीनांन्यूनाधिककथनंदोषस्याधिक्याल्पत्वकथनार्थंज्ञेयं ५४
अथमूलाश्लेषाजातस्यचरणवशेनफलमुपजातिकयाह आद्येपितेति मूलप्रथमचरणेजातस्यबालस्यपितानाशंप्राप्नोति द्वितीयचरणेजननीमा
तानाशंप्राप्नोति सापत्नमातरिमातृशब्दोगौणः तेनगौणमुख्ययोर्मुख्येकार्यसंप्रत्ययइतिजननीपदप्रयोगः तृतीयचरणेधनंनश्यति चतुर्थचरणेबाल

अथोचुरन्येप्रथमाष्टघट्योमूलस्यशाक्रांतिमपंचनाड्यः जातंशिशुंतत्रपरित्यजेद्वास्यमुखंपितास्याष्टसमा
नपश्येत् ५४ आद्येपितानाशमुपैतिमूलपादेद्वितीयेजननीतृतीये॥ छं ॥

स्यक्रमः अत्रविशेषोनारदेनोक्तः दिवा
जातस्तुपितरंरात्रौतुजननींतथा आत्मानंसंध्ययोर्हंतिनास्तिगंडोनिरामयः वसिष्ठस्तु मूलाद्यपादेपितृहाराात्रिभागेतदात्मनोनास्तिपितुर्विनाशः द्वितीय
पादेदिनेमातृहास्यान्नमातुरस्यांपितरास्तिदोषः अथानंतरं शान्त्यम् लाश्लेषाद्यांत्यास्वनुष्ठितयासर्वत्रचरणचतुष्टयेपिक्रमम् अनिष्टफलनाशकक
ल्याणंस्यात् शास्त्रोक्तरीत्यास्वलुस्तकान्तेमासेतृतीयेप्यथवत्सरान्तेइति कालत्रयंवसिष्ठेनोक्तंगंडेतुविशेषः मातृगंडेस्तंजातंसुतकांतेविचक्षणः कुर्याच्छां
तितरसेवातदोषस्याप्यनुत्तये शिष्टास्तुसर्वत्रापियत्नस्तत्रेजन्मनक्षत्रवशांतिरितिव्यवहरंति अथाहिभेविलोममिति आश्लेषायांमूलपादोक्तंफलंविलो
मंविपरीतंज्ञेयम् मूलस्यप्रथमपादेपितृनाशइत्युक्तंसोश्लेषाचतुर्थपादेस्यात्तस्यद्वितीयपादेमातृनाशःसाश्लेषातृतीयचरणेमूलेतृतीयचरणेधननाशउक्तः
सोश्लेषाद्वितीयचरणेचतुर्थचरणेबालमरणम् ॥ ५ ॥

तदाश्लेषाप्रथमचरणेज्ञेयम् अत्रवृक्षविचारोस्तिग्रन्थभूयस्त्वभयान्नलिख्यते अथकैश्चिन्मूलवृक्षादिविचारउक्तः जयार्णवेतन्मूलंस्तंभत्वक्
चाशाखापत्रंपुष्पंफलंशिखामुनयोऽष्टौदिशोरुद्राःसूर्याःपंचाब्धयोगनयः मूलेतुमूलनाशःस्यात्स्तंभेवंशविनाशनं त्वचिमातुर्भवेत् क्लेशः
शाखायांमातुलस्यचपत्रेसज्यंविजानीयात् पुष्पेमंत्रिपदंस्मृतंफलेचविपुलालक्ष्मीः शिखायामल्पजीवितं अथमूलपुरुषयोगेघटिकान्यासस्तत्रैव ।
मूलस्यघटिकान्यासोमूर्ध्निपंचनृपोभवेत् मुखेसप्तमृतिःपुत्रःस्कन्धेवेदामहाबलः बाह्वोरष्टौवशीपाण्योस्तिस्रोहत्यान्वितोभवेत् हृदिखेटाभूपस्
त्रीनाभौद्वौब्रह्मविद्स्याद्गुह्येदशातिकामीस्याज्जानुनोःषण्महामतिः पादयोःषट्मृतिस्तस्येत्युक्तावानुक मलासनइति अथमूलोद्भूतंकन्या
याःफलार्थंमूलांगविभागस्तत्रैव चतस्रोनाडिकाःशीर्षेकुर्वंतिपशुनाशनं मुखेषट्ध निहानिः स्यात्कंठेपंचधनागमः कौटिल्यंहृदयेपंच
बाह्वोर्वित्तागमस्ततःवेदाःपाण्योर्दयाधर्मवेदागुह्येतिकामिनीज्येष्ठमातुलनाशश्चजंघयोर्युगनाडिकाज्येष्ठभ्रातृविनाशश्चचतस्रोजानुयु।

धनंचतुर्थांस्यश्रमोथशांत्यासर्वत्रसत्स्यादहिभेविलोमं ५५ स्वर्गेशुचिप्रोष्ठपदेषुमाघेभूमौनभःकार्तिकचैत्रपौषे॥ ॥

स्यके पादयोर्दशनाड्यश्चतत्रैवधन्यमादिशेत् इतिमूलप्रस्तावमुनिभिःफलमीरितं अथाश्लेषाजातयोःपुत्रकन्ययोरंगविभागेनफलंतत्रैव ॥
मूर्ध्निपंचस्कराज्याप्तिर्मुखेसप्तपितृक्षयः नेत्रेद्वेजननीनाशःग्रीवायांत्रिषुलंपटः स्कंधेवेदागुरोर्भक्तिःहस्तेऽष्टौचबलीभवेत् हृद्येकादशभिश्चा
त्मघातीसंजायतेनरः स्त्रीवानाभौभ्रमःषड्भिर्गुह्येनवतयोधमःपादेपंचधनंहंतिसार्पादितत्फलंक्रमात् अथाश्लेषावृक्षोपितत्रैवोक्तः फलंपुष्पंद
लंशाखात्वग्लताकंदएवच सार्पवल्यांदशाशाकखरविश्वार्कसागराःनाडिकास्तद्ववेबालेफलंज्ञेयंयथाक्रमं श्रीःश्रीराजभयंहानिःमातृपित्रा
त्मसंक्षयइति अयंविभागोनक्षत्रस्यषष्टिघटिकात्मकोज्ञेयः न्यूनातिरिक्तेअनुपातः ५५ अथमूलनिवासस्फलमिद्रवज्र्याह स्वर्गइति शुचिस
षाढः प्रोष्ठपदोभाद्रपदःइषआश्विनःमाघःप्रसिद्धःएषुमासेषुमूलनक्षत्रेस्वर्गेऽस्ति श्रावणकार्तिकचैत्रपौषेषुभूमौतिष्ठति॥ छ ॥ ॥रामः

मु.दी. तपस्यः फाल्गुनः शुक्रो ज्येष्ठः फाल्गुनमार्गशीर्षवैशाखज्येष्ठेषु अधःपाताले मूलं तिष्ठति तत्फलं च यदा मूलनक्षत्रं यस्मिन्मासेपत्र भवति तत्रै
न.प्र. व स्वर्गमर्त्यपातालेषु एवमुक्तं शुभाशुभफलं ददाति तेन इत्याद्यभावे स्वर्गपातालस्थे मूले दोषाभावाच्छांतेरनावश्यकत्वं ज्ञेयं यदा तु भूमावेव मू
२७ लं तदा शांतिरवश्यं विधेयेति शक्तेन उक्तं च ज्योतिषार्णवे भूमिष्ठे दोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थितमिति ज्योतिर्निबन्धे मूलाश्विपित्र्य चरणप्रथमे
च नूनं पौष्णैंद्रयोश्च फणिनश्च तुरीयपादे मातुः पितुः स्ववपुषोपि करोति नाशं जातो यदा निशि दिनेप्यथ संध्ययोर्वेति तत्रापि शांत्याशुभं भवतीति द्वितीयं
५६ अथ मूलप्रसंगाद्दुष्टेषु गंडांतादि निमित्तेषु जातस्यारिष्टपरिहारं वशार्दूलविक्रीडितेनाह गंडांतेंद्रभेति एतेषु शिशोरुत्पत्तिर्नेष्टा दुष्टफल
दा गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां संधिः तल्लक्षणं ज्येष्ठापौष्णभेत्यादिना वक्ष्यति इंद्रभं ज्येष्ठानक्षत्रम् शूलयोगः पातो महापातः परिघव्याघातगंडयो

मूलं त्वधस्तात्तु तपस्यमाघवैशाखशुक्रेष्वशुभं च तत्र ५६ गंडांतेंद्रभशूलपातपरिघव्याघातगंडावमेसंक्रांतिव्यतिपातवैधृति
तिसिनीवालीकुहूदर्शके वज्रे कृष्णचतुर्दशीषु यमघंटे दग्धयोगे मृतौ विष्टौ सोदरभे जनिर्पितृभे शस्ताशुभा शांतितः ५७ ॥

मा: अवमस्तिथिक्षयः संक्रांतिः सूर्यसंक्रमणपुण्यकालः व्यतीपातवैधृतीयोगौ सिनीवाली दृष्टेंदुरमावास्या कुहूर्नष्टेंदुरमावास्या सा दृष्टेंदुः सिनी
वाली सा नष्टेंदुकला कुहूरित्यभिधानात् दर्शश्चंद्रदर्शनरहितामावास्या एतद्दूरे दोषे प्रतिपादयिष्यते वज्रे वज्रयोगे कृष्णपक्षचतुर्दश्यां यमघंटे
मघाविशाखेत्युक्तं दग्धयोगे सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदा इत्युक्तेः मृतौ द्वीशनतोयादित्युक्ते मृत्युयोगे विष्टौ भद्रायां सोदरर्क्षे भ्रातृभगिन्यो जनर्क्षे
पितृभे माता च पिता च पितरौ तयोर्भे मातृभे पितृभे च एषु निमित्तेषु सुतस्य सुताया वा जन्म चेत्स्यात्तदा निष्टकृत्स्यादित्यर्थः दुष्टनिमित्तस्योपलक्षण
त्वात् त्रीतरजन्माप्यनिष्टम् सजातीयापत्यप्रसवानंतरं विजातीयापत्यप्रसवस्त्रीतरः यथा पुत्रत्रयप्रसवानंतरं कन्याजन्म कन्यात्रयप्रसवानंतरं पुंजन्म
सा जनिः शांतितः वसिष्ठादिप्रोक्तशांत्या स्वनुष्ठितया शुभा परिणामसुखदायिनीत्यर्थः ५७ ॥ ५७ ॥ ५७ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहास- एम:
२७

अथशांतयोलिख्यंते तत्रप्रथमंमूलशांतिरुच्यंते शौनकउवाच अथातःसंप्रवक्ष्यामि मूलजातहितायच मातापित्रोर्धनस्यापिकुलेशांतिहितायच जात
स्यद्वादशाहेतुजन्मर्क्षेवाशुभेदिने समाष्टकेवामतिमान्कुर्याद्वाशांतिमादरात् वसिष्ठः सुसमेपुण्यदेशेतुमंडपकारयेद्बुधः कुंडंचतद्बहिःकुर्याद्गृहयज्ञोक्तमा
र्गतः पंचामृतपंचगव्यपंचत्वक्पल्लवानिच उदुंबरवटाश्वत्थप्लक्षाम्रलकुसपल्लवाः शतौषधीमूलशंखनवरत्नानिमृत्तिकाः कुष्ठमांसीहरिद्रेद्वेमुराशैलेयं
चंदनं वचाचंपकमुस्ताचसर्वौषध्योदशैवहि गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमस्थानसंभवा ह्रदगोराजनगरद्वारतश्चाष्टमृत्तिकाः शतौषधीमूलानिच
अश्मरी १ सहदे २ अपराजिता ३ मुण्डा ४ उशीर ५ बाला ६ अधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्येष्ठीमधु ९ कोरकः १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२ शिव
कान्ता १३ मयूरशिखा १४ काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ हय १८ कर्णिकार १९ अपामार्ग २० विल्वं २१ षण्मूला २२ अम्बुज २३ उत्तरा २४
पुत्रजीव २५ दूर्वा २६ काश २७ कुश २८ साल २९ ताल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री ३३ अर्क ३४ प्लक्ष ३५ पलाश ३६ पिप्पल ३७ वट ३८ उदुं
बर ३९ तुलसी ४० उत्पल ४१ शतपत्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ बकुल ४६ शमी ४७ राहिक ४८ निर्गुंडी ४९ मुंडी ५० दण्डी ५१ [illegible] ५२
अशोक ५३ सूर्यभक्ता ५४ रुद्रजटा ५५ कदली ५६ बीजपूरकं ५७ मदनक ५८ मुसली ५९ पुनर्नवा ६० आम्र ६१ पाटल ६२ श्रीपर्णी ६३ करवीर।
६४ चंपकं ६५ गुडूची ६६ देवदारु ६७ अगरु ६८ चंदन ६९ कुटज ७० शिग्रु ७१ हरिद्रा ७२ जटामासी ७३ वचा ७४ कुष्ठ ७५ तज ७६ दारुहरिद्रा।
७७ बन्धुजीव ७८ सिंधुवार ७९ सटी ८० अश्वगन्धा ८१ मुस्ता ८२ कुरंटक ८३ पनस ८४ जीवक ८५ जाती ८६ मालती ८७ मधूके ८८ खदिर ८९
सप्तच्छद ९० सिरीष ९१ काकमाची ९२ शतावरी ९३ केतकी ९४ जंबू ९५ शाक ९६ वेतस ९७ आमलक ९८ सरल ९९ गिरिकर्णी १०० इति तिलमाष।
यवव्रीहिगोधूमानिप्रियंगवः चणकैःसहितासप्तसद्बीजानिचसर्वदा वज्रमौक्तिकवैडूर्यपुष्परागेंद्रनीलकं पंचरत्नमिदंप्रोक्तंमंत्रैःकुंभेषुनिक्षिपेत्।
सुवर्णेनप्रमाणेनतदर्धार्धेनवापुनः। नैर्ऋतिप्रतिमांकुर्याद्द्विजशाठ्यविवर्जितः अत्रविशेषः शौनकेनपलमानेनवार्धेनपादेनाथस्वशक्तितः नक्षत्रदे
वतारूपंकारयित्वाविचक्षणः यद्वाम्रसंस्कृवर्णस्यस्थापयित्वाप्रपूजयेत् सुवर्णंसर्वदैवत्यंसर्वदेवात्मकोनलः सर्वदेवात्मको विप्रःसर्वदेवमयोहरिरिति

मु॰टी॰
न॰ग्र॰
२९

वस्त्राणि षोडशाशे च शुक्लसूक्ष्माण्यतंद्रितः ब्राह्मणान्वरयेत्पश्चात्स्वस्तिवाचनपूर्वकं श्रोत्रियांश्चतुरोवाष्टौ द्वादशाथवा षोडश प्रधानाचार्यमेतेषां श्रे
ष्ठं तस्तातिमार्चने ईशानादि चतुःकोणेष्वव्रणान्जलपूरितान् पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तान् स्थापयेद्रक्तवर्णकान् विधानेपृथक्पृथक् चापि मधुपर्कादि
नार्चयेत् द्वारपूजायकानष्टौ द्वौ द्वौ च वरयेत्पुनः अग्निर्गैवारुणैर्मंत्रैः फलपुष्पाक्षतादिभिः तत्तत्कुंभे जलस्पृष्ट्वा कुशकूर्चैर्जपेदिति रुद्रसूक्तं च भद्राग्नि
रानोभद्राङ्गतिक्रमात् पुरुषसूक्तं च तन्मंत्रैर्देवान्ध्यात्वा प्रयत्नतः गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् पंचगव्यमिदं कुंभे क्षिपेत्तज्जपसान्वितम् र
जतं काचनं वा मृद्विद्रुमं तीर्थवारि च निक्षिपेद्धेममूलं च दशाष्टयवनिर्मितं देवदारु च शैलेयं पद्मनीलोत्पलं तथा वचालोध्रं प्रियंगुं च कुष्ठं तच्छि
द्रघटे क्षिपेत् वंशपात्रोपरिन्यस्तं शतछिद्रघटे स्थितं ततश्च निर्ऋतिरेवमर्चयेत्सश्विमासुख मोषुणस्त्विति मंत्रेण फलवस्त्राक्षतादिभिः स्थूलरूपवि
धानव्यशामं कृष्णपवाहनं खड्गघटधरं वामे द्विभुजं च वृकाननम् स्थापयेत्तत्र हाश्चैव वस्त्रगंधादिभिर्यजेत् वरुणं च प्रपयेत्तत्र नैर्ऋतं तद्[illegible]त्वा एह
तत्र चत्वारः कुंभाश्चतुर्दिक्षु स्थाप्याः एकः कुंभो रुद्रस्थापनार्थमन्यः स्थाप्यः एकः शतच्छिद्रः कुंभः तस्मिन्कुंभे देवदारु शैलेयमित्याद्यौषधानि तथा
स्कवर्णमूलं अष्टादशयवपरिमितं निक्षिप्य तदुपरि वंशादिपात्रं निधाय तत्र निर्ऋतिप्रतिमां द्रुमप्रतिमां जलप्रतिमासहितां स्थापयेत् ततः षोडशो
पचारैः पंचोपचारैर्वा पूजयेत् उक्तं च शौनकेन पुण्यैरभिर्मेश्वितैः तोयैः प्रोक्षितायां क्षितौ ततः तेनोदकुंभं सूक्ष्मं श्लक्ष्णं रक्तवर्णं विवर्जितं अकृष्णमूलं
निर्णिक्तं पूजयेन्निर्मलांभसा आकलशेष्वित्यनया कलशस्थापनं शुभं इमं म इति मंत्रेण पूरयेत्तीर्थवारिणा कुंभं च वस्त्रगंधाद्यैः स्तत्तन्मंत्रैः प्रपूजयेत्
याः फलिनीरित्यनया क्षिपेद्रत्नौषधादिकं वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा कूर्चं हेमसमायुक्तं वृतपल्लवसंयुतं स्वस्तिकोपरि विन्यस्य क्षीरद्रुम
सपल्लवैः द्रोणव्रीहींश्च निक्षिप्य ईशाने च निधापयेत् पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वौषधिसमन्वितम् अर्चितं गंधपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रं तत्र संजपेत् तत्र
निरस्यसूक्तं शतरुद्रानुवाककम् रक्षामंत्रं तथा पुण्यं रक्षोघ्नं च स्पृशं जपेत् एवं कं जयेत्तस्य गंष्ठोत्तरसहस्रकम् एकवारं तथा जापी पावमानीस्पृशं जपे
त् जपसंपंच कुंभाश्च रुद्रं पंवातद्रलाभतः श्रीरुद्रस्यैककुंभं च सर्वसूक्तानि तन्त्रतु तथान्यं पंचमं कुंभं पूर्वोक्तैर्लक्षणैर्युतम् चतुःप्रस्रवणं कुर्यात्संचवक्कचल

२८

इवेत् वस्त्रावगुंठितंकुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा पंचरत्नसमायुक्तनाम्रपल्लवसंयुतं एतस्मिन्नपिपंचरत्नसप्तमृत्तिकाशतमूलदेवदारुप्रभृतीमा
धूहेमन्मूलानिक्षिपेत् तत्रशतमूलालाभे विष्णुक्रांतासहदेवीतुलसीशतावरी मूलानीमानिगृण्हीयात्तत्ताभेविशेषतः तस्योपरिन्यसेत्पात्रं
पंवारोप्यमृन्मयं शुद्धवस्त्रेणसंच्छाद्यशतमूलानिनिक्षिपेत् कुंभोपरिन्यसेद्धिद्वान्मूलनक्षत्रदेवतम् अधिप्रत्यधिदेवौचदक्षिणोत्तरदेशयोः
दैवंअधस्तोज्येष्ठानक्षत्रदेवतम् एवंप्रत्यधिदेवंचपूर्वाषाढर्क्षदेवतम् स्वलिंगोक्तैश्चमंत्रैश्चप्रधानादीन्प्रपूजयेत् पंचामृतेनसंस्नाप्य आवाह्या
यसमर्चयेत् उपचारैः षोडशभिर्येद्वापंचोपचारकैः रक्तचंदनगंधाद्यैः पुष्पैः कृष्णासितादिभिः मेषशृंगादिधूपैश्चघृतदीपैस्तथैवच कृसरापोलिक
मांसाद्यैः नैवेद्यैर्भोजनादिभिः मत्स्यमांससुरादीनि ब्राह्मणानां विवर्जयेत् कृसरास्थानेप्रदातव्यं क्षीरंसैंधवमिश्रितम् पायसंलवणोपेतंमासस्थाने
प्रकल्पयेत् उक्तगंधाद्यलाभेतुयथालाभंसमर्चयेत् पुष्पांतंतुसमभ्यर्च्यहोमंकुर्याद्यथोदितम् निर्वापप्रोक्षणादीनिचरोः कुर्याद्यथाविधि हवि
र्गृहीत्वाविधिवन्नेवैत्यैवंकृत्वाद्गुनेत् अत्रवसिष्ठेनविशेषोभिहितः मूलंप्रजामितिमंत्रहृदयस्यकण्वऋषिर्निर्ऋतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः मूलस्याभि
हा प्रजापतयेस्वाहेत्युपहोममंत्रौ पलाशसमिदाज्येनचरुणाष्टसहस्रकम् अथवाष्टोत्तरशतप्रत्येकंजुहुयात्ततः मूलंप्रजामित्यष्टाभिर्वाकुमंत्र
त्र्यंबकेनच सावित्र्यासौम्यनैर्ऋत्यमंत्रैरश्वत्थसंभवैः समिद्भिश्चातिलव्रीहीन्हुत्वाव्याहृतिभिस्ततः मूलंप्रजामित्यष्टौवाकयान्यर्चकोजपेत् ॥
अष्टोत्तरसहस्रंवाशतंवानियतात्मवान् अथहोमप्रकारस्तुशाखांतरविषयोध्येयः मोषुणः परापरितियत्तेस्वैतिप्रागुत्तरपायसंघृतसंमि
श्रंहुनेदष्टोत्तरंशतम् समिदाज्यचरून्यश्चाद्धुक्तितः संख्ययाहुनेत् अधिदेवतयोश्चैवजुहुयात्स्वस्वमंत्रकैः नक्षत्रदेवताप्यश्चपायसेनतु
होमयेत् कृणुष्वेतिपंचदशभिर्जुहुयात्कुसरंततः गायत्र्याजातवेदसेत्र्यंबकमितिक्रमात् सीरायुंजंतितासगिनवास्तोष्पतेमिसेवच ॥
क्षेत्रस्यपतिनानागृणानाग्निंहुतंतथैवच श्रीसूक्तेनतथाविद्वान्समिदाज्यचरूंस्त्रमात् अष्टोत्तरशतेवाथअष्टाविंशतिभिः क्रमात् अ
ष्टाष्टसंख्ययावापिजुहुयाच्छक्तितोबुधः त्वन्नःसोमेनपायसंजुहुयात्त्रयोदश चतुर्गृहीतमाज्यंचयातेरुद्रेतिमंत्रतः स्रुवेणजुहुयात्संख्यं

मु.दी.
न.श.
२९

महाव्याहृतिभिःक्रमात् हुत्वास्विष्टकृतंपश्चात्प्रायश्चित्ताहुतीर्हुनेत् आचार्योयजमानोवा अग्नौपूर्णाहुतिंहुनेत् होमशेषंसमाप्याथवह्नि
मारोपयेत्ततः कुंभाभिमंत्रणंकुर्याद्दक्षिणेनाभिमंत्रयेत् मृत्युघ्नंमनसाध्याय जपेत्त्र्यंबकंशतम् रुद्रकुंभोक्तमार्गेणरुद्रमंत्रंस्पृशञ्जपेत् अपरो
पंचनैवेद्यंकुंभयुग्मेनिवेदयेत् प्रसादयेत्ततोदेवमभिषेकार्थमादरात् भद्रासनोपविष्टस्ययजमानस्यऋत्विजः दारपुत्रसमेतस्यकुर्युःसर्वेभिषेच
नम् अक्षीभ्यामितिसूक्तेनपावमानीभिरेवच आपोहिष्ठेतिनवभिरापइद्वाहृयेनच सहस्राक्षेणचेनापिदेवस्यत्वेतिमंत्रकैः शिवसंकल्पमं
त्रेणवक्ष्यमाणैश्चमंत्रकैः योसौवज्रधरोदेवोमहेंद्रोगजवाहनः मूलजातशिशोर्दोषंमातापित्रोर्व्यपोहतु योसौशक्तिधरोदेवोहुतभुङ्मेषवा
हनः सप्तजिह्वश्चदेवोग्निर्मूलदोषंव्यपोहतु योसौदंडधरोदेवोधर्मोमहिषवाहनः मूलजातशिशोर्दोषंव्यपोहतुयमोमम योसौखड्गधरोदेवो
निर्ऋतीराक्षसाधिपः प्रशामयतुमूलोत्थंदोषंगंडांतसंभवम् योसौपाशधरोदेवोवरुणश्चजलेश्वरः नक्रवाहःप्रचेताख्योमूलोत्थावद्यंव्यपोहतु
योसौदेवोजगत्प्राणोमारुतोमृगवाहनः प्रशामयतुमूलोत्थंदोषंबालस्यशांतिदः योसौनिधिपतिर्देवःखड्गभृन्नरवाहनः मातापित्रोःशिशोश्चैवमूलदो
दोषंव्यपोहतु योसौपशुपतिर्देवःपिनाकीवृषवाहनः आश्लेषामूलगंडांतंदोषमाशुव्यपोहतु विघ्नेशःक्षेत्रपोदुर्गालोकपालानवग्रहाः सर्वदोषप्र
शमनंसर्वंकुर्वंतुशांतिदाः तच्छ्रेयोऽभिषेकंतुसर्वदोषोपशांतिदम् सर्वकामप्रदंदिव्यंमंगलानांचमंगलम् स्नातःशिवकुंभाभ्यांपश्चात्तुस्नापयेद्गु
पः ततःशुक्लांबरधरःशुक्लमाल्यानुलेपनः यजमानोदक्षिणाभिस्तोषयेदृत्विगादिकान् धेनुंपयस्विनींदद्यादाचार्यायसवत्सकाम् निष्क
तिप्रतिमांकुंभवस्त्रंहेमंचदापयेत् ग्रहार्थवस्त्रप्रतिमास्तस्मैदद्यात्सयत्नतः श्रीरुद्रजापिनेदेयःकुंभोनड्वान्प्रयत्नतः तत्कुंभवस्त्रप्रतिमास्त
स्मैदद्यात्सयत्नतः उक्तालाभेततोदद्यादाचार्यब्रह्मऋत्विजाम् तत्तन्मूल्यंप्रदातव्यंशक्त्यावाथप्रदापयेत् दद्यात्स्वपायसादिब्राह्मणान्भोज्य
च्छक्तं अलाभेसतिपंचाशद्दशकंतदलाभतः सर्वशांतेश्चपठनमेतच्छिष्यग्रहणंतथा गृहीसमाप्ययेद्विहान्निऋतिःप्रीयतामिति इतिशौनकीये मू
लशांतिः अथाश्लेषाशांतिरप्येवमेवकार्या तत्रविभवेपूर्वोक्तवत्संचकुंभास्थाप्याः असंभवेकुंभद्वयम् एकत्ररुद्रस्थापनम् ॥ ॐ ॥

द्वितीये आश्लेषाप्रतिमास्थापनम् अभिमंत्रणादिपूर्ववत् तत्राश्लेषाप्रतिमासर्पाकारा अधिदैवतसहस्यतिप्रतिमा प्रत्यधिदैवतपितृप्रति-
मास्थाप्यापूज्य च नमोस्तु सर्पेभ्य इति पूजामंत्र उक्तौ रितः सर्पे [illegible] द्विभुजः पीतकञ्चुकः फणकादिधरस्तीक्ष्णो दिव्याभरणभूषि-
तः एवं ध्यात्वा ततोऽभ्यर्च्य होमकर्म समारभेत् अभिषेके विशेषः आश्लेषाक्ष जातस्य माता पिता धनस्य च भ्रातृज्ञातिकुलस्यानां दो-
सर्वं व्यपोहतु पितरः सर्वभूतानां रक्षंतु पितरः सदा सार्पनक्षत्रजातस्य वित्तं च ज्ञातिबांधवान् सर्पाधीश नमस्तुभ्यं नागानां च गणाधिप गृह्ण-
णार्घ्यं मया दत्तं सर्वारिष्टप्रशांतये इत्यर्घ्यमंत्रः मूलनक्षत्रवत्कुर्यात्सर्वदोषस्य नाशनम् एतच्च मूलाश्लेषाशांतिकद्वयं विवाहे उपस्थिते श्वशुरे
श्वश्रूवा श्वसले मूलाश्लेषासत्वयोः पितृवरयोस्तत्तदरिष्टनिवृत्त्यर्थं विधेयम् उपलक्षणत्वाच्च ज्येष्ठाविशाखे सत्वनायावध्वावरस्यान्येष्वबंधु
कष्टशांत्यर्थं च नारदः मूलजा श्वशुरं हंति व्यालजा च तदंगना ऐंद्री पत्यग्रजं हंति देवरं तु द्विदैवजा शांतिर्वा पुष्कला चेत्स्यात्तदा दोषो न कश्चनेति
द्वयश्लेषाशांतिः अथ गंडशांतिः गंडशांतिं प्रवक्ष्यामि सोममंत्रेण भक्तिमान् कांस्यपात्रं प्रकुर्वीत पलैः षोडशभिर्नव अष्टाभिर्वा चतुर्भिर्वा
भ्यां वा शोभनं तथा तन्मध्ये पायसं शंखे नवनीतेन पूरिते राजतं चंद्रमभ्यर्च्य सितपुष्पसहस्रकैः देवदत्तः शुक्लवासास्तु शुक्लमाल्यो बली द्विजः
सोमाहमिति मंत्रेण पूजां कुर्याद्दत्तं द्वितः दद्याद्दक्षिणामिष्टां गंडदोषप्रशांतये शुक्लं वागीश्वरं दैवतास्त्रपनसमन्वितम् गंडदोषोपशांत्यर्थं दद्याद्धरे
त्रिरेशु चिः अत्रापि पूर्ववत्प्रतिमाकलशहोमाभिषेकादिकार्यं तिथिगंडे त्वनडुहं नक्षत्रे धेनुरुच्यते कांचनं लग्नगंडे तु गंडदोषो विनश्यति आद्यभागे
पितुर्गंडे त्र्याब्दमभिषेचनम् इतरत्र शिशोर्मातुरभिषेकं च कारयेत् अत्यप्युत्तरे तिष्य चित्राख्य पूर्वाषाढोद्भवस्य च कुर्याच्छांतिं प्रयत्नेन सत्याकारजा
बुधैः चित्राद्ये पुष्य पादे द्वितीये पूर्वाषाढ धिष्ण्य पादे द्वितीये जातः पुत्रश्च तत्रतये विघाती मातापित्रो भ्रातुरप्यात्मनश्च द्विमासस्योत्तरादोषः पुष्यभे
वत्रिमासिकः पूर्वाषाढा एममासि चित्राषाण्मासिकं फलम् नवमासतथाश्लेषामूलचाष्टौ समाः स्मृताः ज्येष्ठामासे पंचदशे पुत्रदर्शनवर्जिता
उत्तरे तिलपात्रस्यात्तिष्ये गोदानमिष्यते अजां चित्राख्य वैरेयापूर्वाषाढे [illegible] यथाशक्ति हिमापाश्च तिलमुद्गांश्च दापयेत् यथावित्तानुसारेण कुर्या

ब्राह्मणभोजनम् पितुरायुष्यवृद्ध्यर्थं शांतिरत्र विधीयते इति मंडां [illegible] शांतिः अथ ज्येष्ठाशांतिः भरद्वाजः ज्येष्ठादौ मातृजननी मातामहं द्वितीयके तृ
तीये मातुलं हंति चतुर्थे जननीं तथा आत्मानं पंचमे हंति षष्ठे गोत्र [illegible] भवेत् सप्तमे कुलनाशः स्यादष्टमे ज्येष्ठसोदरः नवमे श्वशुरं हंति सर्वं हंति दशमे
३० मे तथेति प्रत्येकं घटिकाषट्कस्य फलमुक्तम् अत्रापि मूलशांतिवत् [illegible] कार्यम् तत्र विशेषः घटिकैकाचमंभांते ज्येष्ठादौ घटिकाद्वयं [illegible] संधिरि
ति ज्ञेयं शिशुगंडांतमीरितम् ज्येष्ठा सपादस्तु पितुः स्वस्य चापि विनाशकः ज्येष्ठर्क्षे कन्यका जाता हंति शीघ्रं धवाग्रजम् शांतिं तस्य प्रवक्ष्यामि गंडदो
षप्रशांतये तत्र चतुर्दिक्षु कुंभचतुष्टयं संस्थाप्य तन्मध्ये शतच्छिद्रं पंचमं कुंभं संस्थाप्य पूर्ववत् पूजादि विधाय तत्र वस्त्रालंकारयुते [illegible] ऐरावतगजान्वितम्
कुर्याच्छचीविराजमानं देवं सुरनायकम् शालितंदुलसंपूर्णकुंभस्योपरि पूजयेत् इंद्रायेंद्रो मरुत्वत इति मंत्रेण वागमतः पूजयेद्विधिना सम्यग्लोक
पालगणान्वितम् रक्तवस्त्रद्वयोपेतं देवराजं शचीपतिम् पूजयेद्वारुणैर्मंत्रैः कुंभान्बीजानि मंत्रयेत् ततः त्वन्नो अग्ने [illegible] स त्वन्नो [illegible] द्वितीय
के समुद्रज्येष्ठा इति चेमं मे गंगे चतुर्थकम् पूजयेद्वरुणं [illegible] श्चतुरः कलशानपि आनोभद्रा ज्यपंचाहे भद्रा [illegible] द्वितीयकम् इंद्र [illegible]
इन्द्रं जाप्यं जपेन्मृत्युंजयं ततः समिद्भिर्ब्रह्मवृक्षस्य शतमष्टोत्तरं शतम् स पिप्पलकणाश्चैव मूलमंत्रेण वाग्यतः हुनेज्जाप्यं चतेनैव यत इंद्र भयेतिच
तिलान्व्याहृतिभिर्हुत्वा शतमष्टोत्तरं पृथक् ततो भिषेकः ततो रूपं रूपमिति मंत्रेण तच्चक्षुरिति मंत्रेण आज्यावलोकनं पुनर्देवतापूजनं कृत्वा न
मोस्तु सर्वनाथाय नमस्तुभ्यं शचीपते गृहाणार्घ्यं मया दत्तं गंडदोषप्रशांतये अष्टोत्तरशतसंख्याकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् अन्यत्सर्वं तु पूर्ववत् अथ
ज्येष्ठाशांतिः दिनक्षये व्यतीपाते व्याघाते विष्टिवैधृतौ शूले गंडे च परिघे वज्रे च यमघंटके कालगंडे मृत्युयोगे दग्धयोगसमन्विते तस्मिन्गंड दिने [illegible]
प्रसूतिर्यदि जायते अतिदोषकरी प्रोक्ता तत्र पापयुते सति विचार्य [illegible] शांतिं कुर्याद्यथाविधि पूजनं देवतानां च ग्रहाणां चैव पूजनम् [illegible]
शिवालये भक्त्या गोष्टेतेन प्रदापयेत् अभिषेकं शंकराय अम्ब [illegible] अभीष्टफलसिद्ध्यर्थं कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् गणपत्युपुरुषसूक्ते [illegible]
रं मृत्युंजयं शुभम् शांतिजाप्यं पुनश्चैव कृत्वा मृत्युंजयी भवेत् इत्युत्तरगार्ग्ये दुष्टयोगशांतिः कुमारजन्मकाले तु व्यतीपातश्च वैधृतिः संक्रांतिश्च [illegible]

वेत्तत्रजातोह्यरिष्टकारकः नवग्रहमखंकुर्यात्तस्यारिष्टस्यशान्तये प्रथमंगोमुखाज्जन्मततःशांतिंसमाचरेत् ग्रहस्यपूर्वदिग्भागेगोमयेनानुलिप्य
च अलंकृतस्वदेशेतुव्रीहिराशिंप्रकल्पयेत् पंचद्रोणमितंधान्यंतदर्धंतंदुलाःस्मृताः तदर्धंतुतिलैःकुर्यादन्योन्योपरिकल्पयेत् द्रव्यत्रितयराशौतु सम्यक्
लिखेद्बुधः पुण्याहंवाचयित्वातु आचार्यंवरयेत्तथा राशौप्रतिष्ठितंकुर्यात् [illegible] कुंभमग्रेहरम् तीर्थोदकेनसंभृत्यसर्वौषधिपल्लवम् पंचगव्यंपंचरत्नंकं
युग्मेनवेष्टयेत् तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसूक्ष्मवस्त्रेणसंयुतं प्रतिमांस्थापयेत्तत्र तस्याधिप्रत्यधिदेवताम् चंद्रादित्यौकृतौपार्श्वेमध्येविघ्नतिमर्चयेत् एवमेवु
व्यतीपातशांतौसंक्रमणस्यच अधिदेवंभवेत्सूर्यः चन्द्रःप्रत्यधिदेवता मन्त्रघातितिपूर्वगततन्त्रेण पूजयेत् त्र्यंबकेनमंत्रेणसोमपूजासमाचरेत्
उदुत्यमितिमंत्रेणसूर्यपूजासमाचरेत् आप्यायस्वेतिमंत्रेणसोमपूजासमाचरेत् तथाशोन्तः [illegible] अष्टोत्तरशतंवाअष्टाविंशतिसंख्याजपसर्वेसौ
रजपंच आनोभद्राअग्नेइतिसूक्तंपुरुषसूक्तं त्र्यंबकंएतान्मंत्रान्[illegible] ऋत्विक्जपंकुर्युः त्र्यंबकेनमंत्रेणसमिदाज्यचरून्जु
हुयात् अष्टोत्तरसहस्रंवा अष्टोत्तरशतम् अष्टाविंशतिर्वा मृत्युंजयमंत्रेणतिलहोमंसमाचरेत् ततःसमुद्रज्येष्ठाश्च आपोहिष्ठेतिऋचेनच उदुत्या
भ्यामितिसूक्तेनपावमानीभिः त्र्यंबकेन उत्तरेयेति आप्यायस्वेतितैरिकैर्मन्त्रैः सुरास्त्वामभिषिंचंत्वित्यादिकैः पौराणमंत्रैश्चाभिषेकंकुर्यात्
ततआचार्यंपूजयेत् अन्यद्दक्षिणादानादिकंपूर्ववत् इत्युक्तंगार्ग्येण व्यतीपातधृतिसंक्रांतिशांतिः अथकुहूसिनीवालीदर्शशांतिः अत्रय
स्याः कस्याश्चिदमावास्यायाः अष्टौभागान्कृत्वाप्रथमविभागेचंद्रदर्शनंभवति नवेतिविचार्यम् यदाचंद्रदर्शनंतदासिनीवाली यदाचंद्रदर्श
नंतदादर्शः सकलचंद्रक्षयस्तदाकुहूरित्यर्थः तदुक्तंछंदोगपरिशिष्टे इंदुक्षयकालः श्राद्धकालइति प्रस्तुत्येन्दुक्षयकालपरिमाणमुक्तं
अष्टमेंशेचतुर्दश्याः क्षीणोभवतिचंद्रमाः अमावास्याष्टमेभागेपुनः किलभवेदणुः अत्रेंदुराद्यप्रहरेचतिष्ठत् चतुर्थभागोनकलावशिष्टः त
दंतएवक्षयमेतिकृत्स्नं एवंबहिज्योतिश्चक्रविदोवदंतीति एतं [illegible] कात्यायनतद्भाष्यकारेणकृतम् प्रहरनवात्मकश्चंद्रक्षयकालइति
तन्नाभयाः सप्तमाष्टमप्रहरौकृत्स्नक्षयकालः चतुर्दशीशेषयामः [illegible] यामौ चंद्रसूक्ष्मताकालइति तत्रायमत्रविषयविवेकः यस्याममावा

मु॰टी॰ न॰भा॰ ३१

स्यायांप्रथमप्रहरेशास्त्रात्प्रत्यक्षतोवाचंद्रदर्शनंस्यात्सिनीवाली [illegible] सिद्धा तत्रोत्पन्नस्यसिनीवालीशांतिर्विधेया अथतस्यामेवामावास्यायांयस्य
चंद्रकलालवसंचरकृत्स्नस्यकालेमावास्यायांअतिभक्षणएव तस्यां [illegible] तिसमयंवर तिसमुत्पन्नेनदुर्ज्ञेयत्वात् अमावास्यायाः सप्तमाष्टमप्रहरयोः
कृत्स्नस्यकालस्यभाष्यकारेणपरिभाषितत्वात् सप्तमाष्टमं [illegible] क: कालः कुहूशब्दवाच्यस्तत्रोत्पन्नस्यकुहू शान्तिः पुनस्तस्यामे
वामावास्यायांप्रथमप्रहरानंतरंसप्तमप्रहरादर्वाक् चंद्रदर्शनकालो [illegible] कालोदर्शशब्दवाच्यइति तत्रोत्पन्नस्यदर्शशांतिर्विधेयेति एवमेक
स्यामेवामावास्यायांकालभेदेनत्रयंसंभवति यत्तमावास्यायांचंद्रदर्शना [illegible] भावः तदाद्वयमेवदर्शत्वकुहूत्वरूपंसंभवतीति अन्येकेचित्तु
दृष्टीशेषचंद्रदर्शनेनिपरदिनेयाऽमावास्यासासिनीवालीइत्युक्तलक्षण [illegible] चंद्रोयस्यामिति अन्यपदार्थस्य अमावास्यारूपस्यैवसमानाधिक
रण्येनग्रहणात् किंच सिनीशब्देनश्वेताचंद्रकलावर्णवाचिनः श्वेतशब्दार्थे [illegible] तानदृतिडीपकारि सिनीतावलतेप्राप्नोतीति
सिनीवालीतिव्युत्पत्तेश्चचतुर्दश्युदितचंद्राश्रयायाममावास्यायानासंभवतेरविव [illegible] सिनीवालीत्यमावास्यैवा [illegible] ज्यापः अन्य
लगणितविरोऽन्यसमादधुः तत्रस्यादृष्टेंदुः सिनीवालीयायोऽदयास्ता [illegible] कर्मोद्वयसंस्कृतस्यदर्शनयोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजकाधि
वृतत्वविधेयत्वग्रहादेर्दर्शनशब्दवाच्यमेघाद्यावरणेतुशास्त्रीयदर्शनेदृष्टिवर्तने [illegible] स्यादित्वत् तथैवदर्शनायोग्यत्वेसतिप्राक्क्षितिजसं
बंधवत्त्वमदर्शनशब्दवाच्यमित्यदर्शनलक्षणम् अतश्चंद्रदर्शनलक्षणवत्यमावास्यासिनी [illegible] नाम चंद्रादर्शनलक्षणवत्यमावास्याकुहूर्ना
म लक्षणद्वयेनाक्रांताऽमावास्यादर्शशब्दवाच्यइति अयमाशयः [illegible] मावास्यास्योदयात् प्राक् [illegible] यवती तदाद्दकर्मसंस्कारवशेन चंद्र
स्यदृश्यत्वमागतं चेत्तदा सासंपूर्णाऽमावास्यासिनीवालीनाम [illegible] द्वितीयसूर्योदयावधिका [illegible] स्यारिष्टशांतये सिनीवालीशांति
स्तत्फलंचादेश्यम् अथतिथिवृद्धौवातस्याअमावास्याद्वितीयसूर्यो [illegible] मवशिष्टामावास्याघटीपूर्णस्यकुहूशांतिरेव चंद्रादर्शनलक्षण
सत्वात् यदिसैवामावास्यासूर्योदयात् प्राक्घटिकात्रयंचतुष्टयंवाप्रतिपद्वेधा तदासिनीवाल्येव अ [illegible] यामा [illegible] वाऽमावास्यांतर

कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यादृश्यत्वमागतंस्यामावास्यासंपूर्णाकुहूर्नाम चंद्रादर्शनलक्षणसत्वात् तत्रापिकुहूशांतिरादेश्या यस्तुसूर्योदयादनं
तरंकियतीषुद्वित्रासुघटीषु अतिक्रांतासु अमावास्यावर्तते पूर्वचतुर्दश्यांदृश्यत्वात्स्यामुपसिद्धकर्मवशतश्चंद्रेदृशोभावादर्शितथाप्यमावास्यायां
दर्शनलक्षणानाक्रांतत्वात्तांसंपूर्णामावास्यांदर्शोनाम तत्रदर्शजननशांतिर्विधेयेति एवममावास्याभेदेनसिनीवालीकुहूदर्शरूपंप्रसूत्रयंसावकाशमि
तिगीलिलानामतम् अथप्रकारांतरेणसिनीवालीसर्ववादिसिद्धासैव कुहूस्तुपारिभाषिकी यदाहवसिष्ठः नक्षत्रेयस्यदर्शान्तोविषनाड्याभवेद्यदि कुहू
योगइतिख्यातोव्याधिमृत्युभयादिकृत् अयमर्थः यस्मिन्नक्षत्रेयाविषनाड्युक्तास्तस्मिन्कालेयदिदर्शस्यचरमघटिकाभवेत्तन्नक्षत्रेचयस्यप्रसू
स्यजन्मनक्षत्रजन्मकालेकालांतरेवास्यात्तस्यप्रसोव्याधिमृत्युकृत् कुहूयोगोज्ञेयः तत्रकुहूजननफलेशांतिश्चस्यात् कालांतरेपिकुहूयोगसंभवे।
शांतिर्विधेया अतएवजगन्मोहने यस्यजन्मर्क्षगश्चंद्रोविषनाड्यांकुहूभवेत् अभिचारेणकिंतस्यस्वयमेवमरिष्यतीति अतोविषघटि
कातःपूर्वंकालोदर्शशब्दवाच्यइति एवंप्रकारत्रयेणसिनीवालीकुहूदर्शोनीमेदउपादितस्तत्रयथासंप्रदायंव्यवस्थेत्यलमतिप्रसंगेन
अथशांतिप्रकारः सिनीवाल्यांप्रसूतास्याद्यस्यभार्यापशुस्तथा गवाश्वमहिषीचैवशक्रस्यापिश्रियंहरेत् येवसंतिद्विजाश्चान्येस्वप्र
सादेम्मजीविनः वर्जयेत्तानशेषांस्तुपशूनपक्षिमृगादिकान् द्विजाःपक्षिणः कुहूप्रसूतिरत्यर्थंसर्वदोषकरीमता यस्यप्रसूतिरेतेषांतस्यायु
र्धननाशिनी नारीविनाचशेषाणांपरित्यागोविधीयते परित्यागात्तत्रशांतिकुर्याद्वैत्याविचक्षणः प्रतिमाकारयेच्छंभोश्चतुर्भुजसमन्वितम्।
त्रिशूलखड्गवरदाभयहस्तांयथाक्रमात् श्वेतवर्णाश्वेतपुष्पाश्वेतस्रग्भूषस्थिता त्र्यंबकेनमंत्रेणपूजांकुर्याद्यथाविधि रुद्रश्चतुर्भुजोवज्रंकुश
चापससायकः रक्तवर्णोगजारूढोयतइंद्रेतिमंत्रतः पितरःकृष्णवर्णाश्चचतुर्हस्ताविमानगाः पद्मसूत्रकमंडलभयानांचधारिणः येसमानाइति
मंत्रेणपूजांकुर्यादनंतरम् कलशस्थापनपूजादिपूर्ववत् समिदाज्यचरुहोमंतिलमाषेश्चसर्षपैः अश्वत्थप्लक्षपालाशसमिद्भिःखादिरैःशुभैः अष्टो
त्तरशतंमुख्यंप्रत्येकंजुहुयाद्बुधः त्र्यंबकेनमंत्रेणतिलान्व्याहृतिभिर्घृतेन शंकरस्याभिषेकंचकुर्याद्राज्यावलोकनम् अन्यत्सर्वमभिषेकादिपूर्ववत्

मु॰ दी॰
मञ्ज॰
३२

इति सिनीवालीकुहूशांतिः अथदर्शशांतिः अथातोदर्शजातानां मातापित्रोर्दरिद्रता तद्दोषपरिहाराय शांतिं वक्ष्यामि नारद तत्र संकल्पं विधाय तन्मध्ये कल
शं संस्थाप्य तन्मध्ये निक्षिपेद्द्रव्यं दधिक्षीरघृतादिकम् न्यग्रोधोदुंबरोश्वत्थः सचूतो निंबकास्तथा एतेषां वृक्षमूलानां त्वगादीन्पल्लवांस्तथा पंचरत्नानि निक्षिप्य च
वस्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् तत्र सर्वे समुद्राद्इति आपोहिष्ठा त्रचेनेति कयानश्चित्र[illegible]चा यत्किंचेदमृचा चैव समुद्रज्येष्ठ इत्यृचा अभिमंत्र्योदकुंभं समंग्नेः पूर्वे
निधापयेत् दर्शस्य देवतायाश्च सोमसूर्यस्वरूपकाः प्रतिमाः स्वर्णजा नित्यं[illegible]तीताः कजा तथा आप्यायस्वेति मंत्रेण सविता पश्चात्तमेव च उपचारैः
समाराध्य ततो होमं समाचरेत् समिधश्च चरुद्रव्यं क्रमेण जुहुयाद्धरी[illegible]वित् मंत्रेण सोमो धेनुं च मंत्रतः अष्टोत्तरशतं वापि अष्टाविंशतिसं
ख्यया अभिषेकादि पूर्ववत् हिरण्यं रजतं चैव कृष्णां धेनुं च दक्षिणा ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र कारयेत्स्वस्तिवाचनम् इति दर्शशांतिः कृष्णपक्षे चतुर्द
श्याः प्रसूतेः षड्विधैः फलम् चतुर्दशीं च षड्भागां कुर्यादादौ शुभं स्मृतम् द्वितीये पितरं हंति तृतीये मातरं तथा चतुर्थे मातुलं हंति पंचमे वंशनाशनम् षष्ठे तु
धनहानिः स्यादात्मनो वंशनाशनम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शांतिं कुर्याद्विधानतः प्रतिमां कारयेच्छंभोः कर्षमात्रसुवर्णतः तदर्धार्धेन वा कुर्यात्सर्वलक्षण
संयुतां वृषभं च समासीनं वरदाभयपाणिकम् शुद्धस्फटिकसंकाशं श्वेतमाल्यांबरान्वितम् त्र्यंबकेन मंत्रेण पूजां कुर्याद्विधानतः तत्र मूलशांतिवत्
कलशस्थापनादि कृत्वा तत्र शंभुपूजां विधाय तत्र आवाह्य वारुणैर्मंत्रैः अनेन च विधानतः इमं मे वरुणेत्यनया तत्त्वा यामीत्यृचा तथा त्वं नो अग्न इत्य
नया स त्वं न इति मंत्रतः आग्नेयकुंभमारभ्य पूजां कुर्याद्यथाक्रमात् आनो भद्राश्च सूक्तेन भद्रा अग्नेश्च सूक्तं वा कं जप्त्वा पुरुषसूक्तं च रुद्रं चैकमाज
पेत् ईश्वरस्याभिषेकं च ग्रहपूजां च कारयेत् समिदाज्यचरूंश्चैव तिलमाषांश्च सर्षपान् अश्वत्थप्लक्षपालाशसमिद्भिः खादिरैः शमीः अष्टोत्तरसहस्रं
अष्टोत्तरशतं तु वा अष्टाविंशतिभिर्वापि होमं कुर्यात्पृथक् पृथक् त्र्यंबकेनैव मंत्रेण तिलान्व्याहृतिभिः क्रमात् ग्रहाणां च होतव्याश्चास्मदुक्तविधानतः इ
त्यत्सर्वमाज्यावलोकनादि पूर्ववत् इति कृष्णचतुर्दशीजननशांतिः एक[illegible]नक्षत्रे भ्रात्रोर्वा पितृपुत्रयोः प्रसूतिश्चेत्तयोर्मृत्युर्भवेदेकस्य निश्चया
त् तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि सर्वाचार्यमतेन तु अग्नेरीशानभागे तु नक्षत्रप्रतिमा ततः तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेण चार्चयेत्कलशोपरि रक्तवस्त्रेण संछाद्य वस्त्रयुग्मे

नवेष्टयेत् स्वस्वशास्त्रोक्तमार्गेण कुर्यादग्निमुखं ततः अनेनैव तु मंत्रेण हुनेदष्टोत्तरं शतम् प्रत्येकं समिदन्नाज्यैः प्रायश्चित्तं तमेव हि अभिषेकं ततः
कुर्यादाचार्यः पितृपुत्रयोः वस्त्रालंकारगोदानैराचार्यं पूजयेत्ततः ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यान्माषत्रयसुवर्णकम् देवताप्रतिमादानं धान्यवस्त्रादिभिः सह
यानशय्यासनादींश्च दद्यात्तद्दोषशांतये भोजयेद्ब्राह्मणान्सर्वान्वित्तशाठ्यविवर्जितः इत्येकनक्षत्रशांतिः अत्रैकस्मिन्नेव नक्षत्रे भ्रात्रोर्वा पितृपुत्रयोः सू
त्रभ्राता च भ्राता च भ्रातरा विति भ्रातृपुत्रौ स्वसृदुहितृभ्यामिति एकशेषे सोदरयोर्भ्रातृभगिन्योरेव निषेधः स्यान्न तु पुंभ्रात्रोः एवं पितृपुत्रयोरित्यत्रापि
पिता च पुत्रश्चेति द्वंद्वे पितापुत्रयोरेकनक्षत्रजनननिषेधः स्यान्न तु मातृपुत्रयोः न च माता च पिता च पितरौ माता पित्रेत्येकशेषे तथा पुत्रश्च दुहिता च पुत्रौ पित
रौ च पुत्रौ चेति द्वंद्वे पितृपुत्राणामिति बहुवचनं स्यात् तथापि वचनानुरोधात् इत्थं विषयोपि संगृहीतो भविष्यति यदाह वसिष्ठः पित्रोस्तु जन्मनक्षत्रे जातस्तु पि
तृमातृहा। जन्मर्क्षे चैव तल्लग्ने जातः सद्यो मृतिप्रदः दैवकीर्तिः यद्येकस्मिन्धिष्ण्ये जायन्ते दुहितरोऽथवा पुत्राः पित्रोरंतकराः स्युर्यद्यपरे प्रीतिरतुला स्यात् अपरे
अन्यनक्षत्रे गर्गः यस्यैव जन्मनक्षत्रे जायेद्भ्राता सुतोऽपि वा सजातीयः सजात्या वा सोऽस्य प्राणान्प्रसाधयेदिति अथ मूले उपलक्षणत्वेन स वशातिशे
षभूतो गोमुखप्रसवोऽभिधीयते गर्गः प्रणिपत्य रविं ह्येष प्रायश्चित्तमनुस्मरन् सर्वारिष्टविनाशाय यदुक्तं ज्योतिषार्णवे पित्रारिष्टकृतारिष्टमा
त्रारिष्टतश्चैव [illegible] पित्रोर्गुरोः सार्पमाघचित्रेंद्रमूलभे एषुक्षेषु जातस्य कुर्याद्धि जननं तथा जन्मर्क्षे वा त्रिजन्मर्क्षे शुभवारे शुभे दिने कृत्वाभ्यं
गादिकं सर्वगृहालंकारपूर्वकम् गोमयेनोपलिप्याथ यथावित्तानुसारतः नवशूर्पं तु तन्मध्ये रक्तवस्त्रं प्रसारयेत् स्थापयित्वा शिशुं तत्र पुनः सूत्रेण वेष्ट
येत् प्राङ्मुखस्त्वमवाक्पादः तिलगर्भगतं शिशुम् गोमुखं दर्शयित्वा तु प्रजातं तु गोमुखात् विष्णुर्योनीति सूक्तेन गव्येन स्नापयेच्छिशुम् गवामंगे
षु मंत्रेण गवामंगेषु संस्पृशेत् विष्णोः श्रेष्ठेन मंत्रेण गोप्रसूतं तु बालकम् आचार्यस्तु समादाय पश्चान्मात्रे ददात्ततः माता जघन्यभागस्था शिशुमानीय तं
मुखात् ततः पित्रे तदा दद्यात्तं मात्रे प्रदापयेत् वस्त्रे संस्थाप्य तु पिता पुत्रस्य मुखमीक्षयेत् गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् आपो हिष्ठादि
भिर्मंत्रैरभिषिंचेत्ततः शिशुम् मूर्ध्नि चाघ्राय तं पुत्रं तन्मंत्रेण तदा पिता अंगादंगात्संभवसि हृदयादधिजायसे आत्मा वै पुत्रनामासि स जीव शरदः शतम्॥

मु॰टी॰ मूर्द्ध्नि त्रिरवघ्रायतं शिशुं स्थापयेत्ततः पुण्याहं वाचयेत्सम्यग्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः हरिद्रायाथ विप्राय तां गां चाभ्यर्च्य दापयेत् गोवस्त्रस्वर्णधान्यादि दद्यादर्की
म॰प्र॰ दिवः क्रमात् यथाशक्ति धनं दद्यात्ब्राह्मणेभ्यस्तथा पिता ततो होमं प्रकुर्वीत स्वगृह्योक्तमार्गतः उल्लेखनादिकं कृत्वा चाज्यभागांतमाचरेत् होमस्येशान
३३. दिग्भागे धान्योपरि शुभं घटम् सपंचगव्यं संस्थाप्य तिलान्तत्र विनिक्षिपेत् क्षीरिद्रुमकषायांश्च पंचरत्नानि निक्षिपेत् वस्त्रयुग्मेण संछाद्य सीरादिभिरथार्च
येत् विष्णुं वरुणमभ्यर्च्य प्रतिमां च विधानतः आपोहिष्ठेति तिसृभिः क्रमे सो[illegible]स्त्वथ तद्विष्णोः परमं पदमसीभ्यामिति सूक्ततः ऋग्भिराभिः प्रत्येकं च अ
शार्विंशतिसंख्यया अशक्तौ चाष्टसंख्यं वा दधिमध्वाज्यसंयुतम् आदित्यादिग्रहाणां च होमं कुर्यात्समंत्रकम् इति गोमुखप्रसवविधिः अथ प्रसंगात्त्री
तरशांतिः कृतत्रये कृता चेत्स्यात्त्रये वा कृतो यदि मातापित्रोः कुलस्यापि तदारिष्टं महद्भवेत् जातस्यैकादशे वापि द्वादशाहे शुभे दिने आचार्यं कृत्वि
जां वृत्वा ग्रहयज्ञपुरःसरम् ब्रह्मविष्णुमहेशेंद्रप्रतिमास्वर्णतः कृताः पूजयेद्धान्यराशिस्थकलशोपरि शक्तितः पंचमे कलशे रुद्रं पूजयेद्रुद्रसंख्यया
रुद्रसूक्तानि चत्वारिंशांति सूक्तानि सर्वशः द्विज एको जपेद्धोमकालेऽपि च समाहितः आचार्यो जुहुयादत्र समिदाज्यतिलांश्चरून् अष्टोत्तरसहस्रं वा
शतं वा विंशतिं तु वा देवताभ्यश्चतुर्थ्यंकादिभ्यो ग्रहपुरःसरम् कांस्याज्यवीक्षणं कृत्वा शेषं पूर्ववदाचरेत् इति त्रीतरशांतिः अथ सूर्यचंद्रग्रहणसमये जन
नशांतिः ग्रहणे चंद्रसूर्यस्य प्रसूतिर्यदि जायते व्याधिपीडा तदा स्त्रीणामादौ तु ऋतुदर्शनात् शांतिस्तेषां प्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया यस्मिन्नृक्षे विशेषेण
ग्रहणं संप्रजायते तदृक्षाधिपतेः रूपं स्वर्णेन प्रकल्पयेत् यथाशक्त्यनुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् सूर्यग्रहे सूर्यरूपं स्वर्णेन स्वशक्तितः चांद्रं चंद्रग्रहे पी
मानं रजतेन विशेषतः राहुरूपं प्रकुर्वीत नागेनैव विचक्षणः नागेन सीसकेन शुचौ देशे प्रयत्नेन गोमयेन प्रलेपयेत् तस्योपरि न्यसेद्धीमान् अनंवस्त्रं
शोभनम् त्रयाणां चैव रूपाणां स्थापनं तत्र कारयेत् रक्ताक्षतं रक्तगंधं रक्तपुष्पांबराणि च सूर्यग्रहे प्रदातव्यं सूर्यप्रीतिकरं च यत् श्वेतवस्त्रं श्वेतमाल्यं श्वेतगं
धाक्षतादिभिः चंद्रस्य प्रदातव्यं चंद्रप्रीतिकरं च यत् राहवे चैव दातव्यं कृष्णपुष्पांबराणि च दद्यान्नक्षत्रनाथाय श्वेतगंधानुलेपनम् सूर्यं संपूजयेद्धीमान्
नाकृष्णेनेति मंत्रतः चंद्रग्रहे च पालाशैः समिद्भिर्जुहुयान्नरः दूर्वाभिर्जुहुयाद्धीमान् राहोः संप्रीणनाय च सर्ववाः समिद्भिर्[illegible] भेषाय जुहुयाद्बुधः

भेश्रयनक्षत्राधिपतये आज्येन चरुणा चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक् पंचपल्लवैः जलैरोषधिकल्कैश्च सहितैः कलशोद्
कैः औषधिकल्कैः सर्वौषधिकल्कैः अभिषेकं प्रकुर्वीत यजमानेप्रयत्नतः मंत्रैर्वारुणदैवत्यैरापोहिष्ठादिभिः सह इमंमेगंगे पितरस्तत्वायामीति मं
त्रकैः अभिषेके निवृत्ते तु यजमानः समाहितः अनेन विधिना शांतिं कृत्वा सम्यग्विशेषतः आकालमृत्युशोकं च व्याधिपीडां न वाप्नुयात् सौख्यं सौम
नस्यं नित्यं सौभाग्यं लभते नरः इत्थं ग्रहणजातानां सर्वारिष्टविनाशनम् कथितं भार्गवे नेदं शौनकाय महात्मने इति शौनकोक्त ग्रहणजननशांतिः
अथ ज्वराद्युत्पत्तिकालीन नक्षत्रशांतिः तत्र साधारणो विधिः यस्मिन्नक्षत्रे ज्वरादिपीडा भवति तन्नक्षत्राधिदेवताप्रतिमां स्ववर्णेन कारयित्वा अ
मुकनक्षत्रसंभूतव्याधिशान्त्यर्थं नक्षत्रशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य शुचिप्रदेशे गोमयेनोपलिप्ते तंडुलैश्चतुरस्रं मंडलं निर्माय तन्मध्ये तत्तद्वर्णवर्ण
वस्त्रद्वयवेष्टितं ग्रंथिं वस्त्रादि चर्चितं कलशं धान्यस्योपरि विन्यस्य तत्र सर्वौषधीः पंचरत्नानि पंचगव्यानि सप्तमृत्तिकाः पंचपल्लवान् वरुणमंत्रेण
कलशे निक्षिप्य सर्वे समुद्रा इति तत्तीर्थान्यावाह्य तत्वायामीति वरुणमावाह्य संपूज्य स्वस्वगृह्योक्तविधिना अग्निं प्रतिष्ठाप्य आज्यभागान्ते तन्नक्षत्रा
धिदेवतामंत्रेण तन्नक्षत्र पूर्वोक्त नक्षत्रदेवतामंत्रेण तत्तद्द्रव्येण च होमं कृत्वा तेन वरुणविकलशेन यजमानाभिषेके विहिते ततः प्रतिमां गां ब्राह्म
णाय दद्यात् असौ साधारणो विधिः उक्तं च यस्मिन्नृक्षे भवेत्पीडा तन्नक्षत्रस्य देवता सुवर्णनिर्मितं कृत्वा पूजयेत्प्रयतः शुचिः गोमयेनानुलिप्ते स्यमं
डले शुभलक्षणम् चतुरस्रं च संकीर्णं तंडुलैश्च कृताकृतैः कृत्वा तु स्थंडिलं तत्र यत्नतः कुंभयाम्रदा तत्पार्श्वे च सुधीः कुर्यात्तंडुलानां महाव्ययम्
तत्र प्रमाणं खारी वा द्रोणा वा दृशा तत्यपेक्षया अभावे पंच वा द्रोणा द्रोणं वा तदभावतः ईशानकोणदेशे तु कलशं स्थापयेत्सुधीः निधाय द्रविणं तत्र
कलशे शक्त्यपेक्षया पीठं तु पूर्वतः स्थाप्य नव्यवस्त्रेण संयुतम् स्वस्तिकं तंडुलानां च शुभानां तत्र सं लिखेत् तन्मध्ये देवतास्तिस्रो नक्षत्रचितयस्त्वे
यस्मिन्नृक्षे भवेद्रोगस्तत्पूर्वापरे सुधीः उडुनी पूजयेद्यत्नाद्धिप्रत्यधिदैवते दैवतायस्य नक्षत्रस्य मंत्रस्तल्लिंग एव च इत्थं च तस्य यत्प्रोक्तं प्रभावं प्रकृतं
तथा तत्सर्वं विदुषा नीय होमं तत्र प्रकल्पयेत् पंचोपचार संयुक्तां पूजां तत्र प्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेन कुर्यादग्निमुखं सुधीः कलशं जलपूर्णं च

वस्त्रयुग्मेन वेष्टितम् निधाय चौषधीस्तत्र पंचपल्लवसंयुताः सप्तस्थानमृदं कुंभौ आक्तवालंघ्र कल्पयेत् इमंमेवरुणइत्येवं जलमंत्रेण वा पुनः सर्वेसमुद्राः
सरितइतिमंत्रं च संस्मरेत् यच्चिद्धितेविशोयथेत्यादि सूक्तं जपेत्पुनः आवाहयेद्दृढेदेवं वरुणं पयसांपतिम् एवं नक्षत्रशांत्यर्थं विदध्यात्पूर्वपीठिकाम् सामा
न्योयंविधिः प्रोक्तो नक्षत्राणां प्रपूजने सर्वौषधीनांदुःप्राप्तौ भवेदेकाशतावरी सर्वेषामपिगंधानामभावे चंदनं मतम् शतपत्रं सुमनसां धूपाभावे च गुग्गुलुः नै
वेद्यानामभावे तु पायसं सघृतं स्मृतम् मंत्राणामप्यभावे तु गायत्रीमंत्रउत्तमः होमद्रव्यस्य दुःप्राप्तौ तिलाः प्रोक्ता मनीषिभिः अष्टोत्तरसहस्रं च तथा शत
मुदाहृतमिति अथ नक्षत्रदेवताध्यानानि देवतं अश्विनौ तत्र द्विभुजौ शुक्लवर्णकौ सुधाकलशसंयुक्तौ कमंडलुधरौ शुभौ १ यमस्तु देवता तत्र कृष्णवर्णो
द्विबाहुकः तुलापवाहनः श्रीमान्पाशदंडधरः प्रभुः २ अग्निस्तु देवता तत्र रक्तवर्णोऽजवाहनः चतुर्भुजो धृतामंत्रस्तुवस्त्रुक्वरदाभयः ३ रक्तवर्णश्चतुर्बाहु
र्हंसारूढश्चतुर्मुखः पद्मासक्ष्मवरदाभयहस्तो निरामयः ४ सोमोहि देवता तस्य श्वेतवर्णः शुभाकृतिः दशाश्वरथमारूढः श्वेताश्वोपिनिगद्यते ५ रुद्रोहि
देवता यस्य वृषारूढश्चतुर्भुजः त्रिशूलखड्गावरदाभयहस्तश्च कीर्तितः ६ चतुर्भुजादितिः पीतसाक्षसूत्रकमंडलुः वरदाभयहस्ता सा कार्या स्वर्णमयी शुभा ७ च
तुर्भुजाः पीतवर्णो देवता स्याद्बृहस्पतिः दंडाक्षसूत्रपाणिस्तु साभयः सकमंडलुः ८ सर्पस्तु देवता तत्र महामूषलिरूपधृक् फणविस्तृताशिरश्चंडोमकपिंगललोचनः
९ पितरो देवता तत्र कृष्णवर्णश्चतुर्भुजः भद्राक्षसूत्राभयदकमंडलुधराः शुभाः १० पूर्वाफाल्गुनिकायां च भगो देवः प्रकीर्तितः रक्तवर्णो बृहासीनो द्विभुजो भयप
द्मकः ११ अर्यमा देवता पद्ममध्यस्थः पद्मवर्णकः पद्माभयकरः श्रीमान्स्वर्णमूर्तिर्महाद्युतिः १२ सविता देवता तस्य सप्ताश्वरथवाहनः द्विभुजो रक्तवर्णः स्यात्
पद्मासनसमाश्रयः १३ त्वष्टा पद्मस्थितिश्चित्रवर्णः स्यात्स चतुर्भुजः पद्माक्षसूत्राक्षवलयः पद्मालःपद्मकरः प्रभुः १४ वायुश्च देवता तत्र मृगारूढश्च मोचकः अ
जाचर्मधरः श्रीमान्द्विभुजः परिकीर्त्तितः १५ इंद्राग्नी देवता तत्र गजाजावाहनौ पनौ चतुर्बाहू रक्तवर्णौ निजशस्त्रधरौ तथा १६ चापांकुशाभयैर्युक्तौ तथा
समविराजितौ पद्मासनौ रक्तवर्णो मित्रस्तस्या तु देवता पद्माभयकरः श्रीमान्द्विभुजः परिकीर्त्तितः १७ शक्रो देवतारूढो दिव्यसिंहासने विभुः श्वेतवर्णो वज्रा
धरोऽभयपाणिर्महाभुजः १८ निर्ऋतिर्देवता तत्र प्रेतारूढश्च मोचकः खड्गखेटकधारी च द्विभुजः परिकीर्त्तितः १९ जलं तु देवता तस्य शुक्लवर्णा शुभाकृतिः ॥

वरुणोस्य जलस्यापि स्वामी पूज्यतमो मतः मकरो वाहने विष्णो भवेत्सम्यक् करो ध्रुवम् २० विश्वेदेवा देवता श्च श्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च
साक्षसूत्राम्बुभाजनाः २१ विष्णुस्तु कृष्णवर्णः स्यात्सन्नगाश्च नवाहनः शंखचक्रगदापाणिः पीतवासाश्चतुर्भुजः २२ वसवो देवतास्तत्र श्वेतवर्णाश्च
तुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च साक्षसूत्राम्बुजासनाः २३ वरुणो देवता तत्र मकरोपरि संस्थितः यष्टिपाशधरः श्रीमान् गदापद्मधरः स्तथा २४ ॥
अनेकचरणो रुद्रो देवतास्य प्रकीर्तिता खड्गचर्मधरो वाग्मी भुजद्वयसमावृतः २५ अहिर्बुध्न्याभिधो रुद्रो देवतास्य प्रकीर्तिता श्वेतश्चतुष्क
रः पद्मवरदाभयपाशभृत् २६ पूषा तु देवता तत्र पद्मवर्णोम्बुजासनः द्विभुजः पद्मपाणिः स्यात्पद्मगर्भप्रियो विभुः २७ इति नक्षत्रदेवताध्यानं
अथोपयुक्तत्वान्नारदीयोक्ता काकमैथुनदर्शनशांतिः दिवा वा यदि वा रात्रौ यः पश्येत्काकमैथुनम् स नरो मृत्युमाप्नोति त्यथवा स्थाननाशनम्
काकघातव्रतं यद्वा विदधीत तापवत्सरम् पितॄन्देवान्द्विजान्भक्त्या प्रत्यहं वाभिवादयेत् जितेन्द्रियो जितक्रोधः सत्यधर्मपरायणः तद्दोषशमना
र्थाय शांतिकर्म समारभेत गृहस्येशानदिग्भागे होमस्थानं प्रकल्पयेत् गृह्योक्तविधिना तत्र प्रतिष्ठाप्य हुताशनम् प्रतिमंत्रं त्र्यम्बकेन अथ मृत्युंजयेन
च व्याहृतीभिर्व्रीहितिलैः जपाद्युतं प्रकल्पयेत् पूर्णाहुतिं च जुहुयात्ततोऽभ्य चिरलंकृतः स्वर्णशृंगीं रौप्यखुरां कृष्णां धेनुं पयस्विनीम् वस्त्रालंकारसं
युक्तां निष्कद्वादशसंयुताम् तदर्धेन तदर्धेन दद्याद्दक्षिणयायुताम् यथावित्तानुसारेण न्यूनाधिकत्वकल्पना आचार्याय श्रोत्रियाय तां गां दद्यात्कुटुं
बिने यस्मात्त्वं पृथिवी सर्वा धेनो केशवसन्निभे सर्वपापहरा नित्यमतः शांतिं प्रयच्छ मे ब्राह्मणेभ्यो विशिष्टेभ्यो यथाशक्त्या च दक्षिणाम् ब्राह्मणान्भोज
येत्सम्यक् स्वस्तिवाचनपूर्वकम् एवं यः कुरुते सम्यक् स नरो दोषात्प्रमुच्यते इति काकमैथुनदर्शनशांतिः तत्रैव कपोतादिशांतिः आरोहयेद्गृहं यस्य कपो
तो वा प्रवेशयेत् स्थानं गृहानिर्वित्तस्य यद्वानर्थपरंपरा दोषाय धनिनां गेहे दरिद्राणां शिवाय च तस्य शांतिश्च कर्तव्या जपहोमविधानतः ब्राह्मणान्वरयि
त्वा स्वस्तिवाचनपूर्वकम् षोडशद्वादशाष्टौ वा श्रौतस्मार्तक्रियापरान् देवाः कपोत इत्यादि ऋग्भिः पंचभिर्जपम् दशकृत्वा प्रपठेन स्वगृह्योक्त वि
धानतः ईशान्यां स्थापयेद्वह्निमुखांतेऽष्टोत्तरं शतम् प्रत्येकं समिदाज्यान्नैः प्रतिप्रणवपूर्वकम् यत इंद्र भयामहे स्वस्तिदेति त्र्यंबकेः त्रिभिर्मंत्रैश्च जुहु

यात्तिलान्याज्यतिभिस्ततः जपाहुतीस्ततोहुत्वाकुर्यात्पूर्णाहुतिंस्वयम् विप्रेभ्योदक्षिणांदद्यातृयोः शांतिंचतत्रोजपेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीत
बंधुभिः एवंयःकुरुतेसम्यक्तस्मादोषात्प्रमुच्यते पिंगलायाःस्वरेप्येवंमधुवल्मीकयोरपि संपूर्णमंदिरेहानिः शून्यसद्मनिमंगलम् प्राकारेचपुरद्वारेदेवा
गारेचवीथिषु ग्रामस्यतत्फलंचैवगुरुकल्पनयाततः शांतिकर्मविधिःकार्यपूर्वोक्तेनक्रमेणतु इतिकपोतपिंगलामधुवल्मीकादिशांतिः अथपल्ल्याः
पतनेशरठस्यवावरोहणेफलशांतिश्चपादयोर्जंघयोर्जान्वोर्गुह्ये गुल्फजंघयोः पल्याःपातेतथारोहे शरठस्यफलंनसत् अन्यत्रशुभदंपश्चात्सचैलंस्नान
माचरेत् दत्वाशिवालयेदीपमुखमाज्येविलोकयेत् पल्लीशरठयोरूपंस्वर्णेनविनिर्मितम् तद्योर्धर्मगामिनवित्तशाठ्यविवर्जितः वस्त्रयुग्मेणसंवेष्ट्य
श्रोत्रियायनिवेदयेत् इतिपल्लीशरठयोःशांतिः अथनक्षत्रप्रसंगादश्विन्यादीनांतारकाउपजातिकयाह त्रित्र्यंगेति तथाचश्रीपतिः वन्हिनिकविषु

त्रित्र्यंगपंचाग्निकुवेदवन्हयःशरेषुनेत्राश्विशरेन्दुभूकृताः वेदाग्निरुद्राश्वियमाग्निवन्हयोब्धयःशतद्विद्विरदाभ
तारकाः ५८ अश्वादिरूपंतुरगास्ययोन्युरोनरणास्यमणिर्गृहंच ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥

गुणेषुकृताग्निभूतबाणाश्विनेत्रशरभूकुयुगाब्धिरामाः रुद्राब्धिरामगुणवेदशतद्वियुग्मदंताबुधैर्निगदिताःक्रमशोभतारा इति अत्र [illegible] विंशति
भानिप्रतीयते मूलेषत्रविंशतिरितिविरोधःउच्यते उत्तरापेरुद्राब्धीत्यत्राव्द्रायश्वतस्त्रस्ताराःपूर्वाषाढोत्तराषाढयोर्ज्ञेयाः द्वेपूर्वापाढयोरिति नारदेनापितथैवा
भिधानात् तत्राश्विन्यास्तिस्रस्ताराः एवंभरण्यादीनांसाभिजितं तारासंज्ञेया तारामानोक्तिप्रयोजनमाह वराहः नक्षत्रजमुद्वाहेफलमग्रेतारकामिते सस्सरि
वर्षैर्ज्वरस्यनाशोव्याधेरन्यस्यवावाच्यः इति ५८ अथाश्विन्यादीनामाकृतिमुपजातिकयोद्वताभ्यामाह अश्वादिरूपमिति अश्विन्यादीनांसंस्थानंस्वरूपमाकृ
तिरुच्यते तत्राश्विन्यास्तुरगास्यम् अश्वमुखसदृशंरूपं भरण्यायोनिभगसदृशम् कृत्तिकायानापितक्षुरसदृशम् रोहिण्याअनःशकटसदृशम् मृगस्यश्च
स्य हरिणमुखसदृशम् आर्द्रायामणिसदृशम् पुनर्वसोर्गृहसदृशम् पुष्यस्यएषस्कोबाणस्तत्सदृशम् ॥ ६ ॥ ७ ॥ श्रीभीमकीजीवन

आश्लेषायाश्चक्राकारम् मघायाभवनंगृहसदृशम् पूर्वाफल्गुन्याः मंचःखट्वाकारम् उत्तराफाल्गुन्योः शय्याकारम् हस्तस्यहस्ताकारम्।
चित्रायामौक्तिकाकारंस्वात्याविद्रुमंप्रवालसदृशम् ५९ तोरणंवलिनिभमिति विशाखायास्तोरणाकारम् अनुराधायाबलिर्भक्तःपुंजाकारं
ज्येष्ठायाः कुंडलाकृतिः मूलस्यसिंहपुच्छाकारः पूर्वाषाढायागजदंतसदृशम् उत्तराषाढायामंचकसदृशम् अभिजितस्त्रिकोणकारः श्रव
णस्यत्रिचरणसदृशम् धनिष्ठायामर्दलसदृशम् शततारायाश्चवर्तुलं पूर्वाभाद्रपदायामंचकसदृशम् उत्तराभाद्रपदायायमलाभम् रेवत्या
मर्दलमृदंगाकारस्वरूपमित्यर्थः ६० अथजलाशयारामदेवप्रतिष्ठामुहूर्त्तंसामान्यतोलग्नशुद्धिर्दैवताविशेषेणलग्नशुद्धिस्तत्रविशेषं

एषूक्तचक्रेभवनंचमंचःशय्याकरौमौक्तिकविद्रुमंच ५९ तोरणंवलिनिभं
चकुंडलंसिंहपुच्छगजदंतमंचकाः त्र्यस्त्रिचत्रिचरणाभमर्दलौवृत्तमंचकय
माभमर्दलाः ६० जलाशयाराममसुरप्रतिष्ठासौम्यायनेजीवशशांकशुक्रे दृश्ये
मृदुक्षिप्रचरध्रुवेस्यात्पक्षेसितेस्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ रिक्तारवर्जेदिवसेतिशस्ता
शशांकपापैस्त्रिभवांगसंस्थैः॥ ॥

चोपजातिकयाश्लेष्याहजलाशयेति रिक्तारेति शिवोमयुग्मेतिच ज
लाशयाः वापीकूपतडागादयः तेषांप्रतिष्ठाउत्सर्गः आरामउपवनम् तस्याप्युत्सर्गः सुरादेवाविष्ण्वादयः तेषांप्रतिष्ठापनम् सौम्यायनेउत्तरायणे तथाजी
वशशांकशुक्रेदृश्येउदितेसति तथामृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रेषु तथासितेशुक्लपक्षेतथास्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ तथारिक्तारवर्जेदिवसे रिक्तातिथिभौ
मवारव्यतिरिक्ततिथिवारेषुएवंविधेदिनेप्रतिष्ठाजलाशयारामदेवानांक्रमेणकर्माहेतोपभोग्यत्वपूजायोग्यत्वरूपाअतिशस्तास्यात् तथाचगार्ग्यःदेववा
रामवाप्यादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे माघादिपंचमासेषुकुर्यात्पंचमीदिनम् दक्षिणेत्वयनेकुर्वन्नतत्फलमवाप्नुयात् पराशरदक्षिणायनएवजलस्थितिसंभवः

भविष्यपुराणोक्तेः अथक्रूरप्रकृतीनांप्रतिष्ठायनेपिस्थापनंकार्यमित्युक्तंवैखानससंहितायाम् मातृभैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुररूद्री चस्थाप्यादिप्रतिष्ठायने नारदः विचित्रेष्वेवमासेषु माघादिषुचपंचसु यद्दिनंयस्यदेवस्यतद्दिनंतस्यसुस्थितम् अथलग्नशुद्धिः शशांकपापैःचंद्रसूर्यभौमशनिराहुकेतुभिःत्रिभवांगसंस्थैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैरुपलक्षितेलग्ने तथासत्त्वचरैः शुक्रबुधगुरुभिः व्ययाष्टगैः द्वादशाष्टमव्यतिरिक्ताखिलस्थानस्थैःसद्भिःदेवादिप्रतिष्ठा अथसूर्योमृगेंद्रेसिंहलग्नेस्थाप्यः तथाकोब्रह्माघटेकुंभेविष्णुर्युवतौकन्यायाम् ६२ शिवोमहादेवोनृयुग्मेमिथुनेचपुनर्देव्योदुर्गादयोद्वितनौद्विस्वभावराशौमिथुनकन्याधनुर्मीनलग्नेषुक्षुद्राःदेव्यश्चतुःषष्टियोगिनीप्रभृतयःचरलग्नेमेषकर्कतुलाभवेषुसर्वेदेवास्थिरेस्थिरलग्नेषुवृषसिंहवृश्चिककुंभेषुतथाः अथपुष्येग्रहाइति ग्रहाश्चंद्रादयोपिपुष्यनक्षत्रेस्थाप्याः उपलक्षणमेतत् सूर्यस्यहस्ते न

व्ययाष्टगैः सत्त्वचरैर्मृगेंद्रे सूर्योघटेकोयुवतौचविष्णुः ६२ शिवोनृयुग्मेद्वितनौचदेव्याः क्षुद्राश्चरेसर्वदमेस्थिरर्क्षे पुष्येग्रहा विघ्नपयक्षसर्पभूतादयोंत्येश्रवणेजिनश्च ६३ ॥ इतिमुहूर्त्तचिंतामणौनक्षत्रप्रकरणम्द्वितीयम् ॥ २ ॥

क्षत्रेस्थापनम् इंद्रब्रह्मणोःपुष्यश्रवणाभिजित्सुकुबेरस्कंदयोरनुराधायाम् दुर्गादीनांमूले सप्तर्षीणांसाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मीव्यासवाल्मीक्यगस्त्यानांपुष्येस्थापनं तदुक्तंरत्नमालायाम् पुष्यश्रुत्यभिजित्सुवैश्रवणकयोर्मित्राधिपस्यद्वयोर्मैत्रेतिग्मरुचेःकरेनिर्ऋतिभेदुर्गादिकानांशुभे सप्तर्षयोयत्रवसंतिधिष्ण्येकार्याप्रतिष्ठाखलुतत्रतेषां श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानांतथास्मृतावाक्पतिभेग्रहाणामिति अथविघ्नपतिः विघ्नयोगणेशः यक्षोदेवयोनिः सर्पावासुक्यादयः भूतोदेवयोनिः विद्याधरोप्सरोयक्षरक्षोगंधर्वकिंनराः पिशाचोगुह्यकःसिद्धोभूतोमीदेवयोनयइत्यमरः आदिशब्देनराक्षसक्रूरप्रथमसरस्वतीप्रभृतयः अंत्येरेवत्यांस्थाप्याः तथाश्रवणेजिनोबौद्धश्चस्थाप्यः उपलक्षणंचैतत् इंद्रकुबेरवर्जितानांलोकपालानांधनिष्ठास्थापनम् तथावस्त्रीपतिःगणपतिस्कंदरसोवरुणप्रभृतीनांस्थापनमपिनक्षत्रादिकानांचपौष्णे अथसिद्धमतनाम्नोवासवेलोकपानांनिगदितमविरानांस्थापनंहिस्थिरेषु ६६ इतिश्री

श्रीगणेशायनमः अथसंक्रांतिप्रकरणंव्याख्यायते तत्रप्राग्राशितोपरराशौसंक्रमणंनामगमनंसंक्रांतिस्तस्याः नक्षत्रविशेषवशेनवारवशेनचसंज्ञांफलंच
सार्धवसंततिलकेनाह घोरार्केति विप्रांश्चेति अर्कसंक्रमणमर्कसंक्रांतिः उग्ररवौ उग्रनक्षत्रेषुरविवारेचेत्यतदा घोरेतिसंज्ञा साशूद्रान्क्षपयेत्क्षपयतु
सा क्षयेत उग्ररवावितिउग्रैःसहितोरविःउग्ररविः तस्मिन्नुग्ररवावितिमध्यमपदलोपितत्पुरुषः ततःसप्तम्येकवचनम् अथवासमाहारद्वंद्वे अनित्यमा
गमशासनमितिनुमभावः एवंलघुविधावित्यादिष्वपिसमाधेयम् अथलघुनक्षत्रेषुविधौसोमवारेसूर्यसंक्रांतिर्ध्वांक्षीनाम्नीविशोवैश्यान्क्षपयेत् च
रर्क्षभौमेचरनक्षत्रेभौमवारेवाऽर्कसंक्रमणंमहोदरसुतामहोदरीसंज्ञकाचौरान्क्षपयेत् ज्ञमैत्रेबुधवारेमैत्रसंज्ञनक्षत्रेषुवाऽर्कसंक्रांतिर्मंदाकिनी
नाम्नीनृपतीन्राज्ञःक्षपयेत् स्थिरगुरौस्थिरनक्षत्रेषुगुरुवारेवार्कसंक्रांतिर्मंदानाम्नीविप्रान्ब्राह्मणान्क्षपयेत् मिश्रभृगौमिश्रनक्षत्रयोःभृगुवारे

घोरार्कसंक्रमणमुग्ररवौहिशूद्रान्ध्वांक्षीविशोलघुविधौचचरर्क्षभौमे चौरान्महोदरसुतानृपतीञ्ज्ञमैत्रेमंदाकिनीस्थिरगुरौक्ष
पयेच्चमन्दा १ विप्रांश्चमिश्रभभृगौतुपशूंश्चमिश्रातीक्ष्णार्कजेंत्यजक्षयकृत्खलुराक्षसीच त्र्यंशेदिनस्यनृपतीन्प्रथमेनि
हंतिमध्येद्विजानपिविशोपरकेचशूद्रान् २ अस्तेनिशाप्रहरकेषुपिशाचकादीन्नक्तंचरानपितदानृपशुपालकांश्च ॥ ६

वाऽर्कसंक्रांतिर्मिश्रानाम्नीपशून्क्षपयेत् तीक्ष्णार्कजेतीक्ष्णसंज्ञकनक्षत्रेषुअर्कजेशनिवारेवाराक्षसीनाम्नी अंत्यजक्षयकृत् अंत्यजान्चांडालान्क्ष
पयतीति अंत्यजक्षयकृत्स्यात् १ अथदिनरात्रिविभागेनसंक्रांत्यशुभफलंउत्तरायणदक्षिणायनसंज्ञांचसार्धवसंततिलकयाह त्र्यंशइति अस्तेइति
अत्रार्कसंक्रमणमित्यनुवर्तते दिनमानेत्रिभिर्भक्तेत्र्यंशोभवति तत्रदिनस्यप्रथमेत्र्यंशेऽर्कसंक्रमणंनृपतीन्हन्ति मध्येद्वितीयत्र्यंशेद्विजान्ब्रा
ह्मणान्हंति अपरकेतृतीयेत्र्यंशेवैश्यान्हंतीत्येवंसर्वत्रव्याख्येयम् अस्तेसूर्यास्तसमयेऽर्कसंक्रमणंशूद्रान्हंति २ अथरात्रिसंक्रांतिफलम् रात्रिप्र
थमप्रहरेपिशाचकान् आदिशब्देनभूतान् द्वितीयप्रहरेनक्तंचरान्राक्षसान् तृतीयप्रहरेनटान्नर्तकान् चतुर्थप्रहरेपशुपालकान् अभीत्सन् सूर्यो
दयसमकालेऽर्कसंक्रमणंसकललिंगिजनपाखंड्यादिकंहंतीत्यर्थः पाखंडाःसर्वलिंगिजनइत्यभिधानात् क्रूरसौम्यवारपरत्वेनफलमाह वसिष्ठः ॥ ६

रविरविजसोमवारेसंक्रांतौदिनकरस्यतन्मासेपित्तकफानिलजामयनरपतिकलहस्त्ववृष्टिश्च बुधगुरुसितचंद्राहेसतिसंक्रांतावनामयत्वणां क्षिति
पतिनिकरक्षेमंसस्यविवृद्धिर्विधर्मिणांपीडाम् जन्मनक्षत्रेसंक्रांतिफलंदीपिकायां यस्यजन्मर्क्षमासाद्यरविसंक्रमणंभवेत् तन्मासाभ्यंतरेतस्यरोगक्ले
शधनक्षयाः नगरसरोरुहपत्रैरजनीसिद्धार्थलोधसंयुक्तैः स्नानंजन्मनक्षत्रेरविसंक्रांतौनृणांशुभदम् अन्यच्चवसिष्ठः अजकन्याझषककिंणिसंक्रां
तौयदिनचेद्वर्षं आमयमरणंभूभृतयुद्धमनर्घ्यत्ववृष्टिश्च वृषवृश्चिकतुलामकरेवृष्टिःस्यात्संक्रमविषये विस्फोटामयतस्करपीडावृष्टिःकृशानुभयं अ
थसौम्ययाम्यायनमिति मकरकर्कटयोःसंक्रांतिश्चेत्तदाक्रमेणसौम्यायाम्यायनंनिरुक्तम् मकरेउत्तरायणंकर्केयाम्यायनंस्यात् ३ अथावशिष्टसंक्रांति
षुषडशीत्यादिसंज्ञानुष्टुभाह षडशीत्याननमिति धनुर्मिथुनकन्यामीनेषु अर्कसंक्रमणंषडशीत्याननंषडशीतिमुखसंज्ञंस्यात् तुलामेषयोः संक्रांति

सूर्योदयेसकललिंगिजनंचसौम्ययाम्यायनंमकरकर्कटयोर्निरुक्तम् ३ षडशीत्याननंचापनृयुक्कन्याझषेभवेत् तुलाजौ
विषुवंविष्णुपदंसिंहालिगोघटे ५ संक्रांतिकालादुभयत्रनाडिकाःपुण्यामताःषोडशषोडशोष्णगोः ॥ छ ॥ श्रीः ॥

र्विषुवसंज्ञा वृषसिंहवृश्चिककुंभेष्वर्कसंक्रांतिर्विष्णुपदसंज्ञकाः ४ संक्रांतौगौणमुख्यकालमुपजात्याह संक्रांतिकालादिति गणितमार्गेणय
उष्णगोः सूर्यस्यसंक्रांतिकालआगतः ततउभयत्रऽपूर्वतः परतश्चषोडशषोडशनाड्यो घटिकाः पुण्यसंपादकत्वात्पुण्यामताः ब्रह्मसिद्धांतेसंक्रांतेः
प्राक्परस्ताच्चसार्द्धाःषोडशनाडिकाः त्रयस्त्रिंशत्संक्रमस्यपुण्याःसर्वस्यनाडिकाः अनेनसंक्रांतेःपुण्यकालस्तुषोडशोभयतः कलाइतिस्मृतिवाक्येपूर्वतः
परतश्चाष्टौअष्टौघटिकाइत्येवंषोडशेतिव्याख्यातंतदपाकृतंभवति सूर्यसिद्धान्तेपिअर्कमानकलाःषष्ट्यागुणिताभुक्तिभाजिताः तदर्धनाड्यःसंक्रांतेरर्वा
क्पुण्यंतथापरेइति अथनिशीथतइति निशीथतोऽर्धरात्रात् अर्वाक् पूर्वपरत्रपश्चाच्चसंक्रांतिकालेसति पूर्वापराहंतिमपूर्वभागयोः पूर्वापरयोरह्नोःक्रमेणां
तिमपूर्वभागयोरुभयत्रषोडशषोडशघटिकाःपुण्याइतिपूर्वेणसंबंधःअयमर्थः॥ ॥ ॥ ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥

पद्यर्द्धरात्रात् प्राक्संक्रांतिस्तदापूर्वदिनस्य उत्तरार्द्धे पुण्यम् यद्यर्द्धरात्रादुपरिसंक्रांतिस्तदोत्तरदिनस्यपूर्वार्द्धमेवपुण्यमित्यर्थः ५ अथार्द्धरात्रसंक्रमणेमक
रककर्कटयोश्चविशेषमुपजातिकयाह पूर्णेइति पूर्णेनिशीथेअर्द्धरात्रेयदिसंक्रमःस्यात्तदादिनद्वयंपूर्वदिनंपरदिनंचपुण्यमुक्तम् उक्तंच यद्यर्द्धरात्रएवस्या
त्संपूर्णेसंक्रमेरवेः तदादिनद्वयंपुण्यंस्नानदानादिकर्मसु अथेति अथानंतरमुदयास्तात् सूर्योदयात्सूर्यास्ताच्चपूर्वपरस्ताच्चयदियाम्यसौम्यायनेकर्कमक
रसंक्रांतौभवतः तदापूर्वदिनेपुण्येस्याताम् अयमर्थः सूर्योदयात् पूर्वंकर्कसंक्रमणंस्यात्तदापूर्वदिने एवपुण्यकालोनोत्तरदिने तथा यदिसूर्यास्तानंतरंमकरसंक्रां
तिःस्यात्तदोत्तरदिनएवपुण्यकालोनपूर्वदिने गार्ग्यः यदास्तमानवेलायांमकरंयातिभास्करः प्रदोषेवार्द्धरात्रेवास्नानंदानंपरेहनि अर्द्धरात्रेतदूर्ध्वंवासंक्रांतौदक्षि
णायने पूर्वमेव दिनंग्राह्यंयावन्नोदयतेरविरिति वाशब्दार्थेप्रदोषलक्षणंस्कान्दे त्रिमुहूर्त्तःप्रदोषःस्याद्भानावस्तंगतेसतीति ६ अथादयास्तादितिवचनस्यापवादम्

निशीथतोर्वागपरत्रसंक्रमेपूर्वापराह्नांतिमपूर्वभागयोः ५ पूर्णेनिशीथेयदिसंक्रमःस्याद्दिनद्व
यंपुण्यमथोदयास्तात् पूर्वपरस्ताद्यदियाम्यसौम्यायनेदिनेपूर्वपरेतुपुण्ये ६ संध्यात्रिनाडीप्रमि
तार्कबिंबादर्द्धोदितास्तादधऊर्ध्वमत्र ॥ ७ ॥ २ ॥ ७ ॥ श्रीकाली ॥

इन्द्रवज्रयाह सन्ध्यादिति अर्कमण्डलादर्द्धोदितादर्द्धास्ताद्वा अधऊर्ध्वंक्रमात्त्रिभिर्नाडीभिर्मितासंध्यासंध्याकालःस्यात् अर्द्धोदितार्कबिंबात् पूर्वंत्रिनाडीमि
ताप्रातःसंध्या तथार्धास्तार्कबिंबादुपरित्रिनाडीमितासायंसंध्येत्यर्थः तत्प्रयोजनमिह अत्रेति अत्रप्रातःसंध्यायांसायंसंध्यायांचक्रमात् याम्यसौम्ये अय
नेस्तः तदानीपरपूर्वदिवसौपुण्यौ यदिप्रातःसंध्यायांदक्षिणायनप्रवृत्तिः तदासूर्योदयानंतरसंपूर्णमहःपुण्यम् तथायदिसायंसंध्यायांउत्तरायणप्रवृत्तिस्तदास्
र्यास्तात्पूर्वंसंपूर्णमहःपुण्यंस्यादित्यर्थः तदाहनारदः सूर्यास्तमनसंध्यायांयदिसौम्यायनंभवेत् तदोदयादहःपुण्यंपूर्वाह्नः पूर्वतोयदीति उदयसंध्यास्तसंध्ययोर्लक्षणं
तत्रैव अर्धार्कास्तमनात्संध्याघटिकात्रयसंमिता ॥ ७ ॥ २ ॥ ७ ॥ २ ॥

श्रीसत्यनारायणाभ्योनमइति ॥

तथैवार्द्धोदयास्तात घटिकात्रयसंमितेति एवंसत्यर्कबिंबस्याधस्तादर्धोदयादूर्ध्वं क्रमात् घटिकात्रयं स्मृताः त्रिघटिमिता अस्तसंध्योदयसंध्यवोच्यते तत्रास्तसंध्यायां यदि मकरसंक्रमः स्यात्तदा दिनएवपुण्यकालोनोत्तरदिने यद्युत्तसंध्यामतिक्रम्यमकरसंक्रांतिस्तदोत्तरदिनएवपुण्यकालोनपूर्वदिने एवंयद्युदयसन्ध्यायांकर्कसंक्रांतिस्तदासूर्योदयानंतरमेवपुण्यकालोनप्राग्दिने यद्युदयसंध्यातः प्राक्कर्कसंक्रमस्तदापूर्वदिनएवपुण्यकालेनोत्तरदिनेइति निष्कर्षोऽर्थः अथ रात्रौस्नानंनकुर्वीतदानंचैवविशेषतइति रात्रौस्नानदानादिनिषेधेपि नैमित्तिकंतुकुर्वीतस्नानंदानंचरात्रिष्वितिस्मृतंतुवाक्यशेषात् सुतजननेसंक्रांतावुपरागेसूर्यचंद्रयोर्नित्यम् रात्रावपिकर्त्तव्यंस्नानंदानं विशेषतोनृणामितिवसिष्ठवचनात राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्ययवृद्धिषु स्नानदानादिकंकार्यंनिशिकाम्यव्रतेषुचेति रात्रौसंक्रमणेरात्रौस्नानंप्राप्तम् तत्कर्कमकरसंक्रांतौस्नानदानादौदेशभेदशिष्टाचारेणव्यवस्थावगंतव्या तत्रागौर्जरास्तु ग्रहणवदयनइतिस्वीयसूत्रम् स्नानंदानंग्रहणवत्सौम्ययाम्यायनद्वये

चेद्याम्यसौम्येअयनेक्रमात्तः पुण्यौतदानीपरपूर्वघस्रौ ७ याम्यायनेविष्णुपदेचाद्यामध्यास्तुलाजयोः ॥ ७ ॥

यइतिकश्यपसंहितोक्तंवातुक्रमस्यसावयनसंभवेसतिसम्यावेवस्नानादिकंकुर्वंति दक्षिणात्यास्तु कार्मुकंतुपरित्यज्यझषंयातिदिवाकरः इत्यादिभविष्योत्तरादिवाक्यमंगीकृत्यदिवसएवस्नानादिकंकुर्वन्ति तत्रापिनारदोक्तसंध्याकालसंक्रमेविशेषोध्येयइत्यलम् ७ अथपूर्वपराःषोडशघटिकाःपुण्याइति पूर्वसामान्येनोक्तमिदानींविष्णुपदादिविशेषमनुष्टुभाह याम्यायनइति कर्कसंक्रांतौविष्णुपदेवृषसिंहवृश्चिककुंभसंक्रांतिषुसंक्रांतिकालादाद्याः प्रथमाः षोडशघटिकाः अतिपुण्यदाः स्नानदानादौअनंतपुण्यदाज्ञेयाः अग्निमास्तुनतथातुलाजयोः तुलामेषयोः मध्याउभयतःषोडशघटिकाः संक्रांतिकालात्प्रागपिपरतश्चाद्याविति दीपिकाकारोव्याख्यातंयदुक्तंगुरुणा वर्त्तमानेतुलामेषेनाड्यस्तूभयतोदशेतिमध्यमतत्तीयांशाभिप्रायेणेतिज्ञेयम् तथाषडशीत्याननंमिथुनकन्याधनुर्मीनसंक्रांतिषु ॥ ७ ॥ ९ ॥ ३ ॥ श्रीः ॥

सौम्यायनेमकरसंक्रांतौचसंक्रांतिकालस्यागामिनःषोडशघटिकाअतिपुण्याः प्रथमस्तुमतथा एकविंशतिर्वेतुण्यकालस्तेषुस्नानादिकंकर्तव्यंविशेषतश्च स्नानाद्यकुर्वतप्रत्यवायमाह वसिष्ठः विषुवत्ययनेग्रहणंसंक्रांतौपुण्यदिवसेष्वपि तत्रस्नानंनकरोतिहिदरिद्रःपापंव्रजतितत्सेप्सित्वा षडशीत्यांतुयदा नविषुवहृश्येदृश्यतेसागरस्यांततस्यांतोनैवहृश्यतइतिभरद्वाजोक्तेः अयंचनिर्णयश्चन्द्रादीनामपिसंक्रमेज्ञेयः तत्रहेमाद्र्यादौकालनिर्णयकाल रिभिः याःपुण्यकालघटिकाउपनिबद्धास्ताः स्थूलाः तेनषष्टिघ्नबिंबंग्रहभुक्तिभक्तमित्यादिप्रकारेणग्रहमध्यत्रभुक्तिमध्यमविवेरानीताः सूक्ष्मा घटिकालिख्यंते स्फुटमतिस्फुटविंबैश्चैतासाध्यन्तेता अतिसूक्ष्मास्तासामतिपतत्वात् श्लोकंअनुपतिवधः मध्यमास्तुपथानाड्योरामगुणा ३३ रवे रथविधोःषट्रोः पलैर्युक्तद्वयम् ७।२६ भौमस्याब्धिपलैर्युतानव ९।४ विदोयुक्ताः पलैः रवाश्विभिः षड्नाड्यो ६।२० षगजा८८ गुरोरथभृगोर्नंदाः पलैरष्ट भिः९।८ पुण्यास्तु सनेः १६० यनेरुभयतीरस्त्रयोः संक्रमेरितिं८ निरयनांशसंक्रांतिमभिधायेदानींसायनांशसंक्रांतिसपुण्यकालमुपजात्याह तथेति यथारा

षडशीत्याननेसौम्येपरानाड्योतिपुण्यदाः ८ तथायनांशाःस्वरसाहताश्चसप्ताष्टार्कगत्याविहृतादिनाद्यैः॥ ७ ॥ ४ ॥

शिसंक्रमाबहुपुण्यदास्तथाचलसंक्रमाअपीतिव्यवहितस्तथाशब्दः अयनांशाः षष्ठ्यागुण्याः स्पष्टसूर्यगत्याविहृतालब्धैर्दिनाद्यैर्दिनंघटीपलैः कल्प्यामेषादि द्वादशसंक्रमाः स्युस्तेचलसंक्रमादानेजपादौजपश्राद्धहोमादौबहुपुण्यदाभवंति पुलस्त्यः अयनांशसंस्कृतोभानुर्गोलेचरतिसर्वदा अमुस्याराशिसंक्रांति र्यथोक्तनेतथा अयनेविंशतिः पूर्वामकरेविंशतिःपरेति अत्रमकरायणेपूर्वाविंशतिर्घटिकाःपुण्याः मकरसंक्रांतौतुपराविंशतिर्घटिकाःपुण्यकालःम कर्कटेतिरिक्तेकादशसंक्रांतिषुतत्तत्संक्रमवत् पुण्यकालोज्ञेयः अयनांशानयनादिविचारः सिद्धान्तादवगंतव्याः ईश्वरेच्छालोकादृष्टवशात्तत द्राश्यादिभागस्यसूर्यतेजः॥ ७ ॥

संपर्कं श्चलसंक्रमः मंडलसंक्रमश्च राशिसंक्रम इति विषयविवेकः तत्र निरयनगणनयैव सकलव्यवहारः साध्यः सायनगणनातु नियतविषयैव अयनांशैः परातव्यालग्नेक्रांतौ चरागमे विनिभेसत्रिभेपाते तथा दृक्कर्मपातयोरिति एवं द्वयोरपि मानयोरसंकीर्णो व्यवहार इति सर्वमनाकुलम् पुण्यकालस्तु भयविधसंक्रमेपिज्ञेयः पूर्वलिखितवाक्यस्वरसात् ९ अथ संक्रांतसंयोगाज्जघन्यबृहत्समनक्षत्राण्युपजात्याह सममिति मृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्रपभं सम अस्वपभंमूलः एतानि पंचदश भानि समसंज्ञानि ज्ञेयानि ध्रुवद्विदैवादितिभं बृहत्स्यात् ध्रुवादिषड्भानि बृहत्संज्ञकानि सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यं जघन्यं स्यात् आश्लेषादिषड्भानि जघन्यसंज्ञानि १० अथ संक्रांतयोजनमुपेंद्रवज्रयाह जघन्यभेइति जघन्यनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे

मेषादितः प्राक् चलसंक्रमाः स्युर्दिने जपादौ बहुपुण्यदास्ते ९ समंमृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्रपभं बृहत्स्यात् ध्रुवद्विदैवादितिभं जघन्यंसार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यम् १० जघन्यभेसंक्रमणेमुहूर्त्ताः शरेंदवो १५ बाणकृता ४५ बृहत्सु खरामसंख्याःसमभेमहर्घसमर्घसाम्यं विधुदर्शनेपि ११ अर्कादिवारे संक्रांतौ कर्कस्यारविशोषकाः ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ श्रीजानकीवल्लभो विजयते ॥

पंचदशमुहूर्ता ज्ञेयाः बृहन्नक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे बाणकृताः पंचचत्वारिंशन्मुहूर्ता ज्ञेयाः समनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे खरामसंख्यास्त्रिंशन्मुहूर्ता ज्ञेयाः उक्तं च नारदेन तासां मानं घटिकास्त्रिंशद्भवति षष्टयइति फलमाह महर्घसमर्घसाम्यमिति पंचदशमुहूर्तायां संक्रांतौ सर्वमन्नं महर्घत्वं प्राप्तं भवति पंचचत्वारिंशन्मुहूर्त्तसंक्रांतौ समर्घ त्रिंशन्मुहूर्तायां संक्रांतौ समं यथास्थितं भवति विधुदर्शनेपीति चंद्रदर्शनेप्येवमेव फलं वाच्यम् अयमर्थः जघन्यभे चंद्रस्य दर्शने महर्घम् बृहन्नक्षत्रे चंद्रदर्शने समर्घम् समभे चंद्रदर्शने साम्यम् ११ अथ प्रसंगात् कर्कसंक्रांतौ मेघविशोपकाननुष्टुभाह अर्कादीति कर्कसंक्रांतौ अर्कादिवारे सति एते अर विशोपका ज्ञेयाः यथा रविवारे कर्कसंक्रांतौ दश विशोपकाः एवं सोमे विंशतिः भौमे दश ॥

न्द्रेद्वादश गुरौ धृत्योष्टादश शुक्रेष्टादश शनौपंचेत्यर्थः १२ अथकीदृशस्यरवेः संक्रमोजातस्तुफलमिदंवज्रयाह स्यात्तेतिलेत्विति रविस्तेतिलेक
रणेनामकरणेचतुष्पदेचकरणेसुप्तःसंक्रमितःस्यात् गरादिपंचगरेवणिजेभद्रायांबवेबालवेचनिविष्टःसंक्रमितःस्यात् किंस्तुघ्नेसकौलवेशकु
नौचऊर्ध्वः ऊर्ध्वस्थितःसंक्रमितःस्यात् इहकरणाधिकरणकसंक्रांतौरविः अर्घवर्षणे अर्घेमूल्येवर्षणेवृष्टौउपलक्षणंतोर्ध्वंन्नैपिक्रमात्निष्टः
समः श्रेष्ठःस्यात् अयमर्थः सुप्तरविसंक्रमाअर्घवर्षणधान्येषुनिष्टः महार्घवृष्ट्याभावधान्याभावकारकाः एवंविनिष्टःसमःतथोर्ध्वः श्रेष्ठः उ
क्तंचश्रीपतिना धान्यार्घवृष्टिषुमवेत्क्रमशस्त्वनिष्टमध्येष्टतेति १३ अथरविसंक्रांतेः करणपरत्वेनवाहनवस्त्रायुधभक्ष्यलेपनजातिपुष्पाणिस
फलानिशार्दूलविक्रीडितत्रयेणोपनातिकयाचाह सिंहेति खड्गेति यावश्चेति स्यान्मल्लिकेति ववतोववमारभ्येकादशकरणेष्वनुक्रमेणवाहना

॥दिग्रेशनरवागजाःसूर्याधृत्योष्टादशसायकाः १२ स्यात्तेतिलेनागचतुष्पदेरविःसुप्तोनिविष्टस्तुगरादिपंचके किंस्तु
घ्नऊर्ध्वःशकुनौसकौलवेः निष्टःसमःश्रेष्ठइहार्घवर्षणे १३ सिंहव्याघ्रवराहरासभगजावाहद्विषट्घोटकाःश्वा
जौमौश्चरणायुधश्चववतोवाहारवेःसंक्रमे॥ ॥ ॥ ॥ श्रीविश्वनाथप्रसन्नोस्तु ॥

दीनिस्युः वाहनानिसिंहादीनि रासभोगर्दभः वाहनाद्विषन्महिषः लुलायोमहिषोवाहद्विषत्कासरसैरभाइत्यमरः अजोमेषः चरणायुधःकुक्कुटः नारदे
नतुविशेषउक्तः खशवाल्हीकवंगेषुसंक्रांतेधिष्ण्यवाहनम् अन्येदेशेषुतिथ्यर्धवाहनाःस्युर्ववादयइति अश्विन्यांयदासंक्रांतिस्तदाश्विन्याः योअश्व
स्तद्वाहनंस्यात् खशादिदेशेषुएवंसर्वनक्षत्रेषु अथवस्त्रंश्वेतादि हारितकंनीलवर्णं पांडुअरुणवर्णम् आरक्तमलक्तकवर्णम् कालंश्यामम् असि
तंश्वेतवर्णरहितंगर्दभवर्णमित्यर्थः दिग्वस्त्राभावः घनाभंमेघवर्णम् अथशस्त्रम् भुशुंड्यादीनिआयुधानिप्रसिद्धानि अथभक्ष्यम् अन्नंभक्तः परमान्न
पायसम् भैक्ष्यंभिक्षासमूहःपक्वान्नमपूपादि चित्रितान्नंहरिद्रादिरंजितम्॥ ॥ ॥ ॥ श्रीकालीप्रसन्नोस्तु ॥

मु॰टी॰ अथलेपो विलेपनम् मृगनाभिः कस्तूरी कुंकुमं केशरम् पाटीरं चंदनम् मृत्प्रसिद्धा रोचनं गोरचनमिति १४। १५ यावो लक्तकः ओतुर्मार्जा
सं॰प्र॰ रो भूमि माषयाजवादिरिति निशा हरिद्रा अंजनं कज्जलम् कालागरुरगरुविशेषः चंद्रकः कर्पूरः अथजातिः संकरभवा अनुलोमजाः प्रतिलोमजा
४० श्च अथ पुष्पम् पुंनागकं नामकेशरपुष्पम् मल्लिका वेलिः जपा ओडुपुष्पं जासवनम् शेषाणि प्रसिद्धानि सर्वत्र क्वचिद्योप्युक्तम् शिशुः
कुमारश्च गतालिका युवा प्रौढा प्रगल्भा च ततश्च वृद्धा वंध्या तिवन्ध्या च कृतार्थिनी च प्रव्राजिका चेति ववादिकानामिति तथा केचित् भोजनपा

वस्त्रं श्वेतरक्तपीतहारितकपांडुरक्तकालासितं चित्रकं बलदिग्घनाभमथ शस्त्रं स्याद्भुशुंडी गदा १४ खड्गो दंडशरासितोम
रमथो कुंतश्च पाशोंकुशोस्त्रं बाणस्त्वथ भक्ष्यमन्नपरमान्नं भैक्ष्यपक्कान्नकम् दुग्धं दध्यपि चित्रितान्नगुडमध्वाज्यं तथाश
र्करा थो लेपो मृगनाभिकुंकुममथो पाटीरमृद्रोचनं १५ यावश्चोतुमरो निशांजनमथो कालागरुश्चंद्रको जातिर्दैवतभूतस
र्पविहगाः पश्वेण विप्रास्ततः क्षत्रा वैश्यकशूद्रसंकरभवाः पुष्पं च पुंनागकं जाती वाकुलकेतकानि च तथा बिल्वार्कदूर्वा
बुजम् १६ स्यान्मल्लिका पाटलिका जपा च संक्रांतिवस्त्राशनवाहनादेः नाशश्च तद्वत्युपजीविनां च स्थितोपविष्टः स्वपतां च
नाशः १७ संक्रांतिधिष्ण्यात्परधिष्ण्यतस्त्रिभे स्वभे निरुक्तं गमनं ततोंगभे॥ न्नमप्युक्तं स्वर्णरौप्यताम्रपित्तलोहसीसत्रपुस्तथा कांस्यपाषाण
काष्ठं च मृत्पात्रं वेणुपात्रकमिति एवं संक्रमकालयानि वस्त्राशन वाहनादीन्यभिहितानि आदिशब्देनायुधलेपनजातिपुष्पाणि तेषां नाशो भवेत् च पु
नस्तद्वत्युपजीविनां वस्त्रादिवस्तूपजीविनां नाशो भवेत् स्थितोपविष्टः स्वपतां च यस्यां तैतिलादिसंज्ञायां करणादीनुक्तानि तत्तत्फलविशिष्टानां नाशः स्यादि
त्यर्थः १६ १७ अथ संक्रांतिवशेन प्रतिमनुष्यं शुभमुपजासाह संक्रांतीति संक्रांतिर्यस्मिन्नक्षत्रे स्यात्तत्तोऽपरधिष्ण्यं पूर्वनक्षत्रं तस्मात्स्वजन्मनक्षत्रं
गण्यं तच्चेत्प्रथमत्रिभे भवति तदा गमनं यात्रा स्यात् ततः प्रथमत्रिकानंतरं अंगभे षण्नक्षत्रेषु यदि स्वभे तदा स्फरवस्यात् ततस्त्रिभे॥ ६॥ ॥ राम: ५०

पीडनम् शरीरपीडा पुनरंगभे अशुभं कष्टादिप्राप्तिः ततः त्रिभे स्वभेऽर्थहानिः ततो रसभे स्वभे धनागमो प्राप्तिः स्यादित्यर्थः अशुभफलदा॥
यां संक्रांतिदानमाह नारदः तिलोपरि लिखेच्चक्रं त्रिशूलं त्रिकोणकम् तत्र हेम विनिक्षिप्य दद्याद्दोषापनुत्तये इति १८ अथ कार्यविशेषग्र
ह विशेषबलं सामान्यतो ग्रहबलं चोपजात्याह नृपेक्षणमिति रवेरिति ल्यप् लोपे पंचमी सूर्यबले सति एतानि कार्याणि कार्याणि यथा रवेः अर्क
बले वारे वा नृपेक्षणं राजदर्शनं विधेयं एवं चंद्रादावपि व्याख्येयं चंद्रे सर्वकृतिः सर्वकृत्यानि भौमे संगरो युद्धम् बुधे शास्त्रमध्ययनं अध्यापनं वा गुरौ॥
विवाहः शुक्रे गमनं शनौ दीक्षणाभ्यागमादि दीक्षा विधेयेत्यर्थः अथेति ताराबलतो विधुः शुभो ज्ञेयः यदा चंद्रसंक्रमणं स्यात्तदा ताराबलं चेत्तदा स
यादृग्दिनद्वयं चंद्रोऽशुभोपि शुभः तारादौष्ट्ये शुभोप्यशुभः एवंविधो बलाद्रविः संक्रमणेऽशुभोपि मासपर्यंतं शुभः शुभस्तु सुतरां समीचीन एव चंद्र॥

शुभं त्रिभे पीडनमङ्गभेऽशुभं त्रिभेऽर्थहानी रसभे धनागमः १८ नृपेक्षणं सर्वकृतिश्च संगरः शास्त्रं विवाहो गमदीक्षणे
रवेः वीर्येऽथ ताराबलतः शुभो विधुर्विधोर्बलेऽर्केऽर्कबले कुजादयः १९ स्पष्टार्कसंक्रांतिविहीन उक्तो मासोऽधिमासः क्षयमा॥

दौष्ट्ये शुभेपि अशुभ इत्यर्थः परे भौमादयः संक्रांतिचिकीर्षवस्तद्बलतः सूर्यबलाद् शुभा अपि शुभा ज्ञेयाः रविदौष्ट्ये तु शुभा अ ॥सकस्तु॥ ॥
प्यशुभाः १९ अथाधिमासक्षयमासयोर्लक्षणमुपजात्याह स्पष्टार्केति शुक्लप्रतिपदि दर्शांतश्चांद्रो मासः स चेत् स्पष्टसूर्यसंक्रांत्या विहीनो रहितो भवेत्त
दाधिमास उक्तः चांद्रो मासो ह्यसंक्रांतो मलमासः प्रकीर्तित इति ब्रह्मसिद्धांतोक्तेः तु विशेषकदाचित्स चांद्रो मासो द्विसंक्रमः द्वौ संक्रमौ यस्मिन् स द्विसंक्र॥
गः स्यात् स्पष्टसूर्यसंक्रांतिद्वययुतस्तदा क्षयमाससंज्ञक उक्तः आद्यंतदर्शयोर्मध्ये भानोरेव तयोर्यदा संक्रांतिद्वितयं चेत्स्यात्क्षयमासः स उच्यते इति वसिष्ठोक्तेः
तत्र क्षयमासे जातानां वर्धापने मृतानां श्राद्धे च तिथिविभ्रमयोः पूर्वोत्तरदलयोः संबन्धेन प्रथमातसंज्ञामासोस्तः स्याताम् तिथिपूर्वार्धे जातानां मृतानां च पूर्वमा
से वर्धापनं श्राद्धं च विधेयं तिथ्युत्तरार्द्धे जातानां मृतानां चोत्तरमासे ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीजानकीवल्लभो विजयते ॥

वर्धापनं श्राद्धं च विधेयम् तिथ्यर्धे प्रथमे पूर्वो ऽपरस्मिन्नपरस्तथा मासाविति बुधैश्चिंत्यो ऽस्य मासस्य मध्यगो इति मासादिलक्षणभेदविचारस्तु ग्रंथगौरवभयान्न लिखितः २० इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां संक्रांतिप्रकरणं तृतीयम् समाप्तम् ३ अथ ग्रन्थांतरसंग्रहः योगिनी स्थितकाष्ठातः संक्रांतेरागमो मतः चंद्रस्य दिशि दृष्टिः स्याद्गमनं वारदिक् स्मृतम् इति क्वचित् रवौ संक्रमणे पूर्वे मुखं जीवे तु उत्तरम् प्रत्यङ्मुखं शनौ सोमे शेषे दक्षिणतो मुखं इति ववे पूर्वमुखं प्रोक्तं बालवे यमदिङ्मुखम् कौलवे पश्चिममुखं तैतिले चोत्तरे मुखम् गरे वायव्यदिग्वक्त्रं वणिज्याग्नेयदिङ्मुखम् भद्रायामीशदिग्वक्त्रं शकुने नैर्ऋतो मुखम् चतुष्पदि च पाताले नागे चोर्ध्वमुखी भवेत् किंस्तुघ्ने सर्वदिग्वक्त्रं संक्रांतिमुखलक्षणम् अथ दृष्टिः चंद्रे गुरौ दृष्टिविदिक् कृशानौ सूर्ये सिते नैर्ऋतिकोणगा दृक् धात्रीसुते दृक् यवने निरुक्ता

द्विसंक्रमात्तत्र विभागयोस्तः तिथेर्हि मासौ प्रथमांत्यसंज्ञौ २० इति श्रीमुहूर्तचिंतामणौ संक्रांतिप्रकरणं समाप्तम् तृतीयम् ३ सूर्यारसार्क्येस्वयुगेग्निनन्दे शिवाक्षयोर्भौमशनीतमश्च ॥ ॥

बुधे शनौ रुद्रदिशी क्षणं भवेत् अथ गमनं मंदे चंद्रे गमः सौम्ये बुधे भौमे च वारुणे रवौ शुक्रे गमो याम्ये गुरौ प्रागागमनं स्मृतमिति अथ गोचरप्रकरणं व्याख्यायते तत्र जन्मराशेः सकाशाद्ग्रहेण चारवशेन यच्छुभाशुभफलं तद्गोचरफलमित्युच्यते तत्र रविचंद्रयोर्गोचरफलमुपजातिकयाह सूर्य इति रसात्येत्यादौ समाहारद्वंद्वः शिवाक्षयोरित्यादावितरेतरयोगः अंबराब्धाविर्यामागमशासनमिति नु मभावोज्ञेयः एवं सर्वत्र स्वजन्मराशेरिति पंचमश्लोकस्थमत्राध्याहार्यम् ततः सूर्यः क्रमात् रसात्येशुभो विद्धश्च स्यात् सूर्यो जन्मराशेः सकाशात्सप्तस्थाने शुभः यदि तत्त एव जन्मराशेर्द्वादशस्थानस्था अंत्ये ग्रहास्तदा विद्धः सूर्यः शुभोऽप्यशुभफलदाता अत्र शनेः सूर्यपुत्रत्वात्तद्वेधो नांगीकृतः यतः पितुर्जनकस्य सुतसंबंधिनं वेधनं नेधनाहुः सुतस्यापि पितृसंबंधिनं वेधनाहुः तथा रवयुगे जन्मराशेर्दशमे सूर्यः शुभः चेच्चतुर्थस्थाने शनिवर्जिता अन्ये ग्रहाः ॥

स्युस्तदर्थं वद इत्येवं श्लोकत्रयं सम्यग्व्याख्येयम् तथाग्निनंदेकवलीषनवमयोः शिवाष्टयोरेकादशपञ्चमयोः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः भौमेति भौमशनी। तमो
गुष्वत्रयोपि जन्मराशितः रसांकयोः लाभशरेगुणांत्ये क्रमाच्छुभविद्धाश्चेत्ययं परं तु शनेः सूर्यवेधो नास्तीत्युक्तं प्राक् चंद्रोंबराब्धौ इत्यग्रे १ अथ बुधगुरुशुक्र
क्रमाणां गोचरफलं उपजातिकेन्द्रवज्राभ्यामुपजातिकापूर्वार्द्धेनाह चंद्र इति जन्मभात् अंबराब्धौ गुणनंदयोः लाभाष्टमे आद्यशरे रसांत्येनगद्वये चन्द्रः।
क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः चंद्रस्य बुधवेधो नास्ति अथ ज्ञ इति द्विशरे अब्धिरामे रसांकयोः नागविधौ खनागे लाभव्यये ज्ञो बुधः क्रमात् शुभो विद्धश्च ज्ञेयः।
अत्र चंद्रवेधो नास्ति अथ देवगुरुरिति जन्मभात् शराब्धौ द्व्यंते नवांशे अद्विगुणे शिवाहौ देवगुरुर्बृहस्पतिः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः अथ शुक्र इति
जन्मराशेः सकाशात् कुनागे द्विनगे अग्निरूपे वेदांबरे पंचनिधौ गजेषौ नंदेशयोः भानुरसे शिवाग्नौ शुक्रः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः अत्रेदंतात्

रसांकयोर्लाभशरेगुणांत्येचंद्रोंबराब्धौगुणनंदयोश्च १ लाभाष्टमेचाद्यशरेरसांत्येनगद्वयेज्ञोद्विशरेब्धिरामे रसांकयोर्नाग
विधौखनागेलाभव्ययेदेवगुरुःशराब्धौ २ द्व्यंतेनवांशेद्विगुणे शिवाहौशुक्रःकुनागेद्विनगेग्निरूपे वेदांबरेपंचनि
धौगजेषौनंदेशयोर्भानुरसेशिवाग्नौ ३ क्रमाच्छुभोविद्ध इतिग्रहःस्यात्पितुःसुतस्यात्रनवेधमाहुः॥ ७ ॥ २ ॥

र्यम् सूर्योरसांत्य इत्यादि प्राक्पठितस्थानेषु विद्यमानः सन्ग्रहः शुभदः तदनंतरपठितस्थानेषु स्थितो अशुभफलदाता अर्थादेवानुक्तस्थानेषु नशुभो
नाप्यशुभ इति २ ३ अथ वामवेधफलं पक्षे चक्रवत्सर्वोपजात्युत्तरार्द्धेनाह दुष्टोपीति दुष्टोपि स्वजन्मराशेः सकाशादनंतरपठितविरुद्धस्थानस्थितोपि
विपरीतवेधाद्वामवेधाच्छुभः यथा सूर्यो द्वादशे निष्ट इत्युक्तं प्राक् सप्तशनिवर्जितैर्ग्रहैः षष्ठस्थानस्थितैर्विद्धः सन् शुभफलदाता एवमुत्तरस्थानस्थितो यः
कश्चिद्ग्रहः प्राक्पठितस्थानस्थितैर्ग्रहैर्विद्धः शुभ इति सर्वत्र व्याख्येयम् अयमेव वामवेध इत्युच्यते कश्यपः अपि विद्धो ग्रहः किंचिन्न ददाति शुभं फ
लम् वामवेधविधानेन त्वशुभोपि शुभप्रदः॥ ७ ॥

द्विकोणइति सितेशुक्लपक्षेअब्जश्चंद्रोद्वितीयनवपंचमेषुस्थितःशुभदः अत्रापिक्रमेणषष्ठाष्टमचतुर्थस्थानस्थितैर्बुधवर्जितैर्ग्रहैर्यदिनविद्धास्तदाशुभइतिध्येयं नारदः शुक्लपक्षेशुभश्चंद्रोद्वितीयनवपंचमे रिपुमृत्युंबुसं॰ श्चनविद्धोगगनैश्चरैरिति ४ अथद्विविधमतमुपजात्याह स्वजन्मराशेरिति इहद्विविधवेधविधौअन्येनारदादयः स्वजन्मराशेःसकाशात् द्विविधमपिवेधमाहुः तथाचोभयत्रापिनारदेनजन्मतइत्युक्तं। अन्येकश्यपादयःसपुनर्द्विविधाग्रहाधिष्ठितराशितः ग्रहोयस्मिन्राशौतिष्ठतिनएवक्रमाद्दद्धावामवेधश्चभवति यथासूर्योजन्मराशेःषष्ठस्थितःशुभः ससूर्याक्रांतराशेः द्वादशस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्नविद्धः तथासूर्योद्वादशस्थानस्थितोनिष्ठः सूर्यःस्वाक्रांतराशेः षष्ठस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्विद्धश्चेत्तदाशुभफलदइत्यर्थः अथद्विविधविधस्यैवविषयकल्पमोच्यते हेमाद्रीति। हिमाचलविंध्याचलयोर्मध्यवर्त्तिन्येवदेशेसवेधोविज्ञे

इष्टोपिखेटोविपरीतवेधाद्धुभोद्विकोणेशुभदःसितेब्जः ४ स्वजन्मराशेरिहवेधमाहुरन्येग्रहाधिष्ठितराशितःसः हिमाद्रिविंध्यान्तरएववेधोनसर्वदेशेष्वितिकाश्यपोक्तिः॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ६ ॥

यः नसर्वदेशेषुइतिकाश्यपोक्तिः काश्यपवनेचयदाह सज्ञातव्यंजन्मराशिस्तुनिखिलंयद्दूलावलस् हिमाद्रिर्विन्ध्ययोर्मध्येवेधजं तद्धहालयात् अपरेतु सूर्येरसांत्यइतिक्रामिकेवेधोजन्मराशेरेवज्ञेयः विपरीतवेधस्तुग्रहाधिष्ठितराशितएवेतिवदंति गुरुःजन्मतःक्रमवेधःस्याद्वामवेधोग्रहालयादिति इदमपिहिमाद्रिविंध्यातरविषयमेवेत्यन्ये एतज्ञानुर्दुर्घटमित्याह नारदः अज्ञानाद्द्विविधंवेधोयोग्रहत्तोबलंवदेत् समृषवचनाभाषीहा स्यंयातिजनेसदेति एवंगोचरदौष्ट्येयात्रादिनकार्यम् तच्छांतिमाह नारदः ग्रहेषुविषमस्थेषुशांतियत्नात्समाचरेदिति सौम्येक्षितेनिष्टफलःशुभदः पापवीक्षितः निष्फलौनोग्रहोरखेनशत्रुणाचावलोकितः नीचराशिगतः स्वस्यशत्रुक्षेत्रगतोपिवाशुभाशुभफलंनैवदद्यादस्तंगतोपिचेति एतादृशस्थले इष्टत्वाभावादवशान्त्याभाव इतिफलितार्थः ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीरामाय ॥

अथगोचरप्रस्तावात् ग्रहणीयनक्षत्रफलंग्रहणीयराशुगोचरफलंग्रहणाशुभफलतीकारंचदृष्टंग्रहणदर्शननिषेधेचशार्दूलविक्रीडितमाह जन्मर्क्षइति य
स्यजन्मनक्षत्रेग्रहेग्रहणेसतिनिधनंमरणंस्यात् वसिष्ठः यस्यैवजन्मनक्षत्रेग्रस्येतेशशिभास्करौ तस्यव्याधिभयंघोरंजन्मराशौधनक्षयइति वि
शेषोभार्गवीये यस्यराज्यस्यजन्मनक्षत्रेस्वर्भानुरुपरज्यते राज्यभंगसुहृन्नाशमरणंवात्रनिर्दिशेदिति राज्यस्यनक्षत्रेराज्याभिषेकनक्षत्रे अथरा
शिफलंजनिभतइति जन्मराशेरारभ्यग्रहणेसतिक्रमेणघातादिकंफलंभवति यथा जन्मराशौग्रहणेसतिघातः शरीरपीडा द्वितीयराशौक्षितिर्द्र
व्यनाशः तृतीयराशौश्रीलक्ष्मीप्राप्तिः चतुर्थराशौव्यथाशरीरपीडा पंचमराशौचिंतापुत्रादीनां षष्ठराशौसौख्यम् सप्तमराशौक लत्रदोस्थ्यस्त्रीक
ष्टम् अष्टमराशौमृतिर्मरणम् नवमराशौमाननाशः दशमराशौसुखम् एकादशराशौलाभप्राप्तिः द्वादशराशौअपायोनाशः आत्मनइतिकिंचित्।

जन्मर्क्षे निधनंग्रहे निजभतो घातःक्षितिश्रीर्व्यथाचिंतासौख्यकलत्रदोस्थ्यमृतयःस्युर्माननाशःसुखम् ला
भोपायइतिक्रमात्तदशुभोध्वस्त्यैजपःस्वर्णगोदानंशांतिरथोग्रहंत्वशुभदंनोवीक्ष्यमाहुःपरे ६॥ ६ ॥२

द्रव्यस्येत्यपरे इदंषण्मासपर्यंतमितिज्ञेयम् तदनंतरंग्रहणान्तरसंभवनाय उक्तंचदैवज्ञमनोहरे घातंहानिमथश्रियंजननभाद्व्यास्तिंचचिं
ताक्रमात्सौख्यंदारवियोजनंचकुरुतेव्याधिंचमानक्षयं सिद्धिंलाभमपायमर्कशशिनोःषण्मासमध्येग्रहइति अथाशुभसूचक ग्रहणप्रती
कारमाह तदशुभेति तस्यग्रहणाशुभस्यध्वस्त्यैनाशायजपस्वर्णगोदानंजपोगायत्र्यादिमंत्राणाम् स्वर्णसुवर्णं गोर्धेनुः भूमिर्वा उपलक्षण
त्वादन्येषांरूप्यादीनाम् यथाशक्त्यादानंकार्यमितिशेषः तदोस्थ्यप्रणुकदुक्तवज्जयविधिस्वर्णादिदानेभवेदित्युक्तेः दानंज्योतिर्निबंधे सुवर्ण
निर्मितंनागंसतिलंताम्रभाजने सदक्षिणंसवस्त्रंचश्रोत्रियायनिवेदयेत् मंत्रश्चतमोमय महाभीमसोमसूर्यविमर्दन हेमनागप्रदानेनममशांति
प्रदोभवेदिति स्कान्दे गोदानंभूमिदानंचस्वर्णदानंविशेषतः ग्रहणक्लेशनाशायदैवज्ञायनिवेदयेत्॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ एमः॥

इतिव्यासेनोक्तम् सर्वंगंगासमंतोयंसर्वेब्रह्मसमाद्विजाः सर्वंभूमिसमंदानंग्रहणेचंद्रसूर्ययोरिति अन्यच्च ग्रस्यमानेभवेत्स्नानंग्रस्तेहोमोविधीय।
ते मुच्यमानेभवेद्दानंमुक्तेस्नानंविधीयतइति सूर्येन्दुग्रहणंयावत्तावत्कुर्याज्जपादिकमितिशिवरहस्योक्तेः जपमादिशब्दाद्देवार्चनादिकार्यम् अ
थस्थानविशेषेणग्रहणमरिष्टजनकमित्युक्तम् तद्दृष्टमुतादृष्टमपीतिसंशयेनिर्णयमाह अथेतितुविशेषपरे आचार्याः अशुभदंग्रहणंतुनोवीक्ष्यंनद्रष्ट।
व्यमित्याहुः उक्तंच जन्मसप्ताष्टरिःफांकदशमस्थेनिशाकरे दृष्टोरिष्टप्रदोराहुर्जन्मर्क्षेनिधनेतथा जन्मर्क्षंजन्मनक्षत्रं निधनंवधतारासप्तमी अत्र
दृष्टइतिपदश्रवणाद्दर्शनंचाक्षुषंविवक्षितमितितेषामाशयःतच्चाक्षुषज्ञानएवदृशेर्मुख्यत्वेइतिपरेषामतं तदसत् अदृश्यरूपाःकालस्यमूर्त्तयोभगणाश्रि
ताः शीघ्रमंदोच्चपाताख्याग्रहाणांगतिहेतवइतिसूर्यसिद्धान्तेपातानामदृश्यतोक्ता पातोराहुश्चपर्यायः दक्षिणोत्तरयोरेवंपातोराहुश्चरं
हसा विक्षिपत्येवविक्षेपश्चन्द्रादीनामपक्रमादितिसूर्यसिद्धान्तोक्तेः अतःपातानामदृश्यत्वात् राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नम् ननुग्रहणे
सूर्यचंद्रयोश्छादकोराहुर्दृश्यतएव अतएवराहुग्रस्तेनिशाकरइत्यादिपुराणोक्तिरपीतिचेन्न भानोर्भार्धेमहीच्छायातत्तुल्येर्कसमे।
ऽपिवा शशांकपातेग्रहणंकियद्भागाधिकोनकइत्युपक्रम्य छादकोभास्करस्येंदुरधःस्थोघनवद्भवेत् भूच्छायांप्राङ्मुखश्चंद्रोविशत्यस्य।
भवेदसौ असौभूच्छायाअस्यचन्द्रस्यछादकोभवेदित्यर्थः सूर्यसिद्धांते छाद्यछादकभावोऽभिहितःस्पष्टएव पुराणविरोधपरिहार
स्तुभास्करेणैवराहुःकुभामण्डलगःशशीकमित्यादिनोक्तम् वराहेणापितस्मिन्कालेसान्निध्यमस्यतेनोपचर्यतेराहुरित्युक्तातस्माद्राहोर्दर्श
नंनास्त्येव तन्मतेदर्शनंचाक्षुषमेवविवक्षितम् एवंचराहोर्दर्शनंराहुदर्शनमितिततपुरुषोनुपपन्नः तस्माद्दर्शनशब्देनोपरागोलक्ष्यते राहुद
र्शनंराहूपरागस्तस्मिन्राहुदर्शनेइति अयमर्थः राहुर्नामपातस्तत्संबन्धेनदर्शनमुपरागइति नचराहोरेवलक्षणयोपरागपरस्तस्यदर्शन
मितिपूर्वपक्षाभिमतार्थसिद्धिरितिवाच्यम् लक्षणयात्वर्थांतरासंभवेसतिवक्तव्याः असंताद्दर्शनाद्राहोस्तथाचास्तंतदर्शने प्रजापीडावि।
निर्दैश्याव्याधिदुर्भिक्षतस्करैरितिविष्णुधर्मोत्तरादिवाक्येषुपदांतरासन्निधानाद्राहुशब्देनोपरागोलक्ष्यते इहचराहोःपाताख्यग्रहगतिः।

रूपमर्थान्तरमस्तीत्यतो राहुदर्शनग्रहपातयोः समानार्थकनास्तीत्येवसिद्धमिति प्रागुक्तानां सर्वेषां वचसां ग्रहणे स्नानाद्यादिके वाक्यार्थः फ
लितो भवति केचित्तु दर्शनादर्शनविषयकयोस्तु विध्योस्तुल्यबलत्वात्सकृद्दृष्टास्नानादिमिवदंति तदसत् जन्मसप्ताष्टरिःफांकेस्यादिर्मासा
मान्यतो निषिद्धस्य उपरक्तदर्शनस्य नेक्षेतोद्यंतमादित्यंनास्तंयातंकदाचननोपरक्तंनवारिस्थंनमध्यंनभसोगतमितिमनूक्तोपरक्तदर्शनस्य
पुनर्निषेधानुपपत्तेः प्रागुक्तदिशाराहुदर्शनपदस्यराहूपरागलक्षकत्वेनतुल्यबलत्वाभावात् तस्मादुपरक्तयोः सूर्याचंद्रमसोर्यस्यकस्यापिदर्शना
निषेधसत्वात् ग्रहणे च स्नानदानाद्युक्तिस्तदानं च ज्योतिःशास्त्रैकदेशगणितग्रंथेभ्यो बुध्वा तस्मिन्काले स्नानादिविधेयमिति सिद्धांतः अतएवमेघा
द्यावृत्तेषुउपरागे स्नानादि विधेयमेव रात्रौ सूर्योपरागे दिवा चंद्रोपरागे स्विवाचंद्रोपरागे च स्नानादिकेतु वचनात्र भवति तदुक्तं निगमे सूर्यग्रहो यदा रात्रौ
दिवा चंद्रग्रहो यदि तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्याद्दानं न च क्वचिदिति तादृशे ग्रहणे दृष्टेपि दोषो नास्ती त्यपि सूचितं जाबालिवचनं तु संक्रांतेः पुण्यकाल
स्तु षोडशी भयतः कालः चंद्रसूर्योपरागे तु यावद्दर्शनगोचर इति ग्रस्तस्यास्तसमयनपर्यंतं दर्शनगोचरत्वात्तावत्कालः पुण्यकालो भवतीति व्याचख्युः
तदुक्तं विश्वरूपनिबंधे दिवाचंद्रग्रहो रात्रौ सूर्यपर्वे न पुण्यदम् संधिस्थं पुण्यदं ज्ञेयं यावद्दर्शनगोचर इति अन्ये तु सूर्यस्यादर्शनं रात्रि दिनं तद्दर्श
नात्मकम् भुजवृत्तादुपरि च स्थितोऽर्को दर्शनस्मृतमिति वसिष्ठसिद्धांतवचनान्मेघावृत्तेऽनावृत्ते चोपरागगणितागतस्थितिघटिकाः पुण्यकाल इ
त्याहुः यत्राकाशो भूम्या सह लग्न इव दृश्यते स प्रदेशो भुजशब्दवाच्यः अर्क इत्युपलक्षणं चंद्रादिग्रहनक्षत्राणाम् विष्णुधर्मोत्तरे अहोरात्रं न भोक्तव्यं
चंद्रसूर्यग्रहो यदा मुक्तिं दृष्ट्वा तु भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परमिति ग्रस्तास्ते गुरुः ग्रस्तावेवास्तमानं तु रवींदू प्राप्नुतो यदि तयोः परेद्युरुदये स्नात्वाभ्यवह
रेन्नरः इत्यनयोर्वाक्ययोर्दर्शनोदयशब्दौ भुजवृत्तोपरिस्थितत्वलक्षकौ अन्यथा मेघाद्यावरणेन परेद्युर्दिवसेपि दर्शनाभावे उपवासः प्रसज्येत तथा यत्र स
र्शकाले ग्रहणं दृष्टा स्नानं विहितं तथोत्तरे मेघावरणाद्रविचंद्रयोर्दर्शनाभावो दिवसद्वयं तत्रोपवासः स्यात्तत्राप्युपवासः प्रसंगः स्यात् न च शिष्टास्तथाचरंति
तस्माद्दृष्टिदर्शनार्थं एव तस्माच्छास्त्रीयग्रहणज्ञाने सति मेघावृत्तेपि ग्रहणे ग्रहणमदृष्ट्वैव चक्षुष्मता अंधेन गंतुमशक्तेन च वृद्धादिना स्नात्वा

मुं०टी०
गो०प्र०
४५

स्मीयविधेयमितितात्पर्यार्थः अतएवभागवतेकुरुक्षेत्रेस्नानार्थमिलितानांपांडवीयलोकानांमध्येधृतराष्ट्रोपिपरिगणितइतिशिष्टाचारोप्यत्रमे।
वास्ति एवंचारिष्टजनकत्वेतस्माज्जन्मसन्निकृतिपर्यंनिर्मूलत्वादुपेक्ष्य किंच मत्स्यसौलक्ष्यवसिष्ठपुराणादिवाक्येष्वंशौपरमभावाच्च अतएवमूलेप
रेइतिपदंप्रयुक्तं शांतिस्तुदर्शनाभावेपिविधेया यतोरिष्टयोगानांस्वरूपसत्तामेवारिष्टजनकत्वात् अथग्रहणशांतिः येषांतुविषमस्थानि
राहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मक्षयपरिक्लेशात् प्राप्नुवंतिचतेजनाः पितृपक्षविनाशायसूर्यस्थानेभवेद्ग्रहः मातृपक्षविनाशायचंद्रस्थानेभवेद्ग्र
हः होरायागत्यतेयस्यनक्षत्रेवानिशाकरः प्राणसंदेहमाप्नोतिसर्वामरणमृच्छति यस्यत्रिजन्मनक्षत्रेग्रहणेशशिभास्करे तज्जातानांभवेत्
पीडायेनराःशांतिवर्जिताः संक्रमइनस्ययेषांजन्मतृतीयेथवाग्रहणवहुरोगमृत्युजननीरानाहुतयोजयाश्चकर्तव्याः तस्माद्दानंचहोमंच
देवार्चनजपौतथा उपरागाभिषेकंचकुर्याच्छांतिर्भविष्यति नक्षत्रदानंयथा रूपंविधायभुजगस्यतुकांचनेननपिष्टेनवाहिमकरेदिवसा
धिपेच ग्रस्तेत्रिजन्मदिवसेतमसाग्रहस्यादिप्रायवेदविदुषेस्वपरीक्षितायु यस्यराशिसमासाद्यभवेद्ग्रहणसंभवः तत्रस्नानंप्रवक्ष्यामिम
न्त्रौषधिसमन्वितम् चंद्रोपरागसंप्राप्यकुर्याद्ब्राह्मणवाचनम् संपूज्यचतुरोविप्रान्शुक्लमाल्यानुलेपनैः पूर्वमेवोपरागस्यसमानीयौषधादिकं
स्थापयेच्चतुरःकुंभानव्रणान्सागरानिति गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमात् ह्रदगोकुलात् राजद्वारप्रदेशाच्चमृदमानीयनिक्षिपेत् पंचगव्यंचकुंभेषु
शुद्धमुक्ताफलानिच रोचनपद्मकंशंखंपंचरत्नसमन्वितम् स्फटिकंचंदनंश्वेततीर्थवारिचपल्लवान् जसरंतवकुरसर्षपौशीरगुग्गुलुन् तत्रवेनि।
क्षिपेत्पूर्वकुंभेषावाहयेत्सुरान् सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुममशांत्यर्थंदुरितक्षयकारकाः तिलहोमंच्याहृतिभिः सहस्रं
चाष्टसंयुतम् एवंस्त्वाग्नयत्नेनस्नानकर्मसमारभेत् आमंत्र्यनवभिर्मंत्रैःकुंभात्सकलपूर्वकम् योसौवज्रधरोदेवोआदित्यानांप्रभुर्मतः सहस्रनयनः
शक्रोग्रहपीडांव्यपोहतु मुखयःसर्वदेवानांसप्तार्चिरमितद्युतिः चंद्रोपरागसंभूतामग्निःपीडांव्यपोहतु यःकर्मसाक्षीलोकानांधर्मोमहिषवाहनः यमश्चं।
द्रोपरागोत्थांग्रहपीडांव्यपोहतु निर्ऋतिःकोणयोदेवःप्रलयानलसंभवः। खड्गव्यग्रोतिभीमश्चरक्षःपीडांव्यपोहतु नागपाशधरोदेवःसदामकरवाहनः

राम:
४४

सजलाधिपतिश्चंद्रग्रहपीडांव्यपोहतु प्राणरूपोहिलोकानांसदाकृष्णमृगप्रियः वायुश्चंद्रोपरागोत्थां ग्रहपीडां व्यपोहतु योसौनिधिपतिर्देवः खड्गशूलगदाधरः चंद्रोपरागकलुषधनक्षेत्रंव्यपोहतु योसाविंदुयुतोदेवो भवानीपतिरीश्वरः चंद्रोपरागजांपीडांसनाशयतुशंकरः त्रैलोक्येयानिभूतानिचराचराणिमैत्रान्विलिख्यकान्वितान् वस्त्रेपट्टेऽथवाभूर्जेपंचरत्नसमन्वितान् यजमानस्यशिरसिनिदध्युस्तेद्विजोत्तमाः ततोतिवाहयेद्वेलामुपरागानुमानिनी प्राङ्मुखंपूजयित्वातेनस्वाचामीष्टदेवते चंद्रग्रहेविनिवृत्तेकृतशौचात्ममंगलः कृतस्नानं चतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् अनेनविधिनायस्तुग्रहस्नानंसमाचरेत् नतस्यग्रहपीडास्यान्नचबंधुधनक्षयः सूर्यग्रहेसूर्यनामसवा मंत्रेषुकीर्त्तयेत् यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिवानराः सर्वपापविनिर्मुक्ताःसर्वत्रसुखवान्भवेदिति इतिमत्स्यपुराणोक्ताग्रहणशांतिः अ

पापांतःपापयुक्तद्यूनेपापाच्चंद्रःशुभोप्यसत् शुभांशेचाधिमित्रांशेगुरुदृष्टोऽशुभो
पिसत् ७ सितासितादौतदुष्टेचंद्रेपक्षेशुभावुभौ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥

थौषधीभिर्ग्रहणशांतिः रोचनंपद्मकंशंखंकुंकुमंरक्तचंदनम् शुक्तिस्फटिकतीर्थांबुसितसर्षपगुग्गुलून् मधुकंदेवदारुंचविष्णुक्रांताशितावरीं वेलांचसहदेवींचनिशाद्वितयमेवच दूर्वांकुरोशीरशमीशिलाजितसर्वौषधिसर्वौषधिपंचमृद्भिः स्नानंविदध्याद्ग्रहणेरवींद्वोःपीडाकरंशांतिवहंचयस्येति ६ अथचंद्रबलेविशेषमनुष्टुभ्याह पापांतइति शुभफलदोपिचंद्रःपापांतःपापद्वयमध्यवर्ती पापयुक्पापग्रहयुक्तःपापात् द्यूनेसप्तमेवर्त्तमानस्तदाशुभोपिअसत् अशुभएवयदाक्षीणोपिचंद्रःशुभांशाशुभग्रहनवांशे अथवाधिमित्रनवांशे तथागुरुणादृष्टःसत् शुभफलदाताभवेत् ७ अन्यदप्यनुष्टुभाह सितेति शुक्लपक्षादौप्रतिपदिसमीचीनचंद्रेसतिसंपूर्णः शुक्लःशुभः असितादौकृष्णपक्षप्रतिपदिदुष्टेचन्द्रेसतिसंपूर्णः कृष्णः शुभः व्यत्यासेचपूर्वोक्तादर्थाद्विपरीत्येद्वावपिपक्षावनिष्टौ यदाशुक्लप्रतिपदिचंद्रोदुष्टश्चेत्तदासकलपक्षोऽनिष्टः॥ २ ॥

कृष्णपक्षे त्वपरिचंद्रः शुभश्चेत्तदा संपूर्णः कृष्णपक्षोऽनिष्टः इदमेतावत् अब्जबलं चंद्रबलं संकटे विवाहयात्रादौ अवश्यकर्त्तव्ये तात्कालिक चंद्रबलाभावे च ग्राह्यं नान्यथेत्यर्थः ८ अथ ग्रहदौष्ट्यपरिहारपूर्वकं तुष्टिसंपादनार्थं नवरत्नसमुदायधारणं शालिन्याह वज्रमिति अत्र सुवर्णमुद्रिकायां नवधा भक्तायां प्रागादिक्रमेण नवरत्नानि निधेयानि तत्र प्रागिति पंचम्यंतमव्ययं पंचमी चेयं ल्यब्लोपे तेन प्रागादिदिक्ष्वित्ययमर्थो जातः तत्र शुक्रप्रीतये पूर्वस्यां दिशि वज्रं श्वेतहीरकं निधेयम् एवं चंद्रप्रीतये सुमुक्ता शोभनमुक्ताफलमाग्नेय्याम् भौमप्रीत्यर्थं दक्षिणस्यां प्रवालम् अगौ राहोर्नैर्ऋत्यां गोमेदम् अर्कौ शनेः पश्चिमायां शोभनं नीलम् केतोर्वायव्यां वैडूर्यं गुरोरुत्तरस्यां पुष्पकं पुष्पराजं बुधे ईशा

व्यत्यासे चाशुभौ प्रोक्तौ संकटेऽब्जबलं त्विदम् ८ वज्रं शुक्रेऽब्जे सुमुक्ता प्रवालं भौमेऽगौ गोमेदमार्कौ सुनीलं केतौ वैडू-
र्यं गुरौ पुष्पकं ज्ञे पाचिः प्राङ् माणिक्यमर्के तु मध्ये ९ माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणि गारुत्मकं पुष्पकवज्रनीलं गोमेदवैडू-
र्यकमर्कतः स्यू रत्नान्यथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णम् १० धार्यं लाजावर्तकं राहुकेत्वो रौप्यं शुक्रेंद्वोश्च मुक्ता गुरोस्तु ॥ छ ॥ २ ॥

न्यपाचिः मध्ये मध्यमकोष्ठे अर्कप्रीत्यै माणिक्यं निधेयम् ९ अथ सति सामर्थ्ये नवरत्नसमुदायसाधारणमुक्तं इदानीमसति सामर्थ्ये यद्ग्रहकृतदौष्ट्यं तद्ग्रहरत्नधारणमिंद्रवज्रयाह माणिक्येति सूर्यप्रीत्यर्थं माणिक्यं धार्यम् एवं चंद्रस्य मुक्ताफलम् भौमस्य विद्रुमं प्रवालं बुधस्य गारुत्मकं गरुडःपाचिः गुरोः पुष्पकं पुष्पराजः शुक्रस्य वज्रं हीरकः शनेर्नीलं लहसुणिया राहो गोमेदम् केतोर्वैडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनां ग्रहाणां रत्नानि धार्याणि स्युः तत्र यद्ग्रहस्य तदौष्ट्यं तस्य ग्रहस्य तुष्ट्यै तद्रत्नमेव धार्यमित्यर्थः अथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णमित्यग्निमश्लोकेन संबन्धः १० अथ महामूल्यरत्नधारणस्यासामर्थ्ये अल्पमूल्यानि रत्नानि नाराबलेन च शालिन्याह धार्यमिति अथो ज्ञस्य बुधस्य मुदे संतोषार्थं सुवर्णं यथाशक्ति धार्यम् राहुकेत्वोस्तुष्ट्यै लाजावर्तकं मणिविशेषो धार्यः शुक्रेंद्वोस्तुष्ट्यै रूप्यम् ॥ छ ॥

गुरौस्तुष्टेये मुक्ताफलंशनेस्तुष्टयेलोहं आरभान्वोस्तुष्टयेप्रवालंधार्यम् तारेति यद्दिनेतारावलंचिकीर्षितंतद्दिनेयातारासाजन्मनक्षत्रात् त्रिरावृत्तितः पुनरावृत्तित्रयेणगणनीयास्यात् त्रिरितिकृजंतमव्ययंजन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितेनवभिर्भक्ते तिस्रआवृत्तयो भवंति अवशिष्टतारायाःशुभमशुभंचव्याख्यामितिफलितोऽर्थः ११ अथशेषक्रमेणसकलास्तारासंज्ञा अनुष्टुभाह जन्मारव्येतिस्पष्टोऽर्थः १२ अथावश्यकृत्येदुष्टतारायाप्रकारद्वयेनपरिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्यौस्वर्णतिलानिति मृत्यौवधतारायांस्वर्णंतिलान् यथाशक्तिब्राह्मणायदद्यात् विपदिविपत्तारायांगुडमिश्रविकारंदद्यात् त्रिजन्मसुतिसृषुजन्मतारासुशाकंदताकादिदद्यात् अथप्रत्यरितारकासुपंचमतारायांलवणंदद्यात् नारदः जन्मत्रिपंचसप्त

लोहंमंदस्यारभान्वोः प्रवालंताराजन्मर्क्षात्त्रिरावृत्तितःस्यात् ११ जन्मारव्यसंपद्विपद्विपदःक्षेमप्रत्यरिसाधकाः वधमैत्राति।
मैत्राःस्युस्तारानामसदृक्फलाः १२ मृत्यौस्वर्णतिलान्विपद्यपिगुडंशाकंत्रिजन्मस्वथोदद्यात्प्रत्यरितारकासुलवणंसर्वोविपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेनशुभदोथैषांद्वितीयेंशकानादिप्रांत्यतृतीयका अथशुभाःसर्वेतृतीयेस्मृताः १३ षष्टिहि गतभंभुक्तघटीयुतंयुगाहतम्॥ स्यातारानिष्टफलाःस्मृताः शाकंगुडंचलवणंसतिलान्कांचनंक्रमात् अनिष्टपरिहारायदद्याद्दानंद्विजातयेइति अथद्वितीयःपरिहारः तत्रादिमपर्ययेप्रथमावृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्युश्चतृतीयपंचमीसप्तम्यस्ताराः
सर्वाअपिसामान्यतःषष्टिघटिकात्मिकानशुभदाःस्युः अथद्वितीयपर्ययेद्वितीयावृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्यूनांआदिमांत्यतृतीयकाअंशानशुभदाः।
विपत्तारायामाद्यांशःप्रथमचरणोनिषिद्धः प्रत्यरितारायामंत्यांशश्चतुर्थचरणस्त्याज्यः मृत्युतारायांतृतीयोंशः तृतीयचरणस्त्याज्यइति अथतृतीयावृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्युश्चैतसर्वेषष्टिघटिकात्मिकाअपिशुभाःउक्तंचदीपिकायां पर्यायेप्रथमेवर्ज्याविपत्प्रत्यरिनैधनाइति १३ अथचंद्रावस्थागणनोपायमाह षष्टिघ्नइति अश्विनीमारभ्यगतभानिषष्टया॥ छ॥ छ॥ ४॥ छ॥ श्रीरामायतस्मैनमः

गुण्यानि वर्त्तमाननक्षत्रभुक्तघटीयुतानि पुनर्युगैश्चतुर्भिराहतानि शराब्धिहृत् ४५ पंचचत्वारिंशता भाज्यानि यल्लब्धमागतं गतावस्थास्ताः शेषं वर्त्तमानायस्थायाः तत्र लब्धांकस्यापि द्वादशाधिक्ये द्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्य गताः स्युः ता अवस्था मेषराशेः पुंसः प्रवासादिसंज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवं मिथुनादिदशराशिषु मृतादिसंज्ञावस्थाद्दितो द्वादशावस्थाः क्रमेण भवंतीत्यर्थः १४ अथ द्वादशावस्थानामानि सफलान्याह प्रवासनाशाविति स्पष्टार्थं १५ अथ ग्रहणां वैकृतिपरिहारार्थं सौषधस्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह लाजाकुष्ठेति लाजाभ्रष्टशालयः इति केचित् वस्तुतस्तु औषधीसाहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठं प्रसिद्धम् बला वरियारा प्रियंगुः फलिनी घनो मुस्ता

शराब्धि ४५ हृल्लब्धतोर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्द्विधोः १४ प्रवासनाशौ मरणं जयश्च हास्या रतिक्रीडि । तसुप्तभुक्ताः ज्वराख्यकंपस्थिरता अवस्थाभिषात् क्रमान्नामसदृक्फलास्युः १५ लाजाकुष्ठबला प्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादारुभिः पुंखालोध्रयुतैर्जलैर्निगदितं स्नानं ग्रहोत्थाघहृत् धेनुः कंबुरुणो वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतो गौरसिता महासिरजइत्येतास्वेदक्षिणाः १६ सूर्यास्सौम्यासृकुजितोक्षनागसप्ताद्विपक्षान्विधुरग्निनाडीः ॥ गुसिद्धार्थाः सर्षपाः निशा हरिद्रा दारुः देवदारुः पुंखा शरपुंखा लोध्रं प्रसिद्धं

एतैरौषधैर्युतैर्जलैः स्नानं ग्रहोत्थाघहृत् दुष्टग्रहसूचितारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरजनीद्वयमांसीकुष्ठलाजतिलसर्षपखंडैः वारिभिः सहवचैः सहलोध्रैः स्नानमतिनिखिलग्रहपीडामित्युक्तेः अथ रवेः रविमारभ्य दक्षिणा उच्यंते सूर्याय धेनुम् चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौमायारुणो वृषः बुधाय स्वर्णं गुरवे पीतांबरम् तच्च यथाविभवं कार्यासकौशेयं वा शुक्राय श्वेतो घोटकः शनये श्यामवर्णा गौः राहवे महासिर्महामूल्यखड्गं केतवे छागो मेषः एताः दक्षिणाः १६ अथ ग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं दद्युरित्येतदुपजात्याह सूर्येरेति ॥ ॥ ॥

जिगमिषितराशेः पुरस्तात् पूर्वंततत्संख्यघटीदिवसमासान् शुभाशुभफलदाः स्युः यथासूर्योगंतव्यराशेः प्राक् पंचदिनानि फलप्रदः भौमोष्टदिव
सान् बुधः सप्तदिवसान् शुक्रोपिसप्तदिवसान् चन्द्रोग्निनाडीत्रयम् राहुर्गंतव्यराशेः पूर्वंत्रिमासान् शनिःषण्मासान् गुरुर्मासद्वयपूर्वंफलदइत्यर्थः।
१७ अर्थवश्यकृत्येतिथ्यादौशालिन्यादानमाह दुष्टेयोगइति राजादुष्टेव्यतीपातादियोगेतथानाड्यांघटिकायांदुर्मुहूर्त्तेदिदुष्टार्थास्तुवर्णय
थाशक्तिदद्यात् एवंसर्वत्र शेषंस्पष्टम् १८ अथवसंततिलकयान्यादाह राश्यादीति पूर्वार्धंस्पष्टम् अध्वान्नेति यस्मिन्मासेस्वजन्मनक्षत्रेवेशेसूर्य
दिवाराश्चेत्स्युस्तस्मिन्मासेअध्वादीनिफलानिवाच्यानि यत्रमासिरविवारेजन्मनक्षत्रेसेति अध्वामार्गोभवति एवंचंद्रवारेअन्नभक्ष्यप्राप्तिरि॰

॥ तमोयमेज्याल्पिरसाग्निमासान्गंतव्यराशेःफलदाःपुरस्तात् १७ दुष्टेयोगेहेमचंद्रंचशंखंधान्यंतिथ्यर्द्धे॰
तिथौतंडुलांश्च वारेरत्नंभेचगांहेमनाड्यांदद्यात्सिंधूसंचतारासकराजा १८ शय्यादिगोरविकुजैःफलदौसिते॰
ज्यौमध्येसराशशिसुतश्चरमेङ्गमंदौ अध्वान्नवह्निभयसन्मतिवस्त्रसौख्यदुःखानिमासिजनभेरविवासरादौ
१९ इतिगोचरप्रकरणंचतुर्थम् ४ आद्यंरजःशुभंमाघमार्गराधेषुफाल्गुने॥ ॥ ॥ ॥

त्यादि १९ इतिश्रीदैवज्ञविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांगोचरप्रकरणंचतुर्थंसमाप्तम् ४ अथसंस्कारप्रकरणंव्याख्यायते तत्रसंक्षि
प्यतेअनेनश्रौतेनस्मार्तेनवाकर्मणापुरुषइतिसंस्कारः स्वीयस्वीयजातौसामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्त्तकर्मानुष्ठानद्वारादृष्टविशेषाधायकइतिया
वत् लक्षणयातदर्थोक्तादिनशुद्ध्यादिकंसंस्कारशब्देनोच्यते तस्यप्रकरणमुपक्रमः तत्रसंस्कारागर्भाधानाद्योऽष्टाचत्वारिंशत् तत्रगर्भाधानंतत्रथमसंस्का
रः सचरजस्वलास्यधीनः ततोरजोदर्शमाहशुभाशुभफलमुक्तंवसिष्ठेन प्रथमरजोदर्शनतःशुभाशुभंभवतिसर्वलोकानामिति तत्रशुभसूचक॰
रजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधोवैशाखःइषआश्विनःअन्येप्रसिद्धाः एषुमासेषुआद्यंरजःप्रथमोद्भवरजोदर्शनंस्त्रीधर्मः॥ ॥

शुभंभविष्यच्छुभसूचकं तथाशुक्लेशुक्लपक्षे कृष्णपक्षेतुदशमीपर्यंतंमध्यमंज्ञेयंकृष्णपक्षस्यदशमीमध्यमंफलमारिष्टोदिति यावदिति। शेषः सद्वारेसतांचंद्रबुधगुरुशुक्राणांवारे सत्तनौसमीचीनलग्नेशुभस्वामिकलग्नेदिवादिवसेआद्यरजोदर्शनंशुभमित्यर्थः अत्राशुभफ। लापवादमाह वसिष्ठः अशुभमपिसमस्तंवार्त्तवेसंप्रभूतंक्रूरगुरुसितयुक्तेमीक्षितेवाथलग्नेतिमिरमिवकठोरंज्योतिरुसत्तिकालक्षय। मथसमुपैतिप्राग्रुपादीक्षितानि कठोरज्योतिः सूर्यः १ अथात्रशुभमध्याशुभनक्षत्राण्यनुष्टुभाह श्रुतित्रयेति श्र वणत्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वा तीनक्षत्रेषु सितांबरे श्वेतवस्त्रेचाद्यरजः शुभमितिपूर्वेणसंबन्धः मूलेदितिभेपुनर्वसुः पितरोमघा मिश्रंकृत्तिका विशाखे एतेषुनक्षत्रेषुम ध्यमम् परेषुभरणीज्येष्ठार्द्राश्लेषापूर्वात्रयेषुअसत् अनिष्टम् अत्रविशाखामूलयोर्मध्यमत्वाभिधानंवसिष्ठवाक्येदुष्टफलश्रवणात् द्विदै

॥ज्येष्ठश्रावणयोःशुक्ले सद्वारेसत्तनौदिवा १ श्रुतित्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातौसितांबरे मध्यंचमूलादितिभेपित्र्यमिश्रे परेष्वसत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शरिक्तासंध्याषष्ठीद्वादशीवैधृतेषु रोगेष्टम्यांचंद्रसूर्योपरागेपातेचाद्यंनोरजोदर्शनंसत् ३ हस्तानिलाश्विमृगमैत्रवसुध्रुवाख्यैःशक्रान्वितैःशुभतिथौशुभवासरेचस्नायाद्यालेववतीमृगपौष्णवायुहस्ता। श्विधातृभिररंलभतेचगर्भम्॥ ४ ॥ ध्रुवभेपुष्पवतीप्रमताकृत्वैवमोघामयवैरिसंघामूलेप्रकामाधिकहीनसत्वाव्यसृभुसोद्भुतदोषं

चित्तेति २ अथनिंद्यरजोदर्शनंशालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायासंध्याप्रातर्मध्यान्हसायंसंध्या उपरागेग्रहणेपातेव्यतीपातेमहा पातेच शेषंस्पष्टं आद्यरजोदर्शनंनोसत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथरजस्वलास्नानमुहूर्त्तंवसंततिलकयाह हस्तानिलेति एषुएकादशनक्षत्रेषु शुभे तिथौरिक्तामारहिततिथौ शुभवारेचंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तववतीऋतुमतीस्त्रीस्नायात् अथविशेषमाह मृगेति मृगरेवतीस्वातीहस्ताश्विनीरोहिणी नक्षत्रैः स्नाताऋतुमती अरंशीघ्रंगर्भंलभते लघुक्षिप्रमरंद्रुतमित्यमरोक्तेः दाक्षिणात्यास्तुचतुर्थदिवसएवंस्नानंकुर्वंति अन्येविहितदिनेकुर्वंति तत्रदे

अथगर्भाधानंशार्दूलविक्रीडितशालिनीभ्यामाह गंडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानेएतान्दोषांस्त्यजेदितिसंबन्धः एतान्कान्कान्त्रिविधंतिथिनक्ष
त्रलग्नानांगंडांतं श्रीपतिः नक्षत्रतिथिलग्नानांगंडांतंत्रिविधंस्मृतम् नवपंचचतुर्थानांद्व्येकार्द्धघटिकामितमिति निधनजन्मर्क्षेनिधनतारांवधतारां
जन्मतारांच मूलम् अंतकंभरणी दास्रमश्विनी पौष्णंरेवती मघाउपरागग्रहण पातंव्यतीपातंमहापातंच वैधृतिं पित्रोःमातापित्रोः श्राद्धदिनं
दिवादिवसे परिघयोगेस्यार्धम् उत्पातहतानिदिव्यभौमांतरिक्षत्रिविधोत्पातैर्हतानिदूषितानिभानि जन्मर्क्षतः जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वामृत्युभवनम
ष्टमलग्नम् पापयुतंभम् ५ भद्राषष्ठीति पर्वाणिविष्णुपुराणेचतुर्दश्यष्टमीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्ररविसंक्रांतिरेवचेतिस्कां
दे तु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्यौपूर्णिमादर्शसंक्रमइति संध्याद्वयम् भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्यदिनचतुष्टयंत्यजेत् कालवि

गंडांतंत्रिविधंत्यजेन्निधनजन्मर्क्षेचमूलांतकंदास्रंपौष्णमघोपरागदिवसान्पातंतथावैधृतिम् पित्रोःश्राद्धदिनं
दिवाचपरिघाद्यर्द्धंस्वपत्नीगमेभान्युत्पातहतानिमृत्युभवनंजन्मर्क्षतःपापभं ५ भद्राषष्ठीपर्वरिक्ताश्चसंध्याभौमार्क
र्कीमाद्यरात्रीश्चतस्रः गर्भाधानंत्र्युत्तरेद्वर्कमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्त्ववुपसत् ६ केंद्रत्रिकोणशुभेश्चपापेत्र्यायारिगेःपुं

धाने षष्ठ्यष्टमीपंचदशीचतुर्थीचतुर्दशीमप्युभयत्रहित्वा शेषाःशुभाःस्युस्तिथयोनिषेकेवाराःशशांकार्यसितेकुजा ग्रहदृष्टलग्ने ॥ ६ ॥
नाम्मिति गर्भाधानमिति त्र्युत्तराःइंदुर्मृगः अर्कोहस्तः मैत्रमनुराधा रोहिणीस्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकास्वगर्भाधानंसत्शुभंगुरुः हरि
हस्तानुराधाश्वस्वातीवरुणवासव उत्तरात्रितयेसौम्यंरोहिण्यश्चशुभास्मृताःआधानेमूलसार्पात्यमशुभंसममन्यभमिति अथगर्भाधानेल
ग्नमिंद्रवज्रयाह केन्द्रेति शुभैःकेंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहेस्त्र्यायारिगेः सद्भिःपुंग्रहैः रविभौमगुरुभिर्दृष्टेलग्नेसति तथाऽब्जेचंद्रेओजांशगे विष
मराशीनांनवांशगेसतिअपिशब्दात् ॥ ६ ॥ ६ ॥ र ॥ ६ ॥ र ॥ श्रीजगन्नाथायनमोनमः ॥

लग्नेपिविषमांशगे युग्मरात्रौसमरात्रौगर्भाधानंविर्यम् मध्यमान्याह चित्रादितीज्याश्विषुतद्गर्भाधानमध्यमंस्यात् गुरुः चित्रादित्येतथा शिष्येतुरंगेचेतिमध्यमा शेषान्यस्ताणिदुष्टानिस्युर्निषेकाख्यकर्माणीति एतंगर्भाधानंनिधायपुंसाकिंकार्यमित्याह विष्णुः निद्रासमस्थमासाद्य तांबूलंचंदनात्यजेत् पर्यंकास्वमदोभालांसुगपुष्पाणिमस्तकात् इतिगर्भाधान ७ अथसीमंतोन्नयनंशार्दूलविक्रीडितेनाह जीवार्केति गुरुरविभौमवारे निर्ऋतिमूलम् ब्रभमंहस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४ अमा ३० अर्काः १२ रसाः ६ अष्ट अष्टमी आभिर्वर्जिततिथिभिः उपलक्षितेदिनेमासादिभिपीवरेपुष्टेसतीत्यर्थः एतादृशसमये अष्टमषष्ठमासि अष्टमेमासेषष्ठमासेवासीमंतः सीमन्तकर्माख्योगर्भसंस्कारः कार्यः तत्रशुभग्रहैः केन्द्रत्रिकोणसद्भिः खलैःपापैः लाभारित्रिषुसद्भिः पुंभांशकेलग्नेपुरुषराशौविषमराशौलग्नेन

ओजांशकेऽपिचयुग्मराशौचित्रादितीज्याश्विषुमध्यमंसत् ७ जीवार्करदिनेमृगेज्यनिर्ऋतिश्रोत्रादितिब्रध्नभेरिक्तामार्करसाष्टवर्ज्यतिथिभिर्मासाधिपेपीवरे॥ ११ वांशेचविषमराशौसति तदासीमंतःशुभः अत्रविशेषमाह॥

कश्यपः चंद्रोपिशुभदोज्ञेयः त्यक्त्वाषष्ठाष्टमव्ययान् सीमंतलग्नादर्कोपिक्रूरः पंचारिष्टः फलः हंतिसीमंतिनींसोपितद्गर्भंवानसंशयः नंनेधनेतयोर्लग्नेनेधनेशुभद्भिसंयुते तयोःस्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगःशुभवीक्षितः यद्यप्यष्टमसंस्थोक्तंदोषमाशुव्यपोहति गर्गः सीमंतोन्नयनकार्यंशुभाशेशुभलग्नवो कुलीरयुगकन्याश्चवर्ज्याः शेषाश्वशोभनाइति अत्रग्रहबलेसति कुलीरमिथुनकन्या अपिग्राह्यादितिज्ञेयम् अतएवमूलेलग्नविचारोनकृतः कारिकायांपुनर्नक्षत्राणिचेतानि तिष्योहस्तःपुनर्वसुः अभिजित्स्वाष्ट्रपौष्णेचैवअनुराधाश्विपुक्तथा कृत्तिकस्यमध्यमेपादद्वयेसीमंतइष्यतेइत्युक्तम् अथमतांतरम् वाधुवांत्यसदहेश्रुवाणिरोहिण्युत्तराअंत्यरेवतीएषुतथासतांशुभग्रहाणांचंद्रज्ञगुरुशुक्राणांवारेवाकार्यं गुरुः रोहिण्यैरवमादित्यपुष्यहस्तोत्तरात्रयम्॥ ६ ॥

पीत्संवैष्णवमंचैवसीमंतेसौम्यवासराइति सीमंतादिषुशोभनाइत्यर्थः जन्मभंसीमंतेनिषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्नभुक्तौव्रतबन्धनेच
राजाभिषेकेखलुजन्मधिष्ण्यम् शुभंत्वनिष्टंसततंविवाहसीमंतयात्रादिषुमंगलेषु गुरुःमासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वंगुरुशुक्रयोः नदोषस्त
त् मलेमासेपुर्वादित्यादिकंतथा यद्यपिपुंसवनस्यप्रथमकर्त्तव्यत्वात् तत्पूर्वनिरूपणमावश्यकम् तथापिकश्चित्सीमंतेनसहैवविधानात्
बहुसुतथैषाचारदर्शनात्सीमंतमुहूर्त्तएवप्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतोन्नयनस्योक्ततिथिवारभराशिषुपुंसवकारहृयेहिह्यान्सहवैकदिने
यथाइति ८ अथमासेश्वराः स्त्रीणांचन्द्रबलंचवसंततिलकेनाह मासेश्वराइति अष्टममासेआधानलग्नाधिपः स्त्रीणामिति विवाहेगर्भसं
स्कारेगर्भाधानपुंसवनसीमंतादिरूपेस्त्रीणामपिचंद्रबलंग्राह्यम् २वरकर्मसुवस्त्रालंकारादिधारणादिषुभर्त्तुरेवचंद्रबलंग्राह्यंयदाभर्त्ता

सीमन्तोष्टमषष्ठमासिशुभदैः केंद्रत्रिकोणेखलैर्लाभारित्रिषुवाध्रुवांत्यसरहेलग्नेचपुंभांशके ८ मासेश्वराः सित
कुजेज्यरवींदुसौरचंद्रात्मजास्तनुपचंद्रदिवाकराःस्युः स्त्रीणांविधोर्बलमुशंतिविवाहगर्भसंस्कारयोरितरकर्मसु
भर्त्तुरेव९ पूर्वोदितैःपुंसवनंविधेयंमासेतृतीयेत्वथविष्णुपूजा मासेष्टमेविष्णुविधातृजीवैर्लग्नेशुभेमृत्युगृहेचशुद्धे॥

मृतस्तदापुनस्त्रीणामेव राजमार्त्तण्डः विवाहकार्यंकृत्स्नमग्निगर्भप्रतिष्ठाविशुद्धे अन्यानिकार्याणिध्रुवस्यशुद्धोपत्योविहीनेप्रमदास्तशुद्ध्या ९
अथयेषांएषगेवपुंसवनमित्याचारः तद्द्येपुंसवनमुहूर्त्तविष्णुपूजामुहूर्त्तंइंद्रवज्रयाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैःसीमंतकर्मण्युदितैस्तिथ्यादिनिरूपलक्षि
तत्तृतीयेमासिपुंसवनाख्यकर्मविधेयम् पुंसात्सूयतेऽनेनेतिपुंसवनकर्मणःपुत्त्वहेतुना अथेति सीमंतानंतरमष्टमेमासिविष्णुविधातृजीवैः श्रवणरो
हिणीपुष्येउपलक्षितेदिवसेतथालग्नेशुभेशुभस्वामिकेशुभयुतदृष्टेवा मृत्युगृहेअष्टमस्थानेशुद्धेसर्वग्रहरहितेचसतिविष्णुपूजाकार्या १०॥छ
॥ छ ॥ ६ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताभ्योन्नमोनमः ॥ छ ॥ ६ ॥

मुंची: संस्क॰ ४९

अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्तंउपजात्याह तज्जातकर्मादीनि जातकर्मयद्यपिजन्मनानंतरमेवविहितंतथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदुष्टविवा
सतथापित्राद्यसन्निधानेचतन्नकृतंतदामुहूर्त्तविचारेणेनकार्यंगर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपिश्राद्धंविनाशुभंकर्मप्राप्तेकाले
पिनचरेदिति अतएवकालविवेकसोक्तोनारदेन तस्मिन्जन्ममुहूर्त्तेतुसूतकान्तेतदाशिशोः जातकर्म चकर्तव्यंपितृपूजनपूर्वकमिति अत
एवकालमिति जातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्मआदिशब्दान्नामकर्मोच्यते पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकृष्णेत्यादिपूर्वोक्तानि रिक्ताभिन्न
उनतिथौशुभेन्हिशुभवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्रेदिवसे तथामृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रेषुशस्तैःस्यादितिक्रांतंजातकर्मादिविधेयंकर्त्तव्यं
तच्चश्रवणानंतरंसचैलस्नानंकृत्वाकार्यम् वसिष्ठः श्रुत्वाजातंपितापुत्रंसचैलंस्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखेमूलानद्यांवारेवरवातके तच्चशी

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयंपर्वाख्यरिक्तोनतिथौशुभेन्हि एकादशेद्वादशकेपिघस्रेमृ
दुध्रुवक्षिप्रचरोडुषुस्यात् ॥ ११ ॥

तोदकेनकुर्यान्नैमित्तिकंस्नानंशीताभिःकाम्यमेवचेति रात्रावपिकार्यंवसि
ष्ठः पुत्रजन्मनियज्ञेचतथासंक्रमणेरवेः राहोश्चदर्शनेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिशीति सूतकेतिसमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत् कर्तुस्तात्कालि
कीशुद्धिःपूर्वाशौचेननसिध्यति रात्रौजलाशयेगंभीराशक्तोसांस्थाप्यनः दिवायदाहृतंनीयकृत्वास्वर्णयुतंतुतत् रात्रिस्नानेतुसंप्राप्तेस्नापादन
लसंनिधाविति जातकर्मप्रयोजनमाह गुरुः जातकर्मक्रियाकुर्यात्सुतायुःश्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशायसूतकाशुभविच्छिदे कुमारग्र
हनाशायपुंसांसत्वविवृद्धयेइति वसिष्ठः एकादशेन्हिविप्राणांक्षत्रियाणांत्रयोदशेवैश्यानांषोडशेनाममासांतेशूद्रजन्मवद् इतिवसिष्ठेनमासना राम:
मान्युक्तानि चैत्रादिमासनामानिवैकुंठोथजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्त्रिविक्रमः योगीशःपुंडरीकाक्षः कृष्णोऽनंतोऽच्युतस्तः ४९
था चक्रधारीतिचैतानिक्रमादाहुर्मनीषिणइति ११ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथसूतिकास्नानमुहूर्त्तंवसंततिलकेनाह पौस्मेति हयोश्विनी एषुरेवासादिनक्षत्रेषु समित्रभरवीज्यकुजेषु अनूराधानक्षत्रसूर्यगुरुभौमवा
रसहितेषु सूत्याः प्रसूतायाः स्त्रियाः स्नानंशस्तम् आर्द्रात्रयेश्रवणमघाभरणीमिश्रेकृत्तिकाविशाखेमूलचित्रास्वनशस्तम् बुधवारेशनिवारेवस्व
रष्टमीषट्षष्ठीरविद्वादर्शी रिक्तातिथिषुचनशस्तम् स्तन्यपानमुहूर्त्तेदैवज्ञवल्लभे रिक्तांभौमंपरित्यज्यविरिंपातुसर्वैघ्रति मृदुध्रुवक्षिप्रभेषु स्त
नपानंहितंशिशोरिति १२ अथप्रसंगात् प्रथमादिमासोसन्नदंतफलंशार्दूलविक्री। डितेनाह मासेचेदिति बालस्यजन्मानंतरप्रथमेमासेचेत्सदशनार
तयुक्तोभवेत् तदास्वयंबालोनश्येत् ततोद्यादिकेद्वितीयादिमासेअनुजातभगिनीमात्रग्रजानक्रमाद्इति द्वितीयेमासियदिदंतोसन्तिस्तदा
नुजातकनिष्ठभ्रातरंहंति एवंतृतीयेभगिनी चतुर्थेमातरं पंचमेज्येष्ठभ्रातरं षष्ठादिमासेषु अतुलंभोगलमते सप्तमेतातात्पितुः स्व अष्टमेपुष्टताम्॥

पौस्मध्रुवेंदुकरवातहयेषुसूतीस्नानंसमित्रभरवीज्यकुजेषुशस्तं नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलत्वाष्ट्रेज्ञसौरिव
स्वषड्विरिक्ततिथ्याम् १२ मासेचेत्प्रथमेभवेत्सदशनोबालोविनश्येत्स्वयंहन्यात्सक्रमतोनुजातभगिनीमात्रग्रजानूद्या॥दिके॥

नवमेलक्ष्मीं दशमेसौख्यम् अग्रेपिस्वबाधिक्यमेव अथोद्इति अथोजनोजन्मकालएवसदशनः दंतयुक्तः स्वपित्रादिहा स्वमात्मा
नंपितरंचआदिशब्दान्मातरमपिनाशयतीतिस्वपित्रादिहा वोर्ध्वमिति वा अथवाऊर्ध्वंऊर्ध्वेपंक्तौजन्मानंतरंविहितेनिषिद्धेपिकालेसदशनश्चेत्
स्यात्तदापिस्वपित्रादिहाआत्मपितृनाशकइति उक्तंचविष्णुधर्मोत्तरे उपरिप्रथमंयस्यजायंतेचशिशोर्द्विजाः तेवासहवयस्यस्यात् जन्मभा
र्गवसत्तम मातरंपितरंचाथस्वदेहात्मनमेवचेति तत्रैवशांतिरपि गजपृष्ठगतंमलनोस्थ्यवास्नापयेद्विजः तदभावेतुधर्मज्ञकांचनेतुवरासने सर्वौष
धीःसर्वगंधैःवीजैःपुष्पैः फलैस्तथापंचगव्येनरत्नैश्चमृतिकाभिश्चभार्गव॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥ ❀ ॥

मु०टी० स्थालीपाकेन धातारं पूजयेत्तदनंतरम् सप्ताहं चात्र कर्त्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् अष्टमेऽह्नि विप्राणां तथा देया च दक्षिणा कांचनं रजभा
सं०२० गाम्बुभुवं वासनमेव चेति १३ अथ दोलाचक्रमनुष्टुभाह दोलेति तत्र बालस्य दोलायां रोहे दोलायां स्थापने अर्कभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात् पंचनक्ष
५० त्रैर्नैरुज्यम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्मरणम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्श्यं कृशत्वं स्यात् तदग्रिमैरिषुभिः पंचनक्षत्रैर्व्याधिः रोगः ततः सप्तनक्षत्रैः
सौख्यं स्यात् शिशोरेवं फलं संस्कार्यत्वात् उक्तं च सूर्यभाच्चंद्रभं यावत् संचपंचचतुर्दश मध्ये तु सप्त देया नि दोलिकाचक्रमुत्तमम् पूर्वभागे निरोग
त्वं दक्षिणे मरणं ध्रुवम् पश्चिमे तु कृशो बाल उत्तरे व्याधिसंभवः शेषेषु सप्तधिष्ण्येषु बालकः शयने सुखवीति १४ अथ दोलारोहणमुहूर्त्तं वसंततिल

षष्ठाद्दोलभते हि भोगमतुलं तातात्स्वपुष्टतां लक्ष्मीसौख्यमथो जनौ सदशनो वोर्ध्वं स्वपित्रादिह १३ दोलारोहेऽर्कभा
त्स्ववशरपंचेषुसप्तभैः नैरुज्यं मरणं कार्श्यं व्याधिः सौख्यं क्रमाच्छिशोः १४ द्वतार्कभूपधृतिदिङ्मितवासरे स्याद्धोरे शक्रभेमृदु
लघुध्रुवभैः शिशूनां दोलाधिरूढिरथ निष्क्रमणं चतुर्थमासे गमोक्तसमयेऽर्कमितेऽह्नि वा सत् १५ कवीज्यास्तचैत्रा
धिमासेन पौषे जलं पूजयेत्सूतिकामासपूर्तौ॥ ७ कापूर्वार्द्धेनोत्तरार्द्धेन निष्क्रमणं मुहूर्त्तं चाह द्वतार्केति द्वताद्द्वात्रिंशत् अर्का द्वादश भू
पाः षोडश धृतयोऽष्टादश दिशो दश एतस्मिन् दिवसे तथा शक्रभवा रमृदुलघुध्रुवनक्षत्रैरुपलक्षितैर्बालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोहः
स्यात् अथ चतुर्थमासे गमोक्तसमये यात्राप्रकरणोक्तसमीचीनकाले शिशूनां निष्क्रमणाख्यसंस्कारपूर्वकं गृहाद्बहिर्गमनं स्यात् वा अथवा अर्कमिते
ऽह्नि द्वादशदिवसे कुर्यात् गृहान्निष्क्रमणं सूनोश्चतुर्थे मासि कारयेत् यच्चोक्ते समये मासि तृतीये द्वादशेऽह्नि वेति गुरुवचनात् १५ अथ जलपू रामः
जामुहूर्त्तं भुजंगप्रयातेनाह कवीज्यास्तेति शुक्रगुर्वोरस्ते चैत्रे अधिमासे पौषे मासे समाप्तौ सूतिका[illegible] ५०

एतद्व्यतिरिक्तकालेतथाबुधचंद्रगुरुवारेरिक्तावर्जिततिथौहिनिश्चितंश्रवणपुनर्वसुमृगहस्तमूलअनुराधाएभिर्नक्षत्रैः सहितेदिनेजलंपूजयेत् पा
थक्क चिद्दुग्धपानमुहूर्त्तः एकत्रिंशेवासरेवाद्वितीयेजन्मर्क्षेवाशुद्धलग्नेनुकूले शंखक्षीरंसन्निदध्यात्क्षिशूनां [illegible] धात्रीपूज्यपूजा विधाय १६ अथान्नप्राश
नस्रग्धरयाह रिक्तानंदेति अथोनिष्क्रमणानंतरंमेवंविधेकालेबालकानांअन्नप्राशनंसत्शुभंस्यात् तत्रैतान्हित्वा एतेवर्ज्याः रिक्तानंदाष्टदर्शाः
४।९।१४।१।६।११।८। ३० हरिदिवसंद्वादशी उपलक्षणत्वातिथिक्षयंहित्वा शनिभौमरविवाराश्चहित्वाजन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगंलग्नंचहित्वाजन्मा
[illegible]जन्मलग्नेताभ्यामष्टमलवोऽष्टमगृहं अष्टमलवोष्टमनवांशस्तोगच्छतिप्राप्नोतिएवंविधंलग्नंत्यजेत् इत्यर्थः जन्मराशिविलग्नाभ्यांनेधनेशेचविवर्जे

बुधेंद्वीज्यवारेविरिक्तेतिथौहिश्रुतीज्यादितीद्वर्कनैर्ऋत्यमैत्रे १६ रिक्तानंदाष्टदर्शंहरिदिवसमथोसौरिभौमार्कवारान् ल
ग्नंजन्मर्क्षलग्नाष्टमगृहलवगंमीनमेषालिकंच हित्वापष्ठात्समेमास्यथहिमृगदृशांपंचमाद्ओजमासे नक्षत्रैःस्या
त्स्थिराख्यैःसमृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनंसत् १७ ॥

द्धयेदितिकश्यपोक्तेः तथामीनमेषालिकेचअलिर्वृश्चिकः एतानिल
ग्नानिहित्वागोश्चकुंभतुलाकन्यासिंहकर्कनृयुग्मकाः शुभदाराशयश्चैतेनमीनमेषवृश्चिका इति कश्यपोक्तेः षष्ठादिति षष्ठमासमारभ्यसममासेषष्ठा
ष्टमदशद्वादशमासेषुबालानामन्नप्राशनंकार्यम् पुंबालविषयमेतत् अथानंतरंहिनिश्चयेनमृगदृशांकन्यानांपंचमादोजमासेपंचमसप्तमनवमैका
दशेषुअन्नप्राशनं तथाचवसिष्ठः युग्मेषुमासेषुचषष्ठमासात्संवत्सरेवानियतंशिशूनां अयुग्ममासेषुचकन्यकानांनयान्नसंप्राशनमिष्टमेतत्
इति अत्रानेककालाभिधानेपिस्वगृह्योक्तकालेमुख्यस्तत्रशुक्रास्तादिविचारोनास्ति इतरेषुगौणकालेषुशुक्रास्तविचार आवश्यक एवेति।
नक्षत्रैरिति मृदुलघुचरसहितैः स्थिरनक्षत्रैःकुर्यात् १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ ॥ ॥ रामः ॥

लग्नबलं वसंततिलकेनाह केंद्रत्रिकोणेति लग्नेखदशमशुद्धसहितेसर्वग्रहरहितेदशमे इत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहिजेषुशुभैः सद्भिः त्रिलाभ
रिपुगैः पापैः सद्भिः लग्नाष्टषष्ठस्थान रहितंचंद्रंच अन्नप्राशनेप्रशस्तंवदंति नारदः दशमेशुद्धिसंयुक्तेशुभलग्नेशुभांशके शुक्लपक्षेचपूर्वा
ह्णेसौम्ययुक्त निरीक्षते त्रिषष्ठलाभगैः पापैः केंद्रधीधर्मगैः शुभैः व्ययारिनिधनस्थेनचंद्रेणप्राशनंशुभे विशेषमाह गुरुः शुक्राज्ज्ञाः क्रमाद्याताः सप्तमा
ष्टमधर्मगाः भोज्यंभोक्तुर्नवत्वेतुसर्वदामरणप्रदाइति भोज्यमन्नंगोधूमादितस्यनवत्वेनभक्षणीयत्वेसतिभोक्तुरन्नप्राशनकर्तुर्बालस्यनवत्वेसतिवा।
शुक्रः सप्तमः भौमोष्टमः बुधोनवमः एतेग्रहाः मरणप्रदाइत्यर्थः मैत्रेति अनुराधाशततारकास्वातीजन्मनक्षत्राणिकेचित् असद्वदंति श्रीप
तिना अनुक्तत्वादितिभावः जन्मनक्षत्रनिषेधोगुरुणोक्तः जन्मर्क्षेकर्मनक्षत्रे आधानर्क्षेचवर्जयेत् कर्णवेधंतथापानसरकर्मान्नभोजनमितिजन्म

केंद्रत्रिकोणसहजेषुशुभैः स्वशुद्धेलग्नेत्रिलाभरिपुगैश्चवदंतिपापैः लग्नाष्टषष्ठरहितंशशिनंप्रशस्तंमैत्राम्बुपानिल।
जनुर्भमसत्वके चित् १८ क्षीणेंदुपूर्णचंद्रेज्यज्ञभौमार्कार्किभार्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितेरुक्तंफलंग्रहैः १९ ॥

नक्षत्रान्नस्यभोजनमिति नवान्नस्यभोजनमितिव्युत्पातावार्षिकनवान्नभोजनविषयमेतत् नपुनर्बालान्नप्राशनपरं तत्रनारदेनातिप्र
शस्ताभिधानात् तथाचनारदः पट्टबन्धनचौलान्नप्राशनेचोपनायने शुभदंजन्मनक्षत्रं अशुभंत्वन्यकर्मणीति १८ अथग्रहाणांस्थानवशा
त्फलान्यनुष्टुप्द्वयेनाह क्षीणेन्द्विति त्रिकोणव्ययकेंद्राणि दशमरहितानि ९।५।१२।१।४।७ अष्टौ ८ एषुस्थितैः क्षीणेंद्वादिभिः अष्टभिः क्षादी
न्यादिफलंभवति यथा एषुस्थानेषुस्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदान्नप्राशनकृत् बालोभिक्षाशीदरिद्रः स्यात् पूर्णचंद्रश्चेत्तदाज्योतिष्टोमादियज्ञकृत्
गुरुश्चेद्दीर्घजीवी बुधश्चेत् ज्ञानी भौमश्चेत् पित्तरुक् कुपितकृतारुगस्यासौ पित्तरुक् अर्कश्चेत्कुष्ठी आर्किः शनिश्चेत् अन्नाभावसंबंधीक्लेशोन्न
क्लेशः वातप्रधानोव्याधिर्वातव्याधिः एतौविद्येतेयस्यसौऽन्नक्लेशवातव्याधिमान्स्यात् राहुकेत्वोरप्येतदेतफलम् शुक्रेश्चेद्भोगभाक्स्यात् क्षीणं

अथभूम्युपवेशनंवसंततिलकेनाह पृथ्वीमितिकुजेविशुद्धे भौमबलेसति रिक्तावर्जितेतिथौपंचममासिव्रजतिलग्नेसतिशुभेन्हिशुभग्रह
वारे तथाध्रुवमृगेज्यानुराधालघुनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेकटिसूत्रंपट्टसूत्रादिनिर्मितंकटिस्थलेबध्वाकोपृथिव्यांबालमुपवेशयेत् मंत्रपाठपुरः
सरउपवेशनाख्यसंस्कारंकुर्यात् मंत्राश्वपद्मपुराणे रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे आयुःप्रमाणंसकलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये अचिरादायुष
स्त्वस्यये केचिद्विसर्पिणः जीवितारोग्यवित्तेषुनिर्दहस्वाचिरेणतान् धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमधिकाह्यसि कुमारंपाहिमातास्त्वंब्रह्मातद
नुमन्यताम् तस्योपवेशनंकृत्वाभूमौब्राह्मणभोजनं ततःकृत्वाततःकार्यमुत्सवंपूर्ववद्द्विजइति उत्सवोनीराजनादि इदंकन्यापुत्रयोःसाधा

भिक्षाशी यज्ञकृद्दीर्घजीवी ज्ञानी च पित्तरुक् कुष्ठी चान्नक्लेतवातव्याधिमान्भोगभागिति २० पृथ्वीं वराहमभिपूज्य।
कुजे विशुद्धे रिक्तां तिथौ व्रजति पंचममासि बालम् बध्वा शुभेन्हि कटिसूत्रमथ ध्रुवेंदुज्येष्ठर्क्षमैत्रलघुभैरुपवेशयेत
कौ २१ तस्मिन्काले स्थापयेत्तत्पुरस्तादस्त्रं शस्त्रं पुस्तकं लेखनीं च स्वर्णं रौप्यं यच्च गृण्हाति बालस्तैराजीवैस्तस्य वृत्तिः प्र
दिष्टा २२ वारे भौमार्किहीने ध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलादितींद्रस्वातीवस्वभ्युपेतैर्मिथुनमृगरसताकुंभगोमीनलग्ने सौम्यैः
कें द्रत्रिकोणे रशुभगगनगैः शत्रुलाभत्रिसंस्थैस्तांबूलं सार्धमासद्वयमितसमये प्रोक्तमन्नाशने वा २३ ॥ रणं विशेषाभा

वात् इतिभूम्युपवेशनम् २१ अथजीविकापरीक्षाभूम्युपवेशनकालएवशालिन्याह तस्मिन्कालइति स्पष्टार्थं आजीवैर्जीविकाभिः ग्रीवो।
जीविकोवार्त्ताइत्यभिधानात् २२ अथशिशोस्तांबूलमुहूर्त्तंस्रग्धरयाह वारेभौमार्किहीनेइति भौमशनिवर्जितेवारेश्रवणमूलपुनर्वसुज्येष्ठा।
स्वातीधनिष्ठासहितैः ध्रुवमृदुलघुनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेमिथुनमकरकन्याकुंभवृषमीनानामन्यतमेलग्नेसौम्यग्रहैःकेन्द्रत्रिकोणगतैः अ
शुभगगनगैःपापग्रहैःषष्ठैकादशतृतीयगैःसार्द्धमासद्वयेसमयेबालकस्यतांबूलदानंप्रोक्तम् वाऽअथवाअन्नाशनेअन्नप्राशनसमयेप्रोक्तं

अथ कर्णवेधमुहूर्तं स्रग्धरयाह हित्वैतामिति एतान्पदार्थान्हित्वा कर्णवेधः प्रशस्तः इत्यन्वयः हरिशयनं आषाढशुक्लैकादशीकार्त्तिकशुक्लैकाद
शीपर्यन्तम् जन्ममासं यस्मिन् चान्द्रमासे चैत्रादौ जन्म स जन्ममासः केचित् आरभ्य जन्मदिवसं यावत्त्रिंशद्दिनं भवेत् जन्ममासः स विज्ञेयो वर्जितः स
र्वकर्मसु इति लल्लः सितं वर्जयंति रिक्ताम् ४।९।१४ युग्माब्दं समवर्षं द्वितीयचतुर्थादिकम् जन्मतारां प्रथमदशमैकोनविंशात्मिकां च हित्वा
ऋत्विति ऋतुमुनिवसुभिः संमिते मासि षष्ठसप्तमाष्टममासेषु अथवा जन्माहात् सूर्यैः द्वादशभिः भूपैः षोडशभिः परिगणिते दिवसे सोरसावनेबुधगु
रुशुक्रचंद्रवारे ओजाब्दे विषमवर्षे विष्णुयुग्मश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसू निमृदू निमृगरेवती चित्रानुराधाः लघूनि हस्ताश्विपुष्याभिजितः एतैर्नक्षत्रैः

हित्वैतांश्चैत्रपौषाऽवमहरिशयनं जन्ममासं च रिक्तां युग्माब्दं जन्मताराम्ऋतुमुनिवसुभिः संमिते मास्यथो वा जन्माहात्सूर्य
भूपैः परिमितदिवसे ज्ञेज्यशुक्रेंदुवारे ऽथो जाब्दे विष्णुयुग्मादितिमृदुलघुभैः कर्णवेधः प्रशस्तः २४ संशुद्धे मृत्तिभवने त्रिकोण
केंद्रत्र्यायस्थैः शुभखचरैः कवीज्यलग्ने पापाख्यैरिसहजायगेहे संस्थैर्लग्नस्थत्रिदशगुरौ शुभावहः स्यात् २५ ॥ २५ ॥

कर्णवेधः प्रशस्तः २४ अथ कर्णवेधे लग्नशुद्धिं प्रहर्षिण्याह संशुद्ध इति मृतिभवने ऽष्टमस्थाने संशुद्धे ग्रहरहिते सति शुभग्रहैः त्रिकोणकेंद्रत्र्याय ९।५।
१।४।७।१०।३।११ स्थैः सद्भिः कवीज्यलग्ने शुक्रगुर्वोर्लग्ने वृषतुलाधनुर्मीनाख्ये पापाख्यैः ग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः गुरौ लग्नस्थे सति कर्णवे
धः शुभावहः शुभजनकः स्यात् अथाब्दपूर्त्तिमुहूर्त्तः प्रसंगात् विधिरत्ने अब्दे न सौरेण शिशोः समाने बालस्य साप्यं च जन्मधिष्ण्ये कृत्वायुषो वृद्धि
करं च कर्म न द्वारयेद्व्रत्सरवर्णसत्रम् तत्र खंडनक्षत्रे गर्गः उदयव्यापि जन्मर्क्षे तस्माद्ग्राह्यं तु जन्मतः संगवव्यापि खंडर्क्षे तत्र जन्म करं शुभम् ।
द्राक्षिणात्यास्तु जन्ममासीय जन्मतिथावब्दपूर्त्तिं कुर्वन्तीति २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ ६ ॥ ६ ॥

अथ चूडाकर्ममुहूर्त्तं विवक्षुस्तन्निषेधकं प्रसंगतोन्यकर्मनिषेधकं च कालं स्रग्धरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणा देवाः अंबु जलं जलाशयः तयोः प्रति
ष्ठा उत्सर्गः परिणयो विवाहः दहनाधानमग्न्याधानम् गेहप्रवेशः चौलं राजाभिषेकौ प्रसिद्धौ व्रतमुपनयनं इदं सर्वं याम्यायने दक्षिणायने शुभ
दं न स्यात् तथा गुरुशुक्रयोर्बाल्ये अस्त वार्धिक्ये च पूर्वोक्ते न शुभदं स्यात् अथ केतूदये धूमकेतोरुदये पि पूर्वोक्तं न शुभं स्यात् चंडेश्वरः केतो
रस्तदिनादूर्ध्वं सप्ताहं मंगलं त्यजेत् यावत्केतूदयस्तावदशुभः समयो हि सः अत्र केचित्केतूदये जाते सति पक्षं पंचदश दिनानि जहतीत्याहुः प्रज्ञे
यंति वराहः दृष्टः षोडशवासरान्नशुभदः कैश्चित्स दृष्टः शिखीति केचित्तु पक्षांतरे अर्धपक्षाधं सप्त दिनानि केतूदयानंतरं जहतीति इदम्॥

गीर्वाणांबुप्रतिष्ठापरिणयदहनाधानगेहप्रवेशाश्चौलं राजाभिषेको व्रतमपि च शुभं नैव याम्यायने स्यात् नो बाल्यास्त
वार्धके स्रग्गुरुसितयोर्नैव केतूदये स्यात् पक्षं वाईं च केचिज्जहतितमपरे यावदीक्षां तदुग्रे २६ पुरः पश्चाद्भृगोर्बाल्य
त्रिदशाहं च वाधकम्॥ उपितत्रैव केतूदये सप्त दिनानि चोर्ध्वं विवाहयात्रादिषु गर्हितानि दिनानि शेषाणि शुभानि नूनं वदंति रै
भ्यप्रमुखा मुनींद्राः तमिति अपरे आचार्याः तं केतुं यावदीक्षां यावद्दर्शनं यज्जहतितदुग्रे केतौ हि त्रिचूडो जामलकौ लकारा वातिदुष्टफले दृष्टव्यं
तेषां लक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्च त्रितारा स्तक्तलोहितरश्मयः आयुःशस्त्रतरामाशांसवते नित्यमेव हीति कश्यपस्तु यावद्दर्शनं केतुरूपे निषिद्धं इ
त्युक्तं तदुग्रे ब्रह्मपुत्राख्ये केतौ ज्ञेयम् ज्योतिर्निबन्धे केतोरस्तदिनादूर्ध्वं सप्तरात्राणि वर्जयेत् ब्रह्मपुत्रोद्गमे बन्ध्यं तपात्रावमंगलम् तल्लक्षण
माह वराहः ब्रह्मसुत एव त्रिशिखावर्णैः स्त्रिभिर्युगांतः करः अनियतदिवसं च वमेव विज्ञेयो ब्रह्मदण्डाख्य इति २६ अथ शुक्रगुर्वोर्बाल्यवार्धक्ये यो
र्दिनसंख्यामनुष्टुभाह पुरः पश्चादिति भृगोः शुक्रस्य पुरः पूर्वस्यां दिशि उदितस्य पश्चिम[illegible]वाल्यं स्यात् पूर्वस्यां

चपुनः भृगोर्वार्धके पूर्वस्यामस्तेपक्षं पंचदशदिनानि पश्चादस्तेपंचदिनानि गुरोः तेबाल्यवार्धके पक्षं पंचदशदिनानि उदयात्ते केचित्तु अ
यं पक्षमतेनबाल्यवार्द्धकं चानुष्टुभाह तेदशाहमिति द्विनियमंसत्काहूयोर्गुरुशुक्रयोः तेबाल्यवार्द्धके दशाहं दशदिनं प्रोक्तं केश्चित् अ
परैस्तु सप्तदिनं बाल्यवार्द्धके प्रोक्ते अन्यैस्त्र्यहं त्रिदिवसं ते बाल्यवार्द्धके प्रोक्ते परंतु आत्ययिके कार्यस्यावश्यंभावः अत्ययः सद्यप्रयोजनमस्येति आ
त्ययिकं तस्मिन् लग्नान्तराभावे सति अतिकालस्यबोः अवश्यदेयायाः कन्यायावायथासंभवं दशसप्तत्रिदिनानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अ
थदेशभेदेनव्यवस्था गर्गः शुक्रोगुरुः प्राक्परतश्चबालो विंध्येदशाहं तिषुसप्तरात्रम् वंगेषुहूणेषुवषट्चपञ्चशेषेषुदेशेत्रिदिनं निषिद्धम्
चंद्रस्यविशेषमाह अर्धाहमिति विधोस्तेबाल्यवार्धके क्रमेणार्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यमर्धदिनं वार्धके त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं चवसिष्ठेन वृद्धत्वमिं

पक्षं पंचदिनं ते द्वे गुरोः पश्चमुदयात्तु ते २७ ते दशाहं द्वयोः प्रोक्ते केश्चित्सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वात्ययिकेप्यन्यैरर्धाहं च त्र्यहं वि
धोः २८ चूडावर्षात्तृतीयात्प्रभवति विषमेऽष्टार्करिक्ताद्यषष्ठी पर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेंदुशुक्रेज्यकानां ॥ ९ ॥

शेस्त्रिदिनं दिनार्धं बालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयं चापिनीक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमिस्येतदिंदोस्तद्युक्तमेवेति कश्यपेनवालोपीन्दुः शुभएवोक्तं
वृद्धचंद्रस्त्रियंहंतिपतिंहस्त्यमागतः यत्नस्त्वमृतरश्मित्वाद्बालोपि शुभदः शशी ति अतएवसंपूर्णायामपिप्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायांप्रा
प्तिर्यज्ञोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वन्ति २८ अथचौलमुहूर्तं स्रग्धरयाहूताभ्यामाह चूडावर्षादिति तीक्ष्णचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादिति ल्यप्लोपेपंचमी तेनग
र्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीयेवर्षे पंचमेवाचूडाकरणं प्रभवति कृतंशुभोदर्कं भवतीत्यर्थः तृतीयेब्दे शिशोर्गर्भाज्जन्मतोवा विशेषतः
पंचमेसप्तमेवापिस्त्रियाः पुंसोपिवासममिति मनुनाप्रथमेवर्षेअप्युक्तम् चूडाकर्मद्विजातीनां सर्वेषामेवधर्मतः प्रथमेब्देतृतीये वा कर्तव्या ।

श्रुतिर्विबोधनाद्दिति अत्रवृद्धकारिकोक्तोपधारत्वंव्यवस्था स्वगृह्येविशेषकालानुक्तौतुसमबलत्वात्सर्वेषांविकल्पः अष्टमी अर्कोद्वादशी रिक्ता
आद्याप्रतिपन् षष्ठी पर्वाणिपूर्वोक्तानिचतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतैरूनेरहितेन्हिगुरुणागलग्रहोपिनिषिद्धः विद्यारंभव्रतोदेशंक्षौरंचैवविशेषतः।
गलग्रहेनकर्त्तव्यपरीच्छेत् पुत्रजीवितमिति विवेचेत्इति चैत्ररहितेउत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभप्रकरणोक्तोजन्ममासनिषेधोपिध्येयः तथाज्ञे
दुशुक्रेज्यकानांवारे लग्नांशयोश्चेतिसौम्यग्रहाणांवारेसौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेवचूडास्यात् पापग्रहाणांवारेपिविप्राणांतुशुभोरविः क्षत्रि
याणांतुभूसूनुर्विट्शूद्राणांशनिःशुभइतिप्रयोगपारिजातोक्तेः तथास्वभनिधनत्तनोभंलग्नराशिश्चस्वस्यभेस्वस्वभाभ्यांनिधनंअष्टमंउन्नतं न
विद्यतेयस्मिंस्तनौस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानैधनेअष्टमस्थानेशुद्धियुक्तेशुक्रव्यतिरिक्तसर्वग्रहर
हितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थाग्रहाः सर्वेनेष्टाःशुक्रविवर्जिताः शुक्रस्तुनिधनेबालसर्वसंपत्करः शिशोरितिपराशरोक्तेः ज्येष्ठापुत्रेकेनूराधार
हितेमृदुचरलघुभैद्वादशनक्षत्रैः अथलग्नबलं एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथाक्षीणचंद्रभौमशनिसूर्यैः केंद्रगतैःक्रमेणयथा
सरव्यमृत्युःशस्त्रान्मृतिःपंगुतारवजत्वंज्वरःएतानिफलानिस्युःबुधजीवभार्गवैस्तुकेन्द्रस्थैः शुभंकल्याणंस्यात् वसिष्ठेनलग्नादिविषयेवि
शेषउक्तः मेषेदुःखीमृगेंद्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत् राजबधाचधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलैर्घोरैःपीड्यतेमरणान्वितः क्षौरेमृत्यौ
घटेलग्नेशुभयुक्तेपिसत्सतःजामित्रेभास्करेक्षौरेमृत्युःस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशःस्यान्मंदभाग्यशनैश्चरेइतिनक्षत्रेषुविशेषमाह॥
गर्गः हस्ताश्विविष्णुपौष्णानिश्रविष्ठादित्यपुष्यभं सौम्यंचित्रेतथाक्षौरेउत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणीवारुणंतथा क्षौरेषण्म
ध्यमाप्रोक्ताःशेषाद्वादशगर्हिताइति क्षौरादिषुजन्मलग्नशुभमाह भृगुः कृषिप्रयाणंक्षौरंचविवाहःप्राशनंतथा शिक्षावस्त्रंचपानंचजन्मराशौ
शुभंभवेत्जन्मलग्नशुभंक्षौरमध्येवर्ज्यव्ययेष्टमइति वर्गस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथाशत्रुक्षेत्रेचनीचेचक्षौरंनैवप्रशस्यते

जन्मलग्नं सति संभवे चन्द्रे मित्रस्य नयोर्व्यवस्था च पुनरिष्टतारया गोचरप्रकरणोक्तया शुभफलदया तारया चूडा स्यात् केशवमानन्तपुरं च
टलिपुत्रपुरीमहच्छत्र क्षितिमदि तच स्मरतां क्षौर विधौ भवति कल्याणमिति २९ । ३० अथ समर्भायां संस्कार मातुर्विशेषमनुष्टुभाह पंचमासाधिके
ति संस्कार्यमातुर्गर्भे पंचमासेभ्यो धिके सति चौलं शुभं न स्यात् पंचमासेभ्यः पूर्वं चौलं शुभमित्यर्थः गर्भे मातुः कुमारस्य न कुर्याच्चौल कर्म च पंचमासा धिके
दधः कुर्यादतऊर्ध्वं न कारयेदिति वसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येति उल्लंघितपंचवर्षस्य शिशोर्मातरि गर्भिण्यामपि सत्यां पंच
माद्र्ध्वमपि चौलमिष्टं नारदः सूनोर्मातरि गर्भिण्यां चूडाकर्म न कारयेत् पंचाब्दात्प्रागतोर्ध्वं तु गर्भिण्यामपि कारयेत् सहोपनीत्या कुर्याच्चेत्तदा

वारे लग्नांशयोश्चास्वभनिधनतनौ नैधने शुद्धियुक्ते शाक्रोपेतैर्विमैत्रैर्मृदुचरलघुभैरायषट्त्रिस्थपापैः २९ क्षीणचं
द्रकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्रमृतिपंगुताज्वराः स्युः क्रमेण बुधजीवभार्गवैः केंद्रगैश्च शुभमिष्टतारया ३० पंचमा
साधिके मातुर्गर्भे चौलं शिशोर्न सत् पंचवर्षाधिकस्येष्टं गर्भिण्यामपि मातरि ३१ तारादोषेऽब्जे त्रिकोणोच्चगे वा क्षौ
रं सत्स्यात्सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्ये भे ज्ञे शोभने दुष्टताराशस्ता ज्ञेया क्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याः सूतिकायाः सूनोश्चौ

दोषो न विद्यते इति अत्र तु पंचवर्षाणां न्यूनाधिकभावो नापेक्षितः सर्वापवादकत्वात् ३१ अथ चौले ताराबलमाव ॥ ((लादिना चैव ॥
श्यकमित्युक्तम् तत्र दुष्टतारापवादं शालिन्याह तारादोषेऽब्जे इति दुष्टतारायामपि सत् अब्जे चंद्रे त्रिकोणोच्चगे त्रिकोणभे उच्चगे ....
वा सति क्षौरं सत् शुभं स्यात् वा सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्यानां बुधगुरुशुक्राणां षड्वर्गे चंद्रे सति अथवा स्वस्य षड्वर्गे सति क्षौरं सत्स्यात् सौम्येति
सौम्ये भे शुभग्रहराशौ चन्द्रे सति स्वस्य गोचरेण शोभने सति दुष्टतापि क्षौरयात्रादिकृत्ये शोभना समीचीना ज्ञेया ३२ अथ विशेषमनुष्टुभाह

तथासूतिकायाजातमपत्यायाश्चसूनोश्चौलोपनयनविवाहादिकं यंबालस्यवालिकीश्चवानाचरेत्नकुर्यात् उक्तंचग्रंथेतस्य यस्यमांगा
लिकं कृत्यंतस्यमातारजस्वला तदसमृत्युमाप्नोतिपंचमंदिवसेविनेति विवाहोत्सवकार्येषुमाताचैवरजस्वला वैधव्यंजायतेतत्र कन्यायाःपा
णिपीडनेइति ज्येष्ठापत्यस्याद्यगर्भस्तनस्यकन्यायावाशुभकृत्यंचोलादिकंज्येष्ठमासेनभवति केचिदिति मार्गशीर्षेपिकेचिदाचार्याद्यगर्भे
स्तनकन्ययोर्मङ्गलकृत्येनेष्यते भरद्वाजःमार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरंपरिणयंव्रतम् आद्यगर्भेदुहित्रोश्चयत्नेनपरिवर्जयेदिति ३३ अथसामान्यतः
क्षौरमुहूर्तेनतन्निषिद्धकालवशाद्ध्रुवविक्रमतेनाह दंतक्षौरेति चौलादितेवारनक्षत्रेदंतक्रियाघर्षणादिकाक्षौरक्रियाविहिताउक्ता निषिद्धकालमा
ह पातंगीति पतंगस्यसूर्यस्यापत्यंपातंगिः शनिः शनिभौमरविवारान्त्यक्त्वा नवमघस्त्रयदिनेक्षौरंकृतंततोनवमदिनेपुनःक्षौरंनकार्यं तथासंध्यांप्रातः

ज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेकेचिन्मार्गेपिनेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रियात्रविहिताचौलादितेवारभेपातंग्यारवीन्विहायन।
वमंघस्त्रंचसंध्यांतथा रिक्तापर्वनिशांनिरासनरणग्रामप्रयाणाद्यतस्नाताभ्यक्तकृताशनैर्नहिपुनःकार्याहितप्रेप्सु
भिः ३४ ऋतुपाणिपीडमृतिबंधमोक्षणेक्षुरकर्मचद्विजनृपाज्ञयाचरेत्॥ सायंकालोविहाय तथारिक्ताम्पर्वाणिपूर्वोक्ता
नि निशांरात्रिंचविहाय अथाधिकारिणःहितप्रेप्सुभिःस्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हिनिश्चयेनक्षौरक्रियानकार्या केनिरासनैः आसनरहि
तैः रणःसंग्रामः ग्रामप्रयाणमर्थयात्राएतदर्थमुद्यतःकृतोद्योगैःस्नातःकृतस्नानैः अभ्यक्तैःकृततैलाभ्यंगैः कृताशनैः कृतभोजनैः स्वर्णाद्यलं
कारभूषितैरित्यपिज्ञेयम् ३४ अथमंजुभाषण्याविशेषमाह ऋतुपाणिपीडेति ऋतौयज्ञेतथापाणिपीडोविवाहस्तत्रश्मश्रुकर्मादौ मृतौमातापित्रो
र्मरणे बन्धमोक्षणेकारागृहेबन्धस्यमोक्षणे द्विजाज्ञयाब्रह्मणाज्ञया बन्धमोक्षणेराजाज्ञया दुष्टेपिवारनक्षत्रादौक्षौरंचरेत् कुर्यात् अन्यच्च गंगा
यांभास्करक्षेत्रेमातापित्रोर्मृतेहनि आधानेसोमपानेचषट्सुक्षौरंविधीयते अन्यच्च राजकार्यनियुक्तानांनटानांरूपजीविनाम्॥ ॥

श्मश्रुरोमनखच्छेदेनास्तिकालविशोधनंइति अथशवेति गर्भिणीगर्भवतीतस्याः भर्त्ताशववाहेमृतकवहनम् तीर्थगमंतीर्थयात्रां उप
लक्षणत्वाद्विदेशगमनमपि सिंधुमज्जनंसमुद्रस्नानम् क्षौरंएतानिकर्माणिनाचरेत्नकुर्यात् उक्तंच सिंधुस्नानंद्रुमच्छेदंवपनंप्रेतवाहनं
विदेशगमनंचैवनकुर्याद्गर्भिणीपतिः राजायोगीपुरश्चैवमातापित्रोस्तुजीवितोः मुंडनंसर्वतीर्थेषुनकुर्याद्गर्भिणीपतिः नारदः वपनंमैथुनंतीर्थं
वर्जयेद्गर्भिणीपतिः श्राद्धंचसप्तमान्मासादूर्ध्वेचान्यत्रवेदवित् ५५ अथराज्ञांक्षौरेविशेषंसर्वथावर्ज्यनक्षत्राण्यिवभुजंगप्रपातेनाह नृपाणामि
ति नृपाणांपंचमेपंचमेदिनेक्षौरनक्षत्रेश्मश्रुकर्महितंस्यात् पंचमेदिनेयदिक्षौरनक्षत्राभावस्तदर्थमाह अस्योदयेवेति अथवाऽस्यक्षौरभ
स्यउदयेश्मश्रुकर्मकार्यम् उदयशब्देनतन्नक्षत्रस्यस्वामिनोमुहूर्त्तः तथाचगर्गः क्षौरकर्ममहीशानोपंचमेहनि कर्त्तव्यंक्षौरनक्षत्रेप्यथवातन्मुहूर्त्ते

शववाहतीर्थगमसिंधुमज्जनेक्षौरमाचरेन्नखलुगर्भिणीपतिः ३५ नृपाणांहितंक्षौरभेश्मश्रुकर्मदिनेपंचमेपंचमेस्यो
॥दयेवा॥

केइति उत्पलेनतुवराह पद्यव्याख्यानावसरे अस्यउदयेअस्यक्षौरभस्यउदयेलग्नेइतिव्याख्यातं यथा मेषलग्नंत्रिंशत् भागात्म
कंतत्राद्यास्त्रयोदशभागाविंशतिकलाधिकाश्चवताकालेनमेषलग्नेउदयंयांतितावदश्विनीनक्षत्रंउदयंयातीति न नंतदनंतरंयावंतएवांशायाव
ताकालेनोदयंयांतितावद्भरण्युदयइत्यनेनन्यायेनसर्वेषांनक्षत्राणामुदयास्तेषाः भ्रातरस्तु एवंव्याकुर्यात् यस्मिन्कालेअश्विन्याउदयंक्षितिजसंबं
धः संपद्यतेतत्समयमारभ्ययावद्भरण्याउदयक्षितिजसंबंधः तदन्तरियावान्कालः सोश्विन्याउदयउच्यते एवंसत्युदयलग्नद्वयांशांतरालात्
त् गणितमार्गेणयावानिष्टकालआगच्छेत् सएवतन्नक्षत्रोदयइतिनिष्कृष्टोऽर्थः षडग्निरिति अग्निःकृत्तिकाक्षौरावस्थाषड्वारकृत्तिका
यस्यसः एवंत्रीणिमित्रः अनूराधायस्य अष्टौकः रोहिण्यायस्यपंचपित्र्याणिमघायस्य अभ्ययश्चत्वारः अर्यमाणउत्तराफाल्गुनीयस्यसः ॥

एतादृशात्सौरकृदब्दतो वर्षानंतरं मृत्युं मरणमेति प्राप्नोति वसिष्ठः अष्टाब्दार्कैः पितृपंचकश्च षड्वन्हिधिष्ण्याश्चतुर्यमर्क्षैः त्रिमैत्रभः पद्मजः स्वि
भौपि सौरीनरोब्दान्निधनं गतः स्यादिति सौर ३६ अथप्रासनकालत्वात् स्वरारंभमुहूर्तं प्रपंचाम रस्वच्छन्दसाह गणेशेति गणेशविष्णू हसिद्दौ वाक्सरस्व
ती रमा लक्ष्मीः एता देवताः प्रपूज्य पंचमे वर्षे सति शिवएकादशी द्वादशी रशमी द्वितीया षष्ठी पंचमी तृतीयास्वासामन्यतम तिथौ रवावुदक् उत्तरा
यण —— गते सति तथा लघुनक्षत्राणि हस्ताश्विपुष्याः श्रवणस्वातीरेवतीपुनर्वसवः ईश आर्द्रा तक्षा चित्रा मित्रमनूराधा एषामन्यतमनक्षत्रे स
ति तथा सतां सोमज्ञगुरुशुक्राणां दिने दिवसे तथा चरराशयो मेषकर्कतुलामकरास्तद्रहित शुभस्वामिके वृषमिथुनकन्याधनुर्मीना नाम

षड्ग्निस्त्रिमैत्रोऽष्टकः पंचपित्र्योऽब्दतोऽब्ध्ययमासौरकृन्मृत्युमेति ३६ गणेशविष्णुवाग्रमाः प्रपूज्य पंचमाब्दके तिथौ।
शिवार्कदिक्द्विषट्शरत्रिके रवावुदक् लघुश्रवोनिलांत्यभादितीशतक्षमित्रभे चरोनसत्तनौ शिशोर्लिपिग्रहः सतां दिने
३७ मृगात्कराच्छ्रुतेस्त्रयेश्विमूलपूर्विकात्रयेगुरुद्वयेर्कजीववित्सिते ह्निषट्शरत्रिके शिवार्कदिक्द्विकेतिथौ ध्रुवांत्यमि
त्रभे परैः शुभैरधीतिरुत्तमात्रिकोणकेंद्रगैः स्मृता ३८ ॥ ३८ ॥ २ ॥ ५७ स्तत मेलग्ने सति शिशोर्लिपिग्रहो नूतनाक्षरलि

खनाद्यारंभः कार्यः ३७ अथविद्यारंभमुहूर्तं प्रपंचाभ्रेणाह मृगादिति मृगात्त्रये मृगार्द्रापुनर्वसुषु हस्तात्त्रये हस्तचित्रास्वातीषु श्रुतेः श्रवणात्त्र
ये श्रवणधनिष्ठाशतभेषु अश्विन्यां मूलपूर्वात्रयेगुरुद्वयेपुष्याश्लेषयोः तथा सूर्यगुरुबुधशुक्राणां दिने तथा षष्ठीपंचम्यादिसप्ततिथिषु शुभे
केंद्र त्रिकोणगैः सद्भिः अधीतिः शुभा स्मृता अधीतिरध्ययनम् परैः ध्रुवांत्यमित्रभे अधीतिः शुभाः प्रोक्ता इदं वचनं विद्याविषयमिति दीपि
कोक्तेः विद्यारंभे श्रवणत्रयोपादानं महेश्वरादिमतात् वसिष्ठादिभिः श्रवणस्य केवलस्यानोक्तत्वात् इति विद्यारंभः ३८ ॥ ३८ ॥

अथव्रतबन्धइति विंशतिपद्यैः प्रोच्यतेइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालोनित्यःकाम्योगौणश्चक्रमेणतंशार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणमिति गर्भदिनमारभ्याष्टमेसौरेवर्षेऽथवाजनेरुत्पत्तिदिनात्सौरवर्षेष्टमेसति विप्राणांव्रतबंधनंनित्यंनिगदितं अथकाम्यविप्राणामेवगर्भाद्वाजनेर्वापंचमेवर्षेकार्यं एवंक्षितिभुजांक्षत्रियाणांगर्भाज्जनेर्वाषष्ठेकाम्यं गर्भाज्जनेर्वाएकादशेसौरवर्षेनित्यंवैश्यानांपुनस्तथैवाष्टमेकाम्यं। तथैवगर्भाज्जनेर्वाद्वादशेनित्यं नारदः आधानादष्टमेवर्षेगर्भतोवाग्रजन्मना राज्ञामेकादशेमौंजीबन्धनंद्वादशेविशामिति अत्रफलश्रवणान्नित्यमित्यवसीयतेमनुः ब्रह्मवर्चसकामस्यकार्यंविप्रस्यपंचमे राज्ञोबलार्थिनःषष्ठेवैश्यस्यार्थार्थिनोष्टमे अत्रफलश्रवणात्काम्यतापि ऊनसिनागर्भपंचमेव्रतबंधनमुक्तम् गर्भपंचमेब्राह्मणमुपनयेदिति गर्भषष्ठेऽष्टमे चक्षत्रियविशोर्ज्ञेयःगर्भादिःसंख्यावर्षाणामितिस्मृते।

विप्राणांव्रतबंधनंनिगदितंगर्भाज्जनेर्वाष्टमेवर्षेवाप्यथपंचमेक्षितिभुजांषष्ठेतथैकादशे वैश्यानांपुनरष्ट।
मेप्यथपुनःस्याद्द्वादशेवत्सरेकालेथद्विगुणेगतेनिगदितेगौणंतदाहुर्बुधाः ३९॥

॥ अत्र आपस्तंबसूत्रे गर्भाष्टमेब्राह्मणमुपनयेद्गर्भैकादशेषुवैश्यमितिबहुत्वान्यथामुपपत्त्यागर्भषष्ठसप्तमाष्टमेष्विति वृत्तिकृद्व्याख्यानात्त्रयाणामपिनित्यकालता एवंगर्भैकादशेष्वित्यादावपिव्याख्येयम् एतच्चतच्छाखाध्यायिविषयंज्ञेयं अथगौणकालउच्यते निगदितेप्रोक्ते गर्भाज्जनेर्वाष्टमेइत्यादिकेकालेतस्मिन्द्विगुणितेसतितद्व्रतबन्धनंगौणमाहुः यथाब्राह्मणस्यषोडशवर्षपर्यंतम् क्षत्रियस्यद्वाविंशतिवर्षपर्यंत वैश्यस्यचतुर्विंशतिवर्षपर्यंतंगौणमित्यर्थः मनुः आषोडशाद्ब्राह्मणस्यसावित्रीनातिवर्तते आद्वाविंशाद्ब्रह्मबंधोराचतुर्विंशतिर्विशः अतऊर्ध्वंत्रयोप्येतेयथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिताव्रात्याभवंत्यपिचगर्हिताइतिकेशवः स्वस्वमौंजीमुख्यकाले श्रेष्ठमध्याधमाःसमाःतिस्रःकेशवदैवज्ञैःप्रोक्तामौंजीनिबंधने इति ३९॥

अथव्रतबंधेनक्षत्रादिकंवसंततिलकेनाह क्षिप्रेति गीर्वाणांबुप्रतिष्ठेत्यादिनादक्षिणायननिषेधादुत्तरायणमासषट्कंप्रशस्तमितिमासा नामुक्तत्वान्नक्षत्रादिकमेवोक्तं तत्रकाश्यपः ऋतौवसंतेविप्राणांग्रीष्मेराज्ञांशरद्यथा विशामुख्यंचसर्वेषांद्विजानांचोपनायनंसाधारणंवमा सेषुमाघादिषुचपंचसु क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं अहिराश्लेषा चराणिश्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वा त्यः मूलं मृदूनिमृगरेवतीचित्रानुराधाः तिस्रःपूर्वारौद्रमार्द्रा या एषुद्वाविंशतिभेषुव्रतबंधनंसत् उक्तंच प्राजापत्यादिषट्कसेमगर्क्षादिषुपंच स्वमूलादिदशकेचैवसमेत्रेव्रतबंधनमितिअर्थाद्भरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठासुनकार्यमित्यर्थः एतानिसर्वशाखानांस्तत्रमेलकाभि प्रायेणोक्तानि क्वचिज्ज्येष्ठाशततारापिगृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृग चित्राक्षहस्तेस्वात्यांचशक्रभेपुष्येचपूर्वफाल्गुन्यांश्रवणेपौष्णभे तथा वासवेशततारासुव्रतबंधःप्रशस्यते भुजबलराजमार्तंडयोरपि हस्तत्रयेरैत्यादिषुत्रयेचशाक्रेंदुपुष्याश्विनीरेवतीष्विति हस्तेशक्राश्वि

क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेऽर्कविद्गुरुसितेंदुदिनेव्रतंसत् द्वित्रीषुरुद्ररविदिक्प्रमितेतिथौचकृष्णादिम त्रिलवकेपिनचापराण्हे ४०॥

चित्रादिति वसुवरुणोपेंद्रपुष्येंदुपौष्णस्वातीष्वव्याहतासन्सततमुपनयनंभार्गवाद्येर्मुनींद्रैरिति च अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषुव्रतंसत् अर्थाद्भौमशनीनिषिद्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानांवाराः वारौतौमध्यफलदावित रौनिंदितौव्रते तत्राप्यस्तगतेबुधस्यवारेवर्ज्यः अस्तंगतस्यसौम्यस्यवारोवर्ज्योद्विजन्मनीतिनारदोक्तेः द्वित्रीष्विति द्वितीयातृतीयापंचम्येका दशीद्वादशीदशमीसंज्ञासुतिथिषुचव्रतंसत्स्यात् नारदेनसप्तमीत्रयोदश्याः प्राशस्त्यमुक्तंतद्वसंताभिप्रायेणज्ञेयं उक्तंचतेनैव विनतुनावसंतेन कृष्णपक्षेगलग्रहे अपराण्हेचोपनीतः पुनःसंस्कारमर्हतीति कृष्णादिमिति विहितमासानांकृष्णपक्षस्यादिमत्रिलवकेपंचमीपर्यंतंव्रतंसत् तु स्यत्काच्चतुर्थीमपिकृष्णपक्षेत्वाद्यंत्रिभागेशुभदंव्रतेस्यादितिवसिष्ठोक्तेः नचेति त्रिधाविभक्तदिनस्यत्रयोविभागः क्रमेणपूर्वाण्हमध्या न्हापराण्हाःसंज्ञकाभवंतितत्रापराण्हभागेव्रतंसत् अपराण्हेचोपनीतः पुनःसंस्कारमर्हतीतिनारदोक्तेः त्रिधाविभज्यदिवसंतत्रादौकर्मदै

अथव्रतबन्धे सामान्यतो लग्नभङ्गयोगं प्रमाणिकयाह कवीज्येति कृतो षष्ठे मृतौ वाष्टमस्थाने चेच्छुक्र गुरुचंद्रलग्नस्वामिनो भवंतित
दा अधमामरणकारकाः अब्जभार्गवी चंद्रशुक्रौ व्यये अधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपञ्चमस्थानेषु स्थिताः अधमाः ५१ अथसामान्य
तो लग्नमनुष्टुभाह व्रतबन्धइति शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्चेत्स्युर्न शोभनाः अन्यस्थाने व्रतबंधे शोभनाः खलाः पापाः त्री
यषष्ठैकादशस्थानेषु शोभनाः स्युः गोकर्केति पूर्णः शुक्लपक्षीयो विधुः वृषभस्थः कर्कस्थश्चतनौ यदि भवेत् तदासत् शोभनः नान्यथा गुरुश्चं
द्रे लग्ने भिशस्तः स्यात् क्षयरोगी सितेतरे शुक्लपक्षे भवेदज्ञास्त्वभे तुंगे विशेषतइति कश्यपस्तूच्चस्थचंद्रस्तदाएवन्यषेधत् वर्धमानो पिवापूर्णं
श्चंद्रोपरिविलग्नगः निःस्वंकरोतिव्रतिनं लग्नगः क्षयरोगिणमिति उच्चस्थस्वंधिनोः पक्षयोर्देशाचारतो व्यवस्था स्वगृहगस्तु उत्तमम्

कवीज्यचंद्रलग्नपा रिपौ मृतौ व्रते धमाः व्ययेब्जभार्गवौ तथा तनौ मृतौ सुते खलाः ५१ व्रतबन्धे ष्टषड्रिःफवर्जिताः
शोभनाः शुभाः त्रिषडाये खलाः पूर्णो गोकर्कस्थो विधुस्तनौ ५२ विप्राधीशौ भार्गवेज्यौ कुजार्कौ राजन्यानामोषधीशो वि
शां च शूद्राणामन्त्यजानां शनिः स्याच्छाखेशाः स्युर्जीवशुक्रारसौम्याः ५३ शाखेशवारतनुवीर्यमतीवशस्तं शाखेश
सूर्यशशिजीवबले व्रतं सत्॥ ५४ नह्ये ५२ अथवर्णेशशाखेशान्शालिन्याह विप्राधीशाविति शुक्रबृहस्पती ब्राह्मणाधीशौ भौमसू
र्यौ क्षत्रियाणां स्वामिनौ औषधीशश्चंद्रो वैश्यानां स्वामी बुधः शूद्राणां स्वामी शनिरंत्यजानां चांडालानां स्वामी ऋग्वेदोथयजुर्वेदः सामवेदो त्य
थर्वणः इति विदक्रमाज्जीवशुक्रारसौम्याः शाखेशाः स्युः ऋग्वेदस्य गुरुः यजुषः शुक्रः साम्नो भौमः अथर्वणो बुधस्वामी ५३ वर्णेशशाखेशयोः
प्रयोजनं वसन्ततिलकेनाह शाखेशेति यः स्वशाखाधिपस्तस्य वारस्तनुर्लग्नं च वीर्यं बलं गोचरप्रकारेण स्वगृहाद्यवस्थितं तेन वा बलवत्तं च व्र
तबन्धेऽतीवशस्तम् यथा गुरुः ऋग्वेदिनामीशोऽतो गुरुवारे गुरुलग्ने धनुर्मीनाख्ये गुरुबले च सति उपनयनम्॥ अतीवशुभं एवं सर्वत्र ज्ञेयं नारदः

शाखाधिपतिवारश्चाशाखाधिपबलंशिशोः शाखाधिपतिलग्नंचत्रितयंदुर्लभंव्रते शाखेति शाखांवेदस्तस्येशः शाखेशस्तेः जीवेइति जीवेभृगौ
चकाराच्छाखेशेवर्णेशेवाविजितेयुद्धेपराजितेनीचराशिस्थेचसतिव्रतेनानुष्ठितेनसतांवेदशास्त्रविधिनावेदाध्ययनविधिर्नित्यनैमित्तिकश्रौत
स्मार्त्तकर्मानुष्ठानाख्यस्तेषांसमाहारद्वन्द्वस्तेनरहितोव्रतीस्यात् वसिष्ठः शाखेशगुरुशुक्राणांमौढ्येबाल्येववार्धके नैवोपनयनंकार्यंवर्णेशेदुर्बले
सतीति तेनभौमबुधयोरस्तेसामगाथर्वणशाखिनोरुपनयनादिनभवतीतितत्वम् तत्रनीचाद्यवस्थितत्वेपिशाखेशःपरिहारमाह वसिष्ठःशत्रुनीचा
धिशत्रुस्थस्वांशेवास्वोच्चभागगे शाखेशेवागुरौशुक्रेननीचफलमश्नुतइति शुक्रस्यशत्रुराशिस्थत्वंवृषभेस्थकेकदाचित्संभवति नीचगत्वंशरदि
वैश्यमुपनयेदितिवैश्योपनयनंसंभवतीतिध्येयम् ४४ अथजन्ममासादेःप्रतिप्रसवमाह जन्मर्क्षेति जन्मनक्षत्रेजन्ममासेजन्मलग्नेआदिशब्देन

जीवेभृगौरिपुगृहेविजितेचनीचेस्याद्वेदशाखपतिनारहितोव्रतेन ४४ जन्मर्क्षमासलग्नादौव्रतेविद्याधिकोव्रती ॥
आद्यगर्भेपिविप्राणांक्षत्रादीनामनादिमे ४५ ॥

जन्मतिथौविप्राणांब्राह्मणानांआद्यगर्भेपि आपिशब्दात्द्वितीयगर्भादावपिव्र
तीबालेव्रतेयज्ञोपवीतेविद्याधिकःस्यात् क्षत्रादीनांक्षत्रियवैश्यानांपुनरनादिमेद्वितीयगर्भादिबालकेसतिजन्मर्क्षमासलग्नादौविद्याधिकोव्रती
स्यात् आद्यगर्भेतुतेषांसर्वथानिषेधएव शौनकः जन्मोदयेजन्मऋक्षतारकाख्यमासेतथाजन्मतिथौचराशौ व्रतेन विप्रोल्पपरिश्रुतोपिप्राज्ञोविशेषःप्र
थितः पृथिव्यां गर्भाष्टमेगर्गपराशराद्यैःफलंयदुक्तंव्रतबन्धनेतु ततोधिकंजन्मऋक्षतारकाख्यमासेथवाजन्मनिवाडवानाम् विप्रभूदेववाडवादयस्त्वभिधा
नात् प्रथमदशमैकोनविंशनक्षत्राणांग्रहणार्थंजन्मऋक्षतारकास्विद्युक्तम् जन्ममासनिषेधस्तु आद्यगर्भविषयः क्षत्रियवैश्ययोः विप्राणांतुवाडवा
नामितिविशेषोक्तेराद्यगर्भेनाद्यगर्भसाधारणंजन्ममासेउपनयनम् जन्ममासादौशस्तमितिज्ञेयम् ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥

अथगुरुबलमनुष्टुभाह बटुकन्येति बटुरुपनयनाधिकारी कन्यास्त्रीजातयतजन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितोगुरुः
श्रेष्ठउत्तमः दशषट्द्वितीयप्रथमस्थानस्थितोगुरुः पूजयापूजाविधानेनानुष्ठितेनश्रेष्ठः अन्यत्रचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थोनिंद्योनिषिद्ध।
इत्यर्थः नारदः बालस्यबलहीनोपिशान्त्याजीवोबलप्रदः यथोक्तवत्सरेकार्यमनुक्तेनोपनायने वसिष्ठः उक्तेपिवर्षेनगुरुर्बलीचेच्छांत्याप्र
शस्तंव्रतबन्धकर्म अनुक्तवर्षेसुबलप्रदोपिनैवेतयोस्त्वबलंगरीयइति गर्गः व्रतबन्धेविवाहेचप्रतिष्ठायांविशेषतः गोचरेणैवकर्त्तव्यंवेधा
दिकर्मकारणमितिवेधस्तुव्ययेपक्षैः त्रिगेशैलैः खगेनंदैः सुखेशरैः रंध्रेरुद्रैः ग्रहैर्विद्धोगुरुःशुद्धोशुभोन्यथा प्राच्यास्तुगोचरबलाभावेअष्टक
वर्गबलमाहुः राजमार्त्तण्डः अष्टवर्गविशुद्धेषुगुरुशीतांशुभानुषु व्रतोद्वाहौतुकर्त्तव्यौगोचरेणकदाचनेति अन्यच्च अष्टकवर्गेणयेशुद्धास्ते
शुद्धाः सर्वकर्मसुसूक्ष्माष्टवर्गसंशुद्धिः स्थूलाशुद्धिस्तुगोचरे तत्रगुरोरष्टवर्गेबृहज्जातके दिक्स्वायाष्टमदायबंधुषुकुजात्स्वात्त्रिकेष्वंगिराः सू

वटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः श्रेष्ठोगुरुःखषट्स्याद्येपूजयान्यत्रनिंदितः ४६ स्वोच्चेस्वभेस्वमैत्रेवास्वांशेव
र्गोत्तमेगुरुः।

र्यात्सप्तनयेषुधीस्वनवदिक्कुलाभारिगोभार्गवात् जायायार्थनवात्मनेषुहिमगोर्मन्दात्त्रिषट्द्वीव्ययेदिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वे
नवगोज्ञात्तस्मरेषुद्व्यात् वराहः पूजाभिलाषंप्रतिनिस्पृहेपिकुर्याद्गुरौशुद्धिविवर्जितेपि वरस्यलाभेशुभदंविवाहंवदंतिगर्गच्यवनादिमुख्याः अ
त्रचतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेनगुरोर्द्विगुणत्रिगुणादिकांपूजांविधायविवाहव्रतबन्धादिशुभमितिसंप्रदायविदः ४६ अथगुरुदोषस्यापवाद।
मनुष्टुभाह स्वोच्चइति गुरुश्चतुर्थादिनिंद्यस्थानस्थितोपिस्वोच्चेकर्के स्वभेधनुर्मीने स्वमैत्रेमेषसिंहवृश्चिके स्वांशेधनुर्मीननवांशे वर्गोत्तमेनवांशे
यथावृषराशौवृषनवांशेगुरुर्वर्गोत्तमलक्षणम् वर्गोत्तमानवांशाश्चराद्विषुप्रथममध्यांताइति एषुस्थितोगुरुःइष्टशुभफलदाता अन्येषुएतादृशो
गुरुःअतीवशुभःभुजबलःवर्गोनमेन्द्रभवने [illegible] केस्वभवनोच्चनवांशकेवा जन्माष्टरिःफसुखत्रिचतुर्थगोपिजीवः॥ ६ ॥ ६

क्रूरखार्थक्रूरखटङ्किरोविवाहे नीचेति नीचंमकरः अरिस्थाःमिथुनकन्यातुलावृषराशिस्थः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदातेत्यर्थःउक्तंच उच्चस्थः
स्वगृहेसुहृद्भवनगोवाचस्पतिर्नित्यशः पूर्णायुर्विविधार्थसौख्यजनकोजन्माष्टमस्थोपिचेत् नीचस्थोरिगृहेदिवाकरकरच्छायानुगामीसदा।
पीडो॰ निष्फलंददातिनियतंवैधव्यदुःखास्पदं अत्राष्टमस्थोपिचेदित्यपिशब्देनचाष्टमलक्षणगुणप्रपूजयेदितिविधानात्पूजामनीहमाने
प्युपनयनादिशुभंस्यात् द्वादशचतुर्थस्थानस्यतुद्विगुणपूजामिच्छतः तथात्तृतीयादिस्थानस्यपूजामात्रापेक्षस्यगुरोःशुभफलदातृतास्ती
तिकिंवक्तव्यमितिकेशवःक्तिकन्यायसूचनार्थोपिशब्दः नचाष्टमलक्षणपूजयेदितिशत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्राय अस्यापवादोरत्नकोशेगो
चराष्टकवर्गाभ्यांयस्यशुद्धिर्नलभ्यते तस्योपनयनंकार्यंचैत्रेमीनगतेरवौ हरौसिंहाश्रगेजीवेनीचस्थेनीचभागगे मौंजीबंधःशुभःप्रोक्तश्चैत्रे
मीनगतेरवौ पाठांतरेजन्मभाद्दष्टगेसिंहेनीचेवाशत्रुगेगुरावितिअर्थाच्चैत्रेमेषगेर्केनिषिद्धः तथाचोक्तं सौम्यायनेव्रतंकार्यंचैत्रमासिविशेषतः

रिःफाष्टतुर्यगोपीष्टोनीचारिस्थःशुभोप्यसन् ४७ कृष्णेप्रदोषेनध्यायेशनौनिश्यपराह्णके॥ ९ ॥श्रीशुभम्

मेषेननिंद्योयदिफाल्गुनेस्यादजस्तुवैशाखगतोननिंद्यः मध्याश्रितौद्वावपिवर्जनीयावित्यादिवाचामपिमेवयुक्तिरितिदैवज्ञगणेशदैवज्ञेरभ्या
धायितभिर्मूलभिवप्रतिभातिमूलवाक्याभावात् ४७ अथक्रतुबन्धेवर्ज्यानननुष्टुभाह कृष्णेइति एषुव्रतबन्धोनेष्टः कृष्णेप्रथमत्रिभागरहिते।
कृष्णपक्षे प्रदोषेयस्मिन्दिनेसंध्याकालेप्रदोषोलक्षणमर्कतर्कसाद्यग्रेवक्ष्यति अनध्यायेवक्ष्यमाणे निशीति अंगवंगकलिंगेषुसौराष्ट्रमगधे
षुच तीर्थयात्रांविनागच्छन्पुनःसंस्कारमर्हतीतिपुनःसंस्कारप्राप्तौनिमित्तानन्तरमेवनैमित्तिकन्यायेनयदि। त्रिसंध्याव स्तदोपनयनंमाशुद्धि।
ति। त्रिपदोक्तिः तथात्राकृसंध्यागातःसंध्यातस्यागर्जितमेघशब्दे वसिष्ठः व्रतेहिपूर्वसंध्यायांवारिदायदिगर्जति तद्दिनेस्यादनध्यायव्रतंतत्र
विवर्जयेदिति अपरार्कः क्षीणेचंद्रेष्टमेशुक्रेनिरंशेचैवभास्करे कर्तव्येनोपनयनंनानध्यायेगलग्रहे राशेःप्रथमभागस्थोनिरंशःसूर्यउच्यते

मु॰टी॰ चत्वारि सप्तम्यादि दिनत्रयं चतुर्थी चैकतः प्रोक्ता अष्टावेते गलग्रहः दैवज्ञमनोहरे प्रदोषे निश्यनध्याये मन्दे कृष्णे गलग्रहे मधुं विनोपनीतस्तु पुनः
सं॰प्र॰ संस्कारमर्हति गलग्रहे प्रदोषे च स्वस्या पुरुषजायते इति ५८ अर्थांशफलमनुष्टुभाह क्रूरो जड इति षट्कर्माणि यजनं याजनं चैव तथा दानप्रतिग्रहो
५९ अध्यापनं चाध्ययनं षट्कर्मा धर्मभाक् द्विज इति अन्यत्स्पष्टम् ५९ अथ चंद्र नवांशफलस्य नवांशे सापवादं तज्जोलगुरु चंद्रमोटनकमिति लक्षणलक्षितेन
मोटनकच्छंदसाह विद्यानिरत इति यस्मिन्कस्मिन्राशौ चंद्रे शुभदृशि शुभग्रहराशिनवांशे चेत्तदा व्रती विद्यानिरतो भवेत् यदि पापग्रहराशिनवांशे चंद्र।
स्तदा दरिद्रतरः धनरहितः यदि स्वलवे कर्कांशे स्यात्तदा बहुदुःखसहितो भवेत् अथ स्वांशगतचंद्रस्यापवादमाह कर्णेति कर्णे श्रवणे आर्द्रतो पुन

प्राक्संध्यागर्जिते नेष्टो व्रतबंधो गलग्रहे ५८ क्रूरो जडो भवेत्पापः पटुः षट्कर्मकृद्‌द्विजः यज्वार्थभाक्तथा मूर्खो र्व्याद्यंशेत
नौक्रमात् ५९ विद्यानिरतः शुभराशिलवे पापांशलवे हि दरिद्रतरः चंद्रे स्वलवे बहुदुःखयुतः कर्णादितिभे धनवान्
स्वलवे ५० राजसेवी वैश्यवृत्तिः शस्त्रवृत्तिश्च पाठकः प्राज्ञोऽर्थवान्म्लेच्छसेवी चंद्रे सूर्यादिखेचरैः ५१ शुक्रे जीवे तथा
चंद्रे सूर्यभौमार्किसंयुते॥ ७ वैसौ नक्षत्रे उपनयने स्वांशे चंद्रः स्यात्तदा धनवान्भवेत् नारदः श्रवणादितिनक्षत्रे कर्कांशस्थे निशाक

रे तदा व्रती वेदशास्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानां फलमनुष्टुभाह राजसेवीति केंद्रे सूर्यादिखेचरैः प्रत्येकं सहिते क्रमादिदं फलं ज्ञेयम्।
अन्यत्स्पष्टं अत्र लग्नस्थचंद्रे केंद्रस्थशनिं च विना सर्वे ग्रहाः शुभा इत्यवगम्यते मुनिभिस्तु केंद्रे पापा निषिद्धा इत्युक्तम् नारदः स्फूर्जिते केंद्रगे भौमे वि
ध्याचार्यविनाशनं अत्र स्वगृहोच्चाद्यवस्थिताः पापाः केंद्रस्थाः शुभफलदातारः अन्यथा नेति विरुद्धार्थवचनयोर्विषयविवेकः ५१ अथान्यदाह शु रम॰
क्रे ति शुक्रे जीवे चंद्रे त्रिप्वेकस्यैकस्य संयुते व्रती निर्गुणः स्यात् भौमसंयुते क्रूरचेष्टः क्रूरो हिंसनशीलः चेष्टा यस्य तादृशः स्यात् [illegible] ५९

ज्ञो निर्दयो वास्यात् तथा तस्मिन्नेव जीवे शुक्रे चंद्रे वा पश्येकं सद्भिर्युते पटुः सर्वविद्यानिपुणः स्यात् ५१ अथान्यत्प्रमाणिकयाह विधौ सितांशगेति चंद्रे
शुक्रांशगे सुंक्रे त्रिकोणगे गुरौ तनौ लग्ने वसति व्रतीवटुः समस्तांश्चतुरो वेदानवैतीति समस्तवेदवित् एवं यमांशगे शनिनवांशसं स्थिते चंद्रे सति लग्ने गुरौ
वसति सिते त्रिकोणगे सति अपि निर्घृणः स्यात् महेश्वरः जीवे लग्नमधिष्ठिते भृगुसुते धर्मात्मजस्थे विधौ शुक्रांशे खिलवेदविद् विकृतस्वांशेकृतमौधव
इति नारदः लग्नं सर्वगुणोपेतं लभ्यते सैर्दिनेन सत् दोषास्तत्वं गुणाधिक्यं बहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टो हि कालोयः सोयमाहुर्नशक्यते दोषावेधान्
योमहादोष १३ सर्थः ५३ अथानध्यायानुज्जवनचपलार्यमाह शुक्रविशुक्के तिअनध्यायाः आषाढशुक्लदशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्लै
कादशी माघशुक्लद्वादशी एता अनध्यायाः भूतश्चतुर्दशी तदादित्रितयं चतुर्दशी पूर्णिमाप्रतिपदः कृष्णपक्षे आमावास्यातन्मध्ये अष्टमी चतयोः

निर्गुणः क्रूरचेष्टः स्यान्निर्घृणः सद्युते पटुः ५२ विधौ सितांशगे सिते त्रिकोणगे तनौ गुरौ समस्तवेदविद्द्वितीयमांशगेतिनि
र्घृणः ५३ शुक्रविशुक्लपौषतपस्यादिगश्विरुद्रार्कसंख्यसिततिथयः ॥ ७ समाहारः तथा संक्रमणं सूर्यस्य निस्यनं संक्रांतिदिनं

चकारान्मन्वाद्यास्तिथीर्युगादिसादिनोक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमी पौषशुक्लैकादशी च मन्वादि ज्येष्ठशुक्लद्वितीया माघशुक्लद्वादशी च सोपपदे यच
पि चैत्रशुक्लतृतीया मन्वादिः वैशाखशुक्लतृतीया युगादिस्तथापि ते उभे तृतीयेनानध्यायौ तथैव फाल्गुनकृष्णद्वितीया चतुर्मास्यद्वितीयापि नानध्यायः।
तासां प्राशस्त्याभिधानात् तथा च वसिष्ठः या चैत्रवैशाखसिता तृतीया माघस्य सप्तम्यथ फाल्गुनस्य कृष्णे द्वितीया पनये च शस्ताः प्रोक्ता भरद्वाजवसिष्ठ
मुख्यैरिति अन्यासां युगादिमन्वादीनां व्रतबंधे अप्रसंगादेव अग्रहणम् केचिदाचार्याः या चैत्रवैशाखेति वचनं लिखित्वापि स्वेच्छया नांगीकुर्वंति तत्र
पूर्व धर्मात्रिमेव प्रमाणन परस्मामद्वृत्यलम् तन्मते तृतीये अनध्यायेन ज्ञेयम् व्रतेष्विति परमावश्यकत्वद्योतनार्थम् गौतमः पक्षद्वये चतुर्दश्यामष्टमी
तिथ्ये तथा पक्षादावपि पक्षांते ब्रह्म नाधीयते नरैः फलं च अष्टमी हंत्युपाध्यायं शिष्यं हंति चतुर्दशी ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

अमावास्योभयंहंति विप्रंतिपस्राठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयास्रु मन्वादिषुयुगादिषु अष्टकास्रुचसंक्रांतौशयनेबोधनेहरेः अनध्यायंप्र कुर्वीततथासोपपदास्रुचेति चातुर्मास्यद्वितीयागर्गेणोक्ताः आषाढफाल्गुनोर्जेष्वथाद्वितीयाविधुसंक्षये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताःप्रवदंतिमहर्षयः। मन्वादयोयुगाद्यश्चपूर्वमुक्ताः सिताज्येष्ठेद्वितीयाचअश्विनेदशमीसिता चतुर्थीद्वादशीमाघेएताःसोपपदाःस्मृताः नैमित्तिकाअनध्यायास्तुस्मृत्यर्थसारे निर्घातभूकंपोल्कानिपतनादिसर्वाद्भुतेष्वाकालिकोनध्यायाः अग्न्युत्पातेवाऽकालवृष्टौवा आर्द्रादिज्येष्ठांतात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः सायंसंध्यागर्जनेउत्पातेनध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वंगर्जनेअर्धरात्रेवाआकालिकोनध्यायः प्रातःसंध्यागर्जनेत्वहोरात्रमितिकालमर्यादीकृत्येत्याकालं आकालेभवआकालिकः यस्मिन्कालेनिमित्तमुत्पन्नंतदारभ्यद्वितीयदिनेतत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्यां अनूराधर्क्षमारभ्यषोडशर्क्षेषुभास्करः यावच्चरतिचैतावद्कालमुनयोविदुरिति कालवृष्टौतु ताकालमकालेतुत्रिरात्रकम् अतिमात्रायवावृष्टिर्नाधीयीतदिनत्रयं आपस्तंबः

भूतादित्रितयाष्टमीसंक्रमणंचप्रतेषनध्यायः ५४ अर्कतर्कत्रितिथिषुप्रदोषःस्यात्तदग्रिमैः रात्र्यर्द्धसार्धप्रहरयाममध्येस्थितैःक्रमात्॥५५॥ ॥उल्कायामग्न्युत्पातेचसर्वासांविधानामालिकमिति मनुः चौरैरुपप्लुतग्रामेसंग्रामेचाग्निकारिते आकालिकमनध्यायंविद्यात्सर्वाद्भुतेषुचेति अद्भुतेषुरुधिरादिवृष्टिषु वसिष्ठः उपलरुधिरपांसुपातेत्र्यहमिति स्मृत्यंतरेविद्युद्गर्जितवृष्टीनांसंपाते यदाभवेत् कालवृष्टौतुताकालमकालेतुत्रिरात्रकमित्यादिकानैमित्तिकाअनध्यायापदामेखलाबंधात्प्रागुत्पन्नास्तदाव्रतबंधोनकार्यएव यदातु मेखलाबंधतदनंतरं ब्रह्मोदनपाकात्प्रागुत्पन्नास्तदाजातोपिनप्रवर्त्तते ५४ अथप्रदोषलक्षणमनुष्टुभाह अर्केति तदग्रिमैरर्कादितिथिषुप्रदोषः स्यात् यथा द्वादश्यामर्धरात्रात्प्राक् त्रयोदशीप्रवृत्तौप्रदोषःषष्ठ्यांसार्धप्रहरमध्येसप्तमीप्रवृत्तिस्तदाप्रदोषःतथातृतीयायांप्रहरमध्येचतुर्थीप्रवेशप्रदोषः अत्रद्वितीयप्रहरस्यचरमघटिकाचतुर्थप्रहरस्याद्यघटिकेत्येवंघटिकाद्वयमितःकालःस्थूलेनप्रदोषशब्देनवाच्यः तेनसमाप्यवाचित्वामावादर्धेनपुस्तक

६०

अथव्रतबंधानंतरं सायंकाले वह्न्युचां ब्रह्मोदनाख्यः संस्कारोभिहितस्तत्रार्यया विशेषमाह प्राकूब्रह्मोदनमिति स्पष्टार्थं उक्तंच नृसिंहप्रसादे ब्रह्मोदनविधेः पूर्वं प्रदो
षो गर्जितो भवेत् तदा विघ्नकरं ज्ञेयं बटोरध्ययनस्य तत् तस्य शांतिप्रकारं तु वक्ष्ये शास्त्रानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वं तु हवनं कारयेद्बुधः प्रधानं पायसं साज्यं द्रव्यं
शांतियज्ञो भवेत्ते सूक्तं बृहस्पतिर्विद्वान् पठेद्द्वियासमृद्धये गायत्रीं युंजतमंत्रः प्रयश्चि तं तु सर्पिषा धेनुं सवत्सकां दद्यादाचार्याय पयस्विनी शिलांहोमविधेः प।
श्चात् स्थापयेत्तत्र संसदि ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात् ततो ब्रह्मोदनं चरेदिति ५६ अथवेदविशेषेण नक्षत्राणि वसंततिलकयाह वेदेति मृगाश्लेषार्द्राहस्तचित्रास्वाती
मूलपूर्वात्रयेषु ऋग्वेदाध्यायिनाम् रेवतीहस्तानुराधामृगपुष्यरोहिण्युत्तरात्रयेषु यजुर्वेदाध्यायीनाम् अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तोत्तरात्रयार्द्राश्रव।
णेषु सामवेदाध्यायिनां मृगरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठापुनर्वसुषु अथर्ववेदाध्यायिनाम् पूर्वश्लोकानुवृत्तं तत्सदपराम्बष्ठमुपनयनसंतश्रु

॥प्राकूब्रह्मोदनपाकाद्व्रतबंधानंतरं यदि चेत् उत्पातानध्ययनोत्सतावपि शांतिपूर्वकं तत्स्यात् ५६ वेदक्रमाच्छ्रु शिशिवाहिक
रत्रिमूलपूर्वासुपौष्णकरमैत्रमृगादितीज्येध्रौवेषु वाश्विवसुपुष्यकरोत्तरेशकर्णेमृगांत्यलघुमैत्रधनादितौ सत् ५७ नांदी
श्राद्धोत्तरं मातुः पुष्पे लग्नांतरेनहि॥ ५७भमित्यर्थः उक्तंच मूलेहस्तत्रयेसार्पशैवेपूर्वात्रयेतथा ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यं मेखलाबंधनं बुधैः।
पुष्ये पुनर्वसौ पौष्णे हस्ते मैत्रे शशांकभे ध्रौवेषु च प्रशस्तं स्याद्यजुषां मौंजिबंधनं पुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णोत्तरात्रयं प्रशस्तं मेखलाबंधे बह्वृनां सा।
मगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तौ रेवत्यादितिवासवं अथर्वपाठिनां शस्तो भगणोयं व्रतार्पणे ५७ अथान्यं विशेषमनुष्टुभाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धे कृते श्राद्ध
तत्क्षणानंतरं यदि संस्कारमातुः पुष्पे रजोदर्शने जाते तु सति लग्नांतरे च न सति तदावश्यकर्तव्यत्वे धर्मशास्त्रोक्तां शांतिं विधाय चौलं यज्ञोपवीतं विवाहश्च
कार्यः अन्यथा समीचीनलग्नांतरसत्वे सति चौलादिनसत् दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चौले च व्रतबन्धे च विवाहे यज्ञकर्मणि पत्नी रजस्वला यस्य प्रा
यस्तस्य न शोभनम् स्मृत्यंतरे प्रायमभ्युदयश्राद्धपुनःसंस्कारकर्मणि॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

पत्नीरजस्वलाजातानुकुर्यात्तत्पितातदेति तस्मिंतेतिनांदीश्राद्धंकर्तुमुपलक्षणं अतोज्येष्ठभ्रात्रादिनाकरिष्यमाणनांदीश्राद्धात्स्वाकृतस्तीरज
स्वलाचेत्तदानांदीश्राद्धनिषेधान्मंगलंनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायांतुसन्निहितलग्नांतरासंभवेशांतिंकृत्वातदानींमिवतन्मंगलंकार्यम्
आरब्धत्वान्नस्मरत्युक्तदोषःअपशकुनंनिरासार्थंशांतिःकार्या उक्तंचवधूवरान्यतरस्यजननीचेद्रजस्वलासंपूर्णेतुबलेप्राप्तेकुर्यात्तत्पाणिपीडनमिति व
लेग्रहक्लेच वाक्यसारे अलाभेसत्मुहूर्त्तस्यरजोदोषेत्वुपस्थिते श्रियंसंपूज्यविधिवत्ततोमंगलमाचरेत् हैमींमाषमितांपद्मांश्रीसूक्तविधिनार्चयेत्।
घृतंचपायसंहुत्वाभिषिच्यहितमाचरेत् यदातुकृतेमंगलेमंडपोद्वासनात्प्राक्मातरिरजस्वलायांशांत्यादिकंकार्यमेव मंगलस्यासमाप्तत्वात् यदातु।
ज्येष्ठभ्रात्रादिनाकृत्वान्नांदीश्राद्धास्यतस्तत्सतीरजस्वलाचेत्तदानकोपिदोषःअन्योपिविशेषस्तत्रैव उपवासेनशुध्यतिनार्यःसद्योरजस्वलाः एकाकि

शांतंचौलंव्रतंपाणिग्रहःकार्योन्यथानसत् ५८ विचैत्रव्रतमासादौविभौमास्तेविभूमिजे क्षुरिकाबंधनंशस्तंनृपा।
णांप्राग्विवाहतः ५९ केशांतंषोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेशुभम् ॥

न्योविवाहादौदेशभंगेप्रवासयोरिति ५८ अथक्षुरिकाबन्धनमु
हूर्त्तमनुष्टुभाह विचैत्रेति चैत्रवर्जितेषूपनयनमासेषुमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेष्वित्यर्थः आदिशब्देनव्रतबन्धोक्ततिथिनक्षत्रजन्मलग्नादीना
ग्रहणंवाकीदृशे व्रतमासादौविभौमास्तेभौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेव सिद्धम् तथा विभूमिजेभौमवारसहितेसूर्यादिवारेनृपा
णांक्षत्रियाणांविवाहतःपूर्वंक्षुरिकायाआल्पशस्त्रविशेषस्यबन्धनंकर्त्तव्यमितिशेषः तच्छस्तंहितं विवाहात्प्रागित्युक्तेःअवधित्वनिश्चयात्समावर्त्तना
नंतरंकार्यम् अन्यथोपनयनानंतरंकार्यमित्येवब्रूयात् ५९ अथकेशांतसमावर्त्तनमुहूर्त्तमनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेमुहूर्त्ते।
गोदानापरपर्यायंकेशांतसंज्ञकंशुभंस्यात् गावःकेशादीयंतेखण्ड्यन्तेयस्मिंस्तद्गोदानम् गोदानंषोडशेवर्षेइत्येत ब्राह्मणविषयम् क्षत्रियवैश्योर्द्वा।
विंशेचतुर्विंशेचविरोधात् तथामनुः केशांतंषोडशेवर्षेब्राह्मणस्यविधीयते राजन्यबंधोर्द्वाविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति॥ ६० ॥

आश्वलायनः प्रथमं स्यान्महानाम्नी द्वितीयं च महाव्रतं तृतीयं स्यादुपनिषद्गोदानाख्यं ततः परं अत्र जाताधिकाराद्गोदानं जन्माद्यब्देतु षोडशे इति वृत्तिकारवचनात् त्रयोदशे महानाम्न्यादि भवंति त्रयोदशे महानाम्नी चतुर्दशे महाव्रतं पंचदशे उपनिषद्व्रतं षोडशे गोदानमिति एवं सत्ति पूर्वि शोर पिउक्तगोदानकालात् प्राक् वर्षचतुष्टयक्रमेण महानाम्न्यादि भवंति व्रतोक्ते तिथिहि निश्चयेन यज्ञोपवीतोक्त दिवसे आदि शब्देन वारनक्षत्रतिथिल ग्नांशकेषु समावर्त्तनकर्मेष्यते अत्र कश्यपेन चैत्रो वर्जितः चैत्रमासविवर्जितेषु माघादिषु च पंचसु एतच्च गोदानानंतरं विवाहात्साक्कार्यम् कु र्यात्समावर्त्तनंकर्म पश्चाद्गोदानतः पाणिनिपीडनात्प्रागिति वसिष्ठोक्तः क्वचिद्द्वितीयवर्षे तन्निषेध उक्तः वधूप्रवेशव्रतमोक्षणं च पुंसा पुनर्दारपरिग्रहे ह नाब्दे द्वितीये विदधीत धीमान् वदंति गर्गात्रिवसिष्ठमुख्या इति तन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्य परिकरोऽलंकारः उत्तार्गोयवादरूपः शेषं स्पष्टम् ६० ॥ ॥इ

व्रतोक्तदिवसादौ हि समावर्त्तनमिष्यते ६० इति मुहूर्त्तचिंतामणौ संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥

भार्या त्रिवर्गकरणं शुभशीलयुक्ता शीलं शुभं भवति लग्नवशेन तस्याः ॥ ॥ छ ॥ १ ॥

तिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥ अथ विवाहप्रक रणं व्याख्यायते ॥ तत्रानाश्रमी न तिष्ठेतेत्यादिवचनात् समावर्त्तनानंतरं सर्वाश्रमाणामुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रम एव मुख्यः स चेत्सुशीलस्त्र्याधी नः शीलं च लग्नाधीनमित्यतो लग्नशुद्धिकथनं वसंततिलकयाप्रतिजानीते भार्येति शुभं भर्त्रादिष्वनुकूलं शीलं स्वभावो यस्याः सा त्रिवर्गस्य ध र्मार्थकामरूपस्य करणमतिशयेन साधनं तस्याः सुलग्नवशेन शीलं शुभं भवति यतः सुतशीलधर्माः तन्निघ्नता विवाहाधीनता अधीनो नि घ्न आपत्त इत्यमरोक्तेः उपगताः प्राप्ताः अतो हीति निश्चयेन विवाहसमयः परिचिंत्यते विचार्यत इति ननु जन्मकालीनग्रहजनितशुभाशुभं दुर तिक्रममिति विवाहलग्नानर्थक्यमिति चेन्न ज्योतिषस्य तावद्दिनशुभसमयादिस्थविधिजन्यापूर्वजनितशुभफलेन जन्मांतरीयदुरदृष्टध्वंसो भवती

शुभक्षणक्रियारंभजनिता पूर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानां ज्योतिस्तत्र प्रयोजनमिति सर्वत्र ज्ञेयम् १ अथ प्रश्नलग्नाद्विवाहयोगद्वयं स्रग्धरयाह अथशब्दो मंगलार्थः आदौ संपूज्येति आदौ गणकं ज्योतिर्विदं रत्नादिभिः मणिवस्त्रफलादिभिः संपूज्य ततः श्रद्धा कन्यायाः उद्वाहं गणकं वेदयेत् गतिबुद्ध्यादिना ज्ञापयेत् कर्तुः कर्मत्वं कीदृशं गणकं स्वस्थचित्तं अव्याकुलांतःकरणं स्वस्थे चित्ते तु हृद्यः संभवतीत्युक्तः उत्सलः श्रेष्ठा मणिकनकयुतैः फलकुसुमैः राशिचक्रमभ्यर्च्य एच्छेद्यथाभिलषितं भक्त्या विनयान्वितः प्रश्नं दिगिति यदि प्रश्नलग्नादृशमैकादशतृतीयसप्तमपंचमानामन्यतमेस्थाने स्थितश्चंद्रो जीवेन गुरुणा दृष्टः सद्यः शीघ्रं परिणयनकरः स्यात् वा अथवा गोतुलेति वृषतुलाकर्कीणामन्यतमं प्रश्नलग्नं स्यात्त

तस्माद्विवाहसमयः परिचिंत्यते हि तन्निघ्नतामुपगताः सुतशीलधर्माः १ आदौ संपूज्य रत्नादिभिरथ गणकं वेदयेत्स्व ।
स्थचित्तं कन्योद्वाहो दिगीशानलहयविशिखे प्रश्नलग्नाच्चंद्रः दृष्टो जीवेन सद्यः परिणयनकरो गोतुलाकर्कटाख्यं वा ।
स्यात्प्रश्नस्य लग्नं शुभखचरयुतालोकितं तद्विद्ध्यात् २ विषमभांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यतः रव
यतो वरलाभमिमौ यदा युगलभांशगतौ युवतिप्रदौ ३ षष्ठाष्टस्थः प्रश्नलग्नाद्यदींदुर्लग्ने क्रूरः सप्तमे वा कुजः स्यात् मू
र्तौ विंदुः सप्तमे तस्य भौमो रंडा सा स्यादष्टसंवत्सरेण ४ ॥ ५ शुभग्रहैर्युतमवलोकितं वा भवेत्तत्परिणयनं विदध्यात् २ अथान्ययो

गद्वयं द्रुतविलंबितेनाह विषमभांशगता विति स्पष्टार्थं ३ अथ प्रश्नलग्नाद्वैधव्ययोगत्रयं शालिन्याह षष्ठाष्टस्थ इति चंद्रः प्रश्नलग्नात्षष्ठाष्टमस्थ स्तदा कन्याष्टसंवत्सरेण विवाहवर्षाद्रंडा भर्तृनाशिका स्यात् अथवा लग्ने यः कश्चित्क्रूरग्रहः स्यात्ततः सप्तमे कुजो भवेत्तदाष्टवर्षमध्ये रंडा स्यात् के चित्सप्तमे पि पापाय एवं प्रश्नं निषेधंति कश्यपः एकोलग्नगतः पापो अन्यः सप्तमराशिगः आसप्तमाब्दान्मरणं पुरुषस्य न संशय इति तेषां मते सप्तमे वा खलः स्यादिति पाठः अथवा मूर्तौ लग्ने चंद्रः तस्य सप्तमे भौमो भवेत् तदाष्टवर्षेण रंडा स्यात् ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ६ ॥

अथप्रश्नलग्नात्कुलटामृतवत्सायोगंदोधकवृत्तेनाह प्रश्नतनोरिति स्पष्टार्थः कश्यपः स्वनीचगःशत्रुदृष्टः पापःपंचमगोयदा मृतपुत्रांकरोत्येव
कुलटांवानसंशयइति ५ अथविवाहभंगयोगंपुष्पिताग्रयाह यदीति सितातिरिक्तपक्षेकृष्णपक्षेयदिचन्द्रः समराशिवृषकर्कादिगुःअतःसन्
तनुगृहतःप्रश्नलग्नाद्रिरंध्रेषष्ठेष्टमेवास्थानेस्थितः पापग्रहावलोकितोभवतितदायंयोगोविवाहस्यविनाशकारकोभवति ६ एवंप्रश्नलग्ना
द्वैधव्यादियोगमभिधायेदानीजन्मलग्नादावपिबालवैधव्ययोगविचारमतिदिशन्तत्परिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मोत्थमिति प्रश्नल
ग्नाद्यथाविधवायोगोविचारितस्तथाजन्मोत्थंजन्मलग्नोद्भवंचबालविधवायोगंजातकशास्त्रादौबाल्येविधवाभौमेपतिसंत्यक्तादिवाकरेत

प्रश्नतनोर्यदिपापनृभोगःपंचमगोरिपुदृष्टशरीरः नीचगतश्चतदाखलुकन्यासाकुलटात्वथवामृतवत्सा ५ यदिभव
तिसितातिरिक्तपक्षेतनुगृहतःसमराशिगःशशांकः अशुभखचरवीक्षितोरिरंध्रेभवतिविवाहविनाशकारकोयं
६ जन्मोत्थंचविलोक्यबालविधवायोगंविधायव्रतंसावित्र्याउतपैप्पलंहिसुतयावरयादिमांवारहः सल्लग्नेऽच्युतमूर्त्ति
पिप्पलघटैःकृत्वाविवाहंस्फुटंदद्यात्तांचिरजीविनेत्रनभवेद्दोषःपुनर्भूभवः ७ ॥ स्थेसौरेपापैर्दृष्टेकन्यैवजरांसमुपयातितं

त्या लग्नेव्ययेचपातालेजामित्रेचाष्टमेकुजेकन्याभर्तुविनाशायभर्त्ताकन्याविनाशदइत्याद्युक्तैर्बालवैधव्ययोगैर्बालविधवायोगंविचार्य
वक्ष्यमाणव्रतंवैधव्ययोगपरिहारंकारयेदित्यन्वयः तत्रवैधव्ययोगपरिहाराभावःयोयोभावःस्वामिदृष्टोयुतोवासौम्यैर्वास्यात्तस्यतस्यास्तिवृद्धिरि
तिसप्तमस्थानेस्वस्वामिसौम्यैक्षितेचेद्भवतितदाभर्तृसुखंभवतीति अन्येस्त्रीणामहत्परिष्टयोगोभर्तृश्चस्वल्पेऽरिष्टयोगेतत्परिहारमाहुः अथवा
परिहार्येवैधव्ययोगेप्रतिकारमाह विधायेतिरहइतिवक्ष्यमाणमिहापियोज्यंपित्रादिःसुतयाकन्ययावरयारहएकांतेहिनिश्चयेनसावित्र्याव्रतं
निधायपश्चादिमांकन्यांचिरजीविनेवरायदद्यात्तदुक्तंव्रतखंडेसावित्र्यादिव्रतंनारीनिभक्त्याकुर्वन्तियाःस्त्रियःसौभाग्यंचसुखंतासांचभवेत्तासांचसंतति

मु॰टी॰
विष्ण॰
६३

बलवद्दिष्यवायोगेवाल्येसतिमृगीदृशां पितारहसिकुर्वन्तितद्गंगशास्त्रसंमतं स्वदिनेशभनक्षत्रचंद्रताराबलान्विते अवैधव्यकरैर्योगैर्लग्नेग्रहबला
लान्विते व्रतारंभंप्रकुर्वीतबालवैधव्यनाशकं स्नात्वातांचित्रवस्त्राढ्यांकन्यांपितृगृहाद्बहिः नीत्वाश्वत्थंशमीस्थंवायदृष्टाबदरिकाश्रमे आलवालंप्र
कुर्वीतविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टकृतसंकल्पमादरात् करकांबुप्रपूर्णेन सिंचनंप्रतिवासरं वैशेवाप्यथवामार्गेवर्त्तती याः सितपक्षतः पाकृकृ
ष्णतृतीयान्यामासमेकंयथाविधि ब्राह्मणानांतथास्त्रीणांपूजनंच समारभेत् तदाशिवाप्रयाकन्यासौभाग्यचस्करवान्वितं प्रतिमापार्वतीनाम्नीवेण
वेभाजनेर्चयेत् चंदनाक्षतदूर्वाद्यैर्विल्वपत्रैर्यथाविधि उपचारैर्यथाभक्त्यानैवेद्यैःप्रतिवासरं एवंव्रतप्रभावेनबालवैधव्यनिष्कृतिः जायतेक
न्यकानांचततःपाणिग्रहक्रिया इत्यश्वत्थव्रतं अन्यमपिवैधव्ययोगपरिहारमाह वारहइत्यादि अथवारहएककाले अच्युतमूर्त्तिर्विष्णुप्रतिमा
पिप्पलःघटोवप्रसिद्धो एषांमध्येऽन्यतरेणसहसल्लग्नेवक्ष्यमाणदोषरहिते सौभाग्यगुणान्वितेच विवाहलग्नेविवाहकारयित्वापश्चात्तांकन्यांस्फुटंलोक
प्रसिद्धंयथाभवतितथा चिरजीविनेवरायदद्यात् दद्यात्पित्रादिकः तदुक्तंमार्कण्डेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुंभद्रुप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नंरहःपश्चा
त्कन्योद्वाह्येतिचापरे इति कुंभइतिमंथन्याअपिउपलक्षणं द्रुवृक्षोश्वत्थएव प्रतिमाविष्णोःसौवर्णीकरशिरोवयवादिसहिता नशालिग्रामादिरूपातः
त्रकुंभविवाहःसूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रताराबलेशुभे विवाहोकुंचमंथन्याकुंभेनसहचोद्वहेत् पितासंकल्पवाद्यंच विवाहविधि
पूर्वकं सूत्रेणावेष्टयेत्सम्यग्दशतंतुविधानतः कुंभमालंकृतंदेहतयोरेकांतमंदिरे ततःकुंभविनिःसार्यतन्मध्यसलिलाशये ततोभिषिंचनंकुर्यात्स
चपल्लववारिभिः ततश्चैववस्त्रपूजाद्यंब्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना वरुणांगस्वरूपत्वंजीवनानांसमाश्रय
पतिंजीवयकन्यायाः चिरंपुत्रान्सुखंकुरु देहिविष्णुवरान् देहि कन्यांपालयदुःखतः इति इतिकुंभविवाहः अश्वत्थविवाहेपितत्रैव द्विजान्गुरून्सुतत्रा
रोमंगलोच्चारणैःसमं आहूयोद्वाहकालेचरम्यभूमौचमंडपे गत्वाप्रणम्यगौरींचगणनाथंचभूरुहं भवानींचैवमंथानींपितामंत्रमुदीरयेत् उद्वा
हयिष्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरा कन्यासौभाग्यसंस्थार्थंहितवेहंद्विजोत्तमाः नमस्तेविष्णुरूपायजगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामाश्रयायनमोनमः

राम॰
६३

कन्यानांपतयेतुभ्यंविष्णुरूपायभूरुह नमोनिखिलपापोघनाशनायनमोनमः पूर्वजन्मकृतंपापंबालवैधव्यकारकं नाशयाशुकुरुष्वंहे हिकन्यायामम
भूरुह इत्यश्वत्थविवाहे संकल्पप्रार्थनेविवाहस्तुकुंभविवाहवद्विधेयः एवमेवसौवर्ण्याविष्णुप्रतिमयासहविवाहंविधायप्रतिमांब्राह्मणायदद्यात
दानप्रकारस्तत्रैवशुभेमासेसितेपक्षेसानुकूलग्रहेदिनेब्राह्मणंसाधुमामंत्र्यसंपूज्यविविधार्हणैः तस्मैदद्याद्विधानेनविष्णोर्मूर्तिंचतुर्भुजां शुद्धवर्णस्
वर्णेनवित्तशक्त्याथवापुनः निर्मितांरुचिरांशंखगदाचक्राब्जसंयुतां दधानांवासमीपीतेकुंभुरोत्सलमालिनांमुद्दक्षिणांचकन्यांदद्यान्मंत्रमेत
मुदीरयेत् यन्मयापूर्वजन्मनुषिमंत्यापतिसमागतम् विषोपविषशस्त्राद्यैर्हतोवातिविरक्तया प्राप्यमाणेमहाघोरंयशःसौख्यधनापहं वैधव्याद्यतिदुः
खौघनाशायसुखलब्धये बहुसौभाग्यलब्ध्येचमहाविष्णोरिमांतनुम् सौवर्णीनिर्मितांशक्त्यातुभ्यंसंप्रददेद्विज अनघात्वंहमस्त्रीतिविवाकृच्छेददि
ति एवमस्त्वितिविप्राशीगृहीत्वास्वगृहंविशेत् ततोविवाहिंकतातोविधिंकुर्यान्मृगीदृशां इतिप्रतिमादानविधिः एवंघटादिभिःसहविवाहंकृत्वा
तेविधायपश्चाद्दारिद्र्यत्रयपोषपुरः सरंपित्रादिकन्यामाप्युष्मतेवरायदद्यात् अत्रपुनर्विवाहात्पुनर्भूत्वादोषेनभवति यतोविधानखंडे स्वर्णांबुपिप्प
लानांचप्रतिमाविष्णुरूपिणी तयासहविवाहेचपुनर्भूत्वंनजायतइत्युक्तत्वात् चकारात्घटस्यापि लक्ष्मीरूपासदाकन्याहरिरूपंसदाजलम् हरे
र्दत्तंचपद्दानंदातुःपापहरंसदा लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैयादत्ताकन्यकाबुधैः तारयेत्सकलंदातुःकुलंपूर्वापरंसदा चंद्रदेवांबुमध्येवैशिवसोमस्यराड्मे
पतयः कन्यकानांचबाल्यात्संतिसदैवते तदुद्वाहविधिर्यत्नात्कृतोनोजनयेदयम् यथातिभुक्तकमलंदेवानांपूजनायवे अर्हंभवतिसर्वत्रतथाक
न्यान्नृणांभवेत् श्रुतावपिसोमादिभिःसहविवाहोविहितः सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाइति अतो
दैवतभोग्यानांकन्यानांपुरुषविवाहेनदोषः पुनर्भुवः तथात्रापि अतएवमंथन्याभास्करोयत्नात्कृतवान्दुहितुर्विधिः रेणुकेति कन्यायास्वरूद्वाहंचकारस
इतिविधानखंडेभिधानात् अतएव पितामात्रातथाभ्रात्राचायात्तोयधारया विप्राग्निसहृदांसाक्ष्यंकृत्वासोद्वाहिताभवेदितिकात्यायनादिपरिभाषितत्वाद्
कदाकन्यापुरुषविवाहंनिर्वर्त्यपुनर्द्वितीयपुरुषविवाहजातेसापुनर्भूरेवेत्यलम् ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ छ ॥

अथान्यत्सन्विण्याह प्रश्नलग्नक्षणेति तत्रज्योतिर्वित्समीपे यादृशापत्ययुक्यादृशापत्यमेव विवृणोऽतेकन्यके कृतादिशेषं स्पष्टम् ८ अथस
मान्यतोनिमित्तवशेनशुभाशुभप्रश्नं सन्विण्याह शंखभेरीति विपंची वीणाच एतेषां रवैः प्रश्नलग्ने श्रुतैर्मंगलंजायते उपलक्षणत्वान्मनोह्लादितु रं
गजच्छत्रादिसान्निध्येपिशुभं अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमिति वायसःकाकःखरोगर्दभः श्वाकुक्कुरः सृगालःप्रसिद्धः एतैर्प्रश्नलग्नक्षणेव्यपदिवायसा
दिर्नादंशब्दंकरोतितदावैपरीत्यमशुभंलक्षयेत् उपलक्षणादुलूकोष्ट्रमहिषमार्जारयशुभः अन्यशुभयोगाः शौनकादिभ्योज्ञेयाः विवाहवृंदावनेउपश्रु
तिरप्युक्ता आरोप्यास्तपूरितेगणपतिंप्रस्थादिपात्रेशनैः संमार्जन्यधिवेष्टितेयुवतयस्तिस्रःसकन्यानिशिनिर्यातारजकादिवेश्मसुककरेकृत्वाशुभ

प्रश्नलग्नक्षणेयादृशापत्ययुक्स्वेच्छयाकामिनी तत्रवेदाग्रजेत् कन्यकायासुतोवात्तदापंडितैस्तादृशोऽस्यमस्योविधि
दिश्यते ८ शंखभेरीविपंचीरवैर्मंगलंजायतेवैपरीत्यंतदालक्षयेत् वायसोवाखरःश्वासृगालोपिवाप्रश्नलग्नेक्षणेरौतिन
दंयदि ९ विश्वस्वातीवैष्णवपूर्वात्रयमैत्रैर्वस्वाग्नेयैर्वाकरपीडोचितऋक्षैः वस्त्रालंकारादिसमेतैःफलपुष्पैःसंतोष्यादौ
स्यात्सुकन्यावरणंहि १० धरणिदेवोऽथवाकन्यकासोदरःशुभदिनेगीतवाद्यादिभिःसंयुतः वरवृत्तिवस्त्रयज्ञोपवीतानिदत्वा
ध्रुवयुतैर्वह्निपूर्वात्रयैराचरेत् ११ ॥ अभ्यर्चितंयावकमश्नुयुत्तरथैसहश्रीलोके किलोपश्रुतिः तन्मंत्रश्चउपश्रुतिमहादेवि दीर्घाडालपृहवा।
सिनियपार्थहिदेवित्वंशक्रराज्यप्रवर्द्धिनीति ९ अथकन्यावरणंमुहूर्त्तमत्तमयूरवृत्तेनाह विश्वस्वातीति उत्तराषाढाद्विनक्षत्रैरथकार्यविवाहनक्षत्रैरुप
लक्षितेकालेवस्त्रालंकारादिशोभनवाद्यादिमधुरवस्तुभिःसहितैःफलपुष्पैःआदौकन्यातोष्यतोषयित्वातुपश्चात्कन्यावरणंहिनिश्चयेनस्यात् कन्यावर
णोर्लक्षणानिसामुद्रिकाध्यायाद्दवगंतव्यानि १० अथवरवरणमुहूर्त्तमाह धरणिदेवइति धरणिदेवोब्राह्मणःपुरोहितादिः चंडेश्वरःपूर्वात्रितयमाग्नेयं
मुत्तरात्रितयंतथारोहिणीतत्रवरणेभगणाःशस्यतेसदा उपवीतंफलंपुष्पंवासांसिविविधानिच देयंवरायवरणेकन्याभ्रात्राद्विजेनवेति ११ ११ ॥

अथकन्याविवाहकालंग्रहशुद्धिंचवसंतमालिकाछंदसाह गुरुशुद्धिवशेनेति कन्यकानांविवाहः षडब्दकोपरिष्टात् षड्वर्षातिक्रमानंतरंसमेवर्षे
युग्मवर्षेषुसप्तसंवत्सरवड्कन्याजन्मराशेरित्याद्युक्तगुरुशुद्धोसत्यांविवाहःशुभः अर्थात्सुरूपाणांविषमंविषमेषुगोचरप्रकरणोक्तरविशुद्धौसत्यांवि
वाहःशुभः राजमार्त्तण्डः तृतीयःषष्ठगश्चैवदशमेकादशस्थितः रविशुद्धोनिगदितोवरस्यैवकरग्रहेजन्मस्थेचद्वितीयस्थेपंचमेसप्तमेपिवानवमेभा
स्करेपूजांकुर्यात्पाणिग्रहोत्सवेचतुर्थेवाष्टमेचैवद्वादशेभास्करेस्थितेवरःपंचत्वमाप्नोतिकृतेपाणिग्रहोत्सवेइतियत्तेउक्तंम षडब्दम[illegible]कन्या
वर्षाद्वयंपतःसोमोभुक्त्वाथगंधर्वस्ततःपश्चाद्धुताशनइतिव्यासःअष्टवर्षाभवेद्गौरीनववर्षाचरोहिणीदशवर्षाभवेत्कन्याअतऊर्ध्वंरजस्वलावात्स्यः
द्वादशेवृषलीस्मृतेतिगौरींददब्रह्मलोकंसावित्रंरोहिणींददत्कन्यांददत्स्वर्गलोकमतःपरमसदितिप्राप्नोतीतिशेषःअत्रयुग्मेषुजन्म[illegible]स्त्रीणांशुभ।

गुरुशुद्धिवशेनकन्यकानांसमवर्षेषुषडब्दगोपरिष्टात् रविशुद्धिवशात्शुभोनराणामुभयोश्चंद्रविशुद्धितोविवाहः १२॥
मिथुनकुंभमृगालिवृषाजगेमिथुनगेपिरवौत्रिलवेशुचेः॥ ५७ भरंपाणिपीडनमित्युक्तत्वात् पुनर्नववर्षायाश्चेद्दि[illegible]अयुग्मवर्षे

त्वाद्विवाहनिषेधःप्राप्नोतीत्यत्रव्यवस्थामाह श्रीपतिःमासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षेयुग्मेतुमासत्रयमेवयावत् विवाहकार्येप्रवदंति[illegible]वात्स्यादयोवर्
वरहसुख्याःइत्यतोनवमवर्षस्यायुग्मत्वनिषेधोऽष्टवर्षानंतरंमासत्रयपर्यंतमेव तदनंतरंतुशुभत्वेनविवाहइत्यविरोधःएवंचषष्ठवर्षानंतरंजन्म
वर्ष तोविषमवर्षायामासत्रयानंतरंनवमासाःशुभाःसमवर्षेआद्यमासत्रयंत्रयंचेतिगर्भवायुग्मइतिनिष्कर्षोऽर्थःउभयोरितिस्त्रीपुंसयोश्चंद्रविशुद्धि
तोविवाहःशुभःउभयोश्चंद्रबलमावश्यकमित्यर्थःशुद्धिर्गोचरेणाभिहितागोचरबलाभावेअष्टकवर्गादिफलंप्राह्यमित्याहनारदःगोचरंवेधजं
चाष्टवर्गजंरूपजंबलम् यथोत्तरबलाधिक्यंस्थूलंगोचरमार्गजमितिव्यासःकन्यायाग्रहशुद्धिश्चदशवर्षाचपित्रोर्दशवर्षव्यतिक्रांताकन्या
शुद्धिविवर्जितातस्यास्तारेंदुलग्नानांशुद्धोपाणिग्रहोमतइति १२ अथविहितान्मासान्[illegible]मिथुनेति[illegible]एतद्राशिगतेरवौस

आषाढस्यत्रिलवेतृतीयांशे आषाढशुक्लद्वितीयामारभ्यदशमीपर्यन्तंकरपीडनंविवाहोभवतिअर्थादितरराशिगेसूर्ये आषाढशुक्लदशम्यनंतरं
मिथुनराशिगेर्केपिहरिशयनेचविवाहोनस्यात अलीतिएतद्राशिगेसूर्येकार्तिकपौषमधुष्वपिकरपीडनंस्यात द्वश्चिकेसंप्राप्तेकेमकरेपौषेमेषेचैत्रे।
पीत्यर्थः इदंतुसौरमासग्रहणंमतं श्रीधरोपि पौषेपिकुर्यान्मकरस्थितेर्केचैत्रेभवेन्मेषगतेयदास्यात प्रशस्तमाषाढकृतेविवाहंवदंतिमृगोमिथुन
स्थितेऽर्केइतियेतुचांद्रमासानेवाहुर्नारदादयःमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासाःशुभप्रदाःमध्यमःकार्त्तिकेमार्गशीर्षेतेनिंदिताःपरेभूतितेषांमते।
फाल्गुनोविहितइतितत्रमीनसंक्रमणसद्भावेपिशुभःचैत्रोनिषिद्धइतिमेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभःतदुक्तंवृंदावनेपौषोनतिचौपदि[illegible]
दजस्तुवैशाखगतोननिंद्यःमध्वाश्रितौद्वावपिवर्जनीयाविति अजस्तुवैशाखगतोननिंद्यइतिनिर्मूलमेव वस्तुतस्तुवसिष्ठेनउभयमासविधानात्सौरचांद्रमासे
केउत्तमोविवाहःएकतरपक्षाश्रयेणमध्यमःदिनाधिपेमेषवृषालिकुंभनृयुग्मनक्रास्थघटर्क्षसंस्थेमाघद्वयेमाधवशुक्रयोश्चसुरज्यैष्ठयोःकार्त्तिकसौम्ययोः॥

॥अलिमृगाजगतेकरपीडनंभवतिकार्तिकपौषमधुष्वपि १३॥ याम्येति अथप्रसंगात्सौरचांद्रमासविधायक
वचनानितेषांव्यवस्थाचलिख्यते तत्रऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते गार्ग्योपि विवाहोत्सवयज्ञेषुसौरमानंप्रशस्यते वृद्धगर्गः विवाह
दौस्मृत ःसौरोयज्ञादौसावनःस्मृतः इत्येवमादीनिसौरमासविधायकवचनानि अथचांद्रमासविधायकानितथाचवसिष्ठः उद्वाहेयज्ञोपनयेप्रतिष्ठा।
तिथिव्रतसौरमहोत्सवाद्यपर्वक्रियावास्तुगृहप्रवेशाःसर्वंहिचांद्रेणविमृत्युतेतत नारदः यात्रोद्वाहव्रतक्षौरतिथिवर्षेशनिर्णय पर्ववास्तूपवासादिकृत्स्नंचांद्रे।
णगृह्यतेइत्यादीनितत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यस्यादित्यत्रसमाधीयतेयत्रसौरचांद्रमासाभ्यांमासशुद्धिरुपलभ्यतेसउत्तमोविवाहःएकतरपक्षाव
लंबनेमध्यमइत्युक्तंप्राक् मध्यमपक्षावलंबनंच अवश्यंपद्धाकन्याविषयेवेदितव्यम् अपरेपुनर्देशविवाहयोःतथातपनी कृष्णयोमध्येचांद्रोमासःप्र
शस्यतेअन्येषुसर्वदेशेषुसौरोव्रतविवाहयोःतथा विंध्याद्रेर्दक्षिणेभागेचांद्रोमासःप्रशस्यतेउत्तरभागेतुविंध्यस्यसौरमानंविधीयतेअन्येषुसर्वदेशेषुमिश्रंमा

अथमासत्रसंगाज्जन्ममासादिषुयुक्तनिषेधविधीन्… आद्येति यस्मिन्चांद्रेमासेजन्मसजन्ममासः जन्मतिथिमारभ्यत्रिंशत्तिथ्यात्मको
मासोजन्ममासः यत्रमासेजन्मभं जन्ममासादिरुच्यते पक्षद्वयमध्येप्रथमप्रकारेणप्रतिपादितं जन्मनक्षत्रंजन्मतिथिः समाहारद्वंद्वः जन्ममुहू
र्तोपि तत्राद्यगर्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहोविवाहोनोचितः निषिद्धः वसिष्ठः स्वजन्ममासर्क्षतिथिक्षणेषु वैनाशिकायुःक्षणेषु वैवं नोद्वाहं …आत्माभ्युदया
भिकांक्षीनैवाद्यगर्भद्वितयंकदाचित् एतस्यवादोपि जातंद्विद्विषयतेवसिष्ठवत्सादिभिरुक्तः अथेति द्वितीयजनुषोरनाद्यगर्भयोः द्विवाह …
सुतप्रदोविबुधैःपंडितैःप्रशस्यते अत्राद्यगर्भेरादित्यसर्वेषांविवक्षितम् अथवाद्वितीयजनुषोरितिपठितव्यं तथाचव्यवहारः जन्मर्क्षेजन्म…सिवातुरा
यामथजन्मनिजन्मलग्नेभवेद्वोढापुत्राढ्यापतिवल्लभेति एतच्चानाद्यगर्भविषयं आद्यगर्भेसाक्षान्निषेधात् १४ ज्येष्ठमासेविशेषमा…लिन्याह ज्येष्ठद्वं

आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासभतिथौकरग्रहः नोचितोथविबुधैःप्रशस्यतेचेद्द्वितीयजनुषोःसुतप्रदः १४ ज्ये
ष्ठद्वंद्वमध्यमसंप्रदिष्टंत्रिज्येष्ठंचेन्नैवयुक्तंकदापि॥ ज्येष्ठद्वंद्वमिति पुत्रोज्येष्ठः कन्याज्येष्ठा मासोपिज्येष्ठः इत्येवंत्रिज्येष्ठं…कदापिनैवयुक्तं

नप्रशस्तं ज्येष्ठमासेज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहोनैवकार्यमित्यर्थः यदात्वेकतरज्येष्ठत्वेज्येष्ठमासोभवतितदामध्यमंसंप्रदिष्टं अगतिविषयंकमि
त्यर्थः एकंज्येष्ठमन्यद्द्वयमज्येष्ठंतदाशुभमेव वराहः द्वौज्येष्ठौमध्यमौप्रोक्तावेकज्येष्ठः शुभावहः ज्येष्ठत्रयंनकुर्वीत विवाहेसर्वसंमतं अस्या
पवादमाह केचिदिति सत्यावश्यकत्वेसूर्येवन्हिगेकृत्तिकास्थेसति कान्ज्येष्ठमासेपिज्येष्ठवरस्यकन्यकायाः विवाहः शुभदः त्रिके विद्वत्तु : एतच्चेष्ठापत्य
स्पनज्येष्ठेइतिसामान्यतामंगलकृत्यनिषेधेपिद्रष्टव्यम् भरद्वाजः ज्येष्ठेज्येष्ठस्यकुर्वीतभास्करेचानलस्थिते नोत्सवान्सीनिकार्याणिदिनानिदशपंचवै
दिति अत्रज्येष्ठपुत्रदुहित्रोर्ज्येष्ठमासवत्मार्गशीर्षेपिमंगलकृत्यनिषेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरंपरिणयंव्रतं आद्यगर्भदुहितुर्वास्तुयत्नेन

स्वयमपिज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेकैश्चिन्मार्गेपिनेष्यतइत्युक्तं प्राक् केचिद्ग्रहणं शिष्टाचाराभावादितिसूचयितुम् नैवान्योन्यमिति ज्येष्ठायाः कन्यायाः
ज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात् गर्गः ज्येष्ठायाः कन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्योयदिस्यान्निधनंतयोरिति १५ अथान्य
विशेषंहरिणीछंदसाह कृतपरिणयादिति निजकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेकस्यचित्पुत्रस्यपरिणयात्षण्मा
सांतः षण्मासमध्येकृताकरपीडनंकन्याविवाहोनस्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नचपुत्रोद्वाहान्मुंडनादपि मुंडनमिति
तद्वदिति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामुंडनाद्विवाहान्मुंडनंचौलोपनयनसमावर्तनादि विवाहांतंषण्मासमध्येनकार्यम् अत्रिः
कुलेऋतुत्रयादर्वाङ्मंडनानतुमुंडनं प्रवेशान्निर्गमेचैवनकुर्यान्मंडनत्रयमिति अत्रविशेषः शार्ङ्गीये व्रतंसमावर्तनकंसचौलंकेशांतमेतानि

केचित्सूर्येवन्हिगेप्रोह्यचाद्यंनैवान्योन्यंज्येष्ठयोःस्याद्विवाह १५ कृतपरिणयात्षण्मासांतःकृताकरपीडनंनचनिजकुलेतद्व-
द्वामंडनादपिमुंडनम् नचसहजयोर्देयेभ्रात्रोःसहोदरकन्यकेनसहजकृतोद्वाहोवर्षार्धकेशुभेनपितृक्रिया १६ ॥ १६ ॥

इतितद्यः सौरंपुरस्कृत्यभवंतियस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानि चूडासीमंतकेशांतविवाहोपनयास्तथा पुरुमंगलमित्याहुरपरेन्यत्तु मंगलं ज्येष्ठ
कृत्वातुषण्मासनकुर्याल्लघुमंगलम् कुर्वंतिमुनयःकेचिदन्यस्मिन्नपिवत्सरे लघुवामंगलंकार्यंकार्यंनैमित्तिकं द्विजः उद्वाहःप्रवेशाख्यः कर्योद्वाहस्तु
निर्गमः मुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलम् चौलंमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्गरणात्परम् मौंजीबंधनतःकार्यंयतोमौंजीनमुंडनम् अभिषेकोत्सरेपि
स्यात्तद्वत्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमण्डपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिबोद्धव्यं उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनो
द्वहेनेभवेन्नाशः नचांतरएवैकेदिनेप्याहुः संकटेचशुभेनप्रतिषिद्धलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहे भिन्नमंडपेकालेइति।
नचेति सहजयोःसोदरयोर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यकेनदेयेनोद्वाह्ये नारदः नचैकजन्मनोःपुंसोरेकजन्येतुकन्यके नूनंकदाचिदुद्वाह्ये नेकदामुंडन

इष्टमिति अत्र चकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनैकस्मैवराय सहोदरकन्याद्वयमपि न देयं न पुत्रीद्वयमेकस्मै प्रदद्यात्तु कदाचनेति वसिष्ठोक्तेः न सह
जस्कृतोद्वाहो व्द्यार्ध इति कृतश्च कृतौ कृता च कृते सरूपाणमेकशेष इत्येकशेषः कृता च कृतौ पुमान् स्त्रियेत्येकशेषः कृतौ च कृता च कृते च कृतो वेति
कृताः इति कृते एकशेषणाई है पुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सहजाश्च ते कृताश्च ते कृताश्चेति कर्मधारयः तेषां सोदरभ्रातृणां विवाहः अब्दार्धे षण्मासमध्ये न
कार्यः उद्वाह इत्युपलक्षणं ततश्चैकमातृजयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वा समानसंस्कारो न कार्य इत्यर्थः वृद्धमनुः एकमातृजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः न समा
ना क्रियां कुर्यान्मातृभेदे विधीयते समानक्रियासु उ नादिकाभिन्नमातृजयोः समानक्रियायां न दोषः नारदः समानापि क्रिया: कुर्यान्न तु ... च।
विवाहाद्दुहितुः कार्यो न विवाहश्चतुर्दिनमिति भिन्नमातृदुहितुर्विवाहः समानक्रियायां यद्दिनचतुष्टयमध्ये न कार्यमित्यर्थः वसिष्ठेन विशेष उक्तः
एकोदरप्रसूतानां नात्र कार्यत्रयं भवेत् भिन्नोदरप्रसूतानां नेति शातातपोऽब्रवीत् इति चौलोपनयनविवाहरूपं कार्यत्रयं आदौ चौलं ततो मौंजी विवा
हश्च शुभप्रदः मातृभेदे तु धैरुक्तो मातुरैक्ये न कर्हिचित् एवं सति भिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वे गृहभेदात् एकगृहे आचार्यभेदाद्वा कार्यं वसिष्ठः द्वि
शोभनं त्वेकगृहे न चेष्टशुभं तु पश्चान्नवभिर्दिनैस्तु आवश्यकं शोभनमुत्सवो वाहारेण वाचार्यविभेदतो वेति यमलजातयोस्त्वयमपि निषेधो नास्ति
एकस्मिन्वत्सरे चैव वासरे मंडपे तथा कर्तव्यं मंगलं स्वस्रोर्भ्रात्रोर्यमलजातयोः तत्रापि ज्येष्ठानुक्रमेण कार्यं ज्येष्ठानुक्रमस्तु गर्भोत्पत्तिक्रमेण
तथा च भागवते तृतीयस्कंदे हिरण्याक्षहिरण्यकशिपू तौ प्रजापतिर्नामतयोरकार्षीत् यः प्राक्स्वदेहाद्यमयोरजायत तं वै हिरण्यकशिपुं विदुः प्रयं ते तां
जा हिरण्याक्षमसूत साग्रत इति तथा वैद्यके आत्रेयसंहितायां यदा विशेद्द्विधाभूतं बीजं पुष्पं परिक्षरत् तदा भवेद्द्विधा गर्भः सूतिर्वेशविपर्ययात् तेन प्र
थमं जातः कनिष्ठः अनंतरं जातो ज्येष्ठः अत एव यमयोश्चैव गर्भे तु जन्मतो ज्येष्ठता मतेति मनुना गर्भे जन्मत इत्युक्तं जन्मज्येष्ठेन चाह्वानं सुब्रह्मण्या
स्वपि स्मृतमिति तु मनुवचनम् एककोशजातयमलविषयं तथा च देवलः यस्य जातस्य यमयोः पश्यंति प्रथमं मुखं संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्ये
ष्ठ्यं प्रतिष्ठितमिति संतानो वंशः यदा तु पुंसो बल्यात् निशयाद्रेतसो द्विधा पातः तदा कोशद्वये यमलोत्पत्तिः॥ छ ॥ छ ॥ ३ ॥

यदातुगर्भेवायुना एकस्मिन्नेवकोशेरेतसोद्वैधीभावस्तदाएककोशेएवयुगपद्यमलजन्मेति ननुस्त्रीणांविवाहउपनयतस्थानइतिस्मृतेः कन्याविवाहस्यपुत्रोपनयनस्यचसमानमितिचेत् नअष्टवर्षंब्राह्मणमुपनयेदितिवचने ब्राह्मणग्रहणात्कुमारमित्यनुवर्तेश्च स्त्रीशूद्राणांव्रतबंधनिषेधाच्चयत्तुस्त्रीणांविवाहउपनयनस्थानेइत्युक्तंतत्तासांद्विजत्वसिध्यर्थं अतःस्त्रीविवाहएवनतूपनयनंतस्मात्सोदरकन्यापुत्रयोर्विवाहोपनयनयोः समानसंस्काराभावात् षण्मासमध्येपितेकार्येशुभेइति शुभेविवाहादिमङ्गलकृत्येपित्र्यंक्रियाश्राद्धक्रियानकार्या मंगलेनाप्यमंगलमितिनारदोक्तेः अमंगलंश्राद्धं समाप्तेएवमंगलेकार्यंनमध्येइत्यर्थः ॥१६॥ अथप्रतिकूलनिर्णयमिंद्रवंशयाह वध्वावरस्येति निश्चयोत्तरंवाग्दानानंतरंबध्वाकन्यायाः वरस्यवाकुलेवंशेत्रिपूरुषेपुरुषत्रयमध्येकश्चनसपिंडोनाशंप्राप्नुयात् तत्रमासोत्तरंमरणदिनादारभ्यत्रिंशद्दिनंप्रतिकूलं ततःशांत्यास्वनुष्ठितयाविवाहःफलेनइष्यतेइदंपित्रादिभिन्नविषयम् मांडव्यः अन्येषांतुसपिंडानामाशौचमासंसंमितं तदंतेशांतिकंकृत्वाततोलग्नं।

वध्वावरस्यापिकुलेत्रिपूरुषेनाशंव्रजेत्कश्चननिश्चयोत्तरं मासोत्तरंतत्रविवाहइष्यतेशांत्याथवासूतकनिर्गमेपरेः ॥१७॥

विधीयते पित्रादिमरणेतुविशेषः वरवध्वोःपितामातापितृव्यश्चसहोदरः एतेषांप्रतिकूलंचेन्महाविघ्नकरंभवेत् पितामातामहश्चैवसूतावापिपितामही पितृव्यःस्त्रीसुतोभ्रातभामिनीवाविवाहिता एभिरेवविपन्नैश्चप्रतिकूलंबुधैःस्मृतंवाग्दानानंतरंयत्रकुलयोःकस्यचिन्मृतिः तदासंवत्सरादूर्ध्वंविवाहःशुभदोभवेत् पितुराशौचमध्येस्यात्तदर्धंमातुरेवहि मासत्रयंतुभार्यायास्तदर्धंभ्रातृपुत्रयोः अन्यच्च प्रतिकूलंसपिंडस्यमासमेकंविवर्जयेत् विवाहस्तुतयोःपश्चात्तयोरेवविधीयते दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचपित्रोर्वाप्राणसंशये प्रौढायामपिकन्यायांप्रतिकूलंनदुष्यति दीर्घरोगाभिभूतस्यद्देशस्थितस्यच उदासवर्तिनश्चैवप्रतिकूलंनविद्यते संकटेसमनुप्राप्तेयाज्ञवल्क्येनयोगिना शांतिरुक्तागणेशस्यकृत्वाताशुभमाचरेत् अथावश्यकत्वेऽपवादमाह अथवेति आशौचनिर्गमेशांत्यास्वनुष्ठितयाविवाहःपरैराचार्यैरिष्यते ज्योतिःप्रकाशेप्रतिकूलेपिकर्तव्योविवाहोमासमेतराशांति

अथान्यदपि [illegible] ेणतरमुपजात्याह चूडाव्रतमिति अपिशब्दात्समावर्त्तनादि चौलमुपनयनंसमावर्त्तनंच विवाहानंतरंपुरुषत्रयमध्यएवनेष्टं तथा व्रतादुपन [illegible] चूडाचपुरुषत्रयपर्यन्तंनेष्टा तथावध्वाःस्नुषायाःप्रवेशात्कृतायाविनिर्गमोपिपुरुषत्रयपर्यंतमेवनेष्टा मेधातिथिःपुरुषत्रयपर्यंतंप्र तिकूलंसगोत्रेण प्रवेशान्निर्गमोनद्व तथामुंडनमंडनेइति तस्मान्मूलपुरुषस्यचतुर्थत्वेनायंदोषःस्यादयंदोषःपुरुषत्रयेपिषण्मासपर्यंतमेव अ तएवषण्मासइतिमासषट्कानंतरंम्परतोपिविवाहादिःक्रमःएतन्मूलवाक्यंकुलंऋतुत्रयादर्वागित्यादिनाप्रागुक्तं अत्राप्यवास्तव्यतेवेति अथ वाअब्दभेदात्षण्मासमध्येपिक्रमःयथामाघेविवाहोवैशाखेचौलंयज्ञोपवीतंवाभवतीत्यर्थः संहितासारावल्यां फाल्गुनेचैत्रमासेमुंडनोद्वाहोपनाय मेभेदादब्दस्यकुर्वीतनतुत्रयविलं घनमिति १८ अथमूलादिनिष्ठनस्त्रोत्पत्तयोर्वधूवरयोःश्वशुरादिपीडकत्वंवसंततिलकेनाह श्वश्रूविनाश

चूडाव्रतंचापिविवाहतोव्रताच्चूडाचनेष्टापुरुषत्रयांतरे वधूप्रवेशाच्चसुतांविनिर्गमःषण्मासतोवाब्दविभेदतःक्रमः १८ श्वश्रू
विनाशमहिजौसुतरांविधत्तःकन्यासुतौनिर्ऋतिजौश्वशुरंहतश्च ज्येष्ठाभजाततनयास्वधवाग्रजंचशाक्राग्निजाभव
तिदेवरनाशकर्त्री १९ द्वीशाद्यपादत्रयजाकन्यादेवरसौख्यदा॥

मिति अहिजौअश्लेषा नक्षत्रोत्पन्नौकन्यापुत्रौश्वश्र्वाःसासाद रस्यमातुःकन्यायावासासान्मातुःनाशंविधत्तःकुरुतःतथानिर्ऋतिजौमूलोत्पन्नौश्वशुरंहतःनाशयतःजनकंजनंहाहतिभर्त्तुर्मूलाहिधिस्यजेत्वि सिष्ठोक्तेःकुलन्यापत्वात्कन्यायामपिसाक्षान्मातरंज्येष्ठेति ज्येष्ठानक्षत्रोत्पन्नाकन्यास्वधवाग्रजंभर्त्तुर्ज्येष्ठभ्रातरंहंति शाक्राग्निजाविशाखोत्पन्नादे वस्यभर्तृकनिष्ठभ्रातुर्नाशकर्त्री उक्तंचऐंद्रीपत्ययजंहंतिदेवरंतुद्विदैवजेति १९ एतदपवादमनुष्टुभाह द्वीशाद्येति स्पष्टार्थम् नहंतिदेवरंकन्यातुला मिश्राद्विदैवजातदंत्यपादजात्वाज्यादुष्टावृश्चिकपुच्छवदिति वृद्धनारदोक्तेःमूलेति मूलचतुर्थचरणोत्पन्नौकन्यासुतौश्वशुरेसौख्यदौअश्ले वाप्रथमचरणोत्पन्नौचश्वश्र्वाःसौख्यदौनारदःसुतःसुतावानियतंश्वशुरंहंतिमूलजौनदंत्यपादजौनैवतथाश्लेषाद्यपादजाविति पुंस्त्वमविवक्षि

ज्योतिर्निबंधेमोजीबंधनानंतरंमूलाश्लेषादोषोनास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवोदोषः पुंसांमौंज्यांविनश्यतीति भूपालवल्लभवचनादिति तंनमूलाश्लेषादो
षः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथाज्येष्ठोसन्नः पुमानूपत्न्यग्रजमग्रजांवाहंति विशाखोसन्नश्चपत्न्यनुजमनुजाहंति उक्तंचकलत्रपटले पत्न्यग्रजामग्रजंवा
हंतिज्येष्ठर्क्षजः पुमान् तथाभार्यानुजांचैवानुजंहंतिद्विजइत्युक्तं तत्परिहारश्चतत्रैव मूलांत्यपादजौश्रेष्ठौतथाश्लेषाद्यपादजौद्वीशांत्यपादजौदुष्टौतद्वा
ज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोसन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणग्रन्थेषदृष्टत्वादुपेक्ष्यम् २० अथाष्टकूटानांनामान्यनुष्टुभाह वर्णइति ए
तेवर्णादिमैत्र्यांतस्यागुणाधिकाएकादिगुणाधिकाः स्युः यथावर्णमैत्र्यामेकोगुणः वश्येद्वावित्यादि २१ तत्रादौवर्णकूटंप्रमाणिकयाह द्विजाइति मी
नकर्कवृश्चिकाद्विजाः ब्राह्मणाः ततोनंतरमन्येमेषसिंहधनुराशयोनृपाः क्षत्रियाः वृषकन्यामकराविशोवैश्याः मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाः शूद्राः।

मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजातितयोः शुभे २० वर्णोवश्यंतथातारायोनिश्चग्रहमैत्रकम् गणमैत्रंभकूटंचनाडीचैतेगुणाधि
काः २१ द्विजाझषालिकर्कटास्ततोनृपा विशोंघ्रिजाः वरस्यवर्णतोधिकावधूर्नशस्यतेबुधैः २२ हित्वामृगेंद्रंनरराशि
वश्याः सर्वेतथैषांजलजाश्चभक्ष्याः सर्वेपि सिंहस्यवशेविनालिंज्ञेयंनराणांव्यवहारतोऽन्यत् २३॥ २३ ॥ ९ ॥

तत्रवरवधूराश्योर्वर्णौज्ञात्वावरस्यवर्णतोब्राह्मणादिकावधूरधिकाज्येष्ठवर्णाबुधैर्नशस्यते किंतुसमाहीनावाशस्यतइत्यर्थः एकोगुणः सेवर्णे
तथावर्णेनमेवरे हीनवर्णेवरेशून्यंके प्यङ्कुः सदृशेदलमिति २२ अथवश्यकूटमिंद्रवज्रयाह हित्वेति नरराशयोमिथुनकन्यातुलाएषांमेषादयः सर्वेपिसिंह
त्यक्त्वावश्याः ननुजलचराणांसहानवस्थानात् कथंवश्यत्वं तत्राह जलजास्तुभक्ष्याइति एषांनरराशीनांजलजाः मकरकुंभमीनकर्कास्तुभक्ष्याः किंपुन
र्वश्याइतिसूचयितुंतुशब्दः सिंहस्यालिंवृश्चिकंविनासर्वेवश्याः अन्यदनुक्तंचतुष्पदानांजलचराणांवश्यालक्ष्यंनराणांमनुष्याणांव्यवहारतोज्ञेयम् वश्य
कूटंवश्यभक्ष्यवैरभेदेनत्रिधा तत्रवरराशेः स्त्रीराशौवश्येसतिगुणद्वयम् भक्ष्येएकोगुणः वैरेगुणाभावः २३ ॥ २३ ॥ २३ ॥ ९ ॥

अथ ताराकूटमनुष्टुभाह कन्यर्क्षादिति कन्यानक्षत्राद्वरनक्षत्रं यावद्गणयेत् तथा वरनक्षत्रादपि कन्यानक्षत्रं गणयेत् ततो वशिष्टके नवभिर्भक्ते यद्वशिष्टं तच्चेत्त्रिपंचसप्तमितं भवेत्तदासदशुभं स्मृतम् अन्यथा एकद्विचतुःषडष्टनवमितं चेत्तदा शुभम् उभयत्रापि त्रिपंचाद्रिमिते शेषे ताराभैत्री नास्त्येव गुणाभावः एकत्र चेत्तदा धर्मैत्री तदा सार्धैको गुणः उभयत्रापि चेच्छ्यादिशेषाभावस्तदा पूर्णमैत्री गुणत्रयं २४ अथ योनिकूटं शार्दूलविक्रीडितेनाह अश्विन्यंबुपयोरिति ज्येष्ठामैत्रभयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हयो योनिरुक्तः एवं स्वातीहस्तयोः कासरो महिषः लुलायो महिषो वाहद्विषत्कासरसैरिभा इत्यमरोक्तेः कर्णः श्रवणः अंबु पूर्वाषाढा तयोर्वानरो मर्कटः चांद्रं मृगः अब्जयोनिर्ब्रह्मा तद्भं रोहिणी तयोरहिः सर्पः कुरंगो हरिणः अनु

कन्यर्क्षाद्दूरभं यावत्कन्याभं वरभादपि गणयेन्नवतष्टे शेषे त्रीष्वद्रिभमसत्स्मृतं २४ अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्यर्कयोः कासरः सिंहो वस्वजपादयोः समुदितो याम्यान्त्ययोः कुंजरः मेषो देवपुरोहितानलभयोः कर्णाम्बुनोर्वानरः स्याद्वैश्वाभिजितोस्तथैव नकुलश्चांद्राब्जयोन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंग उदितो मूलार्द्रयोः श्वा तथा मार्जारोदितिसार्पयोरथ मघायोन्योस्तथैवोंदुरुः व्याघ्रो द्वीशभचित्रयोरपि च गौरर्यम्णबुध्न्यर्क्षयोर्योनिः पादगयोः परस्परमहावैरं भयोन्योस्त्यजे

राधाज्येष्ठयोः द्वीशभं विशाखा चित्रयोर्व्याघ्रः बुध्न्यर्क्षं उत्तराभाद्रपदा अर्यमोत्तराफाल्गुनी तयोर्गौर्योनिः अन्यत्स्पष्टं फलमाह पादगयोरि ॥२६॥ ति एकस्मिन्पादे चरणे गतयोरुक्तनक्षत्रयोन्योः परस्परमहावैरं भवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयोपि गदितः स्वात्यर्कयोः कासर इति पादः तत्रोक्तयोर्भयोन्योरश्वमहिषयोर्महावैरं एवं सिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अत्रिः एकयोनिषु संपत्तिर्दंपत्योः संगमः सदा भिन्नयोनिषु मध्यः स्यादरिभावेन चेतयोः योनेरथावे नोद्वाहः सत्कार्यो वियोगदः राशिवश्यं च यत्रास्ति कारयेन्न तु दोषभाक् अत्रातिवैरवैरोदासीनमैत्रातिमैत्रक्रमेण गुणविभागः गोव्याघ्रादीनां अतिवैरं तत्र गुणाभावः श्वानकमार्जारादीनां वैरं तत्रैको गुणः अश्वमेषादीनामौदास्यं तत्र गुणद्वयं गोमेषादीनां मैत्रं तत्र गुणत्रयं एकयोनौ अतिमैत्रं तत्र गुण

अथग्रहमैत्रीशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह मित्राणीति मित्रेचेति द्युमणिः सूर्यस्यभौमगुरुचंद्राः मित्राणिशुक्रशनी अस्यवैरिणौ अस्यसौम्यःबुधःसमः विधोःचंद्रस्यबुधरवीमित्रे पुनरस्यविधोर्द्विषन् शत्रुर्नास्ति मंगलगुरुशुक्रशनयः समाएव अथभौमस्यगुरुचंद्रसूर्या मित्राणि बुधःशत्रुःशुक्रशनीसमौ अथशशभृत्सूनोःबुधस्यसिताहस्करौशुक्ररवीमित्रे अस्यबुधस्यशशीशत्रुःगुरुशनीभौमाःसमाः अथगीष्पतेर्गुरोः सूर्यभौमचंद्रा मित्राणि। बुधशुक्रौशत्रूसूर्यजःशनिःसमः अथकवेःशुक्रस्यबुधशनी मित्रे चंद्रसूर्यौशत्रूकुजगुरूसमौ अथशनेःशुक्रबुधौमित्रे रविचंद्रभौमाद्विषोवैरिणः।

मित्राणिद्युमणेःकुजेज्यशशिनःशुक्रार्कजौवैरिणौसौम्यश्चास्यसमोविधोर्बुधरवीमित्रेनचास्यद्विपत् शेषाश्चास्यसमाः कुजस्यसुहृदश्चंद्रेज्यसूर्याबुधःशत्रुःशुक्रशनीसमौचशशभृत्सूनोःसिताहस्करौ २७ मित्रेचास्यरिपुःशशीगुरुशनिस्माराजाः समागीष्पतेर्मित्राण्यर्ककुजेंदवोबुधसितौशत्रूसमःसूर्यजः मित्रेसौम्यशनीकवेःशशिरवीशत्रूकुजेज्यौसमौ मित्रेशुक्रबुधौशनेःशशिरविस्माजाद्विषोऽन्यःसमः २८ रक्षोनरामरगणाःक्रमतोमघाहिवस्विंद्रमूलवरुणानलतक्षराधाः पूर्वोत्तरात्रयविधातृयमेशभानिमैत्रादितींदुहरिपौष्णमरुल्लघूनि २९ निजनिजगणमध्येप्रीतिरत्युत्तमास्यादमरमनुजयोःसामध्यमासंप्रदिष्टा॥ अन्योगुरुःसमः अत्रगुणविचारःतत्रैकाधिपतित्वेपरस्परमित्रत्वेपंचगुणाःसममित्रत्वेचत्वारःउभयसमत्वेत्रयोगुणाःमित्रवैरेगुणाद्वयंसमवैरेएकगुणःपरस्परवैरेगुणाभावः२७ २८ अथगणकूटंवसंततिलकयाशालिन्याचाह रक्षोनरेति निजनिजेति क्रमतोरक्षोनरामरगणाःपादत्रयेणोच्यन्तेवसुचित्राराधाविशाखा मघादिषतुसर्पतनक्षत्राणिरक्षोगणःपूर्वात्रयमुत्तरात्रयंविधातारोहिणीयमांभरणीईशआर्द्राएतानिभानिनरगणोमनुष्यगणःमैत्रमनुराधाअदितिःपुनर्वसुःइंदुर्मृगःहरिःश्रवणःपौष्णंरेवती मरुत्स्वामी लघूनिअश्विनीपुष्यहस्ताःएतानिनवभान्यमरगणोदेवगणइति २९ निजेति स्वस्वगणेविद्यमानयोःस्त्रीपुरुषेनक्षत्रगणयोरत्युत्तमाप्रीतिःस्यात् अमरमनुजयोर्देवमनु

[illegible]

परस्परं प्रीतिर्मध्यमा स्यात् असुरमनुजयो राक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युरेवत्र दिष्टः प्रबलदुर्बलन्यायेन मनुष्यगणस्यैव नाशः शार्ङ्गीये रक्षोगणः पुमा
न् चेत्स्यात्कन्या भवति मानवी केपीच्छंति तदोद्वाहं व्यस्तं कोपीह नेच्छति एतत्तुल्यन्यायाद्देवराक्षसयोरपि द्रष्टव्यम् अस्यापवादमाह गर्गः रक्षोगणो य
दा पुंसां कुमारी नृगणा भवेत् सद्भकूटस्वगप्रीतिर्यो निशुद्धं शुभं तदेति अत्रेयं गुणकल्पना नरराक्षसौ मेहद्वैरं तत्र गुणाभावः देवराक्षसौ द्वैरं तत्र गुणाभा
वः देवमनुष्यत्वे चत्वारः गणैकत्वे षड्गुणाः ५० अथ राशिकूटमनुष्टुभाह मृत्युरिति स्त्रीपुरुषयोः परस्परं षष्ठाष्टमराशित्वे सति मृत्युर्ज्ञेयः एवं नवात्मजन
वपंचमेऽपत्यानां हानिः एवं द्विर्द्वादशे निर्धनत्वं दारिद्र्यं स्यात् अन्यत्र तृतीयैकादशे चतुर्दशमे समसप्तमे वा सति सौख्यकृत्पाणिपीडनं स्यात् ३१ अ
थास्य दुष्टभकूटस्य परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह प्रोक्तेति स्त्रीपुरुषराश्योर्द्वयोरेकाधिपत्ये सति एकस्वामिकत्वे सति प्रोक्ते दुष्टकूटे षडष्टकादावपि

असुरमनुजयोश्चेन्मृत्युरेव प्रदिष्टो दनुजविबुधयोः स्याद्वैरमेकांततोत्र ३० मृत्युः षडष्टके ज्ञेयोऽपत्यहानिर्नवात्मजे द्वि
र्द्वादशे निर्धनत्वं द्वयोरन्यत्र सौख्यकृत् ३१ प्रोक्ते दुष्टभकूटके परिणयस्त्वेकाधिपत्ये शुभोथो राशीश्वरसौहृदेपि गदितो
((नाड्यृक्षशुद्धिर्यदि ॥

विवाहः शुभो गदितः यथा मेषवृश्चिकयोः तुलावृषभयोर्वा नवपंचमेत्वेकाधिपत्याभावः द्विर्द्वादशे मकरकुंभयोः।
अथवा राशीश्वरयो राशिस्वामिनोः सौहृदे मैत्रेपि यदि नाडीनक्षत्रयोः शुद्धिर्वेधो न भवेत्तदापि दुष्टभकूटके विवाहः शुभः यथा षट्काष्टके मी
नसिंहराश्योर्नवपंचमे मेषधनुषोर्द्विर्द्वादशे मीनमेषयोस्त्व्यादि तथा च वसिष्ठः द्विर्द्वादशे वा नवपंचमे वा षड्काष्टके राक्षसयोषिता वा एकाधिपत्येभ
वनेशमैत्रे शुभाय पाणिग्रहणं विधेयमित्यादि अन्यच्च विषमात्कन्यकाराशेः षष्ठं षष्ठाष्टकं न सत् समात्षष्ठं शुभं ज्ञेयं विपरीतं न शोभनं अन्यच्चापि
[illegible]रिति अन्यच्च प्रीतिषडष्टकादिभ्योऽन्यराशौ राशिस्वामिनोः परस्परं शत्रुत्वे वा सति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्वसखित्वे स्यातां व
शित्वं च सखिता च प्रथमाद्विवचनांतं पदम् बलित्वं उच्चादिस्थानस्थितत्वेन सबलत्वं सखिता परस्परं मैत्री तेऽभे चेद्भवतः॥ ६ ॥ ॐ ॥ रामः

तथा नाड्यृक्षेशुद्धौ नाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावे सति तथा ताराशुद्धिवशे च सति राशिवशताभावे च राशिवश्यत्वे च सति दुष्टभकूटकेपि विवाहः शुभो रुक्तः उक्तं च जगन्मोहने वसिष्ठेन राशिनाथे विरुद्धेपि सबलांशकाधिपौ तन्मैत्रेपि च कर्तव्यं दंपत्योः सुखमिच्छतेति अन्यच्च तस्मिन्नेव प्रकरणे वसिष्ठवाक्यं राशिनाथे विरुद्धेपि मित्रत्वे चांशनाथयोः विवाहं कारयेद्धीमान्दंपत्योः सौख्यवर्द्धनमिति अन्यच्च तस्मिन्नेव प्रकरणे वसिष्ठवाक्येषु अन्यतर वाक्यानर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्यायेन प्रवर्त्तते तेनावश्यं वाक्यद्वयस्य भिन्नार्थत्वं वाच्यम् तत्र कस्य कोर्थ इति संदेहे न्यूनार्थ द्वितीयवचनं केवलग्रहवैरापवादकं तुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकं प्रथमवचनं उभयविरोधस्य ग्रहवैरराशिवैररूपस्यापवादकं तेन राशिनाथे विरुद्धे सत्र राशी च नाथौ च एतेषां समाहारो राशिनाथं तस्मिन् राशिनाथे तथा चायमर्थः राशी विरुद्धौ षट्काष्टकादिना नाथौ विरुद्धौ कयोरित्याकां॰

अन्यर्क्षेशायोर्बलित्वसखिते नाड्यृक्षशुद्धौ तथा ताराशुद्धिवशेन राशिवशताभावे निरुक्तो बुधैः ३२ मैत्र्यां राशिस्वामि-
नोरंशनाथद्वंद्वस्यापि स्याद्गुणानां न दोषः खेटारित्वं नाशयेत्सद्भकूटं खेटप्रीतिश्चापि दुष्टं भकूटम् ३३ ॥ ३३ ॥

क्षायां ययोः षट्काष्टकादिविचारस्तयोरेव सन्निहितत्वात् ग्रहणं तयोः समुचिते सति विवाहः शुभः नन्वस्मिन्वाक्ये क्लिष्टव्याख्याने किंमानं उच्यते अंशनाथसबलत्वस्याधिककरणमेव नच युगपदुत्पन्नस्य दोषद्वैविध्यस्य राशिविरोधग्रहविरोधरूपस्य परिहारकरूपमित्यवगम्यते अस्मिन्नपि पक्षे नाडीशुद्धिस्ताराशुद्धिः राशिवशता चापेक्षिता इति ३२ अथ दुष्टानां गणकूटभकूटानां परिहारं शालिन्याह मैत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोः राशिस्वामिनो मैत्र्यां सत्यां तथा राशिनवांशनाथयोः द्वंद्वस्यापि मैत्र्यां सत्यां दुष्टगुणानां दोषो न स्यात् अत्रिः राशीशयोः सुहृद्भावे मित्रत्वे वांशनाथयोः गणादिदोषेप्युद्वाहः पुत्रपौत्रप्रवर्धनः अथ सद्भकूटं तृतीयैकादशादिकं खेटारित्वं ग्रहवैरकृतं दोषं नाशयेत् एवमेव खेटप्रीतिः ग्रहमैत्री चापि दुष्टं भकूटं षडष्टादिकं नाशयेत् असद्भकूटे गुणाभावः भकूटदोषापवादे च तारो गुणा इति ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ९ ॥

अथनाडीकूटं स्रग्धरयाह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठारौद्रमार्द्रा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अंभःपतिर्वरुणः शततारकाएभ्योनक्षत्रेभ्योयुगयुगंद्वयं ज्येष्ठामूलं उत्तरह
स्तः आर्द्रापुनर्वसूः शततारापूर्वाभाद्रपदा दास्रभमश्विनी च एतन्नक्षत्रनवकंपरस्परमेकनाडीत्युच्यते पुष्यमृगचित्राऽनुराधा भरणी धनिष्ठा पूर्वाषा
ढापूर्वाफाल्गुनीउत्तराभाद्रपदाएतन्नक्षत्रनवकंमध्यनाडीत्युच्यते अथवायुरितिव्यालविश्वोडुयुगयुगंवायुस्वातीतयुगद्वयंस्वातीविशाखाअग्निःकृ
त्तिकारोहिणी व्यालः अश्लेषामघा विश्वोडुयुगंविश्वेउत्तराषाढाश्रवणश्चपौष्णभंरेवती एतन्नक्षत्रनवकं अपरातृतीयैकनाडीत्युच्यते एतत्फलमा
ह दंपत्योःस्त्रीपुंसयोः एकनाड्यापरिणयनमसत् दुष्टफलस्यात् मध्यनाड्यांहि मिथ्वयेन मृत्युर्द्वयोरपिस्यात् नारदेनतुविशेषउक्तः चतुस्त्रिपाद्य
भिभेस्थायाःकन्यायाः क्रमशोऽश्विभात् वन्हिभाद्दिंदुभान्नाडी त्रिचतुःपंचपर्वसुगणयेत्तंस्यपावैकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडीविवाहश्चगुणैःसर्वैः
समन्वितः वर्जनीयः प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति अमुमर्थस्पष्टमाह गर्गः चतुष्पात्कन्यकाऋक्षंगणयेदश्विनादिकं त्रिभंसंस्थोपसव्येन भि
न्नपर्वशुभावहं कन्यकाभत्रिपाच्चेत्स्यात् गणयेत्कृत्तिकादिकं चतुर्भिःपर्वभिस्तद्वद्भिजिमारकानितं कन्यकर्क्षेद्विपाच्चेत्स्याद्गणयेत्सौम्यभादिकं।
पंचभिस्त्ववरोहेतुपंचमांगुलिवर्जितं आसन्नात्वेकनाडीस्याद्दासनमृतिदायिनी दूरस्थावेकनाडीस्याद्दूरस्थानिष्टकारिणीति नाडीविचारे चंडेश्वरः एव
मध्येशुभमसमन्वितभोगःक्रोडेवनितावितवियोगः मध्येरेखेभवतिविवाहेउभयोर्मरणंवदतिवराहः अश्व्यादिनाडीवेधर्क्षैकमासस्थद्वितीयकं याम्या
दित्रयंतुर्यंचकृत्तिकादिद्विषट्कं अन्यच्च अर्केन्दुजसौम्यनृजजीवाःकेतुःसितोसद्गुशशांकसौराः जन्मादिनाडीत्रितयेशुभाःस्युःशुभेऽशुभंभं
स्यात् शुभंशुभंच तद्यथा अर्कः १।१०।१९ बुधः २।११।२० मंगलः ३।१२।२१ बृहस्पतिः ४।१३।२२ केतुः ५।१४।२३ शुक्रः ६।१५।२४ राहुः ७।१६।२५
चंद्रः ८।१७।२६ शनिः ९।१८।२७ शुभग्रहनाडीनक्षत्रेशुभकार्यंकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनक्षत्रेइत्यर्थः चतुर्नाडीत्वहल्यायांपांचाले पंचनाडिका
त्रिनाडीसर्वदेशेषुवर्जनीयाःप्रयत्नतइति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसंयोगःकालमृत्युदः एषयोमोन्यदेशेषुअपमृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः
पांचालेकालदंडदः इतरत्रसमायोगोदुःखदारिद्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यांतुसमायोगःसर्वत्रानिष्टकारकइति॥ छ ॥ छ ॥

आवश्यकत्वे गुरुः दोषापनुत्तयेनाड्यांमृत्युंजयजपादिकं विधायब्राह्मणांश्चैवतर्पयेत्कांचनादिना हिरण्मयींदक्षिणां वद्याद्धर्णादिकूटके गावोन्नवसनं
हेमसर्वदोषापहारकमिति अन्यच्चषड्गाष्टकेमो मिथुनप्रदद्यात्कांस्यसरूप्यंनवपंचमेति वस्त्रप्रदेयंकनकंचशान्त्याद्विद्वौ शेब्राह्मणतर्पणंचेति ३४ अ
थैद्रवज्रयापूर्वमध्यापरभागयोगीनिभांसाह पौष्णेति पौष्णाद्रेवत्याः षड्भांमानिजोत्यभिप्रायमेकवचनम् पूर्वार्द्धयोगीनिज्ञेयानि आर्द्रादिद्वादश
मध्यभागयोगीनिज्ञेयानि ज्येष्ठादीनिनवअपरभागयोगीनिज्ञेयानि फलमाह भर्त्तुःप्रियइति अयंभावः राज्ञामेतः पुरस्थस्त्रीसमागमेगणिकादिस्
मागमेवापूर्वार्द्धयुतिनक्षत्रेसतिस्त्रीणांभर्तीप्रियः मध्यभागयुजिभेपरस्परंप्रीतिर्भवेत्तपरेपरभागयुतिभेस्त्रीनरणांप्रियाभवेदिति एवंवधूवरयो

ज्येष्ठारौद्रार्यमांभः पतिभयुगयुगंदास्त्रभंचैकनाडीपुष्येंदुत्वाष्ट्रमित्रांतकवसुजलभंयोनिबुध्न्येचमध्या वाय्वग्नि
व्यालविश्वोडुयुगयुगमथोपौष्णभंचापरस्याद्दंपत्योरेकनाड्यांपरिणयनमसन्मध्यनाड्यांहिमृत्युः ३४ पौष्णेशशाक्राद्द
सस्सूर्यनंद्पूर्वार्द्धमध्यापरभागयुग्मं भर्त्तुःप्रियःप्राग्युजिभेस्त्रियास्यान्मध्येद्वयोःप्रेमपरेप्रियास्त्री ३५ अकचटतपयश
वर्गाःखगेशमार्जारसिंहश्वनाम् सर्पाखुमृगावीनांनिजपंचमवैरिणामष्टौ ३६ राश्यैक्येचेद्भिन्नमृक्षद्वयोःस्यान्नक्षत्रैक्ये
राशियुग्मंतथैव।

र्नवसमागमेपिज्ञेयम्भिति रत्नमालाटीकायांमहादेवेनोक्तंभागमपि ३५ अथप्राच्यसंमतंवर्गकूटमार्यमाह अकचटेति अव
र्गोचसंज्ञकः कुचुटुतुपुइतिपंचवर्गाः एकोयवर्गोन्यःशवर्गः एवमष्टौवर्गाः तत्र अवर्गःखगेशस्यगरुडस्यकवर्गोमार्जारस्यचवर्गः सिंहस्यटवर्गःश्वनःत
वर्गःसर्पस्यपवर्गआखोर्मूषकस्ययवर्गोमृगस्यशवर्गोऽवेर्मेषस्य अत्रनिजात्स्वस्मात्पंचमोवैरिणोयेषांतेतथोक्ताःगरुडसर्पयोःमार्जारमूषकयोः
सिंहमृगयोःश्वमेषयोः परस्परमहावैरमित्यर्थः स्त्रीपुंसयोर्नक्षत्रभस्यवर्गेवित्तदाअश्वमंयदालेकवर्गेतदाशुभं एतच्चस्वामिसेवकयोरपिविचार्यम्
३६ इदानींनक्षत्रराश्यैक्येविशेषशालिन्याह राश्यैक्येचेदितिद्वयोर्वधूवरयोःएकराशित्वेसतियदिभिन्नमृक्षंस्यात् तदानाडीदोषोगणानांचदोषोनस्या

यथा शततारापूर्वाभाद्रपदापादत्रयंच तथैव नक्षत्रैक्ये राशियुग्मे राशिद्वये वैक्ये च द्वापि प्रायुक्तो दोषो न स्यात् यथा पूर्वाभाद्रपदापादत्रयं चतुर्थ चरणश्च अत्रापि विशेषमाह गर्गः एकराशौ पृथग्धिष्ण्ये पुंतारा प्रथमा भवेत् अतीव शोभना प्रोक्ता स्त्रीतारा चेत्तु शोभना अथैकराशि नक्षत्रैक्येऽप वादमाह नक्षत्रैक्य इति वधूवरयोः राश्यैक्ये नक्षत्रैक्ये च यदि चरणभेदस्तदापि शुभं स्यात् जन्मनक्षत्राज्ञाने द्वापायमाह वसिष्ठः अज्ञातजन्मनां नृणां नामभे परिकल्पना तेनैव चिंतयेत्सर्वं राशिकूटादि जन्मवत् जन्मभं जन्मधिष्ण्येन नामर्भं नामधिष्ण्यतः व्यत्ययेन यदा योज्यं दंपत्योर्निधनप्रदमिति। ३७ सेवकादिभस्य स्वाम्यादिभात् पूर्वोक्तं विशेषं वसंततिलकयाह सेव्याधमर्णेति स्पष्टार्थम् तथोक्तं डामरसंग्रहे भामिनीजन्मनक्षत्राद्द्वितीयं पतिज

नाडीदोषो नो गणानां च दोषो नक्षत्रैक्ये पादभेदे शुभं स्यात् ३७ सेव्याधमर्णयुवतीनगरादिभं चेत्पूर्वं हि भृत्यधनिभर्तृपुरादिसद्भात् ॥ २ ॥ सेवाविनाशधननाशनभर्तनाशग्रामादिसौख्यहृतिरंकमशः प्रदिष्टं ३८ कुजशुक्रसौम्यशशिसूर्यचंद्रजाः कविभौमजीवशनिसौरयोगुरुः इह राशिपाः क्रियमृगास्यतौलिकेंदुभतो नवांशविधिरुच्यते बुधैः ३९ समगृहमध्ये शशिरविहोरा विषमभमध्ये रविशशिनोः सा ४० ॥ जन्मभं न शुभं भर्तृनाशाय कथितं ब्रह्मयामले प्रथमं सेव्यजन्मर्क्षाद्द्विती।

यं सेवकस्य च न सेवा सुस्थिरा तस्य जलबुद्बुदवत्स्त्रियेऋणग्राहकं जन्मर्क्षं प्रथमं ऋणदस्य भात् द्वितीयं ऋणसंबंधो न कर्तव्यः कदाचन कदाचिद्द्रव्य लाभेन क्रियते नैव लभ्यते पार्वति प्राणनाथेन प्रोक्तं डामरसंग्रहे ग्रामभं प्रथमं यस्य द्वितीयं जन्मभं भवेत् न ग्रामेऽयः सर्वथा याम्ये यतः प्राणार्थनाशदम् इ ति ३८ अथ राशिस्वामिनो मंजुभाषिण्याह कुजशुक्रेति स्पष्टार्थं क्रियमृगास्येति क्रियो मेषः मृगास्यं मकरः तौलिकस्तुलः इंदुभं कर्कः एभ्यो राशिभ्यो बुधैर्नवांशविधिरुच्यते मेषे मेषादेव वृषे मकरात् मिथुने तुलतः कर्के कर्कादेव एवं सिंहे मेषात् एवं कन्यादिषु मकरादिभ्यः एवमेव धनुरादिष्वपि मेषादिभ्य एव ३९ अथ होरां गायत्रीछंदोभेदेन शशिवदनावृत्तेनाह समगृहेति पंचदशभागमिते के काहोरा ततः समराशिमध्ये प्रथमा चंद्रस्य द्वितीया सूर्यस्य विषम

अथत्रिंशांशद्रेष्काणांश्चवसंततिलकयाह शुक्रेति समराशिमध्येक्रमेणप्रथमतः पंचांशानांशुक्रः स्वामीततःशैलांशानांसप्तानांबुधःततोग
ष्टानांगुरुःततःपंचानांशनिः ततःपंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशेर्विपरीतंज्ञेयम् प्रथमःपंचानांभौमःततःपंचानांशनिःततोष्टानांजीवःत
तःसप्तांशानांबुधःततःपंचांशानांशुक्रः अयंत्रिंशांशकः संज्ञः द्रेष्काणकाइति अस्यप्रमाणंदशांशाः तत्रप्रथमदशांशाः प्रथमोद्रेष्काणः सप्रथमस्यस्वा
धीशस्यततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतंद्वितीयोद्रेष्काणः सःस्वराशितः पंचमराशीश्वरस्य ततोविंशतिविभागानंतरंदशांशास्तृतीयोद्रेष्काणः स
स्वराशेर्नवमाधीश्वरस्ययथा मेषप्रथमद्रेष्काणोभौमस्यद्वितीयःसूर्यस्यतृतीयोगुरोरिति ४१ अथद्वादशांशषड्वर्गोपसंहारंचसफलंवसंतति
लकयाह स्यादिति इह षड्वर्गेद्वादशांशाः राशितःस्वराशेरेवसार्धभामद्व्यात्मकाज्ञेयः मेषस्यमेषादिवृषस्यवृषादि इत्यर्थः गेहहोराद्दक्कः नव

शुक्रज्ञजीवशनिभूतनयस्वबाणाः शैलाष्टपंचविशिखाः समराशिमध्ये त्रिंशांशकाविषमभेविपरीतमस्माद्द्रेष्का
णकाः प्रथमपंचनवाधिपानां ४१ स्याद्द्वादशांशइहराशितएवगेहंहोराथदृक्कनवमांशकसूर्यभागाः त्रिंशांशक।
श्चषडिमेकथितास्तुवर्गाः सौम्यैःशुभंभवतिचाशुभमेवपापैः ४२॥ मांशाः द्वादशांशाः त्रिंशांशाः इमेषड्वर्गाः कथिताः एतेवर्गाः

सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतितदाशुभंयायामांचेदशुभंमिश्राश्चेदधिकवर्गसदृशंफलं अत्रनारदादिभिरेकविंशतिर्महादोषाउक्ताः यथा पंचांगशुद्धिरहि
तोदोषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितः उदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयःसूर्यसंक्रमः तृतीयःपापषड्वर्गोभृगुःषष्ठःकुजोष्टमः गंडांतंकर्तरिरिष्फषडष्टेदुश्चसंग्रहः दंपत्योरष्ट
मंलग्नंराशिर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्तोवारदोषःखार्जूरिकसमांघ्रिभं ग्रहणोत्पातभंक्रूरविद्धर्क्षंक्रूरसंयुतं कुनवांशोमहापातोवैधृतंचैकविंशतिरितिअ
न्यैस्तुदशदोषाउक्ताः वेधश्चलत्ताचतथाचपातः खार्जूरयोगंदशयोगचक्रं पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्चबाणाख्यवज्रोदशचैवदोषाइति अथग्रंथकर्ता
लक्षणस्यपृथक्करणव्युत्पादोषनामानिभोक्तानितत्रपंचांगशुद्धिर्दुर्मुहूर्तवारदोषग्रहणोत्पातनक्षत्रदोषाआद्यैःशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएववि
पुनर्नोच्यतेदुर्मुहूर्तवारदोषयोःपुनरभिधानप्रयोजनंतत्रैवस्पष्टमः अनिरूप्यतेतत्रपापषड्वर्गस्यादोषःकुजशुक्रेत्यादिभिश्चतुर्भिःश्लोकैर्निरूप्यते

अथ गंडांतदोषं शार्दूलविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्णेति गंडांतं नाम संधिविशेषः स चानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथा योगकरणवर्षायनर्तुमासप
क्षदिनरात्रिमध्याह्नप्रातःसायंनिशीथसंधिश्चेति तत्र नक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञ उच्यते ज्येष्ठापौष्णभं रेवतीसार्पभं माश्लेषा एते वामंतघटिकाद्वय
तथा मूलाश्विनीमघानामाद्यं घटिकाद्वयं तद्द्वयस्य नक्षत्रस्य गंडांतं ज्ञेयं यथा रेवत्यश्विन्योराश्लेषामघयोर्ज्येष्ठामूलयोरंतरालवर्तिघटीचतुष्टयं नक्ष
त्रगंडांतमशुभदमित्यर्थः अथ लग्नगंडांतं कर्केति कर्कः अलिर्वृश्चिकः अंडजो मीनः मीनो वैसारिणो ऽण्डज इत्यभिधानात् एषां लग्नानां अंततोर्धघ
टिका सप्तम्यर्थे नसि अंते अर्धघटिका तथा सिंहमेषौ प्रसिद्धौ अश्वो धनुः एषां लग्नानां आदिमतार्धघटिका लग्नगंडांतं यथा कर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्वृ
श्चिकधनुषोः चांतरालवर्तिन्येका घटिका लग्नगंडांतं अशुभदमित्यर्थः पूर्णा इति पूर्णाः पंचमी दशमी पंचदश्यस्तासामंते घटिकैका तथा नंदाः प्र

ज्येष्ठापौष्णभसार्पभांत्यघटिकायुग्मं च मूलाश्विनीपित्र्यादौ घटिकाद्वयं निगदितं तद्भस्य गंडांतकं कर्कालिअंडजभांततोर्ध
घटिका सिंहाश्वमेषादिगा पूर्णांताद्घटिकात्मकं त्वशुभदं नंदातिथेश्चादिमं ४३ लग्नात्पापावृजुनजूव्ययार्थस्थौ यदा त.

तिपत्षष्ठ्येकादश्यः तासामादिमैका घटिका तिथिगंडांतं नाम यथा पंचमीषष्ठ्योः पंचदशीप्रतिपदोः वा तिथ्योरंतरालवर्ती घटीद्वयं तिथिगंडां ((दे ।।
तमशुभमित्यर्थः एवं गंडांतसंज्ञः संधिस्तु अथान्येषि संध्योर्वसिष्ठेनोक्तः पक्षोब्दसंधिस्त्रिदिनं च मासिसंधिस्त्रिनाड्यः खलु संध्ययोश्च नाड्यश्चतस्रस्ति
थिक्षयोगसंधिस्तदर्धं करणस्य संधिः पक्षांते पुत्रनाशः स्यान्मासांते तु धनक्षयः वर्षांते वर्गनाशः स्यात् ग्रहणात्सर्वनाशनमिति आवश्यकत्वे तु नक्षत्रयोग
तिथिसंधिषु नाडिकैका तिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषु दिक्पलानि वर्ज्यानि शेषविवरेषु च पंच पंचेति वासनासिद्धं केशवा
र्कवाक्यमनुसर्तव्यं गंडांतपरिहारमाह वसिष्ठः गंडांतदोषमखिलं मुहूर्तोभिजिदह्वयः हंति यद्वन्मृगं व्याघ्रः पक्षिसंघमिवाखिलमिति ४३ अथ कर्तरी
दोषमनुष्टुभाह लग्नात्पापाविति यदा पापग्रहौ क्रमेण लग्नाद्व्ययार्थस्थौ द्वादशस्थः पापग्रहो ऋजुमार्गी द्वितीयस्थः पापो ऽवक्रः स्यात्तदा ।। ॐ ।।

कर्त्तरीनामदोषः स्याद् मृत्युदारिद्र्यशोकदा भवेत् कर्त्तरीकारकौ ग्रहौ उभावपि वक्रिणौ शीघ्रगौ वा तदा कर्त्तरी नेत्याह वसिष्ठः लग्नस्य पृष्ठाग्रगयोः साध्वोः
साकर्त्तरी स्यादृजुवक्रगत्योः तौ चेद्वशीघ्रौ यदि वक्रचारौ न कर्त्तरी चेति पितामहोक्तिरिति इयं कर्त्तरी चंद्रस्यापि द्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्य कर्त्तरी तद्वच्छुभदृष्टा
न दोषदेति परं तु लग्नस्य चन्द्रस्य वा क्रूरमध्यगतत्वदोषो स्त्येव कर्त्तरीतः स्वल्पफलः कन्यानाशकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगते लग्ने चंद्रे अथवा क्रूरग्रह
णते पमसद्मनाभिमुख्यं गमनं नेच्छन्ति कन्याया इति वसिष्ठोक्तेः कर्त्तरीदोषापवादमग्रेपि स्पष्टयिष्यति ४४ अथ संग्रहदोषमनुष्टुभाह चंद्रेति सूर्यादियु
क्ते चंद्रे दारिद्र्यं स्यात् एवं भौमादिषु मरणादिफलं क्रमेण स्यादित्यर्थः पापद्वययोगे चंद्रस्य मृतिः स्यात् नारदादिभिः शुभग्रहसाहित्यफलमशुभमुक्तं अत्र
तु श्रीपतिवाक्यानुरोधात् वसिष्ठेन चक्रे चिन्मते शुभतोक्तेश्च शुभमुक्तं श्रीपतिः शुभं चंद्रभौलिभृद्रीज्यविज्ञामिति वसिष्ठः दारिद्र्यं रविणाकु

कर्त्तरी नाम सा ज्ञेया मृत्युदारिद्र्यशोकदा ४४ चंद्रे सूर्यादिसंयुक्ते दारिद्र्यं मरणं शुभं सौख्यं सापत्न्यं वैराग्यं पापद्वययुते मृतिः ४५ जन्मलग्नभयोर्मृत्युराशौ निष्ठः करग्रहः एकाधिपत्ये राशीशे मैत्रे वा नैव दोषकृत् ४६ मीनोक्षकर्कालिमृगास्त्रियोऽष्टमं लग्नं यदा नाष्टमगेहदोषकृत्॥

जेन मरणं सौख्यं न स्युः प्रजादौ भाग्यं गुरुणा सितेन सहिते चंद्रे सापत्न्यं केन प्रव्रज्या केस
तेन सद्ग्रहयुजो वांछितिके चिच्छुभं द्याद्यैर्मृत्युरसद्ग्रहैः शशियुते दीर्घः प्रवासः शुभैरिति एतत्परिहारो नारदेनोक्तः स्वक्षेत्रगः स्वोच्चगो वा मित्रक्षेत्रगते यदि।
युतिदोषाय न भवेद्दंपत्योः श्रेयसे तदेति ४५ अथाष्टमलग्नदोषं सापवादमनुष्टुभाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंबंधिनी मृत्यौ राशौ अष्टमराशौ
विवाहलग्ने करग्रहो निष्टः अत्र जन्मलग्ने जन्मराशौ विवाहः नारदः जन्मराश्युद्गमे नैव जन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानं यदि लग्नगतं शुभं अष्टम
लग्नापवादमाह एकेशेति जन्मराशिजन्मलग्नयोरन्यतरस्य विवाहलग्नस्य स्वाम्यैक्ये सति यथा मेषवृश्चिकयोः तथा तयो राशीश्वरयोर्मैत्रे सति यथा
सिंहमीनयोः एतादृशे विषये अष्टमलग्नदोषो न स्यात् ४६ अथोत्तरार्धोक्तमेवार्थं स्पष्टमुपजातिकयाह मीनोक्षेति उक्षो वृषः स्त्री कन्या एते राशयो यद्यष्टमं

सिंहा मीनइत्यादि कुनइत्याह अन्योन्येति परिहारांतरमाह गुरुः लग्नादष्टमसशीशः केंद्रगःशुभवीक्षितः यद्यष्टमलग्नोत्थदोषमाशु व्यपोहति रंध्रेश
श्च भांशस्थस्तु गस्त्वसेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषो हि विनश्यति न संशय इति ४७ अथान्यदपि विशिष्टमाच्चंदरसाह मृतीति अष्टमभवननांशो यदि
लग्ने स्यादथवाऽष्टमभवनस्वामी विलग्ने स्यात्तदा शुभकरो न स्यात् अथव्ययभवनं जन्मलग्नजन्मराशिभ्यां द्वादशभवनम् अथवा व्ययभवनांशः अ
थवा स्वामी यदि लग्ने स्यात् तदा कलहकृत्स्यात् कश्यपः दंपत्योरष्टमे लग्ने राशौ वा पितरंशके तदीशे वा लग्नगते तयोर्मृत्युर्न संशय इति तथैव द्वाद
शे लग्ने तदंशे वा तदीश्वरे विवाहलग्नगे नैरव्य नित्यस्यात्कलहो द्वयोरिति ४८ अथ विषघटीदोषं वंशस्थाभ्यामिंद्रवंशया चाह खरामेति मनो

अन्योन्यमित्रत्ववशेन सा वधूर्भवेत्कृतायुर्गृहसौख्यभागिनी ४७ मृतिभवनांशो यदि च विलग्ने तदधिपतिर्वा न शुभकरः
स्यात् व्ययभवनं वा भवति तदंशस्तदधिपतिर्वा कलहकरः स्यात् ४८ खरामतो ३० त्याद्रितिवह्निपित्र्यभे रवेदतः ४० के
रद ३२ श्च सार्पमेरवबाणतो ५० ष्ण्वेघ्रवितो १८ ऽबांबुपे केते २० भे गतादष्टभ विश्वजीवभे ५१ मनो १४ हिर्दिवानिलसौम्यश
क्रभे कुपक्षितः २१ शैवकरेषि १६ तो जभे ॥

॥ रिति मूले इति रेवतीपुनर्वसु कृत्तिकामघानक्षत्रेषु खरामतः त्रिंशद्घटिकोत्तरं कृताश्चतस्रो
घटिका विषनाडिकाः शुभकार्ये वर्ज्यास्तु रितितृतीयश्लोके नान्वयः एवं सर्वत्र व्याख्येयं के राहिण्यां अजभे पूर्वाभाद्रपदायां तदेव षष्टिघटिकात्मके नक्षत्रभा
भुक्तकाउक्ताः न्यूनाधिकत्वे स्पष्टीकरणमाह अथोइति विषनाडिकाध्रुवाः खरामतइत्येवमादयः इष्टनक्षत्रभोगेन निघ्नाः खतर्काः षष्ठिभाजिताः
संख्याः विषनाडिकाः अपि भभोगेन निघ्नाः षष्ट्या भाज्या लब्धाः स्पष्टमेव पुरित्यर्थः परिहारमाह गुरुः चंद्रो विषघटीदोषं हंति केंद्रत्रिकोणगः लग्नं विनाशु
भैर्दृष्टः केंद्रे वा लग्नपस्तथेति विषनाड्युत्थितं दोषं हंति सौम्यस्तथा शशी मित्रदृष्टोऽथवा स्वीयवर्गस्थो लग्नपोऽपि वेति दैवज्ञमनोहरे तिथिवारविषघटीक
उक्ताः तिथीषु नागाद्रि गिरीषु वारिधि गजाद्रि दिक्याव कदिग्विभास्कराः मुनीभसंख्यः प्रथमातिथेः क्रमात्सरं विषं स्यात् ॥ छ ॥ ६ ॥

मु०टी०
वि०प्र०
७५

घटिकाचतुष्टयं १५।५।८।७।७।५।४।८।७।१०।३।१०।१२।७।८ नक्षत्राद्रूर्ध्वं द्वादश दिक् चशैलावाणाश्चततत्त्वनिप थाक्रमेणस्सूर्योदिवारेषुपरं त्रतस्तो नाडचोविषसाखलुवर्जनीयं ३०।२।१२।१०।७।५।२५।५१ अथदुर्मुहूर्त्तशेषविवस्करादौ दिवामुहूर्त्तान्मालिनीच्छन्दसाह गिरिशेति अथबाणवृद्धाविस्तु कैर्मुहूर्त्तस्यपार्थक्येनलक्षणंनोक्तं इंद्रानलौइंद्राग्नी एतेवासरेपंचदशमुहूर्त्ताः स्युः ५२ रात्रिमुहूर्त्ताननुष्टुभाहशिवेतिप्रथममुहूर्त्तस्वामीशिवएव। ततोजपादादृष्टौभेशाः नक्षत्रस्वामिनोमुहूर्त्तेशाः स्युः यथा अजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनौयमः अग्निः ब्रह्मासोमइत्यष्टौततोदश मुहूर्त्तौदितिजी

युगाश्विनौ २४ बुध्न्यभतोयपयाम्यभेस्वचंद्रतो १० मित्रभंवासवः श्रुतौ ५० मूलेंगवाणात् ५६ विषनाडिकाः कृतावर्ज्याः शुभेष्वपि विषनाडिकाध्रुवाः निघ्नाभभोगेनखनंदकै ६० भाजिताः स्फुटाभवेयुर्विषनाडिकास्तथा ५१ गिरिशभुजगमित्राः पित्र्यवसंबुविश्वेभिजिदथचविधाताप्यथइंद्रानलौच निर्ऋतिरुदकनाथोप्यर्यमाथोभगःस्युः क्रमशइहमुहूर्त्तावासरेवाणचंद्राः ५२ शिवोजपादादृष्टौस्युर्भेशा अदितिजीवकौ विष्णवर्कत्वाष्ट्रमरुतोमुहूर्त्तानिशिकीर्त्तिताः ५३ रवावर्यमाब्रह्मरक्षश्चसोमेकुजेवह्निपित्र्येबुधेचाभिजित्स्यात् गुरौतोयरक्षोभृगौब्रह्मपित्र्येशनावीशसार्पौमुहूर्त्तानिषिद्धाः ५४ निर्वेधेशशिकरमूलमैत्र्यपितृब्राह्म्यांत्योत्तरपंकनैःशुभोविवाहः रिक्तामारहिततिथौशुभेह्निवैश्वप्रांत्याघ्रिःश्रुतितिथिभागतोभिजित्स्यात्

चोगुरुः विष्णवर्कत्वाष्ट्रःमरुतः प्रसिद्धाः एतेसर्वेनिशिमुहूर्त्ताः प्रकीर्त्तिताः अह्नःपंचदशोभागोमुहूर्त्तोस्यतथानिशीतिकश्यपोक्तेः ५३ अथदुर्मुहूर्त्तान्भुजंगप्रयातेनाह रवावर्यमेति रवौअर्यमामुहूर्त्तोनिषिद्धः एवंसोमेब्रह्मरक्षः इंद्वैकत्वं ब्रह्मरक्षस्वामिकोमुहूर्त्तोनिषिद्धो अन्यत्स्पष्टं ५४ अथवेधं विवर्ज्यविहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानंचप्रहर्षिण्याह निर्वेधेइतिवेधरहितैर्मृगादिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेतिरिक्तामा ४।९।१४।३० आभिर्वर्जिततिथिषुशुभेन्हिशुभग्रहवारेविवाहःशुभः अभिजिल्लक्षणमाह अथवैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढातस्यप्रांत्यांघ्रिश्चतुर्थचरणः श्रुतेःश्रवणस्य

अथवेधदोषं पंचशलाकाचक्रोक्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह वेधोन्योन्यमिति विरिंच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितोर्ग्रहकृतो वेधोऽन्योन्यं परस्परं भवेत् रोहिणीस्थग्रहेऽभिजिति रोहिणी विद्धा एवं सर्वत्र व्याख्येयं चरणवेधमाह खेटइति तत्रतस्मिन्भे विद्यमाने ग्रहे सति यदि चतुर्थपादे स्थितस्तदा परनक्षत्रस्य प्रथमपादस्य वेधः यदि तृतीयपादे तदा द्वितीयचरणस्य वेधः एवं यदा द्वितीयपादे तदा तृतीयपादस्य वेधः यदि प्रथमपादे तदा चतुर्थपादस्य वेध इत्यर्थः अयं चरणवेधः सौम्यग्रहपर एव नारदः पादमेवं शुभे विद्धमशुभैर्नैव कृत्स्नतइति क्रूरविद्धयुतं धिष्ण्यं क्रूराक्रांतवक्रं तथा भमणि हे मम यहर्म्येभूताक्रांतमिवत्यजेदिति श्रीपतिः वधूप्रवेशने दाने वरणे पाणिपीडने वेधः पंचशलाकाख्योऽन्यत्र सप्तशलाकक इति ज्योतिर्निबंधे गर्गः मघायां प्रथमे पादे मूलस्य

वेधोन्योन्यमसौ विरिंच्यभिजितोर्याम्यानुराधर्क्षयोर्विश्वेंद्वोर्हरिपित्र्ययोर्ग्रहकृतो हस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारुणयोर्भवेन्निर्ऋतिभादित्योस्तथोफात्ययोः खेटेतत्रगते तुरीयचरणाद्योर्वा तृतीयद्वयोः ५६ शाक्रेज्येशतभानिलेजलशिवेपौष्णार्यमर्क्षे वसुद्वीशे वैश्वस्कंधाशु भेहयभंगेसार्पानुराधेमिथः हस्तापानिमभेविधात्र विधिभेमूलादितीत्वाष्ट्रभाजाग्नीयाम्यमघेकृशानुहरिभेविद्धे कुभद्रेरविले ५७ क्रूराणि क्रूरविद्धानि क्रूरमुक्तादिकानि च॥ ११ प्रथमेतथा रेवत्याश्च चतुर्थेंशे विवाहः प्राणनाशन इति तद्दृण्डांतरंज्ञेयम् ५८ अथ विवाहादन्यत्र यज्ञोपवीतादौ केचिद्विवाहेपि सप्तशलाकाचक्रवेधो वर्ज्य उक्तस्तदर्थं चक्रन्यासं विनैव सप्तशलाकावेधं शार्दूलविक्रीडितेनाह शाक्रेज्येइति कुभद्रे रविके सप्तशलाकाचक्रे शाक्रेज्येज्येष्ठापुष्यनक्षत्रे मिथः परस्परं क्रूराधिष्ठितत्वे विद्धे ज्ञेयं एवं जलशिवेपूर्वाषाढार्द्रा इत्यादिव्याख्येयं दीपिकायां यस्याः शशी सप्तशलाकचक्रे पापेरपापेरथवा विवाहे उद्वाहवस्त्रेण समंवृतां मीश्मशानभूमिं रुदती प्रयातीति ५७ अथ क्रूराक्रांतादिदोषं सापवादमनुष्टुभाह क्रूराणीति क्रूरग्रहैर्विद्धानि तथा क्रूरैर्मुक्तानि त्यक्तानि आदिशब्दात् क्रूरयुतानि क्रूरगंतव्यानि च कारात्त्रिविधोत्पातदूषितानि च नक्षत्राणि तानि यदि चंद्रेण भुक्तामुक्तानि तदा शुभानि अर्होणि शुभकर्मार्हाणि विवाहादौ योग्यानि बुधैः॥ ७ ॥ ६ ॥ २ ॥ ३ ॥

[illegible]नि ५८ अथ[illegible]दोषमुपजातिकयाह ज्ञराहुद्वितियोनवजातयोद्वाविंशतिसरा: पंच एतेर्मितंभंस्वाक्रान्तनक्षत्रात् ज्ञराहुपूर्णेंदु
सिताः स्वपृष्ठेसंलक्षयंतेयथाबुधः सप्तमंराहुनवमं राहोः सदावक्रत्वान्नवमगणनाक्रमेणैवकार्या यथाश्विन्यांराहुराश्लेषांलक्षयतीति पूर्णेंदुःपू
र्णिमांतचंद्रोद्वाविंशं तच्चकृष्णपक्षेपंचम्यादितिथौनभवति शुक्रः पंचमंस्वपृष्ठेलक्षयतीत्यर्थः अर्कशनीज्यभौमः क्रमेणपुरस्तादग्रे सूर्याष्टतर्का
ग्निमितंसंलक्षयंते यथासूर्यः स्वाक्रांतनक्षत्राद्द्वादशं शनिरष्टमंगुरुःषष्ठं भौमस्तृतीयंनक्षत्रंअग्रतोलक्षयतीत्यर्थः वराहः रविलताविक्षहरीनित्यं कौ
जीविनिर्दिशेन्मरणंचाद्रीनाशंकुर्याद्बुधीनाशंवक्त्येवसौरीमरणंकथयतिबंधुविनाशंबृहस्पतेर्लता मरणंलताराहोः कार्यविनाशंभृगोर्वदंतीति
५९ अथपातदोषंपथ्यार्ययाह हर्षणेति व्यतीपातकइतिस्वार्थेकः हर्षणेत्यादिषट्योगानांअंतेयन्नक्षत्रंभवेत् पातेनचंडीशचंडायुधाख्येननिपा

मुक्ताचंद्रेणमुक्ता निशुभार्हाप्रिवचसते ५८ ज्ञराहुपूर्णेंदुसिताःस्वपृष्ठेभंसप्तगोजातिशरैर्मितंहि संलक्षयंतेर्कशनीज्यभौ
माःसूर्याष्टतर्काग्निमितंपुरस्तात् ५९ हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानां अंतेयन्नक्षत्रंपातेननिपातितंतत्
स्यात् ६० पंचास्यजौगोमृगौतौलिकुंभौकन्यामीनौकर्कलीचापयुग्मे तत्रान्योन्यंचंद्रभान्वोर्निरुक्तंक्रांतेःसाम्यंनोशुभंमंगले
षु ६१ व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वेशूलांत्यवज्रेपरिघातिगंडे योगेविरुद्धेत्वभिजित्समेतःस्वार्जूरमर्कोद्विषमेशशीचेत् ६२॥

नितंस्यात् ६० अथक्रांतिसाम्यापरपर्यायंमहापातदोषंशालिन्याह पंचास्येति पंचास्यजौसिंहमेषौअन्येप्रसिद्धाः एषुराशिषुपाठक्रमेणव्युत्क्रमेणाव
स्थितयोश्चंद्रभान्वोःक्रांतिसाम्यनिरुक्तंतन्मंगलेषुनोशुभंस्यात् अनेनक्रांतिसाम्यसंभवमात्रंसूचितं तदानयनंसूर्यसिद्धांताद्ग्रामविनोदाद्वास्य
ष्टज्ञेयं ६१ अथखार्जूरदोषंक्रबोधपिंद्रवज्रयाह व्याघातेति अंत्योवैधृतिः यस्मिन्दिनेव्याघातादिकेविरुद्धेदुष्टेयोगेसति अर्कादर्कनक्षत्राच्छशीचं
द्रोऽभिजित्समेतोविषमेविषमसंख्याकेनक्षत्रेस्यात्तदाखार्जूराख्योदोषःस्यात् यदासमेस्यात्तदानदोषइत्यर्थः एकार्गलोदृष्टिपातश्चाभिजिद्रहिता
निवेदितिकश्यपेनात्राभिजिद्ग्रणनानिषिद्धा केशवार्कत्रिविक्रमादिभिरंगीकृतेतिउभयवचनप्रामाण्याद्विकल्पः ६२ ॥ ६२ ॥ ६२ ॥

अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रात् उक्ततारा: चंद्रनक्षत्राणि पंचाष्टदश चतुर्दश सप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशैकविंशति
द्वाविंशतित्रयोविंशतिचतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाः श्रेत्सुस्तदाउपग्रहोपनामकादोषाः स्युः प्रकृतिरेकविंशतिः एषांदेशभेदेनपरिहारमाह कुरुभाने
तिकुरुदेशेवाल्हिकदेशेशुभाम ६३ अथप्रसंगात्पातोपग्रहलत्तास्त्वपवादगर्धयामंचानुष्टुभाह पातेति पातश्चंडीशचंडायुधाख्योदोषः उपग्रहोः प्रागुक्तः लत्ता
नगायुक्तपूर्णेन्दुसितेत्यादिनालत्तातत्रखेटपत्तनःग्रहचरणतुल्यः नक्षत्रचरणोनेष्टः अयमर्थः उपग्रहेपातेरविर्यस्मिन् चरणेस्यात्तत्संख्याएवतस्यचरणोवर्ज्योना
न्यः लत्तायांतुलत्ताकारीग्रहोयत्रचरणेस्यात् समसंख्यएवचरणलक्षितनक्षत्रस्यवर्ज्योनान्यः उक्तंच उपग्रहेपुलत्तायांतथाचंडायुधाह्वये ग्रहोस्ति
यत्रमाणांशेविद्धांशेस्तत्समाप्यक इति अयंपरिहारः खार्जूरिकेपिद्रष्टव्यः सूर्योयस्मिन्पादे भक्तत्समसंख्यएवचरणएकरेखावस्थितचंद्रनक्षत्रस्य

शराष्टदिक्शक्रनगातिधृत्यतिथिर्धृतिश्चप्रकृतेश्चपंचउपग्रहाः सूर्यभतोब्जताराः शुभानदेशेकुरुबाल्हिकानां ६३ पातो
पग्रहलत्तासुनेष्टोंघ्रिः खेटपत्समः वारस्त्रिघ्नोऽष्टभिस्तष्टः सैकस्यार्धयामकः ६५ शक्रार्कदिग्वसुरसाब्ध्यश्विनः कु
लिकारवेः ॥ २ ॥

वर्ज्य इति खार्जूरिकसमांघ्रिमप्युक्तत्वात् वारइति इष्टोवारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषितोयोंकः सैकः सोर्धयामोदोषः स्यात् ।
कश्यपः शैलाश्वतयः ७।५।४ सूर्येचंद्रेषट्पर्वताः ६।४।७ भौमेबाणाग्निनेत्राणि ५।३।२ सौम्येवेदाक्षिवायवः ४।२।५ गुरुवारेग्निचंद्रमाः ३।१।८
शुक्रेनेत्राद्रिवन्हयः २।७।३ शनौवेदभतर्काः १।८।६ स्युः कुलिकोयमघंटकः अर्धप्रहरसंज्ञास्तान्मंगलेषुविवर्जयेत् निधनंप्रहरार्धेतुनिःस्वत्वंयम
घंटकेकुलिकेसर्वनाशः स्यादित्यावेतेनरोपप्लवइति ६५ अथकुलिकमनुष्टुभाह शक्रेति रविमारभ्यसर्ववारेषुक्रमादुक्तसंख्यास्तिथ्यंशामुहूर्ताकुलि
काः स्युः यथादिनेरवौ १४ चंद्रे १२ भौमे १० बुधे ८ गुरौ ६ शुक्रे ४ शनौ २ रात्रावेतेविरेकाः कार्याः यथारवौ १३ चं ११ भौ ९ बु ७ गु ५ शु ३ श १ शनौतु अंत्योपि
रात्रेः पंचदशोपिमुहूर्त्तः कुलिकः एतेनिंदिताः एतेषामर्धयामादिदोषाणांपुनर्निरूपणंविवाहेअवश्यवर्ज्यतार्थम् ॥ अपस्यितयर्धयामतिकुलिकयम ॥

मुहू॰ चि॰ टी॰ ७६

वारेशेसबलेवापिबलाढ्येलग्नगेशुभेकुलिकोदयदोषस्तुविनश्यतिनसंशयः वाराधीशेबलोपेतेविधौवाबलसंयुते अर्धप्रहरसंभूतोदोषोनैवात्रवि
द्यते शुभेकेंद्रगतेचंद्रेशुभांशेवाशुभेक्षिते लग्नेशेसबलेवापिकुलिकस्तुविधीयते अर्द्धप्रहरपूर्वार्धेमध्यंतुयमघंटजे कुलिकोत्यांशशुभमाचरेत्तद
ति ६५ अथदग्धातिथ्याख्यंदोषमिंद्रवज्रयाह चापांत्येति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतंगेसूर्येद्वितीयाप्रमुखाउभयपक्षसाधारणासमासस्याकास्तिथ्योद
ग्धाःस्युः यथा धनुर्मीनगतेसूर्येद्वितीयादग्धावृषकुंभगेर्केचतुर्थीकर्कमेषगेषष्ठी कन्यामिथुनगेष्टमीसिंहवृश्चिकगेदशमीतुलामकरगेर्केद्वादशी
दग्धाइत्यर्थः मासदग्धाश्चतिथयोमध्यदेशेवर्जिताइतिपरिहारः ६६ अथजामित्रदोषंभ्रमरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्राद्वासप्तमभव

रात्रौनिरेकास्तिथ्यंशाःशनौवांसोपनिंदिताः ६५ चापांत्यगेगोघटगेपतंगेकर्कोजगेस्त्रीमिथुनेस्थितेच सिंहालिगेनक्र
घटेसमाःस्युस्तिथयोद्वितीयाप्रमुखाश्चदग्धाः ६६ लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेखेटनस्यादिहपरिणयनं किंवावाणाशुभग
मितलवगेजामित्रंस्याच्छुभकरमिदं ६७ एकार्गलोपग्रहपातलत्ताजामित्रकर्त्तर्युदयास्तदोषाः नश्यंतिचंद्रार्कव
लोपपन्नेलग्नेयथार्कोभ्युदयेतुदोषा ६८ उपग्रहर्क्षंकुरुवाह्लिकेषुकलिंगवंगेषुचपाततिनंभं ॥ नगतेग्रहेपरिणयनंनस्या

त् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्यवाणांशुभग ५५ मितलवगेपंचपंचाशन्मितनवांशगे चंद्रेलग्नेवाजामित्रंसूक्ष्मंस्यात् यथा मेषेपंचम-
नवांशेभौमोस्तितस्मात्तुलायांपंचमनवांशस्थश्चंद्रोनिषिद्धोऽन्येशेषनवांशाःशुभाःएवंविधंसूक्ष्मजामित्रमिदमशुभकरंस्यात् अस्यापवादोव्य
वहारोच्चये खेचरेथवास्वभवनेस्फुरदंशुजालःसौम्यालयेहितगृहेशुभवर्गगोवाजामित्रकादिपरिसंचितदोषराशिंहत्वाददातिबहुशःसुखमेवचंद्र
इति ६७ अथैकार्गलादिदोषाणामपवादंसाक्षाद्वसिष्ठवचनमेवेंद्रवज्रयाह एकार्गलेति चंद्रार्कबलोपपन्नेस्वोच्चमित्रादिराशिस्थितत्वरूपेविद्वित
स्थितत्वरूपेवसतिएकार्गलादयोदोषानश्यंतियथार्कोभ्युदयेदोषारात्रिर्नश्यति ६८ अथकेषांचिद्देशानांदेशविशेषेणपरिहारमुपजात्याहउपग्रह

७६

स्पष्टार्थं अन्यच्च लतामालवकेदेशे पातः कौसलके तथा एकार्गलं तु काश्मीरे वेधं सर्वत्र वर्जयेत् युतदोषो भवेद्गौडे जामित्रस्य च यामुने वेधदोषस्तु विं
ध्याख्यदेशे नान्येषु केचनेति ६९ अथ दशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेति चेद्यदि चंद्रसूर्यनक्षत्रयोर्युतेर्योगात् भैः सप्तविंशतिभिर्भक्ताद्यः शेषस्तस्मिन्
शून्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिविंशतिसंख्याके सति एतेकाः दशयोगसंभवा भवंति शिष्टानां दशानाममंकानामभिहितत्वाद्
शयोग इत्यन्यथासंज्ञा ७० अथ दशयोगफलं तदपवादं च शार्दूलविक्रीडितेनाह वाताभ्रेति शून्ये शेषे वातदोषः स्यात् एकशेषेऽभ्रात् चतुःशेषेऽग्नेः षट्
शेषे महीभ्यात् दशशेषे चोरात् एकादशस्कमरणम् पंचदशस्क रुक् अष्टादशस्कवज्रम् एकोनविंशेषु दाहः कलिः सकटक इत्यर्थः विंशतिशेषे क्षतिः द्रव्यना
शः अथापवादः योगांक इति खंभूपमादिरूपे योगांके समे युग्मसंख्याके सति दलिते धं अर्धीकृते मनुभिश्चतुर्दशभिर्युक्ते योऽङ्कः स्यात् तद्दास्रादश्विनीतो भ

सैराष्ट्रशाल्वेषुचलत्तितंभंत्यजेतुविद्धंकिलसर्वदेशे ६९ शशांकसूर्यर्क्षयुतेर्भशेषे खंभूयुगांगानिदशेशतिथ्यः नागेंदवोंकेंदु
मितानखाश्चेद्भवंति चैते वशयोगसंज्ञाः ७० वाताभ्राग्निमहीपचोरमरणंरुग्वज्रवादक्षतिर्योगांके दलिते समे मनुयुतेऽ
थौजे तु सैके धिंते॥ ११ नक्षत्रं स्यात् अथौजे तु सैके धिंते योगांके ओजे विषमे सैके अर्धिते अश्विनीतः भं नक्षत्रं स्यात् यथा समांकाः दश। अर्धिताः पं
मनु १४ युतः १९ मूलं नक्षत्रं जातं ओजांके यथा विषमांके १५ योगः सैकः १६ अर्धितं ८ पुष्यनक्षत्रं जातं अथानंतरं मनुभिः संमिताश्चतुर्दश रेखास्तिर्य
क् क्रमात्संलिखे ततः अनेन प्रकारेण यं नक्षत्रमागतं तत आरभ्य साभिजिन्नक्षत्रवृंदं अस्मिंश्चक्रे लेख्यं तत्र नक्षत्रे ग्रहाः स्थाप्याः दिननक्षत्रे चंद्रः स्था
प्यः ततएकरेखास्थयोः ग्रहचंद्रयोः परस्परावलोकनरूपो वेधो भवेत् उक्तं च ज्योतिःसारसागरे तिथ्यंगवेदैकदिगून विंशः शून्यं भवाष्टदश विंश
संख्याः इष्टोडुनासूर्ययुतोडुनाच योगाद्दमी चेद्दशयोगदोषाः मरुन्मेघाग्निभूपालचोरमृत्युरुजोऽशनिः कलिहानिर्दशदोषाः त्याज्यास्तुः सर्वथा बु
धैः योगांके विषमे सैके समे सवक्रलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वं दशयोगमुदाहृतम् दशयोगे महाचक्रे प्रमदाद्यदि विध्यते॥ छ ॥ ५ ॥

सु॰टी॰
वि॰प्र॰
७७

क्रूरैः सौम्यग्रहैर्वापि दंपत्योरेकनाशनमिति दशायोगापवादांतरमाह भरद्वाजः गुरौलग्नाधिपेशुक्रे सवीर्ये लग्नकेंद्रगे दशदोषा विनश्यंति यथाग्नौतू लराशयः व्यासः गुरुणा भृगुणा वापि संयुते दृष्टमेव च दशायोगसमायुक्तमपि लग्नं शुभावहम् ७१ अथ पंचकाख्यबाणदोषं शालिन्याह लग्नेने ति शुक्लपक्षादिकागतास्तिथयो वर्त्तमानलग्नेनाढ्याः युक्ताः अंकैर्नवभिस्तष्टाः शेषभागसंख्ये अष्टसंख्ये सगाख्यो बाणः एवं द्विसंख्ये शेषे वह्न्या ख्यः चतुःसंख्ये राजाख्यः षट्संख्ये चौराख्यः एकसंख्ये मृत्युसंज्ञो बाणश्चैते बाणाः दाक्षिणात्येषु महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धाः ७२ अथ व्यासमतेन बाणान्सापवा दं शालिन्याह रसगुणेति रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्या वा सौम्संक्रांतियाताशकमिति श्वेतिकर्मधारयः सूर्यभुक्तांशानामिति संख्या पंचधास्थाप्याक

भं दास्तादथ संमितास्तुमनुभी रेखाः क्रमात्संलिखेद्यधोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशुभदः स्याद्रेकरेखास्थयोः ७१ लग्नेनाढ्यायाततिथ्यों कतष्टाः शेषेनागद्व्यब्धितर्केंदुसंख्ये रोगोवह्नी राजचौरौ च मृत्युर्बाणश्चायं दाक्षिणात्यप्रसिद्धः ७२ रसगुणशशिनागाब्ध्याढ्यसंक्रांतियातांशकमितिरथतष्टा केर्यदा पंचशेषाः रुगनलनृपचौरा मृत्युसंज्ञश्च बाणा नवहृतशरशेषे शेषकैक्ये सशल्यः ७३ रात्रौ चौररुजौ दिवा नरपतिर्वह्निः सदा संध्ययोर्मृत्युश्चाथ शनौ नृपो विदि मृतिर्भौमेऽग्नि
((चौरो रवौ॥

लादिकमुपेस्यं क्रमेण षट् त्रिएकाष्टचतुर्भिराढ्यासंयोज्यांकैर्नवभिस्तष्टासति यदा पंचशेषायस्मिन्स्थले पंचशिष्यंते तत्क्रमेण रुगादिबाणो ज्ञेयः यथा आद्येपंचशेषे रोगबाणः द्वितीयपंचशेषे ग्निबाणः तृतीये राजबाणः चतुर्थे चौरबाणः पंचमे मृत्युबाणः तस्मात्तद्युयंभवतीत्य र्थः अपंबाणः शल्यरहितः तेन स्वल्पदोषः तत्प्रकार भूतः सशल्यो बाण उच्यते नवेति यानि पंचागामतानि शेषाणि तेषामैक्येन नवहृते पंचावशेषे सति सश ल्यसहितो बाणः स्यात् पंचव्यतिरिक्तशेषे शल्यरहितो दुष्ट इत्यर्थः अन्ये तु तिथिवारभलग्नाकारसाग्न्यग्नाष्टवेदयुक्तं नंदाप्तपंचशेषे रुक् वह्नि दृ चौरमृत्युरु इति ७३ अथ समयभेदेन वारभेदेन कर्मभेदेन च त्रिविधबाणपरिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौ चौरेति चौररुजौ बाणौ रात्रौ त्याज्यौ

दिवानरपतिः राजबाणस्त्याज्यः॥

वन्हिवाणः सदा दिवारात्रौ त्याज्यः संध्ययोः सायंप्रातः संध्ययोः मृत्युबाणस्त्याज्यः ज्योतिःप्रकाशे रोगं चौरं त्यजेद्रात्रौ दिवा राजन्यपंचकं संध्ययोर्मृत्युदं त्या
ज्यं सर्वदा वन्हिपंचकमिति अथवासरभेदेन परिहारः अथेति शनिवारे नृपबाणः विदि बुधवारे मृतिबाणः भौमे ऽग्नि चौरौ बाणौ रवौ रोगबाणस्त्याज्यः उक्तंच ।
रवौ रोगं कुजे वन्हिं शनौ च नृपपंचकं वर्ज्यं पुनः कुजे चौरं बुधवारे च मृत्युदम् अथ कार्यभेदेन परिहारः अथेति क्रमतः शुभकर्मसु एते वाणाः वर्ज्याः य
था व्रते यज्ञोपवीते रुक् गृहस्याच्छादने ऽग्निः नृपसेवायां राजबाणः याने चौरः पाणिग्रहे मृतिबाणो वर्ज्यः उक्तंच नृपाख्यं नृपसेवायां गृहगोपे ऽग्नि
पंचकम् याने चौरं व्रते रोगं त्यजेन्मृत्युकरग्रहे इति ७४ अथ ग्रहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति ये खेटाः यस्मिन् स्थाने स्थिताः तस्मात् कथ्यमाना नि
स्थानानि चरणाभिर्दृष्ट्या पश्यंति तद्यथा त्र्याशवती यद्दशमं च एकचरणदृष्ट्या पश्यंति अनेन तत्तद्दृष्टेर्भवफलं चरणाभिवृद्ध्यैव भवतीति सूचितं मंद इति मं

रोगो ऽथ व्रतगेहगोपनृपसेवायानपाणिग्रहे वर्ज्याश्च क्रमतो बुधैः रुगनलक्ष्मापाः चोरा मृतिः ७४ त्र्याशं त्रिकोणं चतुरस्र
मस्तं पश्यंति खेटाश्चरणाभिवृद्ध्या मंदो गुरुर्भूमिसुतः परे च क्रमेण संपूर्णदृशो भवंति ७५ यदा लग्नांशेशो लवमथ
तनुं पश्यति युतो भवेद्वा यं वोढुः शुभफलमनल्पं रचयति ॥

दः शनैश्चरः स्वस्थानात् त्र्याशं संपूर्णदृक् चतुश्चरणदृष्टिः एवं गुरुस्त्रि
कोणे पूर्णदृक् भूमिसुतश्चतुरस्रे पूर्णदृक् परे ऽर्कचंद्रबुधशुक्राः सप्तमे पूर्णदृशः ७५ अथोद्यास्तशुद्धिः शिखरिणीभुजंगप्रयाताभ्यामाह यदा लग्नांशेश
इति लवेशो लवमिति लग्नेशः लग्नांशस्तस्येशः स्वामी लग्ननवांशस्वामी लवं नवांशं पश्यति वा ऽथवा नवांशेन सह युतो भवेत्तदा वोढुर्वरस्यानल्पं शुभफ
लं रचयति यथा मेषलग्ने मिथुनांशस्तदीशो बुधस्तुलायां मिथुनं पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमुदयांशशुद्धेः प्रथमप्रकारः तदभावे तु लग्नांशेशस्तनुं लग्नं
पश्यति लग्नेन सह युतो भवेत्तदापि वोढुः शुभफलमनल्पं स्यात् यथा मेषलग्ने एव मिथुननवांशः स्वामी बुधो मकरे नवांशं न पश्यति किंतु लग्नं पश्य
ति अथ मेष एव तिष्ठति अयमुदयशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः लवद्यूनस्वामी लवान्नवांशात् ॥ ॥ ॥ ॥

द्यूनं सप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभं लवान्मदनभं सप्तमनवांशं पश्यति तेन सह युतो भवेत् तदा वध्वाः अनल्पं बहु शुभं रचयति यथा मिथुननवांशा त्सप्तमो धनुरंशः ॥ तदीशो गुरुर्मेषे धनुः पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमस्त शुद्धेः प्रथमप्रकारः तदलाभे तु लवद्यूनस्वामी लग्नान्मदनं सप्तमं भवनं पश्यति युतो वा सप्तमभवने तदा वध्वाः शुभं यथा गुरुः कर्के स्वनवांशं न पश्यति किंतु सप्तमभवनं तुलां पश्यति अथवा तुलायामेवास्ति तदा वध्वाः शुभं अयमस्तशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः इतरथेति यदा लग्नांशेशो लवं तनुं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा वरस्याशुभं एवं लवद्यूनस्वामी नवांशं सप्तमं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा कन्याया अशुभं कश्यपः स्वस्वेशेनोदयांशो वीक्षितो वाथ संयुतो लग्नं वा स्वगृहं तन्न दृशेशेनेक्षितं युजमिति ७६ लवेशादि ति नवांशस्वामी नवांशं प्रपश्येत् लग्नस्वामी लग्नं प्रपश्येत्तदा वरस्य शुभं एवं लवद्यूनयोर्नवांशात्सप्तमनवांशस्वामी अंशद्यूनं अंशसप्तमराशिं पश्येत्

लवद्यूनस्वामी लवमदनभं लग्नं मदनं प्रपश्येद्वावध्वाः शुभमितरथा ज्ञेयमशुभं ७६ लवेशो लवं लग्नपो लग्नगेहं प्रपश्येन्मिथो वा शुभं स्याद्वरस्य लवद्यूनयोरंशद्यूनं लग्नयोस्तं मिथो वेक्षते स्याच्छुभं कन्यकायाः ७७ लवपतिशुभमित्रं वीक्षतेंशं तनुं वा परिणयनकरस्य स्याच्छुभं शास्त्रदृष्टम् ॥

७७ लग्नपो लग्नस्वामी अस्तं लग्नात्सप्तमभवनं पश्येत् तदा कन्यायाः शुभं स्यात् वा मिथः अंशसप्तमाधीशो लग्नं सप्तममीक्षेत लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तममीक्षेत तदापि कन्यायाः शुभं स्यात् अत्राप्यन्यथात्वे दंपत्योरशुभमित्य र्थः नारदः लग्ननवांशकौ स्वस्वपतिना वीक्षितौ युतौ न वेद्वान्योन्यपतिनाशुभमित्रेण वा तथा वरस्य मृत्युः स्यात् ताभ्यां सप्तसप्तोदयांशकौ एवं तौ वीक्षित युतौ मृत्युर्वध्वाः क्रूरग्रहे इति ७७ अथ पूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशुद्धेरभावे तृतीयः प्रकार उच्यते मालिनी छंदसा लवपतीति शुभं चतन्मित्रं चेति कर्म धारयः लवपतेर्लग्ननवांशेशस्य शुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणामन्यतमश्चेन्मित्रं स्यात्स चेदंशं नवांशं तनुं च वीक्षते तदा परिणयनकरस्य वरस्य शास्त्रदृष्टं पुत्रादिप्राप्तिरूपं शुभफलं स्यात् एवं मदनलवपस्यास्तांशेशस्य मित्रं सौम्यं तच्चांशं द्युनं ॥ ॥ ॥ ॥

अंशाल्लग्ननवांशाद्यूनसप्तमनवांशश्चेद्दीप्तते अथवा तनुमदनगृहं लग्नात्सप्तमभवनं चेद्दीप्तते तदा वधूवाः शर्म कल्याणं स्यात् यद्युभयत्रापि नवांशस्वा
मिनो मित्रपापग्रहश्चेत्तं स्वदृष्टिरशुभं भवेदिति फलितार्थः वराहः शुभदृष्टिस्विह स्यान्नयदि दृग्यांशे लग्ने नवांशस्तांशउपेतिशुभदृष्टिं तदा स्त्रस्तत् सौम्यानि शीक्षितो यः शु
भाय सस्याः सवर्द्धनिसंतत् इति केचिद्विवाहे वज्रयोगं निषिद्धमाह तल्लक्षणं तिथिवारं च नक्षत्रं नवभिश्च समन्वितः सप्तभिस्तु हरेद्भागं शेषांके फलमादिशेत्
त्रिशेषेतु जलं विद्यात् संचशेषे प्रभंजनः समशेषे वज्रपातो ज्ञेयं वज्रस्य लक्षणमिति ७८ अथार्कसंक्रमणदोषं मंजुभाषिण्याह विषुवायनेति विषुवं तुलां
मेषसंक्रांतो चतस्रषु संक्रांतिषु परपूर्वमध्यमानगतागामिवर्त्तमानान् दिवसान् बुधः शुभक्रियाविधौ विवाहादौ त्यजेत् इतरसंक्रांतिषु संक्रमणका
लात् परतोऽग्रे पूर्वं प्रागपि षोडशघटिका मिलित्वा द्वात्रिंशत् घटिकास्त्यजेत् गुरुः अयने विषुवे पूर्वं परं मध्ये दिनं त्यजेत् अन्यसंक्रमणपूर्वाः परः षोड

मदनलवपमित्रं सौम्यमंशेषु जं वा तनुमदनगृहं चेद्दीप्तते शर्म वध्वाः ७८ विषुवायनेषु परपूर्वमध्यमान् दिवसांस्त्यजेदितर
संक्रमेषु हि घटिकास्तु षोडश शुभक्रियाविधौ परतोऽपि पूर्वमपि संत्यजेद्बुधः ७९ रेवद्यकर्तवी ष्टाशीना ड्योकाः स्वनृपाः क्र
मात् वर्ज्याः संक्रमणे कादेः प्रायोऽर्कस्यानि निंदिताः ८० घस्रे तुलालीवधिरौ मृगाश्वौ रात्रौ ज सिंहाजवृषा दिवांधाः ॥ ८१ ॥

शनाडिका इति ७९ अथ प्रसंगात् सकलग्रहाणां संक्रांतिषु पटिष्ठनुष्टुभाह रेवेति यथाक्रमेण सूर्यादेः संक्रमणे एता घटिका वर्ज्याः यथा रवेः प्राक् पश्चा
त् त्रयस्त्रिंशत् घटिकास्त्याज्याः चंद्रस्य द्वे भौमस्य नव बुधस्य षट् गुरोरष्टाशीतिः शुक्रस्यांकाः नव शनेः स्वनृपाः षष्ट्यधिकं शतं इति ८० अथ पं
गवधवधिरस्याल्लग्नदोषानुपजातिकयाह घस्रइति घस्रे दिवसे तुलावृश्चिकौ वधिरसंज्ञकौ रात्रौ मकरधनुः संज्ञौ रापस्पश्च वसिष्ठः तुलावृश्चिकश्चै
व दिवसे वधिरौ तथा धनुश्च मकरश्चैव वधिरौ निशि कीर्तितौ मेषो वृषो मृगेंद्रश्च दिवसांधाः प्रकीर्तिताः नृयुक्कर्कटकन्याश्च रात्रावंधाः प्रकीर्तिताः ॥
कुंभमीनौ च पंगू द्वौ दिवारात्रौ यथाक्रमं इति ॥ ८१ ॥ ९ ॥

अनेनतस्मिन्काले ऽधादिलग्नानिवर्ज्यानीत्यर्थः ॰१ अथकेचिन्मतमाह बधिराधन्वीति स्पष्टार्थे ॰२ अथैषांप्रयोजनंसापवादंप्रहर्षिण्याह दा-रिद्र्यमिति पर्ववंगेपंगुलग्ने अन्यत्स्पष्टं ॰३ अथविहितनवांशाश्चित्रशार्दूलसाह कार्मुकेति युग्मोमिथुनंएषानवांशाः अषगेवामीननवांशेविकल्पेन वा-शब्दएकीयमतसूचनार्थः एषांशेषुयहिउपयामोविवाहोभवेत्तर्हिकन्यासतीपतिव्रताभवेत् ॰४ अथविहितनवांशेषुविनिषेधंश्रीछंदसाह अंत्यनवांशे-ति विहितनवांशेष्वपियथामेषलग्नेधनुर्नवमांशेतिमादृत्येवंविधेविषयेकाचनकन्यानपरिणेयानविवाह्या परंतुवर्गोत्तममंतिमनवांशंहित्वातत्र-

कन्यातुयुक्कर्कटकानिशांधादिनेघटोंत्येनिशिपंगुसंज्ञः ॰१ बधिराधन्वितुलालयोपराह्ने मिथुनंकर्कटकोंगनानिशांधाः ॥ दिवसांधाहरिगोक्रियास्तुकुब्जाम्मृगकुंभांतिमभानिसंध्ययोर्हि ॰२ दारिद्र्यंबधिरतनौदिवांधलग्नेवैधव्यंशिशुमरणंनि-शांधलग्ने पर्ववंगेनिखिलधनानिनाशमीयुः सर्वत्राधिपगुरुदृष्टिभिर्नदोषः ॰३ कार्मुकतौलिककन्यायुग्मलवेझषगेवा यर्हिभवेदुपयामस्तर्हिसतीखलुकन्या ॰४ अंत्यनवांशेनचपरिणेयाकाचनवर्गोत्तममिहहित्वा नोचरलग्नेचरलवयोगेतौलिमृगस्थेशीतभृतिकुर्यात् ॰५ व्ययेशनिःखेवनिजस्तृतीयेभृगुस्तनौचंद्रखलानशस्ताः लग्नेट्कविग्लौश्चरिपौमृतौग्लौलग्नेट्शुभाराश्चमदेचसर्वे ॰६ ॥ ॰६ ॥ ॰६ ॥ ॰६ ॥ कालभैरव ॥

विवाहउचितएव यथा मिथुनलग्नेमिथुननवांशे अंत्योंशकाअपिश्रेष्ठायदिवर्गोत्तमाह्वयाइतिकश्यपोक्तेः नोचरलग्नइत्ति तौलिमृगस्थतुलामकर-स्थेचंद्रेचरलग्नेविहितचरलवयोगंनाकुर्यात् यथामेषलग्नेतुलांशइति ॰५ अथलग्नभंगमुपजात्याह व्ययेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तःखेद-शमेऽवनिजोभौमोनशस्तः लग्नेचंद्रखलाः चंद्रःपापग्रहाश्चनशस्ताः लग्नेट्लग्नस्वामीकविःशुक्रोग्लौश्चंद्रश्चरिपौषष्ठेनशस्ताः ग्लौश्चंद्रः लग्नेट् लग्नस्वामीशुभाबुधगुरुशुक्राआरोभौमश्च एतेमृतावष्टमेनशस्ताः मदेसप्तमेसर्वेग्रहानशस्ताः ॰६ ॥ ॰६ ॥ ॰६ ॥ ॰६ ॥

अथरेखाग्रहावसंततिलकयाह त्र्यायेतिस्पष्टार्थम् ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादं शार्दूलविक्री॰ डितेनाह पापोकर्त्तरिकारकाविति कर्त्तरिकारकौग्रहौ रिपोर्ग्रहे शत्रुगृहे स्थितौ नीचेनीचराशिगौ अस्तगौ अस्तंगतौतदाकर्तरीदोषोनैवस्यात् कश्यपः पापयोः कर्त्तरीकर्तोः शत्रुनीचगृहस्थयोः यद्वावास्तगयोर्वापिकर्त्तरीनैवदोषदेति अथसितेशुक्रे अरिनीचगेशत्रुगृहगेस्वनीचगृहगेवासतितत्रषष्ठदोषोभृगुषष्ठदोषोपिनस्यात् कश्यपः नीचराशिगतेशुक्रेशत्रुक्षेत्रगतेपिवा भृगुषट्कस्थितोदोषोनास्तितत्रनसंशयइति भौमेस्तेअस्तंगतेरिपुनीचभेशत्रुगृहगेनीचगृहगेवाऽष्टमभौमदोषस्तन्नस्यात् कश्यपः अस्तगेनीचगेभौमेशत्रुक्षेत्रगतेऽपिवाकुजाष्टमोभुवोदोषोनकिंचिदपिविद्यते अथराशिनिचंद्रेनीचेनीचनवांशकेवासतिद्वादशाष्टमषष्ठस्थानेस्थि

त्र्यायाष्टषट्स्खरविकेतुतमोर्कपुत्रास्त्र्यायारिगःक्षितिसुतोद्विगुणायगोज्ञः सप्तव्ययाष्टरहितोज्ञगुरुः सितोष्टत्रिद्यूनषट्व्ययगृहान्परिहृत्यशस्तः ८७ पापौकर्त्तरिकारकौरिपुगृहेनीचेस्तगौकर्त्तरीदोषोनैवसितेऽरिनीचगृहगेतत्षष्ठदोषोपिन भौमेस्तेरिपुनीचगेनहिभवेद्भौमोष्टमोदोषकृन्नीचेनीचनवांशकेशशिनिरिःफाष्टारिदोषोपिन ८८ अब्दायनर्तुतिथिमासभपक्षदग्धतिथ्यंधकाणबधिरांगमुखाश्चदोषाः नश्यंतिविद्गुरुसितेष्विहकेंद्रकोणेतद्वच्चपापविधुयुक्तनवांशदोषाः ८९॥ ॐ

तचंद्रेदोषोपिनस्यात् नीचराशिगतेचंद्रेनीचांशकगतेपिवाचंद्रेषष्ठाष्टरिःफस्थेदोषोनास्तिनसंशयइतिकश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषापवादंवसंततिलकयाह अब्दायनेतिविद्गुरुसितेषुकेंद्रकोणेसप्तमस्थानरहितसत्सु एतेदोषाः नश्यंति कश्यपः अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्षतिथ्युक्षसंभवाः काणांधबधिरोद्भुताःदग्धलग्नतिथिर्भवाः अकालजाश्चनीहारविद्युत्तारास्वभ्रसंभवाः परिवेषप्रतीसूर्यशक्रचापध्वजादयः दोषघ्रहामगलेषुकालजाश्चनंदो॰षराः गुरुरेकोपिकेंद्रस्थःशुक्रोवायदिवाबुधः हरेःस्मृतिर्यथाहंतितद्वद्दोषास्त्रिकोणगः लतापग्रहवडीशवद्रजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगोगुरुर्हंतिसूर्पर्णःपन्नगानिवतद्वदितिचेतथायदिपापाः क्रूराःविधुश्चंद्रस्तैर्युक्तोयोनवांशस्तद्दोषोपिनश्यति उक्तंच सक्रूरराशेरशुभोनवांशःप्रोक्तःसपापोपिविलग्न॥

अथान्यान्परिहारानुशालिन्याह केंद्रे कोणइति केंद्रे सप्तमरहिते १।४।१० कोणेनवपंचमेवातत्रगुरौसतिसर्वेदोषानाशमायांति कश्यपः काव्येगुरौवासौ
म्येवायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशयंत्यखिलदोषाः पापानीवहरिस्मृतेः अथवा आयेएकादशेरवौसतिसर्वेदोषानाशमायांति वालग्नेचंद्रेवावर्गोत्तमेराशि
नवांशयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः द्वितीयवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोलग्नादुपचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तंच।
यत्रैकादशगः सूर्योदोषानाशंययुस्तदा स्मरणादेवरुद्रस्यपापंजन्मशतोद्भवं वर्गोत्तमगतेलग्नेसर्वेदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्रीष्मेकुसरितो
यथा चंद्रेति एकादशेचंद्रेसतिदुर्मुहूर्त्तांशदोषाः दुर्मुहूर्त्तारवावर्यमेत्यादयः अंशदोषाः पापग्रहनवांशाख्याः तेसर्वेतद्वत् नाशमायांतिकश्यपः मुहू॰
र्त्तलग्नेषड्वर्गकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्तान्निहंत्येवयत्रैकादशगः शशी ज्योतिर्निबंधे नक्षत्रदोषकनवांशदोषगंडांतदोषंचमुहूर्त्तदोषं विरुद्धपंचां

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौवालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवासर्वेदोषानाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्वद्दुर्मुहूर्त्तांशदोषाः ९० त्रिकोणकें
द्रेवामदनरहितेदोषशतंकेहरेत्सौम्यः शुक्रोद्विगुणमपिलक्षंक्रूरगुरुः भवेदायेकेंद्रेंगपउत लवेशोयदितदासमूहंदोषा
णांदहनइवतूलंशमयति ९१ द्वौद्वौज्ञभृग्वोः पंचेंद्रौरवौसार्धत्रयोगुरौ रामामंदागुकेत्वारेसार्धैकेकंविशोपकाः ९२ ॥ ६

गविरुद्धदोषंनिशाकरोलाभगतोनिहंति ९० अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिखरिण्याह त्रिकोणेति त्रिकोणेसप्तमरहितेकेंद्रेयदिसौम्योबुधः
स्तिष्ठेत्तद्दोषशतंकंहरेत् उक्तस्थानेशुक्रोपिद्विगुणंद्विशतींहरेत् उक्तस्थानस्थितोगुरुरपिलक्षंदोषान्हरेत् भवेदिति अंगपोलग्नस्वामीउतत्वार्थेलवेशोलग्न
गतनवांशनाथोवा आयेकेंद्रेयदिभवेत्तदासर्वदोषान् हरेद्दोषाणांसमूहंनाशयति यथा दहनोग्निस्तुलंकार्पासमिव लग्नेट्लग्नांशनाथोवा आयगःकें
द्रगोपिवाराशिंनिहंतिदोषाणामिंधनानीवपावकइति ९१ अथलग्नविंशोपकानुष्टुभाह द्वाविति ज्ञभृग्वोरेकोपदयोः सतोर्द्वौद्वौविशोपकौ ए॰
वंविधचंद्रेपंच सूर्येसार्धास्त्रयः ३।३० गुरौरामास्त्रयः मंदः शनिः अगूराहुः केतुः आरोभौमः एषुत्रयेष्वेकंसार्धमेकैकम् १।३० विंशोपकास्त्रेयाः ९२ ॥ ६॥

ग्रहवशेन श्वशुरादिविभागं सप्रयोजनमुपजात्याह श्वश्रूरिति सितः कन्यायाः श्वश्रूः सूर्यः श्वशुरः तनुर्लग्नं तनुः शरीरं स्यात् जामित्रपः सप्तमाधीशो दपि
तो भर्ता मनः चंद्रः एतेषां शुभकारी नां बलं विचार्य तां त्रिकः सिद्धांतवेत्ता विवाहं ता विवाहादनंतरं श्वशुरादीनां सुखं स्यादिति प्रवदेत् केचिद्विशेषतरमप्युक्तं
सूर्यो सतिः स्त्रीचविधोस्तथारा हितं सुतो त्राच्च सुखं गुरोश्च धर्मः सितादर्के सुता च्च वेश्मभूषात्समुद्वाह विधौ स्वयुक्ते ति ९३ अथ संकीर्णजातीनां विशेष
मनमश्वुरच्छंदसाह कुंभे पक्ष इति कुंभे पक्षे शनि भौमार्कवारे विवाहोक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रेषु वकाशा दुष्टयोगेष्वपि संकीर्णानामनुलोमप्रतिलोमज
नामपि षड्विकरपीडा विवाहः स्यात् तर्हि साकरपीडा सुतायुर्धनलाभप्रीतिविज्ञास्यै भवति एषां स्थितिवासः वाग्रहणात् एतदभावे प्रागुक्त दिने पि विवा

श्वश्रूः सितोऽर्कः श्वशुरस्तनुस्तनुर्जामित्रपः स्याद्दयितो मनः शशी एतद्बलं संप्रतिभाव्य तांत्रिकस्तेषां सुखं संप्रवदेद्विवाहतः

९३ कुंभेपक्षे सौरिकुजार्केपि च वारे वर्ज्ये नक्षत्रे यदि वास्यात् करपीडा संकीर्णानां तर्हि सुतायुर्धनलाभप्रीतिप्राप्त्यै सा भ

वतीह स्थितिरेषा ९४ गांधर्वादि विवाहेऽर्काद्दै र४ नेत्र२ गुणे ३ द्वे वः १॥ ॥ ॥ ॥ हः कार्य इति ९५ अथ गांधर्वादि विवाहे वि

शेषमनुष्टुभाह गांधर्वादीति प्राजापत्य ब्राह्म देवार्ष संज्ञाः विवाहा उक्तकाले एव कार्याः गांधर्वासुरराक्षसपैशाचकाख्याः सर्वकालिकार्याः श्रीपतिः
प्राजापत्यब्राह्मदैवार्षसंज्ञाः काले पूक्ते चैव कार्यो विवाहः गांधर्वाख्यं चासुरो राक्षसं च पैशाचो वा सर्वकालं विधेय इति तत्र केचिदर्कात्सूर्यनक्ष
त्रात् वेदनेत्रादिभिः क्रमेण सत्स्यात् अयमर्थः सूर्याक्रांतनक्षत्रमारभ्य चत्वारि शुभानि ततो द्वे शुभे ततस्त्रीण्यशुभानीति क्रमेण त्रिपर्यायत्रयाणां प
र्यायाणां समाहारस्त्रिपदी तस्यां ब्रह्मविष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रयेष्वयमर्थः एकस्मिन्नपि पदे यदशुभं तदशुभमेव पदत्रयेपि च शुभं तच्छुभं द्विके तु अशु
भशुभानि क्रमेण पठितानि स्वपदत्रयाणां मुख्यार्थकथनात् पृथक्कथनानुपयोगः तथा च पदत्रयमुक्तं भूपालवल्लभे एवं पदत्रये तत्र द्वंद्वं त्रयं

गांधर्वासुरपैशाचराक्षसेषु विवर्जितयेदिति ९५ अथ विवाहात्प्राक् कर्त्तव्यानामावश्यककृत्यानां दिनशुद्धिं पृथ्वीछंदसाह विधोर्बलेति अत्र चंद्रब
लमावश्यकत्वेन विचार्यं वारको मांगलकलशः गृहभूषणं चित्रलेखनादि अंगणविभूषणं समार्जनगोमयाद्यालेपः अथ च वेदिकावत्वरं वधूवरोप
वेशनार्थस्थलविशेषः मंडपो गृहाच्छादनं काष्ठादिना वितानादिना वा बहुवचनात् कटाहाधारोपणहरिद्रावंदनकं जिकाधारणादि सकलशुभारंभा
क उद्वाहतः पूर्वं विवाहोक्तैरुडुभिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहिते दिने रचयेत् उपलक्षणत्वात्तत्तद्वह्नेरुपनयनादावपि पूर्वं शुभकर्मप्रारंभान्वि
रचयेत् तथा इदं कार्यजातं त्रिनवषण्मिते दिने पूर्वं न आचरेत् चित्राविशाखाशततारकाश्विनीज्येष्ठाभरण्यो शिवभान्वितं त्रुटयमहित्वाग्रशस्त

कुः१युगां४गार्६ग्नि३म्बु१रामा३त्रिपद्यामशुभाःशुभाः ९५ विधोर्बलमवेक्ष्य वारलनवारकं गृहांगणविभूषणान्यथ च वेदिकामं
डपान् विवाहविहितोडुभिर्विरचयेत्तथोद्वाहतो न पूर्वमिदमाचरेत्त्रिनवषट्मिते वासरे ९६ हस्तोच्छ्राया वेदहस्तैः समं
तात्तुल्या वेदी सद्मनो वामभागे युग्मे घस्त्रे षष्ठहीने च पंचसप्ताहे स्यान्मंडपोद्वासनं सत् ९७ मेषादिराशिजवधूवरयोः
वेदीश्च तैलादिलापनविधौ कथिता त्र संख्या शैलादिशः शरदिगस्तनगाद्रिबाण बाणाक्षबाणगिरयो ७।१०।५।१०।५।
७।७।५।५।५।५।७ विबुधैस्तु केश्चित् ९८॥ ५ फलतैलवैदिकाप्रदानकं कुंडनमंडकास्त्विकमिति दैवज्ञमनोहरोक्तेः तत्रैव मूलेंदुरुद्र
श्रवणार्कपौष्णविश्वेशचित्रानलरेवतीषु संस्थापनं कंजिककुंडिका पावारेरविभौमशुक्रतस्यशस्तमिति ९६ अथ पूर्वं विलक्षणं मंडपोद्वासने दिना
नियमं वक्षशालिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिता चतुर्हस्तैश्चतुरस्रा समंततः स्तंभैश्चतुर्भिः सुश्लक्ष्णा वामभागे स्वसद्मनः मंडपोद्वास
नं कार्यं समे तु दिवसे बुधैः षष्ठं तु विषमे नेष्टं उत्कासप्तमपंचमामिति ९७ केश्चित्तैलादिलापनसंख्यानियममुक्तं समाह मेषादिराशिजेति स्पष्टं दे।

अथग्रामशिष्टसंमतं मंडपादौ स्तंभनिवेशनं इंद्रवज्रयाह सूर्येति कन्यातुलासिंहगते ऽर्के शैवे ईशानकोणे विवाहादौ स्तंभः स्थाप्यः वृश्चिकधनुर्म
करस्थिते वायुकोणे मीनमेषकुंभस्थिते निर्ऋतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थिते ऽग्निकोणे स्तंभः स्थाप्य इत्यर्थः ९९ अथ गोधूलीप्रशंसां मंदाक्रांतमाह नास्मि
मिति स्पष्टार्थं गोधूल्यधिकारिण आह नारदः प्राच्यानां च कलिंगानां मुख्यं गोधूलिकं स्मृतं गांधर्वादि विवाहेषु वैश्योद्वाहे च योजयेत् भूपालवल्लभे विप्रेषु घटिका
लग्नमेव तथ्यं गोरजं बुधैः संकीर्णे गोरजः शस्तं परेषु द्वितयं शुभं घटिकालग्नाभावे कार्यं विप्रे स्तु गोरजो लग्नमिति महादोषान्परित्यज्य प्रोक्ता धिष्ण्यादिकेषु च।
कारयेद्गोरजो यावत्तावल्लग्नं शुभावहमिति दैवज्ञमनोहरे कुलिकं क्रांतिसाम्यं च मृत्यौ षष्ठाष्टमः शशी पंचमो धूलिके त्याज्या अन्यदोषाः शुभावहा इति तत्रगो

सूर्येंगनासिंहघटेषु शैवे स्तंभोलिकोदंडमृगेषु वायौ मीनाजकुंभे निर्ऋतौ विवाहे स्थाप्योऽग्निकोणे वृषयुग्मकर्के ९९ नास्मि
न्नृक्षं न च तिथिकरणं नैव लग्नस्य चिंता नो वा वारो न च लवविधिर्नो मुहूर्तस्य चर्चा नो वा योगो न च मृतिभवनं नैव जामित्रदोषो
गोधूलिः सा मुनिभिरुदिता सर्वकार्येषु शस्ता १०० पिंडीभूते दिनकृति हेमंतर्तौ स्यादर्धास्ते तपससमये गोधूलिः संपूर्णास्ते जल
धरमालाकाले त्रेधा योज्या सकलशुभे कार्यादौ १०१ ॥ गोधूलिकालः केशवार्केणोक्तः अत्रोभयत्र घटिकाद्वलमिष्टमाहुरिति केचित्तु।
नावद्दिनांते निशि पश्चिमायां पश्येत्तृतीयं रविबिंबभागं तस्मात्सदं नाडिकयुग्ममेके गोधूलिकालं मुनयो वदंतीति यथायोग्यं देशव्यवस्था १०० अथ गोधू
लीभेदं जलधरमालाछंदसाह पिंडीभूत इति हेमंतर्तौ शीतकाले मार्गादिमासचतुष्टये दिनकृति सूर्ये पिंडीभूते गोलकसदृशे संध्यायां नीहारारक्तत्वेन निःप्रभे
इत्यर्थः तस्मिन्समये गोधूली ज्ञेया तथा तपससमये उष्णकाले चैत्रादिमासचतुष्टये ऽर्धास्ते अर्द्धबिंबस्य दृश्यत्वे गोधूलिः जलधरमेघास्तेषां मालासमूहस्तद्युत
कालरूपे वर्षाकाले श्रावणादिमासचतुष्टये सूर्ये संपूर्णास्ते ऽदर्शनं यस्य तादृशे सति गोधूलिः जलधरमालाछंदो जाभाषि हचिंतनं केवलमिपं विवाहे किं
[illegible]शुभे कार्यादौ ज्ञेया १०१ ॥ १०१ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

अथगोधूलीसमये वर्ज्यवर्ज्यानि वैश्वदेवीछंदसाह अस्तंयातेइति गोधूलिरित्यनुवर्त्तते बृहस्पतिवारेसूर्ये अस्तंयातेगोधूलिः शुभः स्यात् ननुपूर्वं अर्धे
यामसद्भावात् तथासौरे शनौसार्के सत्येवगोधूलीशुभा नत्वस्तानंतरं कुलिकसद्भावात् क्रांतिसाम्यमपित्याज्यम् तथालग्नात्सायंकालीनलग्नात्
त्वाष्टमेरिपुभवनेषष्ठेवालग्नेएववाचंद्रेसति कन्यानाशः स्यात् लग्नेइति लग्नस्थेमदनस्थेमृत्युस्थेवाभौमेसति वोढुर्वरस्यनाशः स्यात् शेषंस्पष्टं १०२
अथसूर्यस्पष्टगतिमिंद्रवज्रयाह मेषादिगे इति मेषादिद्वादशराशिषुस्थूलाकलात्मिकास्पष्टगतिरित्यर्थः १०३ सूर्यस्यतात्कालिकीकरणमनुष्टुभाह
संक्रांतियातेति पंचांगेयद्दिनेयावतीषुघटीषुचसंक्रांतिस्ततआरभ्यस्वाभीष्टदिनपर्यन्तंयावन्तिदिनानिघटीपलानिभवंतितैर्मेषादिष्टराशिस्थार्कस्यस्प

अस्तंयातेगुरुदिवसेसौरेसार्केलग्नान्मृत्यौरिपुभवनेलग्नेचेंदौ कन्यानाशस्तनुमदनमृत्युस्थेभौमेवोढुर्लाभेधनसहजे।
चंद्रेसौख्यं १०२ मेषादिगेर्केष्टशरा ५८ नगाक्षाः ५७ सप्तेषवः ५७ सप्तशरा ५७ गजाक्षाः ५८ गोक्षाः ५९ खतर्काः ६० कुरसाः ६१ कु
तर्काः ६१ कुभानि ६१ षडिंदुः ६१ नवपंच ५९ भुक्तिः १०३ संक्रांतियातघस्राद्यैर्गतिर्निघ्नाः खषट् ६० हृता लब्धेनांशादिनायोज्यंया
तर्कस्पष्टभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकाःसूर्वनवांशादंशसंगुणः रामाप्तालब्धमंशाद्यंतनोर्वर्गादिसाधने १०५ अर्कात्सुखात्स
यनाद्भोग्यभुक्तैर्भोगैर्निघ्नात्खाद्यात्वाग्निभक्तात्॥ ॐ स्पष्टगतिर्गुणनीयाषष्ट्याभाज्यायल्लब्धंतेंशाः अवशिष्टंकलादि अंशावयवास्ते आदिशब्द
वाच्याः तैर्यातसंयातराशिः सूर्यभुक्तमेषादिराशिर्युक्तः सन्तात्कालिकः स्पष्टभास्करः स्यात् १०४ अथलग्नानयनमाह तनोरिति लग्नस्यक्रियमृगास्यस्या
दिनाथोनवांशोविचारितः सयावास्याआगच्छेत्तत्सूर्वनवांशयावंतः स्युस्तेदशगुणाराममितैस्त्रिभिराप्तायल्लब्धमंशाद्यंअंशकलाविकलात्मकंतत्तनोरिष्ट
कालिकंभुक्तंस्यात्तेनकरुणाप्रागुक्तकुजाशक्रसौम्यसादिप्रकारेणषड्वर्गसाधनंस्यात् १०५ अथैवंसाधिताभ्यांरविलग्नाभ्यांघटिकानयनंशालिन्याह॥
अर्कादिति अयनांशसहितसूर्यात् राशिभोग्यांशैः सायनसूर्याक्रांतराशेः।

स्वदेशीयउदयाः मेषादिराशीनांबलात्मकंप्रमाणंपगुण्यंस्वाग्निभिस्त्रिंशताभक्तंलब्धानिभोग्यानिचपलानिस्युः एवंलग्नात्सायनांशात् भुक्तांशैःस्वोदयोगु
ण्याःस्वाग्निभक्तोलब्धानिभुक्तानिपलानि एवंजातानांभोग्यभुक्तपलानामैक्यंकार्यंतत्सायनोशलग्नार्कयोरंतरालोदयपलैर्युक्तंकार्यंषष्ट्याभक्तं
सूर्योदयादिष्टघटिकाभवेयुः १०६ विशेषंशालिन्याह चेल्लग्नार्कावितिसायनांशौलग्नार्कावेकराशौभवतस्तयोर्विश्लेषोंऽतरांशास्तैर्गुणितःस्वदेशीय
उदयः ततःस्वाग्निभक्तोलब्धमिष्टकालःसूर्योदयात्स्यात् तत्रयदार्कात्सायनादेकराशिस्थितंलग्नमूनंस्यात्तदायदिष्टकालआगतःससूर्योदयात्स्वा
कुराशिशेषोभवेत् अयमर्थःआगतइष्टकालःषष्ट्याप्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्योदयानंतरमेतावानिष्टकालः अथपारात्रिमानात् प्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्यास्तान
तरमेतावानिष्टकालःअथरात्रौविशेषमानीतेइष्टकालेअंशप्रवृत्तेःपंचपलानियोज्यानीतिसंप्रदायः तत्समयेपरस्परदर्शनंकार्यमित्याह कश्यपःअ

भोग्यंभुक्तंचांतरालोदयाढ्यंषष्ट्याभक्तंस्वेष्टनाड्योभवेयुः १०६ चेल्लग्नार्कौसायनावेकराशौतद्विश्लेषघ्नोदयःस्वाग्निभ।
क्तः स्वेष्टःकालोलग्नमूनंयदार्काद्रात्रौशेषर्कात्तषड्भं निशायां १०७ उत्पातान्सहपातदग्धतिथिभिर्दुष्टांश्चयोगांस्तथाचं
द्रंज्योशनसामयास्तमयनंतिष्यःक्षयर्द्धीतथा॥ ७ न्योन्यवीक्षणंसम्यक्शुभलग्नेकारयेत्तदेति शुभलग्नसाधनंघटिकायंत्रेणसाध्यंतत्रघटी
स्थापनेनारदः ताम्रपात्रेजलेपूर्णेगंधैःपुष्पैरलंकृते तंडुलस्थेस्वस्तियुतेशुचिभूमावहर्षते मंडलार्धोदयंवीक्ष्यजलपात्रेविनिक्षिपेत् तत्रमंत्रः यंत्राणांमु
ख्यंयंत्रत्वमितिधात्रापुराकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यस्वपुत्रधनहेतवे जलंयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदोभवेत् अथवासाधयेत्कालद्वादशांगुलशंकु
नेति शंकुघटीज्ञानंरामविनोदेमयोक्तंततएवज्ञेयम् १०७ अथविवाहादौशुभकार्येऽवश्यवर्ज्यानविस्मरणार्थंशार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह उत्पातानिति
सेन्दुक्रूरेति क्रूराक्रांतमितिच उत्पातादीन् उद्वाहेविवाहेयज्ञोपवीतादौशुभकर्मसुत्यजेदितितृतीयश्लोकेनान्वयः उत्पातान् दिव्यभौमांतरिक्षात्
लक्षणपातसंबंधिसप्तवर्ज्यान् दिवसान् पातौमहापातःक्रांतिसाम्यमितियावत् दग्धतिथयश्चापांत्यगेगोघटगेइत्यादिनोक्ताः एतैःसहउत्पातंत्यजे

मु. ५८

मु॰दी॰ तथादुष्टान्व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तं तिथ्यः सपर्द्धीतिथिक्षयं तिथिवृद्धिंच गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां त्रिविधम्
वि॰प्र॰ विष्टिर्भद्रा संक्रमदिनं संक्रमकालादुभयतो वर्ज्यघटिकाः अयने विषुवे च पूर्वापरदिनसहितं संक्रांतिदिनं ज्ञेयम् तन्वंशपास्ततनुर्लग्नम् अंशः ल
८३ ग्नगतो विहितनवांशः तौपास्तः तौ तन्वंशपौ तयोरस्तं लग्नेशास्तं लग्ननवांशस्वाम्यस्तं च तथा तन्वंशेशविधून् लग्नेशनवांशेशचंद्रान् अष्टमषष्ठस्था
नगान् तथा पापग्रहवर्गान् १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशं इंदुसहितं लग्नं लग्नांशं च क्रूरग्रहसहितं लग्नं लग्नांशं चेत्यर्थः उदयास्तशुद्धिं उदयाशुद्धिमस्ता
शुद्धिं च इत्यस्याज्ञेयमशुभमित्याद्युक्तं चंडायुधं हर्षणवैधृतिसाध्येत्यादिनोक्तं खार्जूरं व्याघातगंडइत्यादिनोक्तं दशयोगः सूर्यर्क्षचंद्रसंयुते भे शेषइत्या
दिनोक्तम् योगो ग्रहयुतिः तत्सहितं जामित्रं लत्ताव्यधं जामित्रं लग्नजामित्रं चंद्रजामित्रं च लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेइत्यादिनोक्तम् लत्ताज्ञराहुपूर्णेन्दु

गंडांतं च स विष्टिसंक्रमदिनं तन्वंशपास्तं तथा तन्वंशेस विधून् थाष्टरिपुगान्पापस्य वर्गास्तथा १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशमु
दयास्ताशुद्धिं चंडायुधान् खार्जूरं दशयोगयोगसहितं जामित्रलत्ताव्यधं बाणोपग्रहपापकर्त्तरितथा तिथ्यर्क्षवारोत्थितं दु
ष्टयोगमथार्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभं ग्रहणभं यत्क्रूरगंतव्यभं त्रेधोत्पातहतं च के
तूहतभं संध्योदितं भं तथा ॥ ५ सिताद्दत्यादिनोक्ता व्यधं पंचशलाकासप्तशलाकोक्तं च बाणाः पंचकं उपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टदिक् शक्रनगेत्या
दि पापकर्त्तरी समा हारंद्वैकवचनं तिथ्यृक्षवारोत्थितं दुष्टयोगं तिथिनक्षत्रवारैः कृतो उत्थितमुत्पन्नं दुष्टयोगम् यथा तिथिनक्षत्रोत्थं सार्पद्वादश्यां वैश्व
मादिमइत्यादि तिथिवारोद्भवं सूर्येशपंचेत्यादि नक्षत्रवारोद्भवं याम्यत्वाष्ट्रमित्यादि तिथिनक्षत्रवारोद्भवं हस्तार्कपंचमीतिथावित्यादिदुष्टयोगं अर्धयामकु
लिकाद्यान्वारदोषानपि आदिशब्देन दुर्मुहूर्त्तादिकं च १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभं क्रूरग्रहेण भुक्तभं क्रूरविमुक्तभं च ग्रहणभं यस्मिन्नक्षत्रे चंद्रसूर्योपरागे जातस्त
द्भं क्रूरस्य गंतव्यभं त्रेधोत्पाताः त्रिविधोत्पाता दिव्यभौमांतरिक्षाः तैर्हतंभम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ राम
८३

तन्मासषट्कं त्याज्यम् एवं ग्रहणनक्षत्रमपि केतुहतभं केतुना धूमनैः स्पर्शनैश्च यन्नक्षत्रं हतं अनेन नक्षत्रांतरेऽपि दोषः संध्योदितं भं सूर्यास्तकाले यन्नक्षत्रस्य क्षिति
जे उदयं यत् तत्सूर्यनक्षत्राच्चतुर्दशं नक्षत्रमित्यर्थः तद्दच्च ग्रहभिन्नयुद्गतभं ग्रहेण भेदितं ग्रहयुद्गतं च षण्मासं निषिद्धं तथा ग्रहकृतान् लग्नस्य दोषान् व्यपशा
निः स्वे च निजइत्यादिकानां लग्नसंबंधि दोषान् संत्यजेत् मूलवाक्यानि पूर्वमेव लिखितानि १९० ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणिप्रमिताक्षरायां विवाहप्रकर
णं समाप्तम् ६ अथ वधूप्रवेशप्रकरणम् अथ वधू नूतनपरिणीतायावध्वाप्रथमतः क्रियमाणो भर्तृगृहे प्रवेशो वधूप्रवेशस्तं मुहूर्त्तमुपेंद्रवज्रयाह समा
द्वीति विवाहाद्विवाहदिवसादारभ्याष्टिदिनांतराले षोडशदिनांतराले षोडशदिनमध्ये समाद्विपंचांकदिने समदिनानि द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशच

तद्दच्च ग्रहभिन्नयुद्गतभं सर्वाणि मान्संत्यजेदुद्वाहे शुभकर्मसु ग्रहकृतान् लग्नस्य दोषानपि १९० इति मुहूर्त्तचिंतामणौ वि
वाहप्रकरणं षष्ठम् ६ समाद्विपंचांकदिने विवाहाद्वधूप्रवेशोऽष्टिदिनांतराले शुभः परस्ताद्विषमाब्दमासदिनेस्वर्षा
स्वरतोयथेष्टम् १ ध्रुवक्षिप्रमृदुश्रोत्रवसुमूलमघानिले ॥ ॥चतुर्दशषोडशानि विषमदिनमध्ये सप्तमपंचमनवमदिनानि ते

षु वधूप्रवेशः शुभः नारदः आरभ्योद्वाहदिवसात्षष्ठे वाप्यष्टमे दिने वधूप्रवेशः संपत्त्यै दशमे थ समे दिने षष्ठादीनां समत्वादेवग्रहणे सिद्धे पुनस्तदुक्ति
रिति माधवस्यार्थः वधूप्रवेशनं कार्यं पंचमे सप्तमे दिने नवमे च शुभे वारे शुभलग्ने शशिनो बले इति ज्योतिर्निबंधे षोडशदिवसानंतरं वधूप्रवेशस्त
दा विषमाब्दमासदिने विषमवर्षे विषममासे विषमदिने च कार्यः अक्षवर्षादिति पंचवर्षानंतरं विषमवर्षादिनियमो नास्ति किंतु दोषरहितकाले वधू
प्रवेशो विधेयः उक्तं च विवाहमारभ्य वधूप्रवेशो युग्मे दिने षोडशवासरांतः ऊर्ध्वं ततोऽब्दे युजि पंचमांतं पुनः पुरस्तान्नियमो न वास्तीति १ अथ नक्षत्राण्य
प्याह ध्रुवेति ध्रुवादिनक्षत्रेषु वधूप्रवेशः सन् शुभफलः रिक्तारार्के रिक्ता ४।९।१४ आरे भौमे अर्के रवौ न द्वितीः ॥ छ ॥ ९ ॥ छ ॥

अर्थादन्यतिथिषु रविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्त इत्यर्थः अपरे बुधवारेऽपि नेष्टः ३ अथ विशेषमहेंद्रवज्रयाह ज्येष्ठपतिज्येष्ठमिति विवाहतो विवाहानंतरं आद्येऽस्मिन् ज्येष्ठे भर्तृगृहे स्थिता वधूः पतिज्येष्ठं हंति आद्येऽधिके पतिं भर्तारं हंति आद्ये शुचावाषाढे श्वश्रूं भर्तृजननीं हंति आद्ये सहस्ये पौषे श्वशुरं भर्तुः पितरं हंति आद्ये सये क्षयमासे भर्तृगृहे तिष्ठती तनुं निजशरीरं हंति म्रियत इत्यर्थः तथा आद्ये मधौ चैत्रे तातगृहे पितृगृहे तिष्ठती तातं पितरं हंतीत्यर्थः यदि पित्राद्यभावः तर्हि तन्मासि तत्र गृहावस्थितौ सत्यामपि न कोऽपि दोष इत्यर्थः न भयं तेषाम भावादित्युक्तेः ज्योतिर्निबन्धे विवाहात्प्रथमे पौषे आषाढे चाधिमासके न सा भर्तृगृहे तिष्ठेच्चैत्रे तातगृहेऽपि च आषाढो ज्येष्ठोपलक्षकः अधिमासोऽक्षयमासोपलक्षकः ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ प्रमिताक्षरायां स्व

वधूप्रवेशः सन्नेष्टो रिक्तारार्केबुधेऽपरैः २ ज्येष्ठपतिज्येष्ठमथाधिके पतिं हंत्यादिमे भर्तृगृहे वधूः शुचौ श्वश्रूं सहस्ये श्वशुरं क्षये तनुं तातं मधौ तातगृहे विवाहतः ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ वधूप्रवेशप्रकरणं सप्तमम् ७ चरेद्द्वौजहायने घटालिमेषगे रवौ रवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्य वासरे नृयुग्ममीनकन्यकातुलावृषाविलग्नके द्विरागमं लघुध्रुवे चरेऽस्र पे मृदूडुभिः १ ॥ ॥ कृतटीकायां वधूप्रवेशप्रकरणं सप्तमं समाप्तम् ७ अथ द्विरागमनप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र वधूप्रवेशानंतरं परावृत्य पितृगृहं प्राप्ताया वध्वाः पुनर्भर्तृगृहे प्रवेशो द्विरागमनशब्दवाच्यस्तन्मुहूर्त्तं प्रियंवदावृत्तेनाह चरेदिति अथानंतरे ओजहायने विषमवर्षे प्रथमतृतीयादिवर्षे तथा घटालिमेषगे रवौ कुंभवृश्चिकेमेषस्थे रवौ सति तथा वरस्य रवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्य वारे मिथुनमीनकन्यातुलावृषाणामन्यतमे लग्ने शुभयुतदृष्टे सति लघुध्रुवचराणि प्रसिद्धानि अस्रपा मूलम् मृदूडूनि प्रसिद्धानि एतेषु द्विरागमं वरो वधूः कुर्यात् अत्र सामान्यतः गुरुशुक्रास्तादि विचारः पूर्वोक्त एव ज्ञेयः १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥ श्रीराम ॥

अथसन्मुखशुक्रदोषंप्रहर्षिण्याह दैत्येज्यइति दैत्येज्यःशुक्रः गंतव्यादिगभिमुखेगंतुर्दक्षिणभागेवा स्थितःस्यात्तदा शिशुर्बालकः गर्भिणीगर्भवती नवोढा
नूतनपरिणीता एतानगच्छेयुः यदिप्रतिशुक्रेगच्छेयुस्तदेत्याह बालइति चेद्बालोगच्छतितदाविपद्यते म्रियते नवोढाचेद्व्रजतितदावंध्या अपत्यसंभाव
रहितास्यात् गर्भिणीचेद्व्रजतितदा अगर्भागर्भस्रवतीस्यात् यदिशुक्रः पूर्वस्यामुदितः पूर्वांगंतुःसन्मुखः उक्तस्तद्गंतुर्दक्षिणपश्चिमांगंतुः दृष्टिः दक्षिणा
गंतुर्वामस्स्यात् तदापूर्वोत्तरेदिशोनगच्छेत् यदिपश्चिमायामुदितःशुक्रः तदापश्चिमांगंतुःसन्मुखः दक्षिणांगंतुःदक्षिणः पूर्वांगंतुः पृष्ठे उत्तरांगंतुर्वामस्तदा
पश्चिमदक्षिणदिशोनगच्छेत् केचिद्दीपोत्सवप्रतिपदिनस्यादिनिपंचविनैवप भूप्रवेशंवांछंति उक्तंच अस्तमितेगुरौशुक्रे सिंहस्थेवाबृहस्पतौ दीपोत्स

दैत्येज्योह्यभिमुखदक्षिणेयदिस्याद्गच्छेयुर्नहिशिशुगर्भिणीनवोढा बालश्चेद्व्रजतिविपद्यतेनवोढाचेद्वंध्याभवतिचग
र्भिणीत्वगर्भा २ नगरप्रवेशविषयाद्युपद्रवेकरपीडनेविबुधतीर्थयात्रयोः नृपपीडनेनववधूप्रवेशनेप्रतिभार्गवो
भवतिदोषकृन्नहि ३ पित्र्यगृहेचेत्कुचपुष्पसंभवःस्त्रीणांनदोषःप्रतिशुक्रसंभवः ॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥

वदिनेचैवकन्याभर्तृगृहंविशेदिति २ अथप्रतिशुक्रापवादंमंजुभाषिण्याह नगरप्रवेशेतिनगरप्रवेशे विषयोदेशःआदिशब्देनग्रामः तौस्योपद्रवे।
अन्यराजकृतोपद्रवेदुर्भिक्षाद्युपद्रवेवास्वनिर्गंतव्ये दिशिप्रतिशुक्रदोषोनास्ति करपीडनेविवाहे देवेनयात्रायांसत्यांविबुधादेवास्तेषांयात्रा यथान
गरकोटश्याच्चातीर्थयात्राप्रयागादिकातयोः नृपपीडनेराज्ञःसकाशात् पीडाबाद्गरिकृतायांसत्यांनववधूर्नूतनपरिणीतानववधूःतस्याःप्रवेशेप्रति
भार्गवःसंमुखशुक्रदोषकृन्नहिभवति भार्गवःस्वभवनपुरप्रवेशेदेशानांविभ्रमेतथोद्वाहे नूतनवध्वागमनेप्रतिशुक्रविचारणंनास्ति एकग्रामेपुरेवा
पिदुर्भिक्षेराजविप्लवे विवाहेतीर्थयात्रायांप्रतिशुक्रंनदुष्यतीतिवादरायणोक्तेः ३ अथप्रौढास्त्रीणांद्विरागमनेतथागोत्रपरत्वेनचप्रतिशुक्रापवादं
मंजुभाषिण्याह पित्र्यगृहइति पितुरिदंपित्र्यंतस्मिन् पित्र्यगृहेकुचोत्तनौपुष्पमृतुस्तत्संभवस्स्यात्तदास्त्रीणांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्तीत्यपिज्ञेयम् ॥

मु० टी० ८५

चंडेश्वरः पिनाकसेक्रचक्रकमयोः संभवोवायद्दिस्यसत्युःक्रद्दिनंभवतिरवेः सन्मुखोवाथक्रक्रः फडेलग्नेगुणवतितिथौचंद्रवारा विशुद्दोरक्षीणांयात्र
भवतिसफलोसेवितुंस्वामिसद्मं अथभृगुः अंगिरावत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेकार्यःएतदंशोसन्नानांप्रतिशुक्रसंभवादोषोनास्ति
बादरायणः कश्यपेषुवसिष्ठेषुभृग्वत्र्यंगिरसेषुच भारद्वाजेषुवत्सेषुप्रतिशुक्रंनदुष्यतीति अयंचापवादोयात्रामात्रपरणःकेचिदमुमपवादंतुपरी
मुखेप्यूचुःमहेश्वरः तीर्थानांगमनेतथैकनगरेग्राम्यंचसौम्यंतथेति ७ पूर्वैःसह ७ ॥इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्त
चिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांद्विरागमनप्रकरणंअष्टमंसमाप्तम् ८ अथाग्न्याधानप्रकरणंव्याख्यायते यत्तुकालनियमेनाधानादिवि

भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेतथा ७ ॥इतिमुहूर्त्तचिंतामणौद्विरागमनप्रकरणंअष्टमंस
मातम् ८ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगेदिनेशेमिश्रध्रुवांत्यशशिशक्रककेज्यधिष्ण्ये रिक्ताकुनोशशिकुजेज्यभृगोननी
चेनास्तंगतेनविजितेनचशत्रुगेहे १ नोकर्कनक्रझषकुंभनवांशलग्नेनोअंतनोरविशशीज्यकुजेत्रिकोणे॥ ९ ॥ २

हितंतमनमुहूर्त्तविचारः यद्यतुकालनियमाभावस्तदामुहूर्त्तविचारस्तदसंतत्तिलकेनाह स्यादग्निहोत्रविधिरिति उत्तरगेस्निग्धेउत्तरायणगते
सूर्येसतिमिश्रेकृत्तिकाविशाखेध्रुवाण्युरोहिण्युत्तरात्रयंअंत्यंरेवतीशशीमृगःशक्रोज्येष्ठाकेहस्तःइज्यधिष्ण्यंपुष्यः एतेषुनक्षत्रेषुअग्निहोत्रविधिः
स्यात् रिक्ताकुनोकार्यंचंद्रमंगलगुरुशुक्रेषुनीचगतेअस्तंगतेविजितेग्रहांतरेषुतथाशत्रुगृहस्थितेषुअग्न्याधानंनोकार्यं १ अथलग्नशुद्धिंवसं
ततिलकेनाह नोकर्केति कर्कमकरमीनकुंभानांनवांशेलग्नेचाग्न्याधानंनोकार्यं लग्नेचंद्रेसतिनोकार्यम् चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनोकार्यं यस्यचा
धानलग्नस्थेचंद्रेचभृगुनंदनेउपेतितस्यजातोग्निर्निर्वाणसततंकुलम्नेतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमेषुत्रिकोणकेंद्रस्थेषद्विभवो ८५

परैर्बुधशुक्रशनिराहुकेतुभिः त्रिलाभषट्खस्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः आधानदिनं स्यात् निधनेति अष्टमस्थानशुद्धे लग्ने
अष्टमस्थाने शुभग्रहोपि न शुभः अथवा निधनशुद्धे इति निधनमष्टमलग्न[illegible]धानकर्तुर्जन्मराशिलग्नाभ्यामष्टमं लग्नमित्यर्थः तस्य शुद्धत्वं
दृष्टभावइतियावत् तेन युक्ते लग्ने इत्यर्थः अत्र व्याख्या नद्वयेपि प्रमाणसद्भावाद्द्वयमपि युक्तं [illegible]निधनशुद्धिश्चवाभ्यां युते लग्ने इत्यर्थः २ अथा
ग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्योगकर्तृत्वयोगाननुष्टुभाह चापइति जीवेगुरौ चापे धनुस्थे लग्नेगे सति [illegible]नलग्ने धनुराख्ये गुर्वधिष्ठिते सतीत्यर्थः
अयमेको योगः अथवा भौमे मेषलग्नास्थिते सति अयं द्वितीयो योगः अथवाऽधानलग्नाद्दशमे सप्तमे वा भौमे सति योगद्वयमेतत् अथवाऽजे चंद्रे षष्ठे

केंद्रस्थे षट्त्रिभवगैरपरैस्त्रिलाभेषट्खस्थितैर्नैधनशुद्धियुते विलग्ने २ चापेजीवेतनुस्थे वा मेषे भौमे वरे युमे षट् व्याये
अर्के वा वास्याज्जाताग्निर्यजति ध्रुवं ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ अग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ राजाभिषेकः शुभ
उत्तरायणे गुर्विन्दुशुक्रैः केन्द्रस्थैर्बलान्वितैः ॥

तृतीयैकादशस्थानस्थे सति योगत्रयमेतत् अथवाऽब्दस्यायेरवौ सूर्ये सति योगत्रयमेतद्
एवंविधे लग्ने यो जाताग्निरग्निहोत्रकर्ता ध्रुवं निश्चयेन यजति ज्योतिष्टोमादियागं करोतीत्यर्थः ३ ॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्व
कृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायामग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ अथ राजाभिषेकप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र कालशुद्धिमिंद्रवा
ज्रयाह राज्ञोऽभिषेक इति उत्तरायणगते सूर्ये सति तथा गुर्विन्दुशुक्रैः बृहस्पतिचंद्रशुक्रैः केंद्रस्थैः सद्भिः तथा भौमार्कौ प्रसिद्धौ लग्नेशो जन्मलग्नेशः देशेशः
चेमननजानकी [illegible]दशांतर्दशयोः स्वामिनौ जन्मपोजन्मराशिस्वामी एतैर्बलान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः शुभउक्तः नो चेन्नेति
[illegible]ः ५।१।१४ आरोभौमः निशाशनिः मलिम्लुचोधिमासः [illegible]भिषेको वा कार्यः ॥

[illegible] चेत् भौम[illegible]स्याभिषेकपरोज्ञेयः भौमस्यसेनापतित्वात् गोविप्रराज्यापित्रकर्मचतुष्पदेपीति चतुष्पदेराज्याभिषेक उक्तसोमवास्त्र
याभवतेवेद्वि २ अथाभिषेकेनक्षत्राणिलग्नशुद्धिंचेंद्रवंशयाह शाक्रः श्रवेति शाक्रोज्येष्ठा श्रव श्रवणः क्षिप्राश्विनीपुष्यहस्ताः मृदुः चित्रामृगरे
वत्यनुराधाः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं एतैर्नक्षत्रैराजाभिषेकः शुभः अत्र चित्राग्रहणं ज्येष्ठाश्रवः क्षिप्रमृदुध्रुवेषुसौम्यपहस्तान्हितिथीचेत्का इतिमहे
श्वरवचनात् अन्यग्रंथेतदभावात् शीर्षोदयइति शीर्षोदयामिथुनकन्यातुलावृश्चिककुंभाराख्याः स्युः अभिषेकलग्नेषु अथवाउपचयेस्वजन्मलग्नात्स्वज
न्मराशेर्वाउपचयेत्रिषडेकादशदशमानामन्यतमेलग्नेसति शुभेशुभग्रहेतत्तल्लग्नगतेसति अभिषेकः शुभः कस्यपः जन्मराशेरुपचयेलग्नेशीर्षोद

भौमार्कलग्नेशदशेशजन्मपेनोपचैत्ररिक्तारनिशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवः क्षिप्रमृदुध्रुवोडुभिः शीर्षोदयेवोपच
येशुभेतनौ पापैस्त्रिषष्ठायगतेःशुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणाष्टधनत्रिसंस्थैः २ पापैस्तनौरुक् निधनेमृतिःसुतेपुत्रा
र्तिरर्थव्ययगैर्दरिद्रता स्यात्खेलसोऽष्टपदोद्युनाद्युगैः सर्वैशुभंकेंद्रगतैःशुभग्रहैः २ ॥ ५ अथेस्थिरे शुभग्रहे क्षितियु

तेनयुतेवीक्षितेपरैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैःशुभग्रहैः प्रथमचतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्विती
यतृतीयस्थानस्थितैराजाभिषेकःशुभः २ अथ विशेषमपवादंमिंद्रवंशयाह पापैरिति तनौलग्नस्थितैःपापग्रहैः रुक्रोगः स्यात् राज्ञइति
शेषः निधनेऽष्टमेपापग्रहैःमृतिःस्यात् सुतेपंचमेपापग्रहैःपुत्रार्तिःपुत्रपीडास्यात् अर्थव्ययगैः द्वितीयद्वादशगैःपापैर्दरिद्रतास्यात् खेदशमे
पापैरलसोनिरुद्योगःस्यात् द्युनाद्युगैः सप्तमचतुर्थस्थानस्थैः पापग्रहैः अष्टपदोऽभीष्टस्वर्पःस्यात् अथापवादमाह सर्वैःशुभमिति केंद्रगतैःशु
भग्रहैः सर्वमागुक्तंदुष्टफलेशुभंशुभोदर्कंस्यात् ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥

अथविशेषंभुजंगप्रयातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्नेगुरुश्चेत्स्यादथवाणेनवपंचमेगुरुःस्यात् कुजोभौमोऽरीशत्रुगृहेषष्ठःस्थःस्यात् खेदशमे
सितःशुक्रःस्यात् एतादृशेभिषेकयोगेयोराजाभिषिच्यतेसंसदासर्वकालंराजलक्ष्म्यामोदते अयमेकोयोगः सौरिसूर्य्यौतृतीयायगौस्यातां यस्य
लग्नस्थितिसंगृहतीयेरविरेकादशेगुरुःस्ववंध्यैाः खेदशमेवंधौचतुर्थेवाचेद्गुरुःस्यादेवंविधेयोगेऽभिषिक्तस्यनृपस्यधात्री पृथ्वीस्थिरासंवृहत्त
गतेःस्यात् ४ इतिराजाभिषेकप्रकरणम् १०॥ अथयात्राप्रकरणंव्याख्यायते ॥ तत्रकिंचित्कार्यमुद्दिश्यदेशांतरगमनम् यात्रेति साद्विविधा परविषयेवि
जयार्थंगंतुसमरविजयाख्या निखिलापरयात्रासामान्यासाभवेद्विविधा कथितातिथिवारर्क्षेष्वभिमतफलदाभवेत्सासामान्या समराह्वयेचयात्रायोगबल

गुरुर्लग्नकोणेकुजोरौसितःखेसराजासदामोदतेराजलक्ष्म्या तृतीयायगौसौरिसूर्यौस्ववंध्वोर्गुरुश्चेद्धरित्रीस्थिरास्याद्धि
पस्य ४ पूर्वैःसह १० यात्रायांप्रविदितजन्मनांनृपाणांदातव्यंदिवसमबुद्धजन्मनांच प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्तमूलभूतैर्विज्ञाते
त्यशुभशुभेबुधःप्रदद्यात् १ जननराशितनूयदिलग्नगेतदधिपौयदिवातनएववा ॥ ११ ग्नक्षितीशायोगेऽपीति तत्रयात्राधिका

रिणःप्रहर्षिण्याह यात्रायामिति प्रविदितस्पष्टघटिकादिनाज्ञातजन्मलक्षणयातत्कालीनलग्नकुंडलिकाग्रहस्थितशुभाशुभफलादर्कज्ञानंयेषां
तेषांनृपाणांयात्रायां दिवसंदातव्यंयात्रादिनंदेयमित्यर्थः यदाह वराहः विदितेहोराराशौस्थानादिवलंग्रहाणांच आयुषिचपरिज्ञातेशुभमशुभंयातुरि
हभाव्यमिति ननुयस्यजन्मकालोनज्ञातस्तस्यकथंयात्रास्यादित्यतआह अबुद्धमज्ञातंजन्मकालोयेषांतेषामपिप्रश्नाद्यैः एभिरायैः प्रभृत्यादिभिःशुभमशुभे
विज्ञातेप्रतिबंधेयात्राद्दिवसंप्रदद्यात् कीदृशैःप्रश्नाद्यैःउदयोलग्नं निमित्तंशकुनादि एतदादीनमूलभूतानिनिदानकारणानियेषांतैःप्रश्नोदयनि
मित्ताद्यैः तेषामपिफलोदयइतिनारदोक्तेः १ अथप्रश्नादेवफलंदृत्तविलंबितेनाह जननेति अथयद्यपिजन्मलग्नजन्मराशिफलं वर्तते तथापि
जातकेषुफलदग्रहदशानवगमादज्ञानजन्मत्वंज्ञेयम् अतएवराशिलग्नानामभावेयदिपृच्छति प्रश्नंवक्ष्यति॥ ॥ ॥

मु॰टी॰ या॰ज॰ ८७

जननेजन्मततत्तेबधिनीशशिलग्नेयदिप्रश्नलग्नेस्यातांजन्मराशिजन्मलग्नंवायदिप्रश्नलग्नंस्यात्तदावसुधापत्तेराज्ञो विजयएववा अथवातदधि
पौलग्नराशिस्वामी जन्मराशिपतिर्जन्मलग्नपतिर्वायदिप्रश्नलग्नेस्यात्तथापिराज्ञोविजयएव अथवातत्तएवाम्यामेवजन्मलग्न जन्मराशिभ्यामेव वि
रिपुस्थानवर्तीयषष्ठदशमैकादशानामन्यतमंगृहं यद्युदयलग्नंस्यात्तदाविजयएवस्यादित्यर्थः २ अथान्यप्रश्नमंजुभाषिण्याह रिपुजन्मलग्नभमिति।
रिपोः शत्रोः जन्मलग्नभंजन्मलग्नंजन्मराशिश्चतेतस्याद्विबुकेचतुर्थेद्युनेसप्तमेवास्यात्तदाराज्ञोजयोभवेत् अथवातयोः शत्रुजन्मलग्नराशियोरधिपौ
स्वामिनौप्रश्नलग्नाद्धिबुकेद्यूनेवास्यातांतदापिविजयएव अथवाततएवताभ्यांशत्रोर्जन्मलग्नराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३।६।१०।११ प्रश्नलग्नाद्धि
बुकेद्यूनेवास्यात्तदापिविजयएव अथवातनौप्रश्नलग्नेशुभवर्गकः शुभग्रहाणांषड्वर्गकश्चेत्स्यात्तदापिविजयएव अथवायदिमस्तकोदयाः

त्रिरिपुस्वायगृहंयदिवोदयेविजयएवभवेद्वसुधापतेः २ रिपुजन्मलग्नभमथाधिपौत्तयोस्ततएववोपचयंयदिचेद्धिबु
हिबुकेद्यूनेथशुभवर्गकस्तनौयदिमस्तकोदयगृहत्तदाजयः ३ यदिपृच्छतनौवसुधारुचिराशुभवस्तुयदिश्रुतिदर्श
नगंयदिपृच्छतिचादरतश्चशुभग्रहदृष्टियुतंचरलग्नमपि ४॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

शीर्षोदयाः प्रश्नलग्नगताश्चेत्स्युस्तदापिजयएव वराहः उदयमुदयपंवाजन्मभंजन्मपंवात्तदुपचयगृहंवावीक्ष्यलग्नेपियामोः विनिहतमरिपसंवि
हिबुकेवारिवाहिबुकगृहसमेतंपृच्छतोऽस्तस्थितेवेति ३ अथान्यप्रश्नंतोटकेनाह यदीति अत्रवसुधापतेर्जयइत्यनुवर्त्तते यदिपृच्छतनौप्रश्नल
ग्नेवसुधाभूमिरुचिरास्यात् अथवायदिशुभवस्तुमंगल्यवस्तुमंगलवस्त्राभरणादिश्रुतिदर्शनगंश्रवणेगोचरम् दर्शनमत्रेचाक्षुषं अथवायुक्ताआ
दरतोरिवत्तंपृच्छति तदापिवसुधापत्तेर्जयः स्यादितिसर्वत्रव्याख्येयम् अथवाचरलग्नंमेषकर्कतुलमकरस्थंयदिप्रश्नलग्नंशुभग्रहैर्दृष्टयुतैर्वा
तदापिजयएव ॥ ५ ॥ ॥ एमः ॥

अथ शुभाशुभफलं द्रमालिन्याह विधुकुजेति चंद्रमंगलशुक्रे अग्ने सौरिणा शनिना दृष्टे तदा प्रश्नकर्त्तुर्भंगः पराजयो नाशो वा स्यात् अथ चंद्रमूर्त्तिभे
मदनसंस्थे चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुः सपदि भंगः स्यात् अथाऽव्ययानामनेकार्थत्वात् अपिशब्दोपि पर्यायार्थः तथाहि भास्करे
मेऽपि मदनसंस्थे चंद्रे लग्नगे च सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तं च वराहेण चंद्रे सरुधिरे लग्ने भंगः सूर्यात्मजे सिते युतेऽने घनगे चंद्रे लग्ने या
ते हि पाके विपर्यये वा पापस्य त्रासभंगवधागमा इति वाऽथवा पापग्रहे चतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतमेऽन्यतमस्थे सति प्रष्टुर्भंगः स्यादिति ५ अ
थ प्रश्नलग्ने विशेषं भुजंगप्रयातेनाह त्रिकोणेकुजादिति कुजान्मंगलात् त्रिकोणे नवपंचमे सौरिशुक्रज्ञजीवाश्चेत्स्युः अथवा एकोपि वा सौरि

विधुकुजयुतलग्ने सौरिदृष्टेथ चंद्रे मृतिभमदनसंस्थे लग्नगे भास्करेपि हिबुकनिधनहोराद्यूनगे वापि पापे सपदि भ
वति भंगः प्रश्नकर्त्तुस्तदानीम् ५ त्रिकोणे कुजात्सौरिशुक्रज्ञजीवा यदैकोपि वा नो गमोऽर्को च्छशी वा बलीयांस्तु मध्ये।
तयोर्यो ग्रहः स्यात्स्वकीयां दिशं प्रत्युतासौ नयेच्च ६ प्रश्ने गम्यदिगीशात्तेवटः पंचमयोगः स्वोभूयाद्बलयुक्तः स्वामाशां न
यतेसौ ७ धनुर्मेषसिंहेषु यात्रा प्रशस्ता शनिज्ञोशनोराशिगे चैवमध्या ॥

१ शुक्रज्ञजीवानामन्यतमश्चेत्त्रिकोणे स्यात्तदाप्यु
द्दिष्टगमनं न स्यादेव वाऽथवाऽर्को वा शशी त्रिकोणे चेत्स्यात्तदाप्युद्दिष्टगमनं न स्यादेव तर्हि कस्यां दिशि गमनं स्यादित्याह बलीयानिति तयोरर्कचंद्रयो
र्दिष्टदिक्प्रतिबंधकाऽस्योर्ग्रहयोर्मध्ये यो ग्रहो बलवान्स्यात्सः स्वकीयां दिशं प्रत्युतं सांप्रतं भवेत् ६ अथ योगांतरं मंदुलेखयाह प्रश्नेति गम्यदिगीशात्
गंतुरुद्दिष्टयादिक्तस्या ईशः स्वामी प्रश्नलग्ने यत्रस्थाने स्यात्ततः पंचमे स्थाने यो ग्रहो बली भूयाद्भवेत् तदासौ ग्रहः स्वामाशां स्वदिशं नयते प्रापयतीति ७ अथ या
त्राकालं भुजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थे रवौ यात्रा प्रशस्ता शुभफलदा शनिज्ञोशनोराशिगे मध्या मकरकुंभमिथुनकन्यावृषतुलागते रवौ
यात्रा मध्यमा स्यात् कर्कमीनालिसंस्थे रवौ दीर्घा बहुकालसाध्या यात्रा न फलेत्यर्थः वराहः यात्राऽजसिंहतुरगोपगते वरिष्ठा मध्या शनैश्चरबुधोशनसां गृहेषु

मानौकुर्ले। रवृश्चिकगेतिदीर्घोशस्तश्चदेवलमते ध्वनिपृष्ठगोर्कः इति देवलमतेऽध्वनिमार्गेसूर्यः पृष्ठगतःशस्तः पृष्ठगतस्तुवसंतराजोक्तभ्र मणवशेनेति केचित् यथा दग्धादिगे शीज्वलितादिगिंद्रो धूमान्वितावानलदिक्प्रभाते इत्येवमेवग्रहराष्टकेनभुंक्ते दिशांता इति अष्टिनेभ्रमेणग्रका रेणयन्निन्ह्यह भ्रमणसमयः सादिक्सूर्यसमुखोच्यतेतसंचमीदिक्सूर्यपृष्ठगतेत्युच्यतेइत्याहुः वस्तुतस्तुद्वादशराशिभ्रमवशेनयस्यांदिश्यर्के स्थितःतांपृष्ठतःकृत्वायायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेर्केपश्चिमायांदिशंगच्छेत् चतुर्थेदक्षिणेसप्तमेपूर्वां दशमेउत्तरामित्यर्थः यदाह देवलः लग्नस्थेवरु णाशां हिबुकस्थेदक्षिणांरवौ यायात् सप्तमगेपूर्वाशांमेषूरणसंस्थितेसौम्यामिति एवंविदिक्ष्वपित्तेयं यथा द्वितीयतृतीयस्थितेर्केनैरृती पंचमेषष्ठेआग्ने यी अष्टमेनवमेऐशानीं एकादशेद्वादशकेवायव्यांगच्छेदिति अथतारानिषेधमाह जनुरिति स्वजन्मनक्षत्राद्दिननक्षत्रंयत्संख्यस्थं तस्मिन्नेवभक्ते अव

रवौ कर्कमीनालिसंस्थेतिदीर्घोजनुःपंचसप्तत्रितारावनेष्टाः ८ नषष्ठीनचद्वादशीनाष्टमीनोसिताद्यातिथिःपूर्णिमा श्चा नरिक्ता॥ ७ ॥

॥ शिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमतृतीयाख्यास्ताराश्चेत्तुस्तदानेष्टानिषिद्धाः ८ अथतिथ्यादिशकादिं भुजंगप्रयातेनाह नषष्ठी ति सिताद्यातिथिःशुक्लपक्षप्रतिपत् आसु तिथिषुयात्रानप्रशस्तेत्यर्थः नारदः षष्ठाष्टमीद्वादशीचरिक्तामावर्जितास्तच यात्राशुक्लप्रदिनिधनाया धना यचेति हयोश्विनी आदित्यंपुनर्वसुः मित्रोनुराधा इंदुर्मृगःजीवःपुष्यः अंत्यंरेवती हस्त श्रवण धनिष्ठाः एतैर्नवभिर्नक्षत्रैःयात्राप्रशस्तोत्तमा मध्यानिनि षिद्धानिचभानिवशिष्ठआह तिस्रोत्तराश्चवरुणनैरृतेंद्रपूर्वात्रयंब्रह्मभयुग्दशैवं मध्यान्यनिष्टान्यनलानिलेशाह्निरैवचित्राहिमघांतकानी ति तिस्रो त्तरादित्यार्षःसंधिः ननुवशिष्ठेनवाराउक्ताः क्रूरेज्यदैत्येज्यशशीदुजानांवराश्चवर्गाःशुभदाप्रयाणे आदित्यभूसूनुशनैश्चराणांवाराश्चवर्गानशुभप्रदातुरि ति अयंकुजोनोक्ताइतिचेन्न नारदादिभिरनुक्तत्वात् वशिष्ठादिभिरुक्तपापग्रहवारस्थलनिषेधवैयर्थ्याच दोषाधिक्यसूचनार्थतादितिचेन्न भिन्नकर्तृकेषु मुनिग्रंथेषु मुनिवचनानांवैयर्थ्यानर्हत्वात् ॥ ९ ॥ १ ॥ ७ ॥ रामः ॥

वंविधागतिरुचितानलेककर्त्तृकेग्रंथे तत्रहि पूर्वापरविरोधे अयोत्तरंवाकार्यम् यंथांतरेणसहैकवाक्यतावाकार्या तत्रायंवसिष्ठवाक्यस्वरसः तुहिनकृ रमंद
वारेइतिवाक्यात्पापग्रहवारनिषेधोगौणइत्यनुमीयते तस्यगतिस्त्वेवंयदास्वजन्मराशेरुपचयेग्रहः शुभो वाशुभोवाभावस्तुससर्वदिक्षु हितः परंतुश
त्रुदिशो विहाययदात्वनुपचयस्थः संतुकुत्रापिनिहितः यदाहराजमार्त्तण्डः उपचयकरग्रहदिनेशकोद्रुः क्रूरोपिपापिनांभवति सौम्येप्यनुपचयेस्थितभ
वतियात्राक्षुभायातुरिति तस्मात्तार्थोवारिक्तो निवारावोक्ताइत्युक्तम् ९ अथवारशूलंनक्षत्रशूलंचपृथ्वीछंदसाह नपूर्वदिशीति शक्रभेज्येष्ठायांपूर्व
दिशिनव्रजेत तथाविधुसौरिवारेसोमशनिवारेपिपूर्वदिशिनव्रजेत अजपद्भेपूर्वाभाद्रपदायांतथागुरुवारेपियमदिशिनव्रजेत रविशुक्रयोर्वारेतथ
धातृभेरोहिण्यांपाशिदिशिपाशीवरुणः तद्दिशिपश्चिमदिशिनव्रजेत कुजबुधवारे तथार्यमर्क्षेउत्तराफाल्गुन्यांसौम्यककुभिउत्तरदिशिनव्रजेत।

हयादित्यमैत्रेंदुजीवांत्यहस्तश्रवोवासवैरेवयात्राप्रशस्ता ९ नपूर्वदिशिशक्रभेनविधुसौरिवारेतथानचाजपद्भेगुरौयम
दिशीनशुक्रार्कयोः नपाशिदिशिधातृभेकुजबुधेर्यमर्क्षेतथानसौम्यककुभिव्रजेत्स्वजयजीवितार्थीबुधः १० पूर्वाह्ने
ध्रुवमिश्रभैर्नन्नृपतेर्यात्रानमध्याह्नकेतीक्ष्णाख्यैरपराह्नकेनलघुभैर्नोपूर्वरात्रेतथा॥ ॥ ॥

कः स्वजयजीवितार्थीबुधः स्वधनंजयः शत्रुपराजयपूर्वकः स्वोत्कर्षः जीवितमायुष्यं एतानि अर्थयते असौनव्रजेत्वारशूलपरिहारमाह गुरुः सूर्यवा
रेघृतंप्राश्यसोमवारेपयस्तथा गुडमंगारकेवारेबुधवारेतिलानपि गुरुवारेदधिप्राश्यशुक्रवारेयवानपि माषान्भुक्त्वाशनेर्वारेगच्छन्शूलेनदोषभाक्
वारशूलेनक्षत्रशूलेदधिघृतंतिलाः वारशूलहराण्येवंदनाद्वारणतोस्वादितिव १० अथकालशूलंशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाह्नेध्रुवेति ध्रुवाख्यैर्मि
[illegible] भैर्नस्यात् तीक्ष्णाख्यैर्भैर्मध्याह्नेनस्यात् अपराह्नेलघुनक्षत्रैः पूर्वरात्रेमैत्राख्यैः मध्यरात्रिसमयेउग्रनक्षत्रैः तथांत्यरात्रा
[illegible] तत्रनिषेधः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ रामः॥

हस्तिहस्तपुष्यराशिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगैः सर्वस्मिन्नपि काले यात्रा शुभा स्यात् ११ अथ तत्रापि कालविशेषमध्यमानां निषिद्धानां च कियत्यो भानां वर्ज्या
घटिका इन्द्रवज्रयाह पूर्वेति पूर्वात्रयेत्रयमाः षोडशनाड्यो निषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादश भरण्यां सप्त घटिकाः स्वान्त्याद्यस्यर्थः स्वा
ती विशाखाश्लेषाज्येष्ठानामाद्यश्चतुर्दशघटिकास्त्याज्याः चतुर्भुजः भरण्यां सप्त घटिका वह्निभे वैकविंशतिः एकादश घटी पित्र्ये त्रिपूर्वासु च षोडश।
स्वाती सर्पविशाखार्द्राज्येष्ठासु च चतुर्दश वर्जयेदेता घटिका यात्रायां शुभमिच्छताइति १२ अथ मतान्तरेण वर्ज्या त्वमिंद्रवज्रयाह पूर्वार्धमिति स्पष्टार्थम्
१३ अथ भानां जीवपक्षादिका संज्ञा भुजंगप्रयातेनाह तमोभुक्तेति तमोराहुर्वक्री ग्रहः तेन भुक्ता मुक्ता एवंविधा विश्वसंख्या त्रयोदश संख्यास्तारा नक्षत्राणि

मित्रारौद्रैन्द्रवैश्वैर्मघ्यरात्रिसमये चोग्रैस्तथा नो चरे रात्र्यंते हस्तिहस्तपुष्यराशिभिः स्यात्सर्वकाले शुभा ११ पूर्वाग्निपित्र्यांतककृता
रकाणां नृपप्रकृत्यु ग्रतुरंगमाः स्युः स्वाती विशाखेन्द्रभुजंगमानां नाड्यो निषिद्धा मनुसंमिताश्च १२ पूर्वार्धमाग्नेयमघा।
निलानां त्यजेद्धि चित्राहियमोत्तरार्द्धं नृपः समस्तागमने जयार्थी स्वातीमघाचोशनसामतेन १३ तमोभुक्तताराः स्मृता वि
श्वसंख्याः शुभो जीवपक्षो मृतश्चापि भोग्याः तदाक्रांतभं कर्तरीसंज्ञमुक्तं तमोर्कं दुसंख्यं भवेद्ग्रस्तनाम १४ मार्त्तण्डे मृतपक्ष
मेहिमकरश्चेज्जीवपक्षे शुभा यात्रास्याद्विपरीतरोगमयकरी द्वौ जीवपक्षे शुभा।। जीवः पक्षः स जीवपक्षसंज्ञानि शुभकराणि भोग्या
राहुणाक्रान्तनक्षत्रात् भोग्यानि गम्यानि त्रयोदशभानि मृतो मृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रान्तभं तेन राहुणाक्रान्तभं तेन राहुकर्त्तरीसंज्ञनामकं स्यात् यथा राहु
हस्तनक्षत्रे तेन भुक्तानि चित्रास्वातीप्रमुखानि पूर्वाभाद्रपदान्तानि त्रयोदश जीवपक्षः तदाक्रान्तभाद्दशास्य चद्दशमुत्तराभाद्रपदाख्यं ग्रस्तसंज्ञं तेन
राहुणाभोग्यानि उत्तराफाल्गुनी पूर्वाफाल्गुनी मघाश्लेषापुष्यपुनर्वसुआर्द्रामृगरोहिणीकृत्तिकाभरणीअश्विनीरेवत्याख्यानि मृतपक्षः हस्तस्तु क
र्त्तरी ग्रस्तमिति च १४ अथ जीवपक्षादीनां फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह मार्त्तण्ड इति मृतपक्षे मार्त्तण्डे सूर्ये सति चंद्रश्चेज्जीवपक्षे स्यात्।। रामः

[illegible]वाशुभास्यात् विपरीतगेमार्त्तंडेजीवपक्षगेसति चंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदायात्राक्रियमाणायातुःक्षयकरीस्यात् द्वौसूर्याचंद्रमसौचेज्जीवपक्षेस्यातां
[illegible]शुभाशुभमतरेसर्थः अर्थादुभौमृतपक्षेस्यातांतदायात्रातिक्षयकरीस्यात् यथास्यापवादमाह अस्तसैमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तसंराहुणा
[illegible]तभांपंचदशसंख्यंशुभंशुभकरंस्यात् यथाश्रवान्मरिष्यमाणोदेही[illegible]ः ग्रस्ताद्राहुभतःपंचदशसंख्याकात् कर्त्तरीराहुक्रांतंशुभंशुभकरंस्यात् यापीति
[illegible]नावैरिणमुद्दिश्यजिगमिषुःसयायीतत्स्वामीचंद्रः यश्चस्वदेशेदुर्गेकृत्वातिष्ठतिसस्थायी रविःस्थितिमान्स्थायीराज्ञःस्वामी तौद्वौसूर्याचंद्रमसौजीवगौजीवप
क्षगतौ तयोःराज्ञोःस्थायियायिराज्ञोःजयकरौरविश्चेज्जीवपक्षगःतदास्थायिनोजयःचंद्रश्चेज्जीवगस्तदायायिनोजयःउभौचेज्जीवगौतदासंधिकरौ अर्थाद्द्वा
वपिचेन्मृतपक्षगौउभयोःपराजयकारी अत्रबहुविचारःस्वरोदयादवगंतव्यः १५ अथाकुलकुलाकुलकुलगणंवसंततिलकाशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह स्वा

ग्रस्तर्क्षमृतपक्षतःशुभकरंग्रस्तातथाकर्त्तरीयायींदुःस्थितिमान्रविर्जयकरौतौद्वौतयोर्जीवगौ १५ स्वात्यंतकाहिवसुपौष्ण
करानुराधादित्युध्रुवाणिविषमास्तिथयोऽकुलाःस्युः॥ ॥ — ॥ ॥ ॥

[illegible]तकाहीति पूर्वार्द्धमिति स्वातीअंतकंभरणीआश्लेषाधनिष्ठारेवतीहस्तअनुराधापुनर्वसुध्रुवाणिउत्तरात्रयरोहिण्याः एतानिद्वादशभानि विषमा
स्तिथयः प्रतिपत्तृतीयापंचमीसप्तमीनवम्येकादशीत्रयोदशीपंचदश्यइत्यष्टौतिथयः शनिचंद्रसूर्यबृहस्पतिवाराःचत्वारः एतेप्रत्येकमकुलसंज्ञाः
अथज्ञोबुधवारः मूलंअंबुपशततारकाः ईशआर्द्राविधिमभिजित्चत्वारिभानि दशषड्द्वितिथ्यःदशमीषष्ठीद्वितीयास्तिस्रस्तिथयः एतेप्रत्येककुला
कुलसंज्ञाःस्युः अथपूर्वास्तिस्रः अश्विनीपुष्यमघाइंदुमृगःकर्णश्रवणःदहनःकृत्तिकाद्वीशंविशाखाज्येष्ठाचित्राएतानिद्वादशभानिशुक्रभौमवारौ
[illegible]वेदमिताःद्वादश्यष्टमीचतुर्दशीचतुर्थीसंज्ञाश्चतस्रस्तिथयः प्रत्येककुलसंज्ञकाःस्युःफलमाह यायीति अकुलसंज्ञकेतिथिनक्षत्रवारगणे
समरेयुद्धप्रारंभेसतियायीसज्जाजयीस्यात्॥ ॥

मु.ची. पा.अ. ९०

यदिकुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रवारगणे सतिस्थायी राजातद्जयीस्यात् कुलाकुलेसंज्ञके तिथिवारनक्षत्रगणेयुध्यतोर्युद्धकुर्वतोः भूमीशयोराज्ञोः परस्प
रंसंधिःस्यात् १६ १७ अथपथिराहुचक्रंस्रग्धरयाह स्युधर्मेइति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठाशततारकाविशाखानुराधाख्यानिभानिधर्मेधर्मस्थाने
लेख्यानि अथभरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसुमघास्वात्याख्यानिभानिअर्थेस्युः अथकृत्तिकार्द्रोत्तराभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्पूर्वाफाल्गुनी
नक्षत्राणिकामेस्युः अथरोहिणीआप्यंपूर्वाषाढामृगोंत्यंरेवतीविश्वमुत्तराषाढाअर्यमभंउत्तराफल्गुनीहस्ताख्यानिभानिमोक्षेस्युः पथिशब्देआर्थिस्य

सूर्येंदुमंदगुरवश्चकुलाकुलज्ञोमूलांबुपेशविधिभंदशषट्द्वितिथ्यः १६ पूर्वाश्वीज्यमघेंदुकर्णदहनद्वीशेंद्रचित्रास्तथा
शक्रारौकुलसंज्ञकाश्चतिथयोऽर्कौष्टेंद्रवैरेमिते॥ यायीस्यादकुलेजयीचसमरेस्थायीचतद्वत्कुलेसंधिःस्यादुभयोःकुला
कुलगणेभूमीशयोर्युध्यतोः १७ स्युधर्मेदस्त्रपुष्योरगवसुजलपद्वीशमैत्राण्यथार्थेयाम्यांजांघ्रीद्रकर्णादितिपितृपवा
नोडुन्यथोभानिकामे वह्न्यार्द्रोबुध्न्यचित्रानिर्ऋतिविधिभगाख्यानिमोक्षेथरोहिण्यार्थेद्रत्सविश्वार्यमभदिनकृत्पश्चिणिय
यादिराहौ १८ धर्मगेभास्करेवित्तमोक्षेशशीवित्तगेधर्ममोक्षस्थितिःशस्यते कामगेधर्ममोक्षार्थगःशोभनोमोक्षगेके
वलंधर्मगःप्रोच्यते १९ पौषेपक्षत्यादिकाद्वादशैवतिथ्योमाघादौद्वितीयादिकास्ताः॥ ५५ तादृशेराहौपथिराहावित्यर्थः चक्रेइ

तिविशेषमध्याहार्यं १८ अथस्रग्विण्यातत्फलमाह धर्मगेभास्करइति धर्ममार्गस्थितेभास्करेसतिवैद्वित्तमोक्षेशशी अर्थमार्गेमोक्षमार्गेवाशशी
स्यात्तदाशोभनः अथवित्तगेअर्थगेभास्करेसतिधर्ममार्गगःमोक्षमार्गेवाशशीशोभना अथकामगेभास्करेसतिधर्मार्थमोक्षमार्गगःशशीशोभनः अथ
मोक्षमार्गेभास्करेसति धर्मगः शशीशोभनः अर्थाद्विपरीतावस्थितयोर्द्वयोः सूर्याचंद्रमसोरशुभत्वंस्यात् १९ अथतिथिचक्रंशालिन्याह पौषेइति अ
त्रपौषादितःप्रतिमासंद्वादशकोष्ठकालेख्याः एवंकृतेश्चतुश्चत्वारिंशदधिकम्॥ ॥ ॥ ॥ ॥ रामः ९०

पौ.	मा.	फा.	चै.	वै.	ज्ये.	आ.	श्रा.	भा.	आ.	का.	मा.	पूर्व.	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर.
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौख्य.	क्लेशः	भीतिः	अर्थागम.
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	शून्यं.	नैःस्वं.	निस्व	मित्रता
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	द्रव्यक्ले.	दुःख	इष्टाप्ति	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौख्य	मंगलं	वित्तल
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	द्रव्याप्तिः	धनं	सौख्यं
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	भीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थाप्ति
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्टं	द्रव्याप्ति	सत्कृति
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्टं	सौख्य	क्लेश.	स्मरं
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौख्यं	लाभः	कार्य.	कष्टं.
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	क्लेशः	कष्टाप्ति	अर्थः	धनं
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	मृत्युः	लाभः	द्रव्याप्ति	शर्म
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	धनं.	सौख्यं.	मृत्यु.	अत्यंत
पौ.	मा.	फा.	चै.	वै.	ज्ये.	आ.	श्रा.	भा.	आ.	का.	मा.	पूर्व.	दक्षि.	पश्चिम	कष्ट उत्तर

शतंकोष्ठकाजायंतेतत्रचक्राकृतिर्यथान्यासः प्राग्विलिखितः। तत्रपक्षस्यशुक्लस्यकृष्णस्यवापक्षतिःपक्षमूलंप्रतिपत्तदादिकाःप्रथमंपौषमासेप्रतिपदादिकाःद्वादशतिथयोधोधोलेख्याःमाघादौमाघादिमासेषुद्वितीयादिकास्तिथयोलेख्याःयथा माघेद्वितीयादिकाःफाल्गुनेतृतीयादिकाः चैत्रेचतुर्थ्यादिकाःवैशाखेपंचम्यादिकाःज्येष्ठेषष्ठ्यादिकाः आषाढेसप्तम्यादिकाः श्रावणेष्टम्यादिकाःभाद्रपदेनवम्यादिकाःआश्विनेदशम्यादिकाःकार्तिकेएकादश्यादिकाः मार्गशीर्षेद्वादश्यादिकाःसर्वास्तिथयोद्वादशपंक्तौलेख्याः अवशिष्टस्थानानिप्रतिपदादिभिःपूरणानि कामातिस्त्वइति कामात्त्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्यस्तृतीयादिवत् त्रयोदशीतृतीयावत् चतुर्दशीचतुर्थीवत् पंचदशीपंचमीवत्स्युरित्यर्थः फलार्थमतिदिशायम् तत्रप्रतिपदादौपूर्वदक्षिणापश्चिमोत्तरासुदिक्षुयानेचिकीर्षितेसतिफलंशुभाशुभंसौख्यंक्लेशइत्यादिनावृत्तत्र

येणवक्ष्येकथयिष्यामि २० फलानिशालिनीत्रयेणाह सौख्यमिति लाभइति सौख्यमितिच श्लोकत्रयंस्पष्टार्थमेव तत्रपौषेप्रतिपदि दिक्चतुष्टयेसौख्यंक्ले
शोभीतिरर्थागमश्चेतिफलचतुष्टयंक्रमेणज्ञेयं एवंद्वितीयादिष्वपिश्लोकश्चतुर्थोशोक्तफलंस्यात् २१ २२ २३ अथसर्वांकज्ञानंवसंततिलकयाह तिथ्यृक्षेति
तिथयोत्रशुक्लप्रतिपदाद्याग्राह्याः तत्रतिथिनक्षत्रवाराणांयुतिः स्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेणसप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चतष्टाभक्तावशिष्टासतित्रथमस्था
नेवियतिशून्येसतिअतिदुःखीयात्राकर्त्तास्यात् मध्येद्वितीयस्थानेधननाशःचरमेतृतीयस्थानेशून्यंमृत्युःस्यात् स्थानत्रयेंकयुजिअंकयुतौसौ

कामास्तिस्रः स्युस्तृतीयादिवच्चयानेप्राच्यादौफलंतत्रवक्ष्ये २० सौख्यंक्लेशोभीतिरर्थागमश्चशून्यंनैःस्वंनिःस्वतामिश्रताच।
द्रव्यक्लेशोदुःखमिष्टाप्तिरर्थोलाभःसौख्यंमंगलंवित्तलाभः २१ लाभोद्रव्याप्तिर्धनंसौख्यमुक्तंभीतिर्लाभोमृत्युरर्थागमश्च
लाभःकष्टंद्रव्यलाभोसुखंचकष्टंसौख्यंक्लेशलाभौसुखंच २२ सौख्यंलाभःकार्यसिद्धिश्चकष्टंक्लेशःकष्टात्सिद्धिरर्थोधनं।
च मृत्युर्लाभोद्रव्यलाभश्चशून्यंशून्यंसौख्यंमृत्युरत्यंतकष्टं २३ तिथ्यृक्षवारयुतिरद्रिगजाग्नितष्टास्थानत्रयेत्रवियति।
प्रथमेतिदुःखी मध्येधनक्षतिरथोचरमेमृतिःस्यात्स्थानत्रयेंकयुजिसौख्यजयौनिरुक्तौ २४ रवेर्भतोब्जभोन्मितिर्नगैर्भाव
शेषिताद्युगाः महाडलेनशस्यतेत्रिषण्मिताभ्रमोभवेत् २५ ॥ ख्यजयौभवेतां २४ अथाडलभ्रमणेप्रमाणिकयाह र.

वेर्भतइति सूर्यनक्षत्रात् अब्जभस्यचंद्रस्योन्मितिगणनाकार्यासानगैःसप्तभिरवशेषितासतीद्युगाः द्विशेषमितासप्तशेषमितावाभवेत् तदामहा
डलेदोषःस्यात् नशस्यते प्रागुक्तप्रकारेणयदित्रिषण्मितात्रिशेषमिताषट्शेषमितावास्यात्तदाभ्रमोभ्रमणाख्योदोषःस्यात् सोपिनशस्यते ए
तन्निर्मूलं तत्रभ्रमणेयात्रामेवत्यजेति आडलेबहूनिकार्याणित्यजेति उक्तंच यात्रायंत्रहलप्रवाहसमरेचौर्येचसंधौतथाकूपारामतडागयबंध
नविधौपापर्द्धिदुर्गग्रहे अश्वेभोष्ट्ररथाधिरोहणविधौत्याज्यंसदैवाडलं यत्नान्नानशुभेषुमंगलविधौदोषानतस्यक्वचिदिति २५ ॥ छ ॥

अथ हिंबराख्ययोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थं प्रसंगात् घबाडमपि सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं त्रिगुणं तिथिसंयुतं सप्तभिस्तु हरेद्भागं त्रिशे
षं स्याद्घबाडकं एतच्च हिंबराख्यं भवेन्नेयं एतत्सर्वं द्वाक्षिणात्या विचारयंतीति अत्र प्रसंगात् ग्रन्थान्तरस्थ संग्रहः सूर्यभाद्गणये चांद्रं तिथिवारस्वमिश्रितं
सप्तभिस्तु हरेद्भागं पंचशेषं तु टेलकं सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं तिथिवारं च मिश्रितं अर्कसंख्यैर्हरेद्भागं नवशेषं तु गौरवं प्रविश्य गौरवं दद्यान्निर्गमे हिंबरं तथा
तस्करे टेलकं दद्याद्घबाडं सर्वकर्मसु इति ज्योतिर्निबंधे २६ अथ घातचंद्रं शालिन्या तत्परिहारं चानुष्टुप्द्वयेनाह भूपंचेति आग्नेयेति रूपद्व्यग्नीति मे
षादिराशीनां भूपंचांकित्यादिको घाताख्यश्चंद्रो ज्ञेयः यथा मेषस्य प्रथमो वृषस्य पंचमः कन्यास्थः मिथुनस्य नवमः कर्के द्वितीयः सिंहे षष्ठः कन्या

शशांकभं सूर्यभतोत्र गण्यं पक्षादितिथ्या दिनवासरेणा युतं तत्सप्ताप्तशेषकं चेत्स्याद्धिंबरं तद्गमने निशस्तं २६ भूपंचांकद्व्य
ग दिग्वन्हिसप्तवेदाष्टेशार्काश्च घाताख्यचंद्रः मेषादीनां राजसेवा विवादे वर्ज्यो युद्धाद्ये च नान्यत्र वर्ज्यः २७ आग्नेय त्वाष्ट्र
जलप पित्र्यवासवरौद्रभे मूलब्राह्माजपादर्क्षे पित्र्यमूलाजभे क्रमात् २८ रूपद्व्यग्न्यग्निभूरामद्व्यग्न्यब्ध्यब्धियुगाग्न
यः घातचंद्रे धिष्ण्यपादा मेषाद्यर्ध्याननीषिभिः २९ गोस्त्रीझषे घाततिथिस्तु पूर्णा भद्रा नृयुक्कर्कटकेथ नंदा ॥ ६ ॥

यो दशमः तुलायास्तृतीयः वृश्चिकस्य सप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्य द्वादशः घातचंद्रो राजसेवायां विवादे प्रति
वादिना सह कलहे युद्धाद्ये आदिशब्दान्मृगयादिषु वर्ज्यः अन्यत्र विवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्ये न वर्ज्यः उक्तं च युद्धे चैव विवादे च कुमारीपूज
ने तथा राजसेवा वाहनादौ घातचंद्रं विवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु मांगल्यसर्वकार्येषु घातचंद्रं न चिंतयेत् अत्र लाघवार्थं भ्रात्पु
त्रेण मे विरुपद्याम् मेषकन्याघटद्व रिनक्र युग्मधनुर्वृषाः मीनसिंहधनुः कुंभा घातचंद्रा अजादितः इति घातचंद्रे मेषादिराशिषु कृत्तिकादिभानां चरणा
एते वर्ज्या इति केचिद्वदंति २७। २८। २९ घाततिथिमुपजातिकयाह गोस्त्रीति गौः स्त्री कन्या झषो मीनः एतद्राशिमति नरे पूर्णाः पंचमी दशमी पंचदशी

घाततिथिः कोर्पोवृश्चिकः अजोमेषः एतयोर्नंदाप्रतिपत्षष्ठ्येकादशीच तिथिः नक्रःधटेमकरतुलयोः रिक्ताचतुर्थीनवमीचतुर्दशीच घाततिथिः।
धनुःकुंभसिंहानाजयातृतीयाष्टमीत्रयोदशीचघाततिथयः भद्राद्वितीयासप्तमीद्वादशी मिथुनेकर्केचघाततिथयोपात्र्यादौनशस्ताः ३० घातवारानुशालि
न्याह नक्रेभौमइति मकरराशिमतिपुरुषेभौमोघातवारः वृषसिंहकन्यास्कमंदःशनिर्घातवारः द्वंद्वेमिथुनेचंद्रः अजेमेषेऽर्कः कर्केबुधः धनुर्मीनवृश्चि
केषुशुक्रवारः जूकस्तुला कुंभतुलयोजीवोगुरुर्घातवारइत्यर्थः घातवाराअपियात्रादौनशस्ताः ३१ अथघातनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थम् एता
रपियात्रादौनशस्तं ३२ अथघातलग्नान्याह भूदथ्यीति स्पष्टार्थं तदपियात्रायांवर्ज्यम् ३३ अथयोगिनीजीर्णास्तास्तिथयनोदोषमाह नवभूम्यइति

कोर्प्योजेयोर्नक्रघटेचरिक्ताजयाधनुःकुंभहरौनशस्ता। ३० नक्रेभौमोगोहरिःस्त्रीषुमंदः चंद्रोद्वंद्वेऽजेनभेन्त्यश्वकर्केशुक्रः।
क्रःकोदंडालिमीनेषुकुंभजूकेजीवोघातवारानशस्ताः ३१ मघाकरस्वातिमैत्रमूलश्रुत्यंबुपात्यभम् याम्यब्राह्मेशसार्पंचमेषा
देर्घातभंनसत् ३२ भूमिद्व्यब्धिद्विदिक्सूर्यागाष्टांकेशाग्निसायकाः १।२।४।७।१०।१२।६।८।९।११।३।५। मेषादिघा
तलग्नानियात्रायांवर्जयेत्सुधीः ३३ नवभूम्यःशिववह्नयोऽक्षविश्वेऽर्ककृताःशक्ररसास्तुरंगतिथ्यः द्विदिशोमावा
सवश्चपूर्वतःस्युस्तिथयःसमुखवामगानशस्ताः ९।११।५।१२।१४।७।२।३०॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ९ ॥
१।३।१३।४।६।१५।१०।८।

एतास्तिथयःपूर्वतःपूर्वदिशामारभ्य अष्टदिक्षुज्ञेयाः यथा पूर्वस्यांनवभूम्यःनवमीप्रतिपच्च आग्नेय्यांशिववह्नयः एकादशीतृतीयाचएवमग्रे
पि एतास्तिथयोयोगिन्यइतिजीर्णाःतास्तिथयःसमुखवामगानशस्ताः यथा प्राच्यांगंतुःप्रतिपत्संमुखीदक्षिणेगंतुर्वामगाप्रतीच्यांगंतुःपृष्ठगा
उदीच्यांगंतुर्दक्षिणा एवंसर्वासुदिक्षुसर्वास्तिथयोविचार्यास्तत्रसमुखवामगाश्चेतिथयोनशुभाः अर्थाद्दक्षिणापृष्ठगाश्चशुभाः उक्तंचपृष्ठजोद
क्षिणेवापियोगिनीगमनेहिता वामसंमुखयोर्नेष्टावायुमेवंविचिंतयेदिति ३४ ॥ ३४ ॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ २ ॥

अथकालपाशौ [illegible] शालिन्याह कौबेरीतइति कौबेरीउत्तरादिक् तस्याः विपरीतदिक्षु अर्काद्येवारेकालः स्यात् तद्यथा रवावुत्तरदिशिकालः दक्षिणेपाश इत्यर्थः चंद्रेवायव्यांकालः आग्नेय्यांपाशः एवंभौमादिष्वपि रात्रौकालदिशि पाशइतिवैपरीत्यंज्ञेयं एतौयात्रायुद्धादिषुसंमुखे [illegible] उक्तंचस्वरोदये वारोदयः सू र्यदिग्भागेततः सव्येनमंदगः यत्रस्थस्तत्रकालः स्यात्पाशस्तस्य तुसंमुखः दक्षिणस्थः शुभः कालः पाशोवामदिगाश्रयः यात्रायां समरेश्रेष्ठस्ततोन्यत्रनशोभ नइति प्रसंगादर्धयामाराहुरपिस्वरोदयस्थोलिख्यते इंद्रवायुयमरुद्रतोयानिशशिमारुते यामार्द्धमुदितोराहुर्भ्रमत्येवंदिगष्टके इति ३५ अथपरिघदंडा ख्यदोषमनुष्टुभाह पूर्वादिष्विति अनलर्क्षतः कृत्तिकातः सप्तभानिपूर्वस्यां मघातः सप्तयाम्यायाम् अनुराधातः सप्तपश्चिमायां धनिष्ठातः सप्तभान्युत्तर

कौबेरीतोवैपरीत्येनकालोवारेऽर्काद्येसंमुखेतस्यपाशः रात्रावेतौवैपरीत्येनगण्यौयात्रायुद्धेसंमुखेवर्जनीयौ ३५ पूर्वादि षुचतुर्दिक्षु सप्तसप्तानलर्क्षितः वायव्याग्नेयदिक्संस्थपरिघंनैवलंघयेत् ३६ अग्नेर्दिशिंनृपइत्यासुरुहूतदिग्भैरेवंप्र दक्षिणगता विदिशोथकुर्यात्॥

स्यांलेख्याइतिसर्वत्रवाक्यशेषः तत्रवायव्याग्नेयदिगुपलिवद्धरेखापरिघोदंडःस्यात् ससर्वथानोल्लंघये त् तत्रयवनेश्वरः प्राचीमुखद्वारिभिरत्रयायात्साकद्वारिकैश्चोडुभिरप्युदीचीं तथैवयाम्यामपराश्रितैर्भैर्याम्याश्रयैश्चाप्यपरांप्रयायादिति ३६ अथवि दिक्गमनस्थानादिशं आवश्यकत्वेनिःपरिघदंडप्रचारंचवसंततिलकयाह अग्नेर्दिशमिति नृपःपुरुहूतदिक् प्राचीतत्स्थैः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रैः अग्नेर्दि शमाग्नेयीमियात् नगच्छेत् एवमनेनप्रकारेणप्रदक्षिणागताः सप्तिमार्गेण [illegible] विदिशोनैर्ऋत्यादीर्गच्छेत् यथा मघादिसप्तभिः नैर्ऋत्याम् अनुराधादि सप्तभिर्वायव्यां धनिष्ठादिसप्तभिरैशानींगच्छेदित्यर्थः अथेति आवश्यके कृत्ये [illegible] परिघदंडमपिलंघयित्वानृपोगच्छेत् [illegible] नक्षत्रमूलंविहायप्र क्रायद्दिक्तनुस्फुरति पूर्वादिदिक्षुमेषादयस्त्रिरावृत्यादिग्याश्रयस्तत्रपःस्युः क्रमशोमेषाद्यएवतस्यांदिशिदिक्॥ ७ ॥ २ ॥ ७ ॥

मु॰टी॰ ॥ लग्नशब्देनव्यवह्रियंतेतेषांशुद्धिःशुभफलदात्वग्रहानुकूलसाहित्यंस्यात् दिक्प्रशीनाह नारदः दिग्द्वाराख्यःक्रमशोमेषाद्याश्चतुनपुनरिति ३७ अन्यद्गी
या॰प्र॰ ॥ ंद्रवज्रयाह मैत्रार्केति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनीनक्षत्रैः सर्वासुदिशासुयात्रोक्तातज्ज्ञैः ज्योतिषीकैर्यात्राशुभानिगदिता यत्तुकालविवेकियागाद्दिग्वागाद्धिषु
९३ ॥ श्रवणाश्विपुष्यहस्तानांत्यागउक्तःसतिमूलताद्युपेस्यक्वचिद्दृष्टोसर्वदिग्द्वारिकाण्युक्तानि गुरुःपुष्याश्विहस्तमैत्राणिपौष्णवैष्णवसौम्यभं वासवंसर्वं
दिक्षुशुभयात्रायांशोभनानिहीति वराहःसर्वद्वारिकसंज्ञितानिगुरुभंहस्तादिमैत्राणिचश्रेष्ठान्यैंद्रवपौष्णविष्णुवसुभान्याद्यैःसहाश्वेसदेति वक्रीग्रहइतिव
क्रीग्रहोयदिकेंद्रगःस्यात्तंगमेयात्रायांनिषिद्धः अथवास्यवक्रीग्रहस्तद्वर्गलग्नेवर्गःषड्वर्गश्चेत्स्यात्सोपिगमनेनिषिद्धःवाऽस्यवक्रीग्रहस्यदिनंवारोपिग

आवश्यकेपिपरिघंप्रविलंघ्यगच्छेच्छूलंविहाययदिदिक्कुशुद्धिरुक्ति ३७ मैत्रार्कपुष्याश्विनभैर्निरुक्तायात्राशुभास
र्वदिशासुतज्ज्ञैः वक्रीग्रहःकेंद्रगतोस्यवर्गोलग्नेदिनंचास्यगमेनिषिद्धं ३८ सौम्यायनेसूर्यविधूतदोत्तरांप्राचींव्रजेतोया
दिदक्षिणायने प्रत्यग्यमांशांचतयोर्दिवानिशं भिन्नायनत्वेथवधोन्यथाभवेत् ३९ ॥ ॥ मनेनिषिद्धम् ३८ अथायनशु

लमिंद्रवज्रयाह सौम्यायनेति यदिसूर्यचंद्रौसौम्यायनेउत्तरायणेगतौस्यातांतदाउत्तरांप्राचींवाव्रजेत् नदिक्षुसाधारणाशुभेस्वर्थःयदितुरविचंद्रौदक्षि
णायनगतौस्यातांतदाप्रतीचींदक्षिणांवाव्रजेत् अथतयोर्भिन्नायनत्वे अयनभेदे सति दिवानिशंव्रजेत् यथा सूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशंदिवाव्रजेत् चंद्रोय
स्मिन्नयनेतांदिशंरात्रौयायात् अत्रोत्तरस्यांपूर्वस्यांअंतर्भावःदक्षिणस्यांपश्चिमायाइति रत्नकोशे दिनकरकृतांतांमकरादावुत्तरांचपूर्वां
कुंभायाचकर्कदक्षिणायाम्यामाशांप्रतीचीचेति अतोन्यथाचेत्कुर्यात् तदावधोमरणंभवेत् भिन्नायनत्वेसतिसूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशायदिरात्रौगच्छे ॥ राम
त् चंद्रोयस्मिन्नयनेतांदिवागच्छेत्तदापातुर्वधोभवेदित्यर्थः ३९ ॥ ३९ ॥ ३९ ॥ ॥ ॥ ९३

अथ सम्मुखशुक्रे दोषमुपजातमाह उदेतीति शुक्रो यस्यां दिशि प्राच्यां प्रतीच्यां वा कालवशेनोदयं करोति तत्र गंतुः पुंसः शुक्रः संमुखः अयं प्रथमे
प्रकारः अथवा गोलभ्रमवशेन यत्र यस्यां दिशि भिन्नहत्तरस्यां दक्षिणस्यां वा यदि गच्छेत् तत्र गंतुः पुंसः संमुखः शुक्रः स्यात् अयं द्वितीयः प्रकारः अथयय
कर्ककुंभसंघे प्राच्यां दिशि कृत्तिकादिन्यासवशेनापि दिङ्नक्षत्रे चरति तत्र दिशि गंतुः संमुखः शुक्रः स्यादित्ययं तृतीयः प्रकारः स्यात् अत्रिः अद्रिम
तः सम्मुखे पेद्विचरेद्यत्र गोलके यद्वारभेषु विचरेत्त्रिविधं प्रतिभार्गवमिति यत्रोदित इति यस्यां दिश्युदितः शुक्रो दृश्यते तां दिशमेव न गच्छेत् अन्यां दिश्य
पि यथासंभवेन यात् मुद्देशुक्रे कार्यहानिः प्रतिशुक्रं पराजय इति नारदोक्तेः अवश्यकर्त्तव्ये गमने शांतिमाह वसिष्ठः भृगुर्लग्ने भृगोर्वारे भृगुवर्गे भृगूदये
उपोष्य भृगुवारेपि यावच्छुक्रोदयं प्रति रजतेनैव शुक्रेण कारयेत्प्रतिमां भृगोः लिखेदष्टदलं पद्मं कांस्यपात्रे च तंडुलैः शुक्रसूक्ष्मावरैर्वैश्यप्रतिमां तत्र पूज

उदेति यस्यां दिशि यत्र याति गोलभ्रमाद्वाथ ककुंभसंघे त्रिधोच्यते संमुख एव शुक्रो यत्रोदितस्तां तु दिशं न यायात् ४० ॥

येत् शुक्लपुष्पाक्षतैर्गंधैर्मुक्ताहारैर्विचित्रितैः उपचाराणि कार्याणि शुक्रं ते अन्यद्दिशं वा तन्मंत्रेण जपं कुर्यात्सम्यगष्टोत्तरं शतं कर्मांते तेन मंत्रेण भ
क्त्या चार्घ्यं प्रदापयेत् श्वेतगंधाक्षतैः पुष्पैः क्षीरमिश्रेण वारिणा दैत्यमंत्री द्विवादशी चोशना भार्गवः कविः श्वेतो थमंडलीकोथ्या विधिस्था भगवन्नमः
स्तेस्त्वर्घ्यं प्रयत्नेन प्रार्थयेद्देवभक्तितः अनेनैव तु मंत्रेण प्रांजलिः प्रणतः स्थितः त्वसूजयानया शुक्र संमुखत्वसमुद्भवं दोषं विनाशय क्षिप्रं रक्ष मां ते
जसंनिधे इति प्रार्थ्य प्रयत्नेन प्रतिमा भूषणान्विता दैवज्ञायैव दातव्या श्वेताश्वसवितिवसा शिरेभ्यो दक्षिणां दद्याद्यथा वित्तानुसारतः ब्राह्मणान् भोज
यित्वा पश्चात्स्वयं भुंजीत बंधुभिः इतरेषां ग्रहाणां च पूजां कुर्यात्प्रयत्नतः तत्क्षणाज्जातो दोषस्तत्क्षणादेव नश्यति द्वीपिवोर्गांतु नानमेवोक्तम् सितमश्वं सितव
स्त्रं हेममौक्तिकसंयुतं ततो द्विजायेन दद्यात्प्रतिशुक्रप्रशांतय इति ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ॥ ४० ५। ६

मु०टी० अथवक्रास्तादिदोषस्यापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सुते शुक्रे वक्रोपगते अस्तोपगते नीचोपगते च उपलक्षणत्वात् ग्रहयुद्धपराजिते वर्णरहिते
या०प्र० वा सति राजा पर राष्ट्रं न व्रजन् सन् हि निश्चये विद्विषां शत्रूणां वशं याति वृद्धो भवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णे विजिते ॥ विपर्के तत्वा सिते स्तगे यात्रु संत्रग
९८ वा पितरं येत न्नरी सिते भौमांशे भौमसंयुक्ते मंदांशे मंदसंयुते यात्रां नैव कुर्वीत कस्य्या युर्बलहानिर्देति बुधः इति तत्र शुक्रास्ते यदि बुधोनुकूलः ए
तादृक्तस्थाने वेत्तदा संचलनात् सन् राजा रिपून् शत्रून् जयेत् नैवेति प्रतीङ्के बुधे संमुखे सति गंतुः राज्ञो नैव जयः किंतु पराजयः अयं तु प्रतिशुक्र विचा
रो नृणां प्रथमगमने राज्ञां तु समरयात्रायां माङु रेभ्यः प्रतिशुक्रादिदोषो भवेत् तनेगमने नृणां राज्ञां विजययात्रायां नान्यथा दोषमर्हतीति ५१ अथ विशेषं शा
लिन्याह यावच्चंद्र इति चंद्रो यदा पूर्वभाद्रवतीनक्षत्रादारभ्य कृत्तिकाद्ये पादे रेवत्यश्विनी भरणी कृत्तिकाप्रथम [illegible] वत्तिष्ठति तावच्छुक्रो घोरेयः द
वक्रास्तनीचोपगते भृगोः सुते राजा व्रजन्याति वशं हि विद्विषां बुधोनुकूलो यदि तत्र संचलन् रिपून् जयेन्नैव जयः प्रतीङ्गे ॥
५१ यावच्चंद्रः पूर्वभात्कृत्तिकाद्यपादे शुक्रोंऽधो न दृष्टोऽग्रदृष्टे मध्यमार्गे भार्गवास्ते पि राजा तावत्तिष्ठेत् संमुखत्वे पि तस्य ५२
कुंभकुंभांशकोत्याज्यो सर्वथा यत्नतो बुधैः तत्र प्रयातुर्नृपतेरर्थनाशः पदे पदे ५३ ॥ [illegible] पिशुक्रोदर्शनकार्ये नकरोतीत्यर्थः यः
तदेवाह नदृष्ट इति अंधो यदा अग्रे संमुखे दक्षिणभागे च दृष्टो न स्यात् मध्यमार्गमिति सुमुहूर्ते प्रस्थितो पि [illegible] मध्यमार्गे मार्गमध्ये यदि शुक्रास्ते भवे
त् उपलक्षणत्वात् दुरावप्येवंविधे द्रष्टव्यं पराशरः जीवः शशांकः शुक्रो वा मार्गमध्ये स्तगो यदि तत्रैव निवसेद्राजा यावद्दृष्टिगतो भवेदिति मार्गमध्ये बुधास्ते
दोषः पद्मातु मार्गमध्ये बुधोदयो भवेत् स च पुनः संमुखो भवेत्तदा तु पुनर्दोष एव वसिष्ठः संमुखं चंद्रजं यत्र मार्गमध्ये दितो यदि यावदस्तंगतं तस्मिन्स्ता[illegible]त रामः
मेवसंवसेदिति अथनिषिद्धलग्नमनुष्टुभाह कुंभकुंभांशके तिस्पष्टार्थः ५३ ॥ ५३ ॥ ५३ ॥ ५३ ॥ ९४ ॥

अथान्यन्मंजुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नलग्नांतरे वामीं‍शकेचलितराशौवर्त्मचक्रंस्यात् जनीति जनिर्जन्मकालीनंलग्नंजन्मभं
जन्मराशिः तयोर्जन्मलग्नराश्योःपतीस्वामिनौशुभग्रहौसौम्यग्रहौचेदुदयलग्नेभवतस्तदागमोगमनंशुभंस्यात् जनिलग्नंजन्मराशिर्वापाप्यलग्न
मशुभमिति निषेधोगवाभिहितंजननराशितनूपरिलग्नगइति अर्थाज्जन्मलग्नेनजन्मराशिस्वामिनौपापग्रहौयदिपापालग्नेस्थौवांतरानादृशेलग्नेगमनम
शुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशौवाविलग्नगे अभीष्टफलदाःपापाराशीशाश्चेच्छुभग्रहः वृद्धनारदेन जन्मराश्युदयेमेनैव जन्मलग्नो
दयःशुभः तयोरुपचयस्थानंपरिलग्नगतंशुभइति जन्मराशिर्यावालग्नेनिषिद्धउक्तः सजन्मराशिःपापग्रहस्वामिस्तेतयःशुभस्वामिकेषुगुक्त वसिष्ठ

अथमीनलग्नउतवातदंशकेचलितस्यषक्रमिहवर्त्मजायते जनिलग्नजन्मभपतीशुभग्रहोभवतस्तदातुदयेशुभो
गमः ५४ जन्मराशितनुतोऽष्टमेथवास्वारिभाच्चरिपुभेतनुस्थिते लग्नगात्तदधिपायदाथवास्युर्गतंहिनृपतेर्मृतिप्रदम्
५५ लग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमस्थेयात्राप्रोक्तावांछितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तंनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायी
॥ ५६

क्यस्वरस्यात् एवंजन्मलग्नोदयःशुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलता नपापस्वामित्वेइतिव्याख्येयम् ५४ अथान्यद्रथोद्धत
याह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमेराशौलग्नस्थितेसतितथारिभात् जिगमिषतिशत्रोर्जन्मराशेर्लग्नात् रिपुभेषष्ठराशौलग्नस्थि
तेसति अथवातेषांस्वराशिलग्नाभ्यां अष्टमभवनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नाभ्यांषष्ठभवनेएषांस्वामिनोयात्रालग्नगताःस्युर्यदातदाराज्ञोमृतिप्रदाः ५५ अ
थान्यच्छुभलग्नशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभवर्जितेयस्मिंश्चिल्लग्नेवर्गोत्तमनवांशस्थेअथवाचंद्रे वर्गोत्तमस्थेसतियात्रावांछितार्थस्यमनोभीप्सि
तस्यैकाअद्वितीयादात्री अंभोराशाविति जलराशौलग्नगतेसति ॥ अथवालग्नांतरेतदंशेजलराशिअंशेसतिनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदंस्यात् ५६

अथान्यदिंद्रवज्रयाह दिग्द्वारिभेइति पूर्वादिदिक्षुमेषाद्याःक्रमाद्दिग्द्वारराशयःइति दिग्राशिषुगंतव्यदिगवस्थितेषुसमुत्थापात्राप्रशस्ता प्रशस्तत्वमाह। अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथा मेषःपूर्वस्याम् वृषोदक्षिणस्यां मिथुनःपश्चिमायां कर्कउत्तरस्यां एवंसिंहादयोधनुरंतःपश्च पूर्वादिषुज्ञेयाः हानिभिति दिक्प्रतिलोमलग्नेविपरीतदिगवस्थितेलग्ने यथा पश्चिमायांमेषःउत्तरस्यांवृषः पूर्वस्यांमिथुनःदक्षिणस्यां कर्कः एवंपुनःपश्चिमादिषुसिंहाद योधनुरादयश्चज्ञेयाः तादृशेलग्नेगंतुःयात्राहानिंद्रव्यादिनाशंशत्रुतोभयंचकुर्यात दिग्द्वारभेलग्नगतेयात्रार्थविनयप्रदालग्नेदिक्प्रतिलोमेसा हानिदाशत्रुभीतिदेतिवराहोक्तेः ४७ अथशुभलग्नानिवसंततिलकयाह राशिरिति गंतुःपुंसःस्वजन्मसमयेयोराशिः शुभग्रहेश्चन्द्रबुधगुरुशुक्रैः

दिग्द्वारभेलग्नगतेप्रशस्तायात्रार्थदात्रीजयकारिणीचहानिंविनाशंरिपुतोभयंचकुर्यात्तथादिक्प्रतिलोमलग्ने ४७॥ राशिःस्वजन्मसमयेशुभसंयुतोयःस्वारिभाद्विधनगोपिसवेशिसंज्ञः लग्नोपगःसगमनेजयदोथभूपयोगैर्गमोविजयदोमुनिभिःप्रदिष्टः ४८ सूर्यःसितोभूमिसुतोथराहुःशनीशशीज्ञश्चबृहस्पतिश्च प्राच्यादितोदिक्षुविदिक्षुचापिदिशामधीशाःक्रमतःप्रदिष्टाः ४९ केंद्रेदिगधीशेगच्छेदवनीशःसालाटिनितस्मिन्नेयादरिसेनाम् ५०॥ ॥ संपुतोपिसराशिर्यात्राल ग्नोपगःशुभःअथवास्वारिभातस्वाशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमोयोराशिःसचेयात्रालग्नोपगतःशुभःस्यात अथयेराशिर्वेशिसंज्ञःजन्मसम येसूर्याक्रांतराशेर्द्वितीयोराशिर्वेशिसंज्ञः सचेयात्रालग्नोपगःस्यात तदागमनेजयदःस्यात अथवाभूपयोगैर्जातकोक्तैराजयोगैर्यात्रालग्नस्थितैर्गमोमुनि भिर्विजयदःप्रोक्तःजातकेराजयोगाद्रष्टव्याः ४८ अथदिक्स्वामिनउपजातिकयाह सूर्यःसितइतिस्पष्टार्थः ४९ अथदिगधीशप्रयोजनंमध्याछंदसाह केंद्रे तितस्मिन्दिगीशेसालाटिनिसतिअरिसेनांनेयात नगच्छेत ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

अथ लग्नलालाटियोगान् शार्दूलविक्रीडितेनाह प्राच्यादाविति प्राच्यायष्टदिक्क्रमेण विलग्नसदनात् एतेषु भावेषु सूर्यादिग्रहस्थिता लालाटिकाः स्युरिति वाक्यार्थः यथा तनौ लग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यां गंतुर्लालाटिकः एवं भृगुसुतो लाभव्यये आग्नेय्यां कर्मस्थो भूसुतो दक्षिणस्यां तमो नवाष्टमगृहे नैर्ऋत्याम् सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वायव्यां बुधः पातालं गउत्तरस्यां गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे ईशान्यां गंतुर्लालाटिक इत्यर्थः कश्यपेनतु सूर्यो राशिवशेन लालाटिका उक्तास्ते यथा दिनेशाधिष्ठितो राशिर्यदा लग्नगतस्तदा यातुर्मृत्युप्रदः प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटगः सूर्यस्य राशितस्तस्मात् द्वादशे लग्नगे गृहे एकादशे वा आग्नेय्यां दिशि शुक्रो ललाटगः ललाटगः कुजो याम्ये दशमे लग्नगे गृहे लग्नगे नवमे राशावष्टमे वापि नैर्ऋते ललाटगः सैंहिकेयो यातुर्दीर्घनिधनप्रदः लग्नगे सप्तमे राशौ शनिः प्रत्यक् ललाटगः षष्ठराशौ लग्नगते पंचमे वापि चांद्रमाः ललाटगो वायुदिशि याद्धर्मृत्युप्रदस्तदा चतु

प्राच्यादौ तरणिस्तनौ भृगुसुतो लाभव्यये भूसुतः कर्मस्थोऽथ तमो नवाष्टमगृहे सौरिस्तथा सप्तमे चंद्रः शत्रुगृहात्मजेऽपि च
बुधः पातालगो गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे विलग्नसदनाल्लालाटिकाः कीर्तिताः ॥ ५१ मृगे गत्वा शिवे स्थित्वादितौ गच्छन्जये
पून् मैत्रप्रस्थायशाक्रे हि स्थित्वा मूले व्रजंस्तथा ५२ प्रस्थाय हस्ते निलतक्षधिष्ण्ये स्थित्वाजयार्थी प्रवसेद्द्विदैवे ॥ ५३ ॥

र्थे राशौ लग्नस्थे बुधः सौम्ये ललाटमः राशौ तृतीये लग्नस्थे द्वितीये चंद्रपूजितः ललाटगश्चंद्रमौलेर्दिशि यातुर्विनाशदः इति अत्र ललाटव्यतिरिक्ते कंटक स्थाने यदि दिगधीशस्तिष्ठति तदा यात्रा शुभा ऽन्य था शुभमिति त्वम ५१ अथ पर्युषितयात्रायोग चतुष्टयमनुष्टुभेंद्रवज्रयाचाह मृगेति प्रस्थायेति गृहस्य गृहाद्यातव्या दिगभिमुखं कस्यचिदिष्टस्य गृहे गत्वा प्रस्थाय आर्द्रायां तस्मिन्नेव गृहे स्थित्वेषित्वा दितौ पुनर्वसौ गच्छन् तद्ग्रहं त्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेव गच्छन् रिपून् शत्रून् जयेत् अयमेको योगः एवमेवानुराधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं द्वितीयो योगः ५२ तथा हस्ते प्रस्थाय निलतक्षधिष्ण्ये स्वाती चित्रे स्थित्वा द्विदैवे विशाखायां जयार्थी भूपादिः प्रवसेद्देशांतरं गच्छेत् अयं तृतीयः ॥ ५३ ॥ ५३ ॥ २ ॥ २ ॥

वसंतपुष्पेषु निजसीम्नि स्वनगरप्रांते च स्थितः सन्यद्येकरात्रोषितः स्यात्तदाऽवनीशो राजा स्मां भूमिं शत्रोरितिशेषः लभते जयेन प्राप्नोतीत्यर्थः अयं चतु
र्थोयोगः ५३ अथसमयबलमनुष्टुभाह उषःकालइति सन्शब्दश्चरणचतुष्टयेपिसंबध्यते उषःकालः पूर्वां विना यानेयात्रायां सन् एवं सर्वत्र वा
हेणतु दिग्विशेषस्तमथविशेषप्रशस्तोभिहितः यथा पूर्वाह्णे तूत्तरां गच्छेन्मध्यान्हे पूर्वतो व्रजेत् अपराह्णे व्रजेयाम्यामर्धरात्रे तु पश्चिमामिति ५४ अ
थलग्नादिभावानां संज्ञा अनुष्टुभाह लग्नात्भावाइति तन्मनःस्वांतत्मानसंमनइत्यभिधानात् आगमःप्राप्तिः अन्यत्स्पष्टं एवंविधसंज्ञाकथनप्रयो
जनं तु क्रूरसाहित्येतत्तद्भावानांपीडा शुभग्रहसाहित्येतत्तद्भावानांशुभमित्यर्थः ५५ शालिन्याविशेषफलमाह केंद्रेकोणइति शुभग्रहाःयदिकेंद्रको

वसंतपुष्पेनिजसीम्निवैकरात्रोषितःस्मां लभतेवनीशः ५३ उषःकालोविनापूर्वांगोधूलिःपश्चिमांविना विनोत्तरांनि
शीथःसन्यानेयाम्यां विनाभिजित् ५४ लग्नाद्भावाःक्रमाद्देहः १ कोशः २ धानुष्क ३ वाहनं ४ मंत्रो ५ रि ६ मार्ग ७ आयुर्हृ
त् ९ व्यापारा १० गम ११ व्यया १२ ५५ केंद्रत्रिकोणसौम्यखेटाःशुभास्युर्यानेपापास्त्र्यायषट्खेषुचंद्रः नेष्टोलग्नात्यारिरं
ध्रेशनिःखे १० स्तशुक्रोलग्नेट्नगांत्यारिरंध्रे ५६ योगात्सिद्धिर्धरणिपतीनामृक्षगुणैरपिभूदेवानाम् ॥ ७ ॥ १ ॥

णे १।४।७।१०।९।५ स्युस्तदायानेशुभफलदाःस्युः पापास्त्र्यायषट्खेषु ३।११।६।१० शुभफलदाःस्युः चंद्रोलग्नात्यारिरंध्रे १।१२।६।८ नेष्टः अशु
भफलदः शनिःखे दशमेनेष्टः शुक्रोस्तेसप्तमेनेष्टः लग्नेडिति लग्नेट्यानालग्नस्वामीनगांत्यारिरंध्रेसप्तमद्वादशषष्ठाष्टमेषु चेत्तदानेष्टः अशुभफ
लदइत्यर्थः शुक्रःलग्नपोमृत्युदोयानेरंध्रास्तारिव्ययोपगःकेप्याहुर्भयदोधर्मेशेषस्थानेशुभावहइति ५६ अथयोगयात्राप्यास्यांते तदारंभप्रयोजनप्र
काकुलकेनाह योगादिति धरणिपतीनांराज्ञांयोगाद्वक्ष्यमाणयोगयात्रालग्नवशाद्दृष्टिपितिथ्यादेः सिद्धिर्वांछितकार्यनिष्पत्तिःस्यात् भूदेवानांब्राह्मणानां
ऋक्षगुणैर्नक्षत्रगुणैश्चंद्रबलताराबलविहितनक्षत्रादिभिः सिद्धिर्भवति अपिशब्दात्संचागशकुनादिधनावश्यकता चौराणांवक्ष्यमाणैःशुभसूचकशकुनैः

सिद्धिर्भवति एतद्भिन्नानांमनुजानांमुहूर्त्तात् गिरिशभुजगमित्रादितिविहिननक्षत्रस्वामिकमुहूर्त्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नंमंजुभाषिण्याह स
हजेरविरिति रविःसहजेतृतीयःस्यात् शशीचंद्रोदशमभेदशमस्थाने शनिमंगलौरिपुगृहेषष्ठस्थानेस्यातांसितःशुक्रेपंचमे बुधोहिबुकेचतुर्थे गुरुरपि
लग्नगंश्चेत्स्यात् एवंविधेयोगेराजाप्रचलितः अचिरात्स्वल्पकालेनैवारीन्जयतिवशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथयोगांतरंगाथयाह भ्रातरिसौरिरिति॥
भ्रातरितृतीयेशनिःवैरिणिषष्ठेभूमिसुतोमंगलःअर्के आयगतेएकादशे एवंविधेयोगेराजाशत्रुजयोभवेत् चेदीड्यगुरुःशुक्रोऽनुकूलःयातव्यदिक्पृष्ठ

चौराणामपिशकुनैरुक्ताभवतिमुहूर्त्तादपिमनुजानां ५७ सहजेरविर्दशमभेशशीतथाशनिमंगलौरिपुगृहेसितःसुतेहि
बुकेबुधोगुरुरपीहलग्नगःसजयसरीन्प्रचलितोऽचिरान्नृपः ५८ भ्रातरिसौरिर्भूमिसुतोवैरिणिलग्नेदेवगुरुःआय
गतेर्केशत्रुजयश्चेदनुकूलोदैत्यगुरुः ५९ तनौजीवइन्दुर्मृतौवैरिगोऽर्कःप्रयातोमहीद्रोजयत्येवशत्रून् ६० लग्नतःस्या
देवपुरोधाःलाभधनस्थैःशेषनभोगैः ६१ द्यूनेचंद्रेसमुदयगेर्केजीवेशुक्रेविदिधनसंस्थे ईदृग्योगेचलतिनरेशोजेता
शत्रून्गरुडइवाहीन् ६२ वित्तगतःशशिपुत्रोतरिवासरनाथः॥

॥ वर्तीभवति ५९ अन्ययोगांतरंगाथयाह तनौजीवइति स्पष्टा
र्थः तथाचनारदःजीवार्कचंद्रालग्नारिरंध्रगायदिगच्छतःतस्यायेस्वलमैत्रीचनस्थिरारिपुवाहिनीति ६ अथान्ययोगंपंक्त्याह लग्नगतइति लग्ने
गुरुःस्यात् अन्येग्रहालाभधनस्थाःएकादशाद्वितीयस्थाश्चेदेवंविधेयोगेराज्ञोविजयः ६१ अन्ययोगमन्नमाह द्यूनेइति चंद्रेसप्तमस्थेसति अ
र्केसमुदयगेलग्नगेसति जीवेशुक्रेविद्बुधेएतेषुत्रिषुधनुसस्थेषुसत्सुएवंविधेयोगेनरेशश्चेत् चलतितदाशत्रून्जेताजेष्यति कान्निवगरुडो
हीन्सर्पान् यथाजयति ६२ अथान्ययोगंचित्रपदयाह वित्तगतइति बुधोद्वितीये वासरनाथःसूर्यस्तृतीये शुक्रेलग्नेएवंविधेयोगेचेद्राजाचलतितदा

शलभाइवस्युः यथा शलभा अग्नौ स्वयमेव गत्वा पतंति तथा शत्रवोऽपि गंधराजघ्नतापानले प्रतिष्यंतीत्यर्थः ६३ अथान्यं योगमाथयाह उदयेरविरिति उदये रविः शनिः षष्ठः चन्द्रो दशमः स्यात् एवंविधे योगे वसुधापती राजा यदि याति तदा रिपुवाहिनीं शत्रुसेनां वशामिति ६४ अथान्ययोगद्वयं जलोद्धतगत्या ह तनौ शनिकुजाविति इति आरभ्य वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनीवशमे तीत्युत्तरार्द्धे सहजे कुजे इत्येतत्पर्यन्तमनुवर्त्तते तेन यत्र निर्देशो नास्ति तत्र नि गमितोराज्ञो विजयः स्यादिति वाक्यार्थो ज्ञेयः तनौ लग्नस्थौ शनिमंगलौ स्यातां रविर्दशमे बुधो लाभे दशमे स्याद् भृगुसुतो वा लाभे दशमे वा स्यात् एवंविधे योगे च चलितस्य राज्ञोऽयमेको योगः अथ द्वितीयः त्रिलाभरिपुभेषु ३।११।६ एषन्यतमस्थानस्थितो भूस्कृत शनी स्याता यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थानेगुरुज्ञ

लग्नगतेभृगुपुत्रेस्युः शलभाइवसर्वे ६३ उदयेरविर्यदिसौरिररिगः शशीदशमेपि वसुधापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीवश मेति ६४ तनौशनिकुजौरविर्दशमभेबुधोभृगुसुतोपिलाभदशमे त्रिलाभरिपुभेषुसूसुतशनीगुरुज्ञभृगुजास्तथाबलयु ताः ६५ समुदयगेविबुधगुरौमदनगतेहिमकिरणे हिबुकगतौबुधभृगुजौसहजगताःखलखचराः ६६ त्रिदशगुरुस्तनुगो मदनेहिमकरणोरविरायगतः सितशशिजावपिकर्मगतौरविसुतभूमिसुतौसहजे ६७॥ भृगुजाबलयुताः स्युस्तदा ए

वंविधेयोगेतथाराज्ञोविजयइत्यर्थः ६५ अथान्यंयोगंत्वरितगतिश्छन्दजनमैरित्यनेनछंदसाह समुदयगेइति समुदयगेलग्नस्थेबृहस्प तौसति हिमकरणेचंद्रेमदनगतेसप्तमस्थेसति चतुर्थस्थौबुधशुक्रौस्यातां खलखचराःपापग्रहाः सहजगताः तृतीयगाःस्युः एवंविधेयोगेवसु धापतिर्यदियातिरिपुवाहिनीवशामेति ६६ अथान्यंयोगंसमुदस्यानजलजगैर्गदिताश्चरवातिलक्षणलक्षितयाह त्रिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्ने चंद्रःसप्तमेशुक्रबुधौदशमेसूर्यएकादशेशनिमंगलौसहजगताःतृतीयेएवंविधेयोगेगंतुराज्ञोविजयएव ६७॥ ६७॥ ६७॥

अथान्यं योगं स्यादनुकूलाभतनगगश्चेतिलक्षणलक्षितयानुकूलयाह देवगुराविति गुरौ चंद्रे वा लग्ने राति सूर्ये षष्ठे बुधः पंचमस्थाने शनिर्दशमः शुक्रश्च
तुर्थे स्यात् एवंविधे योगे जिगमिषोराज्ञो विजय एव ६८ अथान्यं योगं ननरर घटितानुमंदाकिनी तिलक्षणलक्षितया मंदाकिन्याह हिमकिरण इति बु
धो बली चेच्चंद्रो लग्ने स्यात् हीति निश्चयेन बृहस्पतिश्च केंद्रगतः यदि निर्बलिनो नीचाद्यशुभाधिकारप्राप्तो बलरहितः सन् द्वादशतृतीयषष्ठनवमाना
मन्यतमस्थानस्थश्चंद्रस्तथैवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव ६९ अथान्यं योगं अभिनवतामरसं नजजायहविलक्षणलक्षितेनाभिनवतामरसछंदसा
ह अशुभखमैरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थे तृतीयैकादशस्थानस्थः केंद्रगे

देवगुरौ वा शशिनि तनुस्थे वासरनाथे रिपुभवनस्थे पंचमगेहे हिमकरपुत्रः कर्मणि सौरिः स्यादिसितश्च ६८ हिमकिरणश्च
तो बली चेत्तनौ त्रिदशपतिगुरुर्हि केंद्रस्थितः व्ययगृहजारिधर्मस्थितो परिभवति निर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभखगैरनवा
ष्टमदस्थैर्हिबुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिह केंद्रगगीष्पतिदृष्टो वसुचयलाभकरः खलु योगः ७० रिपुलग्नकर्म
हिबुके शशिजे परिवीक्षिते शुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषु जयः परिवर्जिते शुभनामधेरैः ७१ लग्ने यदि
जीवः पापायैर्दिलाभे कर्मण्यपि चेद्राज्याधिगमः स्यात्॥ ९ तो गीष्पतिर्गुरुस्तेन दृष्टः एवंविधे योगे वसुचयो द्रव्यसमूहस्तस्य ला

भकरः स्यात् ७० अथान्यं योगं यात्रालग्नं प्रमिताक्षरा सजसैः कथितेति लक्षणलक्षितया प्रमिताक्षराछंदसाह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्था
नामन्यतमस्थाने स्थे बुधे शुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परिवीक्षिते दृष्टे सति द्वादशलग्नसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधेरैः पापग्रहैरु
पलक्षिते सति एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ७१ अथान्यं योगं हयं सौ स मणिमालाच्छिन्ना गुहवक्त्रैरिति लक्षणलक्षितयाह लग्न इति।
लग्ने गुरुः पापग्रहा अपि दिलाभे एकादशे कर्मण्यपि दशमेऽपि चेत्स्युः एवंविधे योगे प्रचलितस्य राज्ञो राज्याधिगमः राज्यप्राप्तिः स्यात् अथवा द्यूने सप्तमे

बुधशुक्रौस्यातांचंद्रोहि ४॰ चतुर्थेस्यादेवंविधयोगेसर्वैर्मुनिवर्यैस्तद्वत्फलमुक्तंराज्याधिगमःस्यात् ७२ अथान्ययोगत्रयंननततगुरुभिश्चंद्रिकाश्चतु
भिरितिलक्षणलक्षितेनचंद्रिकाछंदसाह रिपुरिति अत्रस्थानांग्रहाणांचक्रमाम्यायथासंख्यमन्वयः यथा रिपौषष्ठेशुक्रः लग्नेजीवः अष्टमेचंद्रः एवंवि
धेयोगेगंतुराज्ञोविजयएव अयमेकोयोगः अथद्वितीयः बुधभृगुजौतुर्यगेहस्थितौचतुर्थस्थानस्थौस्यातां चंद्रमामदनभवनगः सप्तमस्थानस्थः एवं
विधेयोगेगंतुराज्ञोविजयएव अथतृतीयोयोगः वाचंद्रमाअंबुगः चतुर्थगः शशिसुतभृगुजयोरंतर्गतत्वंएकराशावेववज्ञेयं अन्यथाचतुर्थस्थानस्थचंद्रस्य
बुधशुक्रकृतदुरधरायोगमेघावस्तत् ७३ अथान्ययोगद्वयंसजससगौचकथितःकलहंसइतिलक्षणलक्षितेनकलहंसछंदसाह सितेति लग्नेशुक्रः

घूनेबुधशुक्रौचंद्रोहिबुकेवातद्वत्फलमुक्तंसर्वैर्मुनिवर्यैः ७२ रिपुतनुनिधनेशुक्रजीवेंदवोत्यथबुधभृगुजौतुर्यगेहस्थितौ
मदनभवनगश्चंद्रमावांबुगःशशिसुतभृगुजांतर्गतश्चंद्रमाः ७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनुमन्मथारिहिबुकत्रि
गृहेचेत् क्रमतोरिसोदररवशात्रवहोराहिबुकायगैर्गुरुदिनेस्वलंकृतैः ७४ सहजेकुजोनिधनगश्चभार्गवोमदनेबुधोर
विरीतनौगुरुः अथचेत्सुरीज्यसितभानवोजलत्रिगताहिसौरिरुधिरौरिपुस्थितौ ७५ ॥ ९ सप्तमेजीवः षष्ठेभौमः चतुर्थेबुधःतृ

तीयेशनिः एवंविधेयोगेगंतुराज्ञोविजयएव एकोयोगः अथान्यः गुरुदिनेबृहस्पतिवारे अखिलखेटैः समस्तग्रहैः सूर्यादिभिः क्रमतोरिसोदरेत्यादि
स्थानस्थितैर्यथा षष्ठेर्कः तृतीयेचंद्रः दशमेभौमः षष्ठेबुधः लग्नेगुरुः चतुर्थेशुक्रः एकादशेशनिः एवंविधेयोगेपिगंतुराज्ञोविजयएव ७४ अथान्ययो
गद्वयंसजसजसनगौचकथिताप्रबोधितेतिलक्षणलक्षितप्रबोधिकाछंदसाह सहजेइति तृतीयेभौमः अष्टमेशुक्रः सप्तमेबुधः षष्ठेसूर्यः लग्नेगुरुः एवंवि
धेयोगेगंतुराज्ञोविजयएव अयमेकोयोगः अथान्यः अथेति ईज्यसितभानवोगुरुशुक्रसूर्याःजलत्रिगताःचतुर्थतृतीयस्थानस्थाः सौरिरुधिरौशनिमंग
लौषष्ठस्थितौ एवंविधेयोगेहिनिश्चितंराज्ञोजयःस्यात् ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ॐ ॥

अथनामविशेषपुरस्कारेणयोगत्रयस्यफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह एकइति ज्ञेज्यसितेषुबुधगुरुशुक्रेषुएकोपितुर्योवापुत्रुर्वाशुक्रोवाचेत्संचमतपः केंद्रेषुतदा योगः
गास्योयोगः तथातेषुज्ञेज्यसितेषुद्वौचेत् बुधगुरू बुधशुक्रौगुरुशुक्रौवाचेत्संचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेस्थानभेदेनस्थानैकेनवास्थितौस्यातांतदाधि
योगाख्योयोगः सकलाः ज्ञेज्यसिताः एषुपंचमतपः केंद्राणामन्यतमस्थानेषुस्थानभेदेनस्थानैक्येनवास्थितास्तदायोगाधियोगाख्योयोगः फलमाह योगद्
ति योगेव्रजन्राजाक्षेमंकुशलंलभतिकुमस्लेनगतागतंकरोतीत्यर्थः अथाधियोगेव्रजन्राजाक्षेमंतथारिपूर्णांवधंलभते अथयोगाधियोगेव्रजनराजा
क्षेमंयशोवनीश्चकाराच्छत्रुवधंचलभते अत्रवसिष्ठादिभिर्बहूनियात्रालग्नानिअभिहितानितानितत्रद्रष्टव्यान्येवावधार्याणि ७६ अथान्येपियात्रा
योगास्तिख्यंतेकर्कपः पंचमेशोरविः षष्ठवर्तितनवमेगुरुः माम्यायोगाभिधेयोगेनिहंतावैरिणांसदा १ गुरुःकेंद्रेत्रिकोणेवारविलीभेचकर्मणिकल्याण

एकोज्ञेज्यसितेषुपंचमतपः केंद्रेषुयोगस्तथाद्वौचेतेषुधियोगएषुसकलायोगाधियोगःस्मृतः योगेक्षेममथाधियोगगमने
क्षेमंरिपूर्णांवधंचाथोक्षेमयशोवनीश्चलभतेयोगाधियोगेव्रजन् ७६ ॥

११योगोनृपस्ययातुःकल्याणकृद्भवेत् २ द्विगीशोद्वित्व
लीचेत्पाल्युमिथ्यास्यसेत्ततः द्विविजयोनामयोगोयंयातारजाजयीभवेत् ३ अत्रिःसहजस्थानगोभौमोभाग्यस्थश्चबृहस्पतिः चिंतामणिसमाख्यो
यंयातुःसर्वार्थसिद्धकः ४ लग्नेशुक्रःशशीवंधौकर्मस्थानेगुरुर्यदा मृगेंद्रयोगोविख्यातोयातुःसर्वार्थसाधकः ५ लग्नेभौमोगुरुश्छिद्रेषष्ठस्थानेभास्क
रः मर्त्युजयसमाख्योयंसर्वशत्रुनिबर्हणः ६ आपोक्लिमगतेचंद्रेकेंद्रस्थेसुरपूजिते योगःकेंद्रइतिख्यातोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ७ चंद्रोदयेगुरुर्वास्मि
लग्नेवाकरपूजिते योगःपारावतोयातुःशुक्रेवालग्नकेंद्रगे प्रबलोयद्वियोगोसौगमनेसर्वसिद्धिदः ७ रविःषष्ठेसितश्छिद्रेतृतीयेभूमिनंदनः पिनाकियोगो
[illegible]विजयकारकः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रेनाकविभास्करौ [illegible] ११ ॥ [illegible] ॥ ११ ॥ २

मु॰ चिं॰ उच्चसंस्थोऽत्रगतश्चंद्रोऽत्यसौ ... र विर्गुरुः संजीवनसमाख्योऽयं मृत्युयोगापहारकः १२ एकर्क्षगौ जीवशुक्रौ स्यातामन्योन्यसप्तगौ भयंकराख्ययोगोऽयं यातु
या॰ प्र॰ भीतिप्रदः स्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणेषु वर्त्ततेगुरुभार्गवौ अभयाभिधयोगोऽयं भयंकरविनाशनः १४ भूर्येशोऽव्ययगो नीचः पुत्रस्थाने शनैश्चरः
११ विदारिकसमाख्योऽयं यातुः पत्नीं निहंत्यसौ १५ मार्गेशः शनिसंयुक्तः सप्तमस्तेन तो ग्रहः विदारिकमिमं मन्या यातुः पत्नीविनाशकं १६ सप्तमे लग्नपा
स्तस्मात्केतिषु ... खेचराः कुटुंबहारको योगो यातुः स्त्रियं तमो हरेत् १७ दुर्बलो यदि मार्गेशो निवसेत्पापमध्यगः पापकुंजरयोगोऽयं यातुः पत्नीं निहंत्यसौ १८ कु
मार्गेशात्सप्तमे भानुः पत्नीमक्रूरखेचरः विदारिकाख्य एवासौ भार्यामरिवशं नयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोणस्थः सौम्यः पापविवर्जितः आनंदार्णवयोगोऽयं
मणिवज्रधावहः २० रत्नावल्यां उदयारिनभस्तलगे दिनकृद्यमशीतकरैः नभवंत्यस्य सोऽभिमुखाहरिण्य इव केसरिणः २१ दैवज्ञवल्लभे ज्ञे सितेन सहिते स्त
गे विधौ बंधुगे त्रवसतां महीभुजां संगरे रिपुगणो विकीर्यते मूलमाशिरिव मातरिश्वना २२ मूर्त्तिवित्तसहजेषु संस्थिताः शुक्रचंद्रसुततिग्मरश्मयः यस्य
यानसमये रणांगणे तस्य याति शलभाद्वारयः २३ यात्राशिरोमणौ यो याति जीवे तनुमे महीशः क्रूरस्थितैर्व्योमस्यथवायसंस्थैः तस्याग्रतः संपतिवैरि
सेनाश्रीतिर्भूपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्त्तण्डः लाभारिदुश्चिक्यगतौ यमारौ रौद्रान्विता भार्गवसौम्याः यस्यप्रयाणे विलयं प्रयाति तस्य द्वि
षः सर्वरसं यथाम्भः २५ फलप्रदीपे लाभविक्रमसुतस्वस्थिते कबोकंटकस्य गुरुणा निरीक्षिते यूनरंध्रभवर्जितैः खलैः स्याद्गतो भिमुखसिद्धिभा
क्नृपः २६ सौम्यग्रहैः केन्द्रतपःसुतस्थैः क्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गताये कोपानलः शांतिमुपैति तेषां विसप्त्विनारीनयनांबुपातैः २७ वराहः एकोऽपि
जीवार्ककुजार्कजानां स्वोच्चे विलग्ने स्वगृहे यदींदुः यातस्य यात्यत्र पराग्रणाशमहाकुलानीव कुटुंबभेदैः २८ चंद्रे सुलग्ने च गुरौ विलग्ने ज्ञशुक्रयोः
कर्मणि लाभगेऽर्के सौरारयोर्भ्रातृमयोश्च यातो नृपः स्वमृत्यानिवशास्ति शत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थे लग्नगे जीवे चंद्रे चापगते यदि गतो राजा रिपून्हंति पि
नाकी त्रिपुरं यथा ३० शुक्रे त्रिकोणकेंद्रस्थे लग्ने चंद्रे च यवारवौ शत्रून्हंति गतो राजा ब्रह्मद्वेषः कुलं यथा ३१ पापास्त्ववीर्ये हिबुके सितज्ञौ [illegible] विलग्ने राम
मृगलांछने त्रिमे यस्योद्गतस्य बलं रिपूणां कुतत्कृतघ्नेष्विव याति नाशम् ३३ यस्योदयास्तारिचतुस्त्रिसंस्थाः शुक्रोगिरांगारकसौम्यसौराः द्विषद्बलं स्त्रीवदना ९९

नितस्यैक्ष्येतानिकांतानविलोकयंति ३३ पूर्वोक्तयोगेधनगोबुधश्चेच्छशांकसूर्यौवरशायसंस्थौ अस्मिनातस्यालिकुलोपगीतानानावनस्था द्विरदा
भवेति ३४ वराहः त्रिषण्णवांत्येषबलःशशांकोबुधोबलीयस्यगुरुस्वकेंद्रेतस्यारियोषाभरणैः प्रियाणि प्रियाप्रियाणांजनपतिसैन्ये ३५ चंद्रोऽबलःबु
धोबलीउभौवित्रिषण्णवांत्येषुएवभवतस्तदायोगः केंद्रोपयातेनवीक्षितेगुरुणास्वायतुर्यगसितेपापैरनवाप्तसंज्ञौवक्रकितनयदासुपक्षरूपः ३६ षष्ठ
ष्टगोशुक्रबुधौप्रयाणेक्रूरेशपूज्योगमनेयदिस्यात् रिपुःप्रणाशंविषयेषुसौख्यंप्राप्नोतिकीर्त्तिंविपुलंचभोगं ३७ गर्व्वबलाभारिगतेऽर्कपुत्रे चतुर्थगेहे
स्वगुरौप्रयाति यदापुमान्सहिरैर्द्वयानंकीर्त्तियशःसिद्धिसहस्रमेति ३८ केंद्रस्थानेक्रूरपतिगुरौकंटकस्थेक्रूरेतुजेऽच्छिद्रेसौम्येप्रवसतिचपक्षवृद्धमिंदु यदि
स्यात् येयांक्रूरारिपुसहजगाराह्रुकेंद्रवस्तौवायुःकीर्त्तिद्रविणस्तुलंतेलभंतेयशश्च ३९ मूर्त्तौशुक्रेक्रूरपतिगुरौछिद्रगेवात्रिकोणेकेंद्रस्थानेशशिनि
कुजालाभगावायकिस्तुः येभूपायांतिशत्रुंविपुलधनमथोसेनानाशंरिपूणांकीर्त्तिंशुद्धिश्चाश्वक्रमथितरिपवस्तेक्रूरवादाद्व्रजंति ५० होरासंस्थक्रूरपति
गुरौभार्गवेकंटकस्थेषष्ठेचंद्रेव्रजतियदिवाकार्ययोगात्क्षितीशः प्राप्नोत्यर्थंकनककुरगंवस्त्रलादिकोशमायुःकीर्त्तिंजयनिचतदामत्तमातंगयूथम् ।
५१ लग्नारिकर्महिबुकेषुशुभेक्षितेषुयूनांत्यलग्नरहितेषुशुभग्रहेषु यातुर्भयंनभवतिप्रतरेत्समुद्रंयद्यप्सनापिकिमुतारिसमागमेषु ५२ एकांतरर्क्षे
भृगुजाद्रासौम्येस्थितेसूर्यसुताद्गुरौवा प्रव्रस्यतेरिनेविराजतस्यवेषाधिकोभूत्यईश्वरस्य ५३ शुक्राद्गोमाद्रासौराज्ञोवाद्राबुधः एकांतरेतृतीयस्थानेयत्र
कुत्रस्यात्सयोगः निरंतरंयस्मिन्भवनेषुपंचक्रूरग्रहाः स्थितौदिवसंकरेणवर्जिता यियासितोयदिचभवतितेषतस्तदापरातलभिर्दिवाचकंतंति ५४ प्राक्कपा
लसंस्थैः पश्चिमादिशिपृष्ठगतं अपरकपालस्थैःप्राच्यांस्वमध्यस्थेन्तरदिशि अर्द्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधभार्गवमध्यगतेहिमगौहिबुकोपगते
चन्द्रेतुप्रवसेत् ... दिशंयदिवाकरः पुरुहूतपमंप्रति ५५ सितेंदुजौचतुर्थगौनिशाकरश्चसप्तमे यदानदागतोनृपःप्रशास्त्यरीन्वितारणान् ५६
शुक्रश्चवाक्पतिर्बुधोधनसंस्थाः सप्तमेराशिनिलग्नगतेऽर्के निर्गतोनृपतिरेतिकैलार्थोवर्षतियदीविनिहत्य ५७ सूर्येन्दुबलवर्जितौबलयुतौलग्नेशजौ
प्रवैरोपतालेदशमेपिवाराशिक्रूतोलग्नस्थितोवाक्पतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषुभृगुजःस्थानेषुयस्यस्थितोयातुस्तस्यन विद्विषोरणमुखेतिष्ठंतियोपाद्

सौरे भौमे लग्नगे र्के समभे वा र्मण्याये भार्गवे चंद्रजे वा यायाद्भूपः शत्रुगेहं निहंतुं दृप्तं शत्रुं कालवक्त्रं रवेष्टः ४९ गुरौ विलग्ने यदि वा शशांके षष्ठे र्वोक
मगते र्कपुत्रे सितजीवयुक्तस्य वेश्मपात्राजनित्री बहिता निपत्ते ५० त्रिनिधैनतनुसप्तमगो ... कुजसितजीवबुधार विधयस्य स्वलग्नज
१०० निते यदि कापानो न भवति तस्य विरापमन्नुसेना ५१ कुंजर विजयुते रिभंगतो नांजलस्तु जायते: सितार्कजीवः परबलमुपयाति नाशम्
तमधर्मसकुंबलितपैवा ५२ भृगुपुत्र महेंद्रगुरु गमने सहितो यदि भंयुमपूतजनतः इगुरु यदि वा शक्रमेनकगतौ सामरे मराङि वर्मा तितरां
सितितनयसुतानवांशकनयरिशतमि भृगुजोथवा गुरुः शत्रुगणमर्पि हंतरे वत्र विषमिव कापमस्तकृयथोपमम् ५४ स्वोच्चापगे र्जीव कुजार्के
रैमिक्षितिमर्वा कपितिरकलग्ने राज्ञः प्रयांसमुपैति शत्रुः सौरयदि भार्यस्य यथा धनस्य ५५ शत्रांशकादूर्ध्वमवस्थिते बुधे यमार्यो स्तत्र गतस्य
सूनतः प्रयाति नाशं समरे द्विषद्बलं यथार्थि भावोपगतस्य गौरवम् ५६ भौमाधिष्ठितनवांशाद्यदि बुधो नवांशकशतादूर्ध्वं तिष्ठति एवं शनेरपि
सिंहाजतौलिमिथुनामृगकर्कटो वस्वशान्विताः भवति यस्य शनिश्चलग्ने तदीक्षिकाः परबलस्य पयं तु यातु र्मलस्य वित्तमिव वारणचंद्रमंसाः ५७
चतुर्धूर्वाः ... अलीकवादिनः अथ समरयात्रा गुरौ वीर्ययुक्ते न्दुयुते बुधे वा भृगुनंदने विजयो नामयोगो यं यातु विजयदः सदा ५८ स्वराशिगे बुधे
लग्ने सिते वास्करवंदिते नयावर्नो ह्यर्यपोगोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशासंस्थे बुधे लग्ने शुक्रे वादेवपूजिते शत्रुसंज्ञाह्वयो योगो ...
दः सदा ६० स्वराशौ स्वांशगे सौम्ये लग्नस्थे वा भृगोः सुते जीवे वा ब्रजयो योगोयं यातुः शत्रुविनाशकृत् ६१ अधिमित्रांशगे सौम्ये सितेवाथ सुरार्चिते लग्न
गे मातृयोगोयं शत्रूणां संधिकृत्सदा ६२ यद्येकादशगश्चंद्रो भानुर्वा प्रबलः शुभः अभयो नाम योगोयं अरिग्रहविनाशकृत् ६३ त्रिकोणगे शुभे स्वे रे
सबले वा द्वितीयगे कल्याणसंज्ञो योगोयं यायिनां मंगलप्रदः ६४ यत्र स्वोच्चगतश्चंद्रो लग्नादेकादशे स्थितः जयंतो नाम योगोयं शत्रुपक्षविनाशकृत् ६५ व
र्गोत्तमस्थिते लग्ने शुभे वाथ बलान्विते शुभग्रहयुतेः केंद्रे योगोयं सिद्धिदायकः ६६ षष्ठे वायगते सूर्ये नाम गेहरसंज्ञकः योगो महारणे शत्रुपक्षक्षयकरः सदा १०
६७

उच्चस्थे लाभगे शुक्रे त्रिषष्ठे देवपूजिते स्फुरद्दर्शनो महायोगः शत्रुध्वंसकरो रणे ६० लग्नान्यकेंद्रगे चंद्रे लग्नस्थे देवपूजिते महाशंखाह्वयो योगः क्षितिपक्षाव
मानवः ६९ शुक्रे स्वोच्चगे लाभे मृगकुंभगते यमे नंद्यावर्ताह्वयो योगो रणे शत्रुवणानलः ७० मेषगे भास्करे लाभगे स्वोच्चगे यमे नक्षत्रपद्मो योयं श
त्रुमेघानिलो रणे ७१ भौमे स्वराशिगे लग्ने सौम्ये केंद्रत्रिकोणगे पुष्पयोगो रिपुविपिनकुठारः संगरांगणे ७२ एकांतप्रापतेलग्नाच्छुभखेटे स्थिते मे
वापीयोगस्तु वैरिव्रात तिमिरौघदिवाकर आवश्यके नृपयाने सौम्योस्ते निधनेपिवा व्रजेदर्कोदयेस्तेषां मध्येहि शुभशंकितः ७४ भग्नद्युतितारकास्कु
टतटी प्राची भवेन्निर्मलता वीक्ष्य दृक्क्लिष्टेहितानधवलाद्वैः सदावांछिता नोवारं न तिथिं न वापि करणं लग्नं च नापेक्षते हत्वा दोषसहस्रकं च सममुत्तानं करोत्यु
न्नतिं ७५ मध्यं व्योम प्रतिस्फुरत्सु निमेके सौरार्क बिंबे छायासाध्वी प्रकाञ्चा प्रचलति पुरतः यत्र तत्साद्दृश्या तावत्तौद्रिर्न विष्टिः कुजनसमथुभैत्य

इषमासितिता दशमी विजया शुभकर्मसु सिद्धकरी कथिता श्रवणर्क्षयुता सुतरां शुभदा नृपतेस्तु गमे जयसंधिकरी ७७ चे
तो निमित्तशकुनैरतिसुप्रशस्तैर्ज्ञात्वा विलग्नबलमुर्व्यधिपः प्रयाति ॥ ६ ॥

॥ संतवोगः सन्मानरोप्यसंपत् क्षितिमथ युवतिं तत्र गं
तालभेत ७६ पांवति सिंदूरवर्णगगनतलगतं भानुबिंबं जनास्तं यावज्जोदिस्फुरांतिं जनिस्त्वस्फुटैरुद्धतोरगुसङ्गः तावन्नैवास्ति दोषः प्रभवति न वसान्रूरदृष्टिर्ग्रहा
णां ... विवा हे सम्यक्शुभकरी सर्वकार्येषु सिद्धिः ७८ इत्यलं ग्रंथविस्तरेण इति यात्रालग्ने राजयोगाः अथ विजयादशमीसंज्ञकं सिद्धमुहूर्तं तोदके
न सगणचतुष्टयेन इषमासीति स्पष्टार्थः कश्यपः मासि येशुक्लदशमी सर्वदा विजयाभिधा विजयस्तत्र यातॄणां संधिर्वा न पराजय इति ७७ अथान्यदप्युत
तिलकमाह चेतोनिमित्तेति वित्राः करणम् निमित्तमंगस्फुरणादि शकुनानि वक्ष्यमाणानि एतैः सुप्रशस्तैः सद्भिः खलु निश्चयेन लग्नबलं ज्ञात्वा उर्व्यधिपो
राजा प्रयाति तदा सर्वार्थसिद्धिर्वांछितसिद्धिर्भवति यदा तु लग्नादिबलेसत्यपि निंद्यानि शकुनानि स्युः तदा यात्रा निषिद्धैव वसिष्ठः अशुभानि निमित्तानि दुःसत
शकुनानि च यात्राकाले वृणां तेषां निधनायाधनाय चेति यात्रातु दैवज्ञात ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ९ ॥ ९ ॥ राम

शकुनलग्नादीन्यनिंद्यानि चेतो विशुद्धिश्च मास्येवात्र कस्य प्राबल्यमित्याह अथेति शकुनादितोपि सकाशात् चेतो विशुद्धिरधिका तां चेतो विशुद्धिं विनाने यात् न गच्छेत् कस्मात् निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानं हि मनोजयः तस्माधियान्स्तानृणां प्रधानं हि मनोजय इति ७८ अथयात्रायामवश्यनिषिद्धनिमित्तानिव संतमालिका छंदसाह तल्लक्षणं विषमे ससजगा समे चेत् सभरयश्च वसंततिमालिका सा विषमसमचरणे व्रतबंधनेति व्रतबन्धनं यज्ञोपवीतम् देवप्रतिष्ठाप सिद्धाकरपीडा विवाहः उत्सवो होलिकादि सूतकान्ते मरणसूतकं च एषाम्प्रारम्भे आप्यावद्दिनसमाप्यानामसमाप्तो समाप्तिं विना कदापि नैव चलेत् गच्छेत् नारदः उद्वाहोपनयोद्दोहप्रतिष्ठाशौचसूतके आसमाप्ते न कुर्वीत यात्रां तत्र जिजीविषुरिति अकालेति विद्युत्प्रसिद्धा घनो मेघगर्जितं वर्षा वृष्टिः तुहिनं नीहारः

सिद्धिर्भवेद्यपुनः शकुनादितोपि चेतोविशुद्धिरधिकानचतां विनेयात् ७८ व्रतबन्धनदेवतप्रतिष्ठाकरपीडोत्सवसूतकास मासौ न कदापि चलेदकालविद्युतघनवर्षातुहिनेपि सप्तरात्रम् ७९ महीपतेरेकदिने पुरात्पुरे यदा भवेतां गमनप्रवेशकौ भवारशूलप्रतिशुक्रयोगिनी विचारयेन्नैव कदापि पण्डितः ८० यद्येकस्मिन्दिवसे महीपतेर्निर्गमप्रवेशौ स्तः तर्हि विचार्यः शुधियाप्रवेशकालो न यात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमं तस्मात्प्रवेशं नवमे तिथौ॥ छ ॥ २ ॥ २ ॥ ॥

एषु प्रारब्धेष्वेव कालेषु सत्सु सप्तरात्रं दिनसप्तकं न चलेत् नारदः अकालजेषु नृपति र्विद्युद्गर्जितवृष्टिषु उत्पातेषु त्रिविधेषु सप्तरात्रं न तु व्रजेदिति ७९ अ थैकदिनमध्ये गमनप्रवेशविशेषं वंशस्थवृत्तेनाह महीपतेरिति स्पष्टार्थः यथा वाराणसीस्थानात् चरणादि नगरे प्रवेशः तत्रैतान्दोषान्पंडितो नैव विचारयेत् ८० अथैकदिवसमध्ये निर्गमप्रवेशास्यरूपे कार्ये विविकीर्षिते किं विचार्यमित्यार्ययाह यद्येकस्मिन्निति स्पष्टार्थेयम् ८१ अथ प्रयाणे नवमीं शुभमनुष्टु माह प्रवेशादिति गृहप्रवेशतिथितो नवमे तिथौ निर्गमनं न कुर्यात् पुनश्च गमनदिवसात् नवमे तिथौ गृहप्रवेशनं कुर्यात् एवं नक्षत्रे च गमननक्षत्रान्नवमे नक्षत्रे गृहप्रवेशम् तथा गृहप्रवेशनक्षत्रात्।

नवमनक्षत्रे गमनं च न कुर्यात् वारेच गमनवारान्नवमवारे गृहप्रवेशम् गृहप्रवेशवासरान्नवमवारे गमनं न च कुर्यात् गर्गः प्रवेशान्निर्गमश्चैव नि
र्गमाच्च प्रवेशनम् नवमे यातु नो कुर्याद्विरम्ये वारे तिथावपीति ८२ अथ यात्रादिनीयं विधिं शालिन्याह अग्निं हुत्वेति स्पष्टार्थम् ८३ अथ नक्षत्रदोहदानुशा
र्दूलविक्रीडितेनाह कुल्माषानिति अत्र चतुर्थचरणे प्रियंग्वपूपेत्यत्र छंदोभंगोस्ति सगणप्रसेपाकरणात् स्त्वंग्रे हे वेति पिंगलसूत्रेण [illegible] कारेरफसं
योगेपरत्र वर्णस्य लघुत्वाभिधानात् सगण एव तथा च कालिदासः गृहीतप्रत्युद्गमनीयवस्त्रेति ह्यादौ से अश्विन्यादिसप्तविंशति [illegible] कुल्माषा
दिकं नक्षत्रदोहदम् इदं भक्ष्याभक्ष्यवर्णभेदेन देशभेदेन विचार्यम् भक्ष्यसंभवे भक्षयेत् अभक्ष्यसंभवे अवलोकयेत् पश्येत्स्पृशेद्वेति ध्येयम् यथा अश्वि

नक्षत्रे च तथा वारे नैव कुर्यात्कदाचन ८२ अग्निं हुत्वा देवतं पूजयित्वा नत्वा विप्रानर्चयित्वा दिगीशम् दत्वा दानं ब्राह्मणेभ्यो
दिगीशं ध्यात्वा चित्ते भूमिपालोधिगच्छेत् ८३ कुल्माषांस्तिलतंडुलानपि तथा माषांश्च गव्यं दधि त्वाज्यं दुग्धमथैणमांसमप
रं तस्यैव रक्तं तथा तद्वत्पायसमेव चाषपललं मार्गं च शाशं तथा षाष्टिक्यं च प्रियंग्वपूपमथवा चित्राण्डजान्सत्फलं ८४ कौर्मं
सारिकगौधिकं च पललं शाल्यं हविष्यं ह्रयोद्भूतं स्यात्कृसरान्नमुद्गमपि वा पिष्टं यवानां तथा ॥ ॥ ॥ २ ।

न्यां कुल्माषानसतर [illegible] भरण्यां तिलमिश्रतंडुलान् कृत्तिकायां माषान् रोहिण्यां गव्यं गोरसं च विदेधि मृगे गव्यमाज्यं घृतं आर्द्रायां दुग्धं गव्यमे
व पुनर्वसौ ऐणमांसं हरिणमांसं पुष्ये मृगस्य रक्तं आश्लेषायां पायसं मघायाम् चाषस्य पललं मांसं पूर्वफल्गुन्यां मृगस्येदं मार्गं मांसम् उत्तरफल्गुन्यां शा
सेदं शशमांसम् हस्ते षाष्टिक्यं षष्टिकान्नं चित्रायां प्रियंगुः फलिनी एके स्वात्यामपूपं विशाखायां चित्रान् नानावर्णान् अंडजान् पक्षिणः अनुराधायां सत्फलम्।
उत्तमफलं मन्नादिकम् ८४ ज्येष्ठादिदोहदं शार्दूलविक्रीडितेनाह कौर्ममिति ज्येष्ठायां कूर्मस्य कच्छपस्येदं कौर्मं मांसम् मूले सारिकायाः पक्षिण्याः इदं सारि
कं मांसं पूर्वाषाढायां गौधायाः इदं गौधिकं मांसम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

उत्तराषाढायांशल्लकंपपोसिंगाद्देशाल्यंमांसम् श्वावित्तुशल्यंइत्यमरः अभिजितिहविष्यंमुद्गादि श्रवणेकृसरान्नंखिचडिका धनिष्ठायांमुद्गान्नंमुद्गौद
नं शतभेयवान्नायवपिष्टम् पूर्वाभाद्रपदायांमत्स्यान्नंमत्स्यमिश्रितमोदनम् उत्तराभाद्रपदायां चित्रान्नंवर्णमोदनम् रेवत्यांदध्यन्नंदधिभक्तमिति नारद
कुल्माषांश्चतिलान्माषान्दधिमध्वघृतंपयः मृगमांसंचसारंपायसंचाषिकंमृगं शशमांसंचषाष्टिकंचप्रियंगुकमपूपकम् चित्राण्डजान्फलंकूर्मंसारीगोधां
चशल्यकम् हविष्यंकृसरान्नंचमुद्गान्नंयवपिष्टकं मत्स्यान्नंचित्रितान्नंचदध्यन्नंरस्त्रभात्क्रमादितिगुरुः अलभ्यालभ्यभक्ष्याणामेतेषामथतान्त्रजे
त् रक्षासिद्धिमाप्नोतिदृष्टमात्रितुभूपतिः दोहदेषुप्रयातेषुदलतत्रविकल्पोज्ञेयः ८५ अथदिग्दोहदमनुष्टुभाह आज्यमिति आज्यंघृतपूर्वस्याम्

मत्स्यान्नंखलुचित्रितान्नमथवादध्यान्नमेवंक्रमाद्भक्ष्याभक्ष्यमिदंविचार्यमतिमान्भक्षयेत्तथालोकयेत् ८५ आज्यं
तिलोदनंमत्स्यंपयश्चापियथाक्रमम् भक्षयेद्दोहदंदिश्यमाशांपूर्वादिकांव्रजेत् ८६ रसालांपायसंकांजीशृतंदुग्धंत
थादधि पयोघृतंतिलान्नंचभक्षयेद्वारदोहदम् ८७ पसादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिः श्वाणाहविष्यमपिहेमजलंत्व

तिलमिश्रमोदनंदाक्षिणस्यांमत्स्यंपश्चिमायांपयोदुग्धमुत्तरस्यांदिशिभवंदिश्यंएतद्दोहदंभक्षयेत् ततःपूर्वाद्याशांव्रजेत् ८६ अपूपम्
वारदोहदमनुष्टुभाह रसालामिति रसालाशर्करादधिमरीचकर्पूरैलासंसृष्टालोके शिखरिणीतिप्रसिद्धातांरविवारेपायसंसोमेकांजीमंगले शृतंमौ
मेश्रितंपक्वंदुग्धंबुधेदधिगुरौ अश्रितंअपक्वंदुग्धंशुक्रेतिलमिश्रमोदनंशनिवारेएतद्वारदोहदंरविवारादिक्रमेणभक्षयेत् स्यात् रसालातुमा
र्जिनीत्यमरः ८७ अथतिथिदोहदंवसंततिलकेनाह पसादितइति पसादितः प्रतिपदमारभ्यपंचदशतिथिषुक्रमेणतिथिदोहदंभुक्त्वाव्रजेत् यथा
प्रतिपदिअर्कस्यप्रसिद्धस्यदलानिपर्णानिद्वितीयायांतंडुलवारिप्रशालितंतंडुलजलम् तृतीयायांसर्पिर्घृतम् चतुर्थ्यांश्राणायवागूःपंचम्यांहविष्यंमु

द्वादश्यां हेमजलं प्रक्षालितसुवर्णजलम् सप्तम्यां अपूपम् अष्टम्यां रुचकं बीजपूरफलं रुचको बीजपूरद्रुमः इत्यमरः नवम्यामंबुजलं दशम्यां धेनुमूत्रम् एकादश्यां पायसान्नं पयविकारं द्वादश्यां पायसं त्रयोदश्यां गुडमिश्रं विकारं चतुर्दश्यामसृक् रुधिरं पंचदश्यामन्नं मुद्गान्न अन्नमिश्रितमुद्गान् मुद्गः अर्के पञ्चम्यां तु प्रथमायां तु भक्षणं द्वितीयायां भवेयातु भक्ष्यं स तंडुलोदकम् तृतीयायां तथा सर्पिर्यवागू स्यात्ततः परं पंचम्यां तु चतुर्थ्यां सम्यक् कांचनोदकं अपूपमष्टम्यां सप्तम्यामष्टम्यां बीजपूरकं नवम्यां तोयपानं स्यात्द्वादश्यां मूत्रं तु ततः परं एकादश्यां पयपानं द्वादश्यां पायसं भवेत् त्रयोदश्यां गुडं लेहं रुधिरं स्या चतुर्दशी मुद्गौदनं भवेद्भोज्यं पंचदश्यामपि पायसं तपस्यो भयोरेवं यात्रायोगविधिः स्मृत इति अत्र दुष्टमासिषु होरा भक्षणेन दोषापो करणयुक्तौ धिहिका वयोमिति चेन्न आवश्यकगमने हारोपणामपि पारिघदंडविरुद्धा तासकृत्साहितादीनां दोषवारणायदोहदोक्तः सार्थक्यात् एवं विहितमिति दोह धा

भुक्त्वा व्रजेद्रुचकमंबु च धेनुमूत्रं पावान्नपायसगुडानसृगन्नमुद्गान् ८८ उद्धृत्य प्रथमतएव दक्षिणांघ्रिं द्वात्रिंशत्पदम भिगत्य दिश्ययानम् आरोहेत्तिलघृतहेमताम्रपात्रं दत्वा दैवगणकवराय च व्रजेत् ८९ प्राच्यां गच्छेद्गजेनैव दक्षिणस्यां रथेन हि दिशि प्रतीच्यामश्वेन तथोदीच्यां नरैर्नृप ९० देवगृहाद्वा गुरुसदनाद्वा स्वगृहान्मुख्यकलत्रगृहाद्वा ॥ ९१ अभिधानं योगि

न्यादिदोषनाशार्थं वारेष्वहोरात्रिरपि वक्रिग्रहवासरपरिघादिदोषशान्त्यासार्थका ८८ अथगमनसमये विधिमहर्षिण्याह उद्धृत्येति राजागमनसम यएव प्रथमतो दक्षिणांघ्रिं दक्षिणचरणमुद्धृत्य पश्चात् द्वात्रिंशत्पदपरिमितां भूमिं गत्वा दिश्यं यानं वक्ष्यमाणहस्त्यादि यानमारोहेत् तिलेति आरोहणा समये एवं च तिलघृतहेमसहितं ताम्रपात्रमादौ गणकवराय ज्योतिर्विदे श्रेष्ठाय च कारात् अन्येभ्योपि ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति दानं दत्वा व्रजेत् ८९ अ थ दिश्यं यानमनुक्रमाह प्राच्यामिति नरैर्नरवाह्यैः सुखासनादिभिः अन्यत्स्पष्टार्थम् ९० अथ निर्गमस्थानानि पादाकुलकछंदसाह देवगृहा दिति देवगृहाद्देवप्रासादात् गुरोरध्यापकस्य गृहात् कुलगुरोर्वा स्वगृहात् शयनगृहात् ॥ ॥ ॥ ॥

बहुस्त्रीत्वसंभवेमुख्यकलत्रगृहे पट्टराज्ञीतद्गृहाद्वा हविष्यंप्राश्यमसयित्वाविप्रैर्ब्राह्मणैरनुमतः मंगलद्रव्यंमनोभीष्टंपश्यन्शृण्वन्सन् यातुगच्छेत्
११ अथप्रस्थानवस्तूनिनिर्दिशन्मात्रम्बिम्बाह कार्याद्यैरिति किंविदावश्यंकार्यंवाभूदितिविदुगमनस्यविलंबः स्यात्तदाविधारितयात्रालग्नेनब्राह्मणादि
भिरेतानिवस्तूनि आशु चालनीयानि यथा अब्राह्मणेनोपवीतंयज्ञोपवीतं क्षत्रियेणायुधंवैश्येनमधुशूद्रेणामलफलंनारिकेलादि राजमार्तण्डः प्रस्थाने
ब्राह्मणादीनांयज्ञसूत्रमथायुधं मध्वामलफलंचैवप्रशस्तंद्विकारणात् नोवाःथवासर्वेषांवर्णानांपरेवाहस्त्रियमनोभीष्टंस्ववस्त्रस्थापनीय वसिष्ठः श्वेत
नपत्रध्वजचामराश्वविभूषणोष्णीषगजांबराणि आंदोलिकाकुंजरशौर्यवाराज्ञशय्यासनाद्यंमनसस्त्वभीष्टमिति ११ अथप्राच्यमतेनप्रस्थानपरिमाण

प्राश्यहविष्यंविप्रानुमतःपश्यन्शृण्वन्मंगलमियात् ११ कार्याद्यैरिहगमनस्यचेद्विलंबोभूदेवादिभिरुपवीतमायुधंचक्षौद्रं
चामलफलंप्रशस्तंचालनीयंसर्वेषांभवतिप्रियदेवतह स्त्रियंवा १२ गेहाद्गेहांतरमपिगमस्तर्हियात्रेतिगर्गः सीम्नःसीमांतरम
पिभृगुर्वाणविक्षेपमात्रम् प्रस्थानंस्यादितिकथयते सौभरद्वाजएवंप्रायात्राकार्याबहिरिहपुरात्प्राहुरसित्योब्रवीति १३॥
प्रस्थानमत्रधनुषांहिशतानिपंचकेचिज्जगुस्तदृयमुशंतिसत्वैवचान्ये॥ ११ मंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वगृहात्परगृह मतिसमीवर्ते

पिकापिचेद्गमनंस्यात्तर्हियात्राजातेतिगर्गः कथयते अथवास्वसीमामुल्लंघ्यसीमांतरसीमांप्राप्यवसेदितिभृगुः कथयते अथवामहताप्रेहास्त्रबले
नविक्षिप्तमार्गं यत्रोपावद्दूरंगच्छतितावन्मात्रंप्रस्थानंस्यादितिभरद्वाजः कथयते अथवापुरतनगरात् बहिःयात्राकार्येतिवसिष्ठः कथयते १३ अथतु
निमतेनप्रस्थानपरिमाणंवसंततिलकयाह प्रस्थानमत्रेति धनुःप्रमाणंचतुः कराःतादृशानांधनुषांपंचशतानिहस्तसहस्रद्वयमितियावत् स्वगृहात्
बहुस्तावद्भिर्गमनंस्यादितिकेचिद्वदंतुः अन्यतुतादृशानांधनुषांशतद्वयंअष्टौशतानिहस्तास्तावत्स्थानमित्याहुः अपरेतुइहयात्राकालेमंदिरेतः स्वगृ
हाद्दशैवधनूंषिचत्वारिंशत् हस्तास्तावत् दूरेप्रस्थितः प्रयातः एवंज्ञेयमित्याहुः॥ छ ॥ ॥ ॥ ॥

प्रस्थानं प्रतिपत्तेत एतान्यत्र शनैर्वयं स्वदेवसदनाद्यपि दशाभिप्रस्थितो हतवत्तिवसिष्ठोक्तेः गंतव्यदिक्स्थितितर्हीपि प्रस्थानं प्रयतेन सावधानेन राज्ञां गत
व्यदिक्प्रस्थाने दिग्गमनं चिकीर्षितं तद्दिगभिमुखं कार्यम् गंतव्यदेशाभिमुखमेव देशे प्रस्थानमाहुः शुभदं नराणामिति राजमार्त्तंडोक्तेः १४ अथान्यद
पि प्रस्थाने भूमिपालइति भूमिपालो राजा प्रस्थाने दश दिवसमभिव्याप्य दशाहोरात्राणि न वसेत सामंतो मांडलिकाश्चतुर्हारिकः एकत्र प्रस्थानि
सप्तरात्रं न वसेत् तदितरः मनुजो ब्राह्मणादिस्तथैव एकत्र प्रस्थाने पंचरात्रं न वसेत यदि वा वसेत् तदा किं कुर्यादित्यत आह ऊर्ध्वमिति अवधिदिवसानि
क्रमानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभाहे शेषिकप्रकारेण विचारिते शुभदिवसे गच्छेत् इति विशेषेण प्रस्थाने दिवसनियमो भिहितः राजमार्त्तंडः याव्या
महानिमुनयः प्रवदंति सप्तयाम्ये मतीव शुभदानि दिनानि पंच त्रीण्येव पश्चिमदिशि क्षितिनायकानां प्रस्थानकेषु दिवसद्वयमुत्तरस्यामिति अथप्र

संप्रस्थितो यदि गृहं मंदिरं ततः प्रयातो गंतव्यदिक्स्थितदपि प्रयतेन कार्य्यम् १४ प्रस्थाने भूमिपालो दशदिवसमभिव्याप्यनै
कत्र तिष्ठेत्सामंतः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव ऊर्ध्वं गच्छेत्तु भाद्दे प्रथगमनदिनात्सप्तरात्राणि पूर्वं वा शक्तो
तद्दिने सो रिपुजयमना मैथुनं नैव कुर्यात् १५॥ स्थानकर्तुर्नियममाह अथेति असौ राजादिः रिपुविजयमनाः शत्रुजये कृतनांतःक
रणो यात्रादिनात्पूर्वं सप्तरात्राणि मैथुनं संभोगं नैव कुर्यात् च्यवनः त्रिरात्रं वर्जयेत्क्षीरं पंचाहं क्षुरकर्म च तद्दहश्चावशेषाणि सप्ताहं मैथुनं त्यजेद् वा अ
थवा अशक्तो सप्ताह मतिकामितयास्थातुमशक्तो तद्दिने यात्रादिवसे मैथुनं नैव कुर्यात् गर्गः यात्राकाले तु संप्राप्ते मैथुनं यो निषेवते रोगार्तः क्षीणके
शश्च स निवर्त्तेत वाहवे किंभूता तु प्रथमदिने स्त्री ऋतुस्नाता भवति गमने चावश्यकता तत्र निर्णयमाह च्यवनः आत्ययिककार्ये पतेत्पुष्पस्नाता समा
गमं गत्वा मुदितो गच्छेत्लभते मनोरथान् चिरकालेनेति यदा पुनर्गमनार्थं कालांतरमस्ति तद्दिने मैथुनं कृत्वा कालांतरे सल्लग्ने यायादित्यर्थसिद्ध
मू० १५॥

अन्यदपिशालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरे यात्रादिने सौरं मधुमसालेन तैलं तैललापनं स्नाज्यं वमिश्च दैवोद्भूतांशरीरशोधनार्थं बलात्कारस्तं
यात्रादिनेनिषिद्धं ९६ अन्यदपिगीत्याह भुक्तेति पदि तैलपक्कानिवटकादीन्यन्नानि गुडमिश्रविकारं क्षारं सलवणं पक्कमांसानि यो भुक्त्वा गच्छ
तिसराजातिरुग्णोरोगसहितो विनिवर्त्तते गर्गः कटुतैलगुडक्षारपक्वमांसाशनं तथा भक्षयित्वा यस्य सौ मोहात् व्याधितः सन्निवर्त्तत इति अथ सद्गुणादिनि
षिद्धेराहद्व्यतिरिक्तं विषयः स्त्री द्विजमिति स्त्री च द्विजश्च तयोः समाहारः स्त्री द्विजं अवमान्य धिक्शब्दताडनादिनामानभंगं कृत्वा गच्छतः पुंसो मरणं
स्यात् गर्गः यस्तु संप्रस्थितो यात्रां भार्यां नैवाभिनन्दति भार्यानुगामिनं तेन नु सन्ततिनिवर्त्तने परकीयां यां वा स्त्रियं पुरुषमेव च ताडयित्वा तु यो मोहात्तदन्तं
तस्यजीवितं यात्रायां प्रस्थितो यस्तु ब्राह्मणानवमान्येत् नो तत्रातिनिवर्त्तेत तदन्तं तस्य जीवितं केचित्तु भास्कर राद्धान्यायाकालेशक मोक्षभसूचक

दुग्धं त्याज्यं पूर्वमेव त्रिरात्रं क्षौरं त्याज्यं पञ्चरात्रं च पूर्वम् सौद्रं तैलं वासरेऽस्मिन्वमिश्च त्याज्यं यत्नाद्भूमिपालेन नूनं ९६ ॥
भुक्त्वा गच्छेद्यदि चेत्तैलगुडक्षीरपक्वमांसानि विनिवर्त्तते स रुग्णः स्त्री द्विजमवमान्य गच्छतो मरणं ९७ यदि मासः
चतुर्षु पौषमासादिषु दृष्टिर्हि भवेदकालवृष्टिः ॥

९८ ऋः लक्षः माघपगच्छेद्विजैर्यमनिर्गच्छ व्रजन्मुवसंसर्यसिद्धिकराः खल्वेते नमे
दग्नपजीवसायात्रामार्गास्त्वित्रनिवर्तकगम्यते मूढरमतेमोहात् यात्रानेच्छंति बुधाः स्कृतकामित मीनस्थे च इति कार्मुकरोमार्तण्ड इहैकादशि
रुक्त अथ अकालवृष्ट्या स्वदोषं वसन्ततिलकयाह यदीति पौषमाघफाल्गुनचैत्रेषु चतुर्षु मासेषु यदि वृष्टिर्भवेत्तदा कालवृष्टिः पौषादिचतुरो मासाः आ
तावोदकं कालजेति वचनात् तत्राकालवृष्ट्यो जातायां यदि वसुधा पृथ्वी यावत् पशावीगवादयः मर्त्या मनुष्यास्तेषां पदैश्चरणै रंकिता चिन्हिता न भव
तितावदकालवृष्टिदोषो नास्ति यदि पशुचरणांकितास्यात्तदा दोषोस्त्येव अत्र ग्राह्या अल्पवृष्टौ कर्दमादि वा तु स्यात् अस्याकालवृष्टिदोषापनेमहतीतिवर्दं
ति तथ बहुवृष्ट्या कर्दमायाकारणात् तत्रासिताष्टिमार्गशीर्षस्य त्रतिपद्दिवसेतथा पूर्वाषाढामते चंद्रे गर्भाणां धारणं भवेदिति कश्यपोक्तेः ॥ ९९ ॥ ४

मार्गादिभीस्सगर्भग्रहणकालस्तत्रवृष्टिरावश्यकी यदाह वराहः पवनसलिलविद्युत् गर्जिताभ्रान्वितोयः सभवतिबहुतोयः पंचरूपस्तुमेघइति ततश्च ग
र्भग्रहणयोग्योऽल्पावृष्टिनैदोषस्स महतीवृष्टिस्तु गर्भगलनं यतोवाराहेणोक्तं गर्भसमयेऽतिवृष्टिर्गर्भाभावायनिमित्तकृतेति निमित्तकृत्कालात्रिकं सावि
वर्तिः विद्युतिरूपधीयमानादोषमुपधिनुयात् एतामहावृष्टेरेवदोषवत्वं अतएवमृशंसरंतोजलदानशस्तादितिबृहद्यात्रायामुक्तं तस्मादल्पायामकाल
वृष्टौदोषाभावः अल्पायांत्वल्पदोषः महत्यांतुमहान्दोषइति सप्तघातरात्रिकादित्युक्तम् प्राकृ एकेनैकमहः प्रोक्तं द्वितीयेनत्रिरात्रकं तृतीयेनतुपंचाहं दश
रात्रमतः परम् पौषेतुत्रिदिनंवर्ज्यंमाघमासेदिनद्वयं फाल्गुनेदिनमेकंतुचैत्रेतुघटिकाद्वयमितितु आवश्यककार्यविषयम् १८ पूर्वोक्तमेवार्थंस्पष्टीकु
र्वन्नावश्यकयात्रायांतच्छांतिकंदुष्टशाकुनशांतिंचातिशाक्वर्यामाथाछंदसाह अल्पायामितिस्पष्टार्थः प्रथमचरणम् अतोयपस्त्राच्याः पठंति तावस्त्रयाणां

पक्षमर्त्यपदांकितानयावंद्रसुधास्यान्नहितावदेवदोषः १८ अल्पायांवृष्टौदोषोल्पोभूयस्यांदोषोभूयान्जीमूतानांनिर्घोषेवृ
ष्टौवाजातायांभूयः सूर्येंदोर्बिंबेसौवर्णेकृत्वाविप्रेभ्योदद्यात् दुःशाकुन्येसाज्यंस्वर्णंदत्वागच्छेत्स्वेच्छाभिः १९ विप्रा
श्शुभफलान्नदुग्धदधिगोसिद्धार्थपद्मांबरवेश्यावाद्यमयूरचाषनकुलाबध्वैकपश्वामिषम्॥ ७ ॥ ॥

दिषुभूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोतिदोषम् यावद्भुवंतंचरंतोजनंगांतथापशूनांचरणाङ्कितांभूरितितन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यम् स्वयंप्रस्थानेसति
मार्गमध्येनास्त्ययंदोषः आवश्यकयात्रायांदानमाह जीमूतानामिति जीमूतानांमेघानांनिर्घोषशब्दे अकालवृष्टौवाजातायांसूर्येंदोर्यथाशक्त्या
सौवर्णनिर्मितेबिंबेकृत्वाब्राह्मणेभ्योदद्यात्ततः स्वेच्छयागच्छेत् प्रसंगाद्दुष्टशकुनानांदानमाह दुःशाकुन्य इति शकुनस्यभावःशाकुन्यंदुष्टंचतच्छा
कुन्यंचदुःशाकुन्यंतस्मिन्दुष्टशकुनप्रस्थानकालेसंभूतेसतिसाज्यंसघृतंस्वर्णंविप्रेभ्योदत्वास्वेच्छाभिर्गच्छेत् १९ अथशुभसूचकशकुनान्शार्दूल
विक्रीडितेनाह विप्राश्चेति विप्राबहवोद्वौवानत्वेकः अश्वःप्रसिद्धः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

मु॰टी॰
या॰च॰
१०५

इभोहस्ती अनुन्मनः फलान्यदुग्धदधीनिप्रसिद्धानि गौः धेनुः सिद्धार्थः सर्षपाः पद्मंकमलं अंबरंवस्त्रंस्वच्छं वेश्यागणिकावाद्यमर्दलादि मयूरचाषो
पक्षिणौ नकुलः प्रसिद्धः वृषैकपशुः रज्वादिनाबद्धोवृषादिः आमिषंमांसं सद्वाक्यकार्यसिद्धिरस्त्वित्यादिकं कुसुमानिचंपकादीनि इक्षुः प्रसिद्धः सक
लः नतुखंडितः जलपूर्णकलशः संमुखः छत्रंप्रसिद्धम् मृत्तिकाकन्याकुमारी रत्नंमाणिक्यादि उष्णीषंशिरोवेष्टनं सितोश्वः श्वेताश्वः अयमबद्धोपि मद्यंप्र
सिद्धम् सक्तस्त्री सपुत्रास्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शांजनेति आदर्शोदर्पणम् अंजनंकज्जलम् धौ
तवस्त्रं उज्ज्वलीकृतवस्त्रोरजकः वस्त्रनिर्णेक्ता मीनोमत्स्यः आज्यंघृतम् सिंहासनंदेवादेः शवमेवशावंमृतकंएष्ठमामिलोकरोदनरहितम् ध्वजः
पताका मधुक्षौद्रम् छागोमेषः अस्त्रंधनुरादि गोरोचनंप्रसिद्धम् भारद्वाजःपक्षी नृपानरूपस्त्वासनादि वेदनिनादोवेदध्वनिः मांगल्यंप्रसिद्धम् गी

सद्वाक्यंकुसुमेक्षुपूर्णकलशच्छत्राणिमृत्कन्यकारत्नोष्णीषसितोक्षमद्यससुतस्त्रीदीप्तवैश्वानरम् १०० आदर्शांजन
धौतवस्त्ररजकोमीनाज्यसिंहासनंशावंरोदनवर्जितंध्वजमधुच्छागास्त्रगोरोचनम्॥ ॥ ॥ ॥

तंगानम् अंकुशोहस्तिनिवारणार्थमस्त्रम् एतेपदार्थागंतुर्भूपतेः प्रयाणसमयेसंमुखंदृश्यमानाः सत्फलदाशुभफलदाः तथारिक्तोजलरहितोघटः
कुंभः स्वानुगः स्वस्यपश्चाद्भागगामीसोपिशुभफलदः कश्यपः कार्यसिद्धिर्भवेद्दृष्टे शवेरोदनवर्जिते प्रवेशेरोदनयुतः शवः स्यात्तुशिवप्रदः वसंतराजः आ
सम्प्ररिक्तकलशंजयार्थीयदिव्रजेत्कोपिसहाध्वगेन पूर्णंसमादायनिवर्ततेसौ यथारुतार्थः पथिकस्तथैवेति अथकेचिल्लग्नवशेनशकुनाउक्ताः लग्नेवाक्
पतिः कन्यागाब्राह्मणः संमुखास्त्रियः बुधशुक्रौचकेंद्रस्थौसवत्सागौः प्रदृश्यते चंद्रः सूर्यश्चभवतिदशमस्थोयदाथवा दीपारशौस्मनसः रजकोधौतवा
ससा कृतस्थानेयदासौम्यवृषोबद्धस्तुसमुखः चंद्रोगुरुश्चसहजेश्वानोवामांगभागतः सर्वेकर्मायनवमेभारद्वाजोथनाकुलः चाषस्यदर्शनंवास्याद्यमंगित्यं
तद्दुर्लभम् आदित्योराहुसौरीचसहजस्थाकुमारिकाम्॥

राम
१०५

प्रौढानां स्रग्भगानां वा दर्शनं सर्वकामदम् षष्ठे तृतीये कर्माये भौमश्चेत्तत्फलं भवेत् दास्यो वेश्याः स्त्रामांसलाभश्चैवस्त निश्चितः सप्ताष्टपंचमे यस्य जीवो लोवा त्ववर्तते आदर्शश्च लाभदः राहुर्भौमश्च मंदश्च लग्नाद्यद्वितीयगः उद्धृतं मोमयेपश्येच्छीघ्रं लाभं धनं दिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रंथेभ्यो ज्ञेया विस्तरभयादिह नोक्ताः १०१ अथापशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्या प्रसिद्धा चर्म प्रसिद्धं तुषं धान्यादितुषं अस्थिसर्पलवणानि प्रसिद्धानि अंगारो निर्धूमोऽग्निपिंडः इंधनं पाकयोग्यं क्लीबः षण्ढः विट् उद्धृता विष्ठा अस्त्री विष्ठा विड्वौ समावित्यमरः तैलं प्रसिद्धम् उन्मत्तो मद्यभूताद्यावेशवान् वसा शरीरांतर्धातुविशेषः औषधं प्रसिद्धम् अरिः शत्रुः जटिलो जटावान् प्रव्राट् संन्यासी तृणं प्रसिद्धं व्याधितो चिकित्स्य व्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रः कु

भारद्वाजनृपानवैरनिनदा मांगल्यगीतांकुशा दृष्टाः सत्फलदाः प्रयाणसमयेऽपि कोऽपि घटः स्वानुगः १०१ वंध्या चर्म तुषास्थि सर्पलवणांगारेंधनक्लीबविट्तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राट्तृणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतिताव्यंगक्षुधार्त्ता असृक्स्त्रीपुष्पं सरटः स्वगेहदहनं मार्जारयुद्धं क्षुतम् १०२ कषायी गुडतक्रपंकविधवाकुब्जाः कुटुंबे कलिर्वस्त्रादेः स्खलनं लुलायसमरं कृष्णानि धान्यानि च॥

((भारव्यतिरिक्तः अभ्यक्तः कृततैलाभ्यंगोऽस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशः पतितो मद्यपानाद्यभिशापवान् व्यंगः छिन्ननासिकादिः क्षुधार्त्तः क्षुत्पीडितः असृक् रुधिरं स्त्रीपुष्पं ऋतुः शरटः कृकलासः स्वगेहदहनं स्वगेहेऽग्निदाहः मार्जारयुद्धं प्रसिद्धं क्षुतं छिंका १०२ अन्यदपि शार्दूलविक्रीडितेनाह कषायीति कषायो रागविशेषः तेन रक्तं वस्त्रं काषायं तद्वान् गुडतक्रे प्रसिद्धे पंकः कर्दमः विधवाकुब्जौ प्रसिद्धौ कुटुंबे कलिः पुत्रादिभिः कलहः वस्त्रादेः आदिशब्देन कमंडलुछत्रादेः स्खलनं निर्मितं हस्तात्पतनम् लुलाया महिषास्तेषां समरं युद्धम् कृष्णवर्णानि धान्यानि माषादीनि कार्पासं तुलं वमनं वांतम् दक्षिणभागे गर्दभः शब्दः अतिरुतः क्रोधाधिक्यम् गर्भिणी गर्भवती मुंडो मुंडितशिरस्कः आर्द्रांबर आर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखोत्थं परमुखोत्थं वा दुष्टवाक्यम्॥ छ ॥ ६ ॥ छ ॥

मु०टी० अंधबधिरौ प्रसिद्धौ उदक्या रजस्वला स्त्री एते पदार्था गन्तुः पुंसः यानसमये दृष्टाः संतो न शुभाः किंतु अशुभफलाः नारदः सर्वदिक्षु क्षुतं नेष्टं मोक्षं तं मत्र
या०त्र० णप्रदम् अफलं तक्क्षुतं वा कफवद्ध पीनसकैतवैरिति औषधेयानमारोहे विवादे शयने ऽशने विद्यारंभे वीजवापे क्षुतं सप्तमं शोभनमिति १०३ अथा
१०६ न्यच्च कुनं शार्दूलविक्रीडितेनाह गोधाजाहकेति गोधा प्राणिविशेषः तः गोह इति भाषया जाहका गात्रसंकोची प्राणिविशेषः सूकरः प्रसिद्धः अहिः स
र्पः शशकः प्रसिद्धः यानसमये एषां गोधादीनां कीर्तनं स्वमुखेनान्यमुखेन वोच्चारणं शुभम् न च पुनरेतेषां गोधादीनां शब्दो रुतं अथवा विलोकनं दर्शनं नि
षिद्धं कपिऋक्षाणां कपीनां वानराणां ऋक्षाणां भल्लूकादीनामुतो गोधादिभ्यो व्यस्तयो ज्ञेयः यथा वानराणां भल्लुकानां कीर्त्तनं निषिद्धं तेषामेव दर्शनं शब्दि

कार्पासं वमनं च गर्दभरवो दक्षे ऽतिरुद्गर्भिणी मुण्डार्द्राम्बरदुर्वचों ऽधबधिरो दक्यानदृष्टा ऽशुभाः १०३ गोधाजाहकसूक
राहिशशकानां कीर्तनं शोभनं नो शब्दो न विलोकनं च कपिऋक्षाणामतो व्यत्ययः नद्युत्तारभयप्रवेशसमरे नष्टार्थसंवी
क्षणे व्यस्ताः शकुनाः नृपेक्षण विधौ यात्रोदिताः शोभनाः १०४ वामांगे कोकिलापल्लीपोतकी सूकरी रला पिंगलच्छु
छुका श्रेष्ठा शिवा पुरुषसंज्ञिता १०५

तं वा न निषिद्धं शुभमित्यर्थः नद्युत्तार इति नद्या गंगादेरुत्तारणे भये भयसंबंधिनी कार्ये पलाय
नादिके प्रवेशे गृहप्रवेशे समरे संग्रामे नष्टार्थस्य नष्टद्रव्यस्य संवीक्षणे गवेषणे प्रागुक्ताः शकुना व्यस्ता विपरीता ज्ञेयाः शुभशकुना विघ्नाश्चेत्यादयो
ऽशुभा इमा बंध्या चर्मेत्यादयः शुभशकुनाः शुभफलदा ज्ञेयाः नृपेति नृपदर्शनार्थं गमने यात्रायामुदिता विप्राश्चेत्यादयः शुभा ज्ञेयाः नृपावलोकने शकुनः
प्रयाणवदित्युक्तो राजदर्शनस्य भयस्थानत्वादपवादो ऽयम् १०४ अथान्यदप्यनुक्तमाह वामांगे इति कोकिला पल्ली प्रसिद्धौ पोतकी दुर्गेति सूकरी जात्य
कटिका रला पक्षिविशेषः पिंगला भैरवी छुछुका छुछुन्दरी शिवा सृगाली पुरुषसंज्ञिता पुंनाम्नः कपोत खंजन तित्तिरी हंसादयः एते गच्छतां राजादीनां राम:
वामांगे वामभागे शस्ताः स्युः १०५॥ १०५ ॥ १०५ ॥ १०५ ॥ ॐ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ १०६

अन्यदप्यनुष्टुभाह छिक्करइति छिक्करोमृगजातिः पिक्ककः पक्षिविशेषः भासः श्रीकण्ठः वानराः एतेप्रसिद्धाः रुरुर्मृगविशेषः स्त्रीसंज्ञकाः स्त्री
नामानोमृगपक्षिणः दक्षिणभागगाः शुभाः शेषाः प्रसिद्धाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानांमृगपक्षिणांसामान्यतः प्रादक्षिणेनशकुनमनुष्टुभाह प्रदक्षिणगा
नाइति उक्तव्यतिरिक्तामृगाः पक्षिणश्चयात्रायांप्रादक्षिण्येनगताश्चलिताः श्रेष्ठाः शुभफलदाः स्युः परंतु ओजामृगाविषमसंख्याःकिंपंचसप्तादयश्चेद्व
जंतोदशास्तदातिधन्याःस्युः वामेइति स्ववामभागेखरस्वनो गर्दभशब्दोतिधन्यः अथशकुनानांकिंचित्कालविशेषेनैर्वल्यमाह वाहः नग्राम्यारण्ये
यातोनारण्येग्रामसंस्थितः दिवाचरोनशर्वर्यानवनक्तंचरोदिवा द्वंद्वरोगार्दितत्रस्तकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामत्तानग्राह्याःशकुनाःक्वचित् दो
हिताश्वानवालेयकुरंगोष्ट्रमृगाःशशाः निष्फलाःशिशिरेज्ञेयावसंतेकाककोकिलौ नतुभाद्रपदेग्राह्याःसूकराश्वखरादयः शरद्यासादगोक्रौंचाः श्रावणे

छिक्करःपिक्ककोभासःश्रीकंठोवानरोरुरुः स्त्रीसंज्ञकाःकाककंकसाश्वानःस्युर्दक्षिणाःशुभाः १०६ प्रदक्षिणगताः
श्रेष्ठायात्रायांमृगपक्षिणः ओजामृगाव्रजंतोतिधन्यावामेखरस्वनः १०७ आद्येऽपिशकुनेस्थित्वाप्राणानेकादशव्रजे
त् द्वितीयेषोडशप्राणांस्तृतीयेनक्वचिद्व्रजेत्॥

१ हस्तिवातकौ व्याघ्रसर्ववनरद्वीपिमहिषासबिलेशयाः हेमंतेनिःफलाज्ञेयाबालाःसर्वे
विमानुषाइतिप्रभग्नरुक्षद्रुमकंटकीषुश्मशानभस्मास्थितुषाकुलेषु प्राकारशून्यालयजर्जरीषु सोमोपिपापःशकुनःप्रकल्प्यः देवद्रुमेवाहरिवंश्म
येदुर्जनकालसर्पोवरांक्षिपेद्याग्रमुखेस्वभंगंवरंनरेहृग्निनिधिर्भुजाभ्यांनोल्लंघयेद्दुःशकुनंकदापि १०७ अथावश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेपरिहारमनु
नुष्टुभाहआद्यइति आवश्यककार्येविरुद्धशकुनेजातेएकादशप्राणान् स्थित्वाएकादशप्राणपरिच्छेद्यंकालंस्थित्वेत्यर्थः ततःसमीचीनेशकुनेव्रजेत्त
त्रापिविरुद्धशकुनेसंजातेषोडशसंख्याकान्प्राणान्स्थित्वाशुभशकुनेव्रजेत् तत्रापिपुनस्तृतीयेविरुद्धशकुनेसंजातेतुक्वचिदपिनव्रजेत् किंतुस्वगृहं
गच्छेत् दशगुर्वक्षरैःप्राणइतिकश्यपेनतुप्राणायामत्रयमेवप्रतीक्षमित्युक्तम् यायीविरुद्धशकुनमादौदृष्ट्वाप्रयत्नतः प्राणायामत्रयंकुर्याद्द्वितीयेद्वि

अथयात्रानिवृत्तौगृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिवृत्ताविति मृदुनि मित्रानुराधामृगरेवत्यः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरा श्रवणनिर्लघुभैः सहैर्यात्रानिवृत्तौ प्रवेशनंशुभंस्यात् क्षिप्रचरैर्नेष्यते अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्भिः श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वातीभिश्चप्रवेशनेपुनरपिगमोयात्रास्यात् नस्थिरत्वा निमध्यमानि द्वीशाग्निनक्षत्रेषुप्रवेशेक्रमात्स्त्र्यादीनांनाशः यथा विशाखायांप्रवेशेस्त्रियानाशः कृत्तिकायांप्रवेशेगृहनाशोगृहदग्धंस्यात् दारुणभेमू लज्येष्ठार्द्राश्लेषासुप्रवेशेपुत्रस्यनाशः उग्रभेपूर्वात्रयभरणीमघासुप्रवेशेआत्मनःस्वस्यैवनाशोनाशःस्यादित्यर्थः लग्नादिविचारोगृहप्रवेशप्रकरणो क्तज्ञेयः अत्रैवविचार्यम् यत्रमासेयात्राकृतातन्मासान्नवमेमासियात्रादिनान्नवमेदिनेचप्रवेशोनविधेयः गुरुः निर्गमान्नवमेमासिप्रवेशोनैवशोभनः नवमेदिवसेचैवप्रवेशोनैवकारयेदिति ॥ अथविवाहप्रकरणोक्तदोषातिदेशंयात्रायुक्तदोषांश्चशिष्याणामविस्मरणार्थंमञ्जुभाषिण्याह अयनर्क्षेति

यात्रानिवृत्तौशुभदंप्रवेशनंमृदुध्रुवैःक्षिप्रचरैःपुनर्गमः द्वीशेऽनलेदारुणभेतथोग्रभेस्त्रीगेहपुत्रात्मविनाशनंक्रमात् १०९
अयनर्क्षमासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखसितज्ञदिक्कृपाः भृगुवक्रतादिपरिघारव्यदण्डकस्त्वृतुजाद्यशौचमपिचो ॥ ११०

एतेअयनशूलाद्योदोषाविवाहप्रकरणोक्तदोषाश्चयात्रायांनेष्टाः तत्रायनशूलः सौम्यायनेसूर्यविधूतदोमलमिति मार्गोद्भवःशूले द्विविधःग्रंथान्तरोक्तः चापादित्रित्रिसशिखर्केप्राच्यादिदिक्षुनगंतव्यमित्येकः कपाटकंटकादिश्वद्वितीयः स्वरोदये ग्रयत्रायोरपाद्यश्चपूर्वाशादिवृधे क्रमात् राशयोद्वादशैवंतुमेषाद्याःसृष्टिमार्गतः यत्रपूर्वादिकाष्ठायांवृषराश्यादिगोरविः सादिशास्तमिताज्ञेयाशिष्टाःशेषाःसदोहिताइति कपाटकंटकादि वैद्याकपाटपूर्वेनोज्ञेयंकार्त्तिकादित्रिकंतथा नभस्यतोवास्तुमधोस्केनकंटकइतिज्योतिषार्कवचनात् वसनशूलः नपूर्वदिशिशाक्रभेनविधुसौरिवा रेतथेतितिथिशूलःयोगिनी नवभूम्यइति संमुखसितज्ञादिक्कृपाः संमुखःशुक्रःसंमुखोबुधः संमुखोदिक्स्वामीललाटीभृगवक्रतादि आदिशब्दात्स्त्री गात्वास्तमितत्वबाल्यादिकं वक्रास्तनीचेत्युक्तं परिघाख्यादण्डःपूर्वादिक्षुचतुर्दिक्ष्वित्युक्तः ऋतुजाद्यशौचं स्वस्त्रीऋतुजंआर्त्तवस्नानकालपर्यंतं अशौचंज

अन्यदपिमंजुभाषिणीछंदसाह मृतपक्षेति मृतःपक्षःतमोभुक्ततारास्मृता विश्वसंख्यादित्याद्युक्तः रिक्तरवितर्कसंख्यकाः चतुर्थीनवमीचतुर्दशीद्वादशीषष्ठ्यस्तिथयः उपलक्षणत्वादष्टमीपूर्णिमामावास्याशुक्लप्रतिपदः सौरिभौमरविवाराः वामपृष्ठगविधुः अजवृषभमिथुनकुलीराद्यत्यादिजातकोक्तावामपृष्ठराशिगतः आडलोरेवर्भतोऽश्वमोक्षिनिरिति भ्रमणमप्यभिजित्यवस्कपंचकंधनिष्ठोत्तरार्द्धातंवनसप्तानि अपि त्रिमुहूर्तेश्चदक्षिणेवर्ज्यएतेपंचाग दोषाः १११ अथलग्नदोषानस्रग्धरयाह लग्नेइतिजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमगृहे अहितर्क्षाच्छत्रुजन्मराशेर्लग्नाद्वाषष्ठम् जन्मलग्नंयात्रालग्नेनतदीशाः तेषांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यामष्टमभवनयोःस्वामिनः रिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोःस्वामिनोवायात्रालग्ने कुंभमीनयोर्नवलवोनवांशोल

मृतपक्षरिक्तरवितर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरिरविभौमवासराः अपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवसुपंचकाभिजिदथापिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्क्षतन्वोर्मृतिगृहमहितर्क्षाच्चषष्ठंतदीशावालग्नेकुंभमीनर्क्षनवलतनूचापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशामक्षसंस्थंदशमशनिरथोसप्तमेचापिकाव्यः केंद्रेवक्राश्चवक्रीग्रहदिवससविवाहोक्तदोषाश्चनेष्टाः ११२ ॥इतिमुहूर्तचिंतामणौयात्राप्रकरणंसमाप्तम् ११ ॥

ग्नंचं पृष्ठोदयागोजाश्विककिमिथुनाः सप्तमातिशास्याः पृष्ठोदयाविमिथुनाद्याद्युक्ताः पृष्ठाशासंस्थमक्षंगंतव्यदिग्विलोमलग्नं दशमेशनिः सप्तमेकाव्यःशुक्रः केंद्रे वक्राःवक्रिणोग्रहाः वक्रिग्रहवाराश्चएतेदोषाः विवाहोक्तदोषाः उत्पातान्सहपातदग्धतिथिभिरित्याद्युक्ताः तेसर्वेयात्रायांवर्ज्याः यत्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषोनास्तीतिज्ञेयम् ११२ ॥इतिश्रमिताक्षरायांयात्राप्रकरणंसमाप्तम् ११ अथवास्तुप्रकरणंव्याख्यायते गृहनिर्माणप्रयोजनंभविष्यपुराणे गृहस्थस्यक्रियाःसर्वानसिद्ध्यंतिगृहंविना एतस्तस्माद्गृहारंभप्रवेशसमयौब्रुवे गृहस्वस्ताकम् नसिध्यंतिनिफलाभवंतीत्यर्थः॥ छ ॥ २ ॥ छ ॥ २ ॥ छ ॥ २ ॥

इत्याद्यर्थमनस्यात्सोव्ययाम्मादिषुस्वस्यशुभाशुभं लाभालाभादिविचारं शार्दूलविक्रीडितेनाह यद्भमिति नामभातव्यावहारिकनामभात् व्यावहारि
कनामराशेर्वृश्चिकाख्यो यस्यग्रामादेर्मे यथा चरणाद्रिसंज्ञकोग्रामराशिः मीनाख्यः सचद्वितीयोनवमःपंचमः एकादशोसुमिादशमश्चस्या तदसौ ग्रामः
स्वस्यशुभःस्यात् अन्यथानशुभइत्यर्थः यथानीलकंठराशेर्वृश्चिकाख्यात्तसंचमोमीनराशिश्चरणाद्रेस्तश्चरणाद्रीनीलकंठस्यवासयोग्यःनामर्क्षे उक्तं
चअवनामराशेरेवग्राह्यः काकिण्यांवर्गशुद्धौचवादेद्यूतेस्वरोदये मंत्रेपुनर्भूवरणे नामराशेःप्रधानतइति अथग्रामात्मनोरुत्तमर्णाधमर्णत्वंचाह स्ववर्ग
इति वर्गास्तुअकचटतपयशवर्गाः स्वगेशमार्जारसिंहशुनां सर्पाखुमृगमावीनांनिजपंचमवैरिणामष्टौइत्युक्ता तत्रयस्यपुंसोयत्संख्याकोवर्गोगरुडादिस्त
द्वर्गसंख्यांद्विगुणंविधायपरस्यग्रामादेर्वर्गसंख्ययाढ्यांचकृत्वातैरष्टभिः शेषितमवशिष्टनाःपुंसःकाकिण्योज्ञेयाः एवंग्रामादेरपिवर्गसंख्यांद्विगुणीकृत्वा

यद्भं धंकस्तुतेशरदिग्भिवमसौग्रामःशुभोनामभात्स्ववर्गद्विगुणंविधायपरवर्गाढ्यंगजैःशोषितं काकिण्यस्त्वजयोश्चतद्वि
वरतोयस्याधिकाःसोर्थदोथद्वारंद्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनांहितंपूर्वतः १ ॥

मस्यकाकिण्योभवति एवं अनयोःपुरुषग्रामयोःकाकिणीनांविवरायस्याधिकाअवशिष्यंतेसोर्थदःपरस्यलाभदः यथा नीलकंठस्यवर्गः सर्पःतत्सं
ख्या५ द्विगुणः१० चरणाद्रिवर्गः सिंहः ३ तत्संख्ययायुक्ता १३ गजभक्तावशेषं ५ नीलकंठस्यकाकिण्यः एवंग्रामवर्गसंख्या ३ द्विगुणा६ नीलकंठवर्गेण
संख्ययायुक्ताः ११ अष्टभक्ताशेषं ३ ग्रामस्यकाकिण्यः द्वयोरंतरशेषं २ नीलकंठस्याधिकुलेनरानलाद्धव्यहानिरित्यर्थः उक्तंच स्ववर्गद्विगुणीकृत्यपरव
र्गेनयोजयेत् अष्टभिस्तुहरेद्भागंयोधिकःसऋणीभवेदिति अथद्वारवेशनमाह अथेति द्विजादिराशीनांपुंसांक्रमेणपूर्वतःप्राच्यादिदिक्चतुष्टयेद्वारं
हितंयथा द्विजराशीनांकर्कवृश्चिकमीनानांपूर्वदिशि वैश्यराशीनांवृषकन्यामकराणांदक्षिणदिशि शूद्रराशीनांमिथुनतुलाकुंभानांपश्चिमदिशिनृपराशी

अथ राशिपरत्वेन ग्रामनिवासे निषिद्धस्थानानि वसंततिलकयाह गोसिंहेति वकुभिस्तस्य ग्रामस्य वस्त्रविभागं वन्नवधा विभागं कृत्वा मध्ये विभागे गोसिंहनक्रमिथुनं न निवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिगतः पुरुषा न वसेयुः अथ पूर्वककुभः पूर्वदिशानोऽदिग्गतोऽष्टदिक्षु अलिर्वृश्चिकः वदादि राशिमंतः पुरुषा न वसेयुः यथा पूर्वस्यां वृश्चिकः आग्नेय्यां झषो मीनः दक्षिणस्यां कन्या नैरृत्यां कर्कः पश्चिमायां धनुः वायव्यां तुला उत्तरस्यां मेषः ऐशान्यां कुंभः न वसेदित्यर्थः यथा अवर्गः पूर्वस्यां कवर्ग आग्नेय्यां चवर्गो दक्षिणस्यां टवर्गो नैरृत्यां तवर्गः पश्चिमायां पवर्गो वायव्यां यवर्ग उत्तरस्यां शवर्ग ऐशान्यां बलीत्यर्थः कीदृशाः वर्गाः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुर्येषां ते यथा अवर्गः पूर्वस्यां बली अनेन पश्चिमायां द्वारं निवासो न विधेयः एवं कवर्गादीनामपि वायव्यादौ द्वारं निवासो वा न विधेयः २ अथेष्टनक्षत्रायाभ्यां भूम्या विस्तारायामपिंडं वज्रेन्द्रवंशापूर्वार्धेनाह ए

गोसिंहनक्रमिथुनं निवसेन्न मध्ये ग्रामस्य पूर्वककुभोऽलिझषाङ्गनाश्चकर्कोधनुस्तुलभमेषघटाश्च तद्वद्वर्गाः स्वपं
चमपरा बलिनः स्युरैन्द्र्याः २ एकोनितेष्टर्क्षहताद्धितिथ्यो रूपोनितेष्टायहतेन्दुनागैः॥

एकोनितेति स्वेष्टायेति च तत्र राशिकूटादिरंपर्सो रविचिंतयेदिति वसिष्ठोक्तेः यदेव नक्षत्रं व्यवहारनाम्ना विवाहोक्तमेलापकविधिना शुभदं स्यात् तदेव स्वेष्टभं कल्प्यं यश्च ध्वजाद्यष्टायेषु मध्ये आयईप्सितः स्यात्स एवेष्टायः कल्प्यः ताभ्यां विस्तारायामज्ञानं यथा नीलकंठस्यानुराधा नक्षत्रं तस्य रोहिण्या सह मेलापकः संभवतीति इष्टभं रोहिणी कल्पितं तत्संख्या ४ एकोनितेष्टर्क्षं ३ अनेन द्वितिथ्यो १५२ हताः ४५६ इष्टायः सिंहः कल्पितः तृतीयः रूपोनितेष्टायः २ अनेनेंदुनागाः ८१ गुणिताः १६२ युताः ६१८ अनेन १७ युताः ६३५ भूपाश्विभिः २७६ विभक्ताः शेषः २०३ इदं भूमिवर्गक्षेत्रफलम् गृहस्येष्टायस्य संभवं अथ कल्पितदैर्घ्यं २९ अनेन भक्ते लब्धो विस्तारः ७ अथ कल्पितविस्तृतिः ७ भक्ते लब्धं दैर्घ्यं २९ अत्र गोपीराजाचार्यकृतसूत्रम् विष्णुर्व्येकाय गोभू १९ हति भयुग्जिफलं गोपिराजो भशेषात् सायंवेदाप्तिदिग्घ्ना २१६ युतमहिन्हताद्र्क २ भक्ता २१ स्यविश्वे १३ ॥ बाणाः ५ सिद्धा २४ शि १६ नागेन्दु २७ तिथिनि २९

गिरिशा११श्र्या२कृतीं२२द्र१४तुर्ई नत्वा२५त्यष्ट्यं१७क१स्मा१नृखे२०नाभ्र्याब४विकृति२३दिना१५ज्ञा७कृती२६ भेंदु१८काष्ठा१० गोपीराजः कथय
तिगोभूहतिभयुजिसति विश्वयु अहिहताद्दुक्प्रकृत्याख्यं त्रिभ्याद्य्यः फले अह विगत: एकोयस्मात्तद्व्येकः सवासौ आयश्चव्येकाय: ध्वजादिरिष्टाय:
सचगोभुवश्चएषांपरस्परगुणानांव्येकायगोभूहतिश्वभंव्येकायगोभूहतिर्भैर्युक्व्येकायगोभूहतिमयुक्तस्मिन्सतिभशेषात्भे२७भक्तेसतिय
च्छेषंतस्माद्दिग्मुनाबानंशिष्यं अहिहता अष्टगुणिताद्दक्रौ प्रकृत्याख्या एकविंशतिः विभ्वेत्रयेदशैत्याद्ययोगृहक्षेत्रफलं सम्पूर्णष्टायसहितं आहवदति
अत्रोदाहरणं इष्टायः३व्येकः२गोभू१९हतिः३८इष्टक्षैरोहिणीतत्संख्यया४युतं४२अस्मात्भैः२७शेषं१५एतत्संख्ययाफलं२५अहि८हतं२००सा
यं२०३इदंस्वेष्टायनक्षत्रभवंक्षेत्रफलंपूर्वोक्तमेव महद्दहप्रमाणमाहवेति वा॰थवाततइष्टायसहितंजातंयत्क्षेत्रफलंअष्टिदगव्येषुयुत्तं अष्टिश्वद

युक्ताघ्ने१७श्वापियुवाविभक्तभूयांश्चिभिः शेषमितोहिपिंडम् ३ स्वेष्टायनक्षत्रभवोथदैर्घ्यंहत्स्याद्द्विस्तितिविस्तृतिहृच्चदीर्घम्
आयाध्वजोधूमहरिश्वगोखरेभध्वांक्षकाः पिंडइहाष्टशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशिध्वजेमुखंकार्यंहरौपूर्वयमोत्तरेत
थ॥
शश्च अष्टिदशः अष्टिभिः षोडशाधिकं द्विशत्या२१६हतोगुणितोयइष्टः एकहित्र्याद्येकः तेनयुक्तोकार्यमित्यर्थः अत्रैवाचार्यप्रपौत्रगो
पिराजस्यापिपद्यंइष्टर्क्षाढ्यमुनींदवोहिरहि८हृच्छेषात्स्येजेत्त्वायतोनेचित्तुध्यतिशोध्यमष्टसहिताच्छेषात्रिहितसाग्रकंचेत्स्यादिष्टयुतंयथात्तुनद
शेषस्याद्थोराभंहस्थानमाद्दिकरान्विताः फलमभीष्टायर्क्षजजायते सिद्धेभक्तः स्यात्करादिष्टदीर्घमानार्थवेकादितिप्राग्भभोगान्तावद्यावत्स्वस्ति
पेदिष्ट भानविस्तारस्यादिष्टदैर्घ्येणभक्ते ३ अथोत्तरार्धेनध्वजाद्यायानाह आयेर्वर्णपरत्वेनचद्वारनिवेशनमुपजात्याह आयाइति ध्वजादिकाइति॥
पिंडेक्षेत्रफलेअष्टशेषितेयद्दवशिष्टंतत्संमिताध्वजादिकाआयाःस्युःध्वजधूमौप्रसिद्धौहरिः सिंहः श्वाकुक्कुरः गौर्वृषः खरोगर्दभः इभोहस्ती ध्वांक्षः
काकः स्वार्थेकः ४ सर्वदिशीति ध्वजाख्ये आयेसर्वदिशिदिक्चतुष्टयेपिगृहद्वारंकार्यंहरौसिंहायेपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षुद्वारंकार्यम्॥ छ॥ ५॥ रामः

नपश्चिमादिशि तथावृषारव्येप्राच्यांदिश्येवद्वारंनान्यदिक्षु गजारव्ये आयेप्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिशोः गृहद्वारंकार्यम् आयानांप्रयोजनमाह विश्वकर्मा
वृषंसिंहंगजंचैवरवेटे कर्पटकोटयोः द्विपःपुनः प्रयोक्तव्योवापीकूपसरस्सु च मृगेंद्रमासनेदद्याच्छयनेषु गजंपुनः वृषंभोजनपात्रेषु छत्रादिषुपुनर्ध्वजम्
अग्निवेश्मसु सर्वेषु गृहेषु ह्युपजीविनां धूमंनियोजयेत्केचित्स्थानं म्लेच्छादिजातिषु खरंवेश्यागृहेशस्तोध्वांक्षः शेषापिकुटीषु च वृषसिंहध्वजंश्चापि
प्रासादपुरवेश्मनि गजायेवाध्वजायेवागजानांसदनंशुभम् अश्वालयंध्वजायेवखरायेवृषभेपिवा अमंत्रच्छत्रवस्त्राणांवृषायेवाध्वजेपिवापाडुकोपा
नहौकार्योसिंहारव्येप्यथवाध्वजे उक्तानामप्यमुक्तानांसर्वेषांचध्वजःशुभइति अथब्राह्मणादिवर्णपरत्वेनद्वारनिवेशनमाह अथवेति द्विजादितोब्रा
ह्मणादिवर्णविभागेनपश्चादुदक्पूर्वयमेयथा ब्राह्मणस्यपश्चान्मुखं क्षत्रियस्योदङ्मुखंवैश्यस्यपूर्वमुखंसमशूद्रस्यदक्षिणामुखमित्यर्थः श्रीपतिः ध्व
जेप्रतीचीमुखमग्रजानामुदङ्मुखंभूमिभृतां च सिंहे विशोवृषेप्राग्वदनंगजेतु शूद्रस्ययाम्याननमामनंतीति ५ अथगृहारंभेविशिष्यकालनिषेधमु

प्राच्यांवृषेप्राग्यमयोर्गजेयपश्चादुदक्पूर्वयमेद्विजादितः ५ गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशोऽर्केन्दुजीज्यशुक्रे विबलेऽस्त
(नीचे)॥

पजात्याह गृहेशेति अर्केन्दुजीज्यशुक्रे विबलेनिर्बलेअस्ते अस्तंगतेनीचेनीचराशिगतेसतिक्रमात् गृहेशतत्स्त्रीसुखवित्तनाशोभवति
यथा सूर्येनिर्बलेनीचस्थितेगृहेशस्यनाशः इंदौनिर्बलेअस्तमितेनीचगतेवागृहेशस्यस्त्रीनाशः गुरौईज्येनिर्बलेऽस्तगेनीचगतेवागृहेशस्यसु
खनाशः शुक्रेनिर्बलेस्तगेनीचगेवावित्तनाशः वसिष्ठस्तु नीचेशत्रुगतेजीवेशुक्रेचंद्रेऽथवारवौ निर्मितंसदनंशश्वद्धिं निस्वत्वमाप्नुयादिति अ
स्तुदोषोत्रनग्राह्यः प्रातिर्द्वित्रिसिकाबुधैः नास्तदोषःसदाचंद्रेनंत्रैत्रत्वस्यनीचतइति कर्त्तुरिति पूनस्तत्रैदिनचंद्रस्तद्विशुभेसत्वगृहस्यविस्तारायामव
शादुत्पन्नभंतद्गृहभंतस्मिन्पुरःस्थितसंमुखस्थितसति कर्त्तुर्गृहनिर्माणकर्त्तुस्तद्गृहेस्थितिर्निवासोनस्यात् पृष्ठगतेवाविधुवास्तुनोभेसतिरवनिः
खननंचौरकृतायद्वारंतद्वशात्सर्वस्वहानिःस्यादित्यर्थःपुरः पृष्ठस्थितेत्वंचदिग्द्वारभक्रमेण यथा ॥ ६ ॥ ९ ॥ ६ ॥

मु०टी०
मा०प्र०
११०

गृहेद्वारंयस्यांदिशिविधित्सितंतद्दिङ्नक्षत्रेषुतत्पृष्ठदिङ्नक्षत्रेषुचगृहस्तंभोनकार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषुगृहारंभः सुखेनकार्यः यदुक्तंब्रह्मशंभु
ना गृहमुपलभ्यर्क्षेयन्नक्षत्रेवचंद्रमाः शलाकासप्तकेदंपंक्तिकः दिक्क्रमेणच वामदक्षिणभागेतत्रशस्तंशांतिकारकं अग्रपृष्ठेनदातव्यंयदि
च्छेच्छ्रेय आत्मनः ऋक्षचंद्रस्यवासोऽथ अग्रपृष्ठेनशस्यतइति अयमाशयः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषु अनुराधादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेच
सतिपूर्वद्वारंपश्चिमद्वारंवानकार्यं तत्रचंद्रः पृष्ठस्थितो अग्रस्थितोवाभवति एवंमघादिसप्तसुधनिष्ठादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेवासतिदक्षि
णद्वारमुत्तरद्वारंवानकार्यमित्यर्थः ६ इदानींव्ययर्क्षेनपुरःसरसफलमंशकज्ञानंउपजात्याह भमिति प्रागुक्तदिशाकल्पितंयद्गृहभंतत्रनागैरष्टभि
स्तष्टंअवशिष्टंव्ययईरितः यथा रोहिणी ॥ अयमेवव्ययः असौव्ययः ध्रुवादिनामास्त्ररयुक् ध्रुवादिनामान्यधुनैववक्ष्यतियत् यानिदिक्षुनामानि

कर्त्तुः स्थितिर्नो विधुवास्तुनोभिंपुरःस्थिते पृष्ठगतेस्वनिःस्यात् ६ भंनागतष्टंव्ययईरितोऽसौध्रुवादिनामास्त्ररयुक्सपिंडः
तष्टोगुणैरिंद्रकृतांतभूपात्यंशाभवेयुर्नेशुभोंतकोत्र ७ दिक्षुपूर्वादितःशालाध्रुवाभूर्द्व्येकृताम्बुजाः शालाध्रुवांकसंयो
गःसैकोवेश्मध्रुवादिकम् ८ ॥

((दिक्षुद्वाराणिचिकीर्षितानितदनुरोधेनयदागतंध्रुवादिनामसंवत्सरसंख्ययायुक्तःततःसपिंडः प्रागानी
तपिंडाप्युक्तः गुणैस्त्रिभिस्तष्टेभक्तावशिष्टः एकद्वित्रिशेषेणइंद्रयमराजसंज्ञकास्त्रयोंशाःस्युः अत्रगृहारंभेंतकोयमाख्योंशकोनशुभः अ
र्थादिंद्रराजानौशुभफलदौ ७ अथशालाध्रुवाद्यानयनानुष्टुभाह दिक्ष्विति प्राच्यांद्वारंचिकीर्षितेशालाध्रुवांकएकःदक्षिणस्यांद्वौ पश्चिमायांकृता
श्चत्वारः उत्तरस्यांगजाअष्टौ अथदिक्परत्वेनयावंतिद्वाराणिएकद्वेत्रीणिचत्वारिवाचिकीर्षितानितावतांशालाध्रुवांकानांसंयोगःसैकएकयुतःसन्
ध्रुवादिकंवेश्मगृहंस्यात् यथा पूर्वस्यांपश्चिमायांद्वारेअभीष्टेशालाध्रुवौ१।४ अनयोर्योगः ५ सैकः ६ गृहंजातंकांताख्यं एवंपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु
शालाध्रुवाणाम् १।२।८ संयोगः ११ सैकः १२ धनदाख्यंगृहंदिक्चतुष्टयेविजयाख्यंगृहंषोडशमिति॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ ९

राम॰
११०

अथध्रुवादीनांनामाक्षरसंख्यायथावक्तुंछंदसाह तिथ्यर्केति द्विकपूर्वादितइत्यादिनायत्ध्रुवादिवेश्मसमाप्तंशालाधुवांकसंयोगः सैकोवेश्मेत्युक्त
द्विगासंख्यामवधारयेत् साचेत्संख्यापंचदशीद्वादशीअष्टमीषोडशीनवमीएकादशीचतुर्दशीवास्यात्तदागृहनामाक्षरंत्रयात्मकंस्यात् १५।१२।८।१६।९
।११।१४ अत्रत्रीण्येवाक्षराणिसैवसंख्या प्रथमाद्वितीयाचतुर्थीपंचमीषष्ठीदशमीतृतीयात्रयोदशीवास्यात् तदागृहनामद्वोअक्षरद्वयात्मकंस्यात्
साखंख्यासप्तमीस्यात्तदाध्यक्षश्चतुरक्षरंगृहनाम ९ अथयद्यपिध्रुवादिनामाक्षरसंख्याज्ञानंप्राक्प्रयोगैवजातंतथापितन्मुख्येकानिष्टभानिका
न्यशुभानिइत्यसदृशफलसूचनार्थंषोडशगृहाणांनामानिअथोगीतछंदसाह ध्रुवधान्येद्युति अत्रार्यागीतिलक्षणंवाआर्यापूर्वार्धेयदिगुरुणैके

तिथ्यर्काष्टाष्टिगोरुद्रशक्रेनामाक्षरंत्रयं भूहाब्धीषुगदिकूवन्हिविश्वेषुद्वीनगेद्व्यक्षः ९ ध्रुवधान्येजयनंदेखरकां
तमनोरमंसुमुखंदुर्मुखोग्रं रिपुदंवित्तदनाशेवाक्रंदंविपुलंविजयाख्यंस्यात् १० पिंडेनवांकागगजाग्निनागमना
गाब्धिवागैर्गुणिते क्रमेण विभाजितेनागवगांकसूर्यनामसीतिध्रुवक्षकभानुभिश्च ११ ॥ ११ ॥ ९ ॥

नाधिकेननिधनेसुकंदरतरत्तद्विनिखिलंयदीयमुदितेयमार्यागीतिरिति अत्रार्यासपूर्वार्द्धे॥ऽ।ऽ॥ऽऽ॥ऽ ॥।ऽ।ऽ॥उत्तरार्द्धे॥ऽ।ऽ॥ऽऽ॥ऽ।ऽ।
।।।ऽ।ऽ।ऽऽ मान्यलक्षणमप्यनुसंधेयं विशेषलक्षणस्यसामान्यलक्षणाधीनत्वात् निधनेघातेध्रुवमूर्ध्वमुखंप्रथमंगृहं धान्यपूर्वद्वारंद्वितीयज
यंदक्षिणद्वारंतृतीयं नंदंप्राग्दक्षिणद्वारंचतुर्थं खरंपश्चिमद्वारंपंचमं कांतंप्राक्पश्चिमद्वारंषष्ठं मनोरमंदक्षिणपश्चिमद्वारंसप्तमं सुमुखंप्राग्दक्षि
णपश्चिमद्वारमष्टमं दुर्मुखमुत्तरद्वारंनवमंक्रूरंपूर्वोत्तरद्वारंदशमं रिपुदंदक्षिणोत्तरद्वारमेकादशम् वित्तदंपूर्वदक्षिणोत्तरद्वारंद्वादशंनाशाख्यंपश्चि
मोत्तरद्वारंत्रयोदशं आक्रंदंप्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचतुर्दशम् विपुलाख्यंदक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारंपंचदशं विजयंचतुर्द्वारंषोडशंइति १० अथके
षांचिन्मतेनगृहस्यायादिनवकमनुजातिकापद्यावक्ष्यमाणाभ्यामाह पिंडइति ॥ ९ ॥ ९ ॥ ९ ॥ ९ ॥

आयइति पिंडेक्षेत्रफलेनवधास्थापितेक्रमेणनवादिरंकैर्गुणितेक्रमेणनागादिभि रंकैर्भक्तेचसतियदवशिष्टंतदाया
दिकंस्यात यथा क्षेत्रफलंनवभिर्गुणितं अष्टभिर्भक्तंशिष्टमायःस्यात्तद्यथापिण्डः २०३ नवगुणितः १८२७ अष्टभक्तेशेषं३ सिंहायोजातः एवंसर्वे
प्यानीताः इमे वारः ७ अंशकः ५ द्रव्यं४ ऋणं१ नक्षत्रं४ रोहिणीतिथिश्चतुर्थी४ योगः २ प्रीतिः आयुः ६४ उक्तंच गो०८ क०९ लं६ अ०८ गुणा ३८ नाग८।
जलधि४व्याले८र्हतंभूफलंनागा८द्यं७ क९ दिवाकरा१२ष्ट८भे२७ तिथी१५ योगैः२७ स्वसूर्यै१२० र्भजेत् अयंवारमथांशकं धनमृणंतारांतिथिंचि
तयेद्योगंचायुरिति पिंडेषकपदेभागेहृतेतैः नांत्रिकंनिति अथैषांप्रयोजनम् विषमायश्शुभायेवसमायःशोकदुःखदः वाराणांसूर्यारवाराराश्यंशाःसदा
वन्हिभयप्रदाः यथा धरणिसंगतो भौमवारः सनिंद्यः तद्राशिःमेषवृश्चिकौ तौ निंद्यौ तदंशायस्मिन्कस्मिंश्चिल्लग्नेमेषवृश्चिकनवांशानिषिद्धः एवंसूर्यका
रोपि अन्येषांवारराश्यंशाःशुभाः अंशानांच गृहस्यागतनक्षत्रंतद्द्विराश्यात्मकंयदि तन्नवांशवशात्तत्र ज्ञातव्यंसर्वदागृहइति कृत्तिकाद्विराश्यात्मिका
वशेषेमेषः द्व्यादिशेषेवृषः मृगेषाधिकेशेषेमिथुनं अन्यथावृषः पुनर्वसावप्यंशकत्रयंयावन्मिथुनं अन्यथाकर्कः एवमुत्तरफाल्गुन्यादिषुद्विराश्यात्म
केषूहनीयंनतुनिःसंदिग्धेष्वश्विन्यादिषु धनर्णयोश्चधनाधिकंगृहंवृद्धौ निर्धनंयदृणाधिकमिति नक्षत्रस्य विपत्तिदा विपत्ताराप्रत्यराप्रतिकूलदा नि
धनाख्यातारकातुसर्वदानिधनप्रदा अस्यार्थः गृहकर्तुर्नक्षत्राद्गृहभंसंख्यानवभक्तावशिष्टंयदि विपत्तारादिकंस्यात तदातद्गृहमनिष्टंस्यात अन्यथा
शुभानि कश्यपः दत्तेदुःखंतृतीयर्क्षंपंचमर्क्षंयशःक्षयम् आयुःसप्तमर्क्षंकर्तृभाद्यादिसद्मभमितं यदा तु गृहकर्तुर्गृहस्यचैकमेवनक्षत्रंतत्रस्व
पमेवनिर्णयमाह गृहेति गृहेशर्क्षस्वामिनक्षत्रंप्रागुक्तप्रकारेणानीतंगृहभंचतयोरैक्यंएकमेवचेद्गृहस्यान्नहि गृहकर्तुर्मरणप्रदंस्यात गृहस्यतस्तेस्व
कंधिष्ण्यंचेन्निधनप्रदमितिवसिष्ठोक्तेः वास्तुशास्त्रे द्विराश्यात्मकेषु राश्यादिनिर्णयोऽन्यथाभिहितः अश्विन्यादित्रयंमेषे सिंहेप्रोक्तंमघात्रयम् मू
लादित्रितयंचापे शेषेषुनवराशिषु इति अयंपक्षोवास्तुशास्त्रोक्तनवांशानुक्तेरुक्ताः गृहस्यनक्षत्रराशिज्ञानेवर्णावश्यमित्याद्युक्तप्रकारेणगृहस्वामि
नक्षत्रराशिवशात् घटितादिविचारोविधेयः तत्रनाडीवेधप्राशस्त्यमुक्तं चिंतामणौ सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि॥ छ ॥ ॥

परस्परंमित्रयोश्चेदेकनाडीप्रशस्यतइति तिथिप्रयोजनंदर्शोरिक्तांचवर्जयेदिति योगानामपिदुष्टयोगाश्चवर्ज्याः आयुःप्रयोजनं तावत्कालंगृहावस्थि
तिरिति अत्राभीष्टांशादिसिध्यर्थंअंगुलादिकंप्रक्षिप्यविशोध्यवाक्षेत्रफलसाध्यं १२ अथगृहारंभेवृषवास्तुचक्रंशालिनीभ्यामाह गेहाद्यारंभइति
लाभोरामैरिति गेहंगृहंआदिशब्देनप्रासादग्रामादितदारंभेसतिअर्कभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात्रामैस्त्रिभिर्भैः वृषस्यवत्सस्यशीर्षस्थितैःसद्भिःदाहः
फलंस्यात् ततोवेदभैः अग्रपादेपुरस्थितपादद्वयस्थितैः शून्यगृहंजनवासरहितंस्यात् ततश्चतुर्भैःपृष्ठपादद्वयस्थैः स्थिरत्वंगृहकर्तुः ततोरामैःपृष्ठ
स्थैः श्रीस्यात् ततोयुगैःचतुर्भैः दक्षिणकुक्षिस्थितैःलाभः ततस्त्रिभिःपुच्छगैःस्वामिनोगृहकर्तुर्नाशः ततोवेदैः वामकुक्षौनैरव्यंदारिद्र्यं ततस्त्रिभिर्मुख

आद्योवारोंशकोद्रव्यमृणमृक्षंतिथिर्युतिः आयुश्चाथगृहेशर्क्षगृहभैक्यंमृतिप्रदम् १२ गुणकाः ९।९।६।८।३।८।८।४।८।
भाजकाः ८।७।९।१२।८।२७।१५।२७।१२० गेहाद्यारंभेऽर्कभाद्वत्सशीर्षेरामैर्दाहोवेदभैरग्रपादे शून्यंवेदैःपृष्ठपादेस्थि
रत्वंरामैःपृष्ठेश्रीर्युगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभोरामैःपुच्छगैःस्वामिनाशोवेदैर्नैःस्व्यंवामकुक्षौमुखस्थैः रामैःपीडासंततंचार्कधि
ष्ण्याद्रश्चैरुद्रैर्दिग्भिरुक्तंत्वसत्सत् १४ कुंभेर्केफाल्गुनेप्रागपरंमुखगृहंश्रावणेसिंहकर्कौःपौषेनक्रेचयाम्योत्तरमुखं
सन्नगोजकेर्केचराधे॥ २ ॥

स्थैः गृहकर्तुः पीडासंततंअनवरतंस्यात् उक्तंचभ्रात्चरणेः त्रिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषुभानोःशशिभंमृहेषु दाहोविनाशःस्थिरताधनंश्रीःशू
न्यंचदारिद्र्यमृतिक्रमेणेति अथैतस्यनिष्कृष्टार्थमाह वेति अर्कधिष्ण्यात्रश्चैःसप्तभैरसत्फलं ततोरुद्रैरेकादशभिर्धिष्ण्यैःसत्फलम् ततोदिग्भिर्दशनक्षत्रैः
रसत्फलमुक्तंस्यादितिनिष्कृष्टोऽर्थः उक्तंच रविभात्सप्तनेष्टानिशुभान्येकादशाष्टमात् दशशेषाण्यनिष्टानिसाभिजिद्वृषवास्तुनीति १३।१४ अथसूर्य
चंद्रमासैक्येनप्रागादिदिक्षुद्वाराणिगृहनिर्माणमक्षत्राणिस्रग्धरयाह कुंभेऽर्कइति कुंभस्थसूर्येफाल्गुनेचमासि॥ ॥ ॥ ॥

कुं॰टी॰
वा॰प्र॰
११२

प्रागपरमुखं गेहं प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं सततं शुभफलं स्यात् श्रावणे मासि सिंहकर्कसंक्रांतौ प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं स्यात् पौषमासे मकरेम
करसंक्रांतौ च प्रागपरमुखं गृहं स्यात् अथ गोजगेर्के वृषमेषगे सूर्ये राधे वैशाखे मासि याम्योत्तरमुखसदनं शुभं स्यात् मार्गे मार्गशीर्षेऽर्के अलिगे तुलावृ
श्चिकगते सूर्ये सति याम्योत्तरमुखसदनं दक्षिणमुखमुत्तरमुखं वा सदनं गृहं स्यात् नारदः गृहसंस्थापनं सूर्ये मेषगे शुभदं भवेत् वृषस्थे धनवृद्धिः स्या
न्मिथुने मरणं ध्रुवं कर्कटे शुभदं प्रोक्तं सिंहे भृत्यविवर्द्धनं कन्या[illegible] तुलासौख्यं वृश्चिके धनवर्धनं कार्मुके च महाहानिर्मकरे स्याद्धनागमः कुंभे तु रत्नला
भः स्यान्मीने सद्म भयावहमिति चांद्रमासानाह श्रीपतिः शोको धान्यं मृतिपशुहृतां द्रव्यवृद्धिर्विनाशो युद्धं भृत्यक्षतिरथ धनं श्रीश्च वन्हेर्भयं च लक्ष्मीप्रा
प्तिर्भवति भवनारंभकर्तुः क्रमेण चैत्रादुक्तं मुनिभिरिति फलं वास्तुशास्त्रोपदिष्टम् इति अत्र सौरचांद्रमासानां महान् शुभाशुभफलविरोधः अत्र निर्णी
षितगृहद्वारानुकूलरविसंक्रमसमीचीने विहितमासेष्वेव वैशाखादिषु गृहारंभः कार्य इति विरोधाभाव इति तथैवोपनिबद्धं नियममाह श्रीपतिः।
कर्कनक्रहरिकुंभगतेर्के पूर्वपश्चिममुखानि गृहाणि तौलिमेषवृषवृश्चिकयाते दक्षिणोत्तरमुखानि च कुर्यात् अन्यथा यदि करोति दुर्मतिर्व्याधिशो
कभयनाशमश्नुते मीनचापमिथुनांगनागते कारयेन्न गृहमेव भास्करे इति तत्र कुंभार्कसहिते फाल्गुने प्रागपरमुखं एव कार्यं उभयोर्विहितयोरेकवाक्य
ताश्रयणात् एवमग्रेपि सर्वत्र जगन्मोहने पाषाणेष्टकादिगेहानि निंद्यमासे न कारयेत् तृणदारुगृहारंभे मासदोषो न विद्यत इति अथ नक्षत्राण्याह ध्रुवे
ति श्रवणे रोहिण्युत्तरात्रयं मृदूनि मृगरेवती चित्रानुराधाः वरुणः शततारका स्वाती वसु धनिष्ठा अर्कोहस्तः पुष्यश्च एषु मैत्रेषु गृहनिर्माणं सततं शुभं स्या
त् गर्गः उत्तरे पितृवे रोहिण्यां पुष्ये मैत्रे करद्वये धनिष्ठाद्वितये पौष्णे गृहारंभः प्रशस्यत इति अत्र मृगेनोक्तः तदुक्तं श्वमहेश्वराद्युक्तैः सूतीगेहमिति आदि
त्यां पुनर्वसौ सूतिकागृहनिर्माणं प्रशस्तम् तत्रेति तत्र सूतीगृहे हरिमबिधिभयोः श्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोः प्रवेशः शस्तः लग्नः पुनर्वसौ नृपादी
नां कर्तव्यं सूतिकागृहं श्रवणाभिजितोर्मध्ये प्रवेशं तत्र कारयेदिति अत्र नृपयदोपादानात् ब्राह्मणानां पूर्वोक्तनक्षत्रेष्वेव कार्यम् आवश्यकत्वे तु
श्रवणाभिजितो मुहूर्तः तदुदयो वा ग्राह्यः तच्च सूतिगृहं नैर्ऋत्यां कार्यम् नैर्ऋत्यां सूतिकागृहमिति वसिष्ठोक्तेः॥ छ॥ छ॥ ६॥

वा॰प्र॰।
११२

वराहेणात्रानक्तनेसत्त्वाण्यभिहितानि हस्तादित्यशशांकपुष्यपवनप्राजेशमित्रोन्नरा चित्राश्विश्रवणेषुवृश्चिकघटौ हित्वाविरिक्तेतिथौ शुभ
काचार्यशनैश्चरज्ञशशिनांवारेऽनुकूलेविधौसद्वेश्मनिसूतिकागृहविधिःक्षेमंकरःकीर्त्यतेइति नवमेमासिसूतिकागृहेप्रवेशकार्यः गर्गः
मासेतुनवमेप्राप्तेपूर्वपक्षेशुभेदिनेसूतिकासंभवेकालेसद्मएवप्रवेशयेत् रोहिण्यंद्वयपौष्णेषुस्वातीवारुणयोरपि पुष्येपुनर्वसौहस्तेधनिष्ठा
स्युत्तरासुच मैत्रेत्वाष्ट्रेतथाश्विन्यांसूतिकागारवेशनं सर्वेशुभग्रहाःकेंद्रेपापास्त्रिषडायगाःशुभांशेशुभसंदृष्टेसूतिकावेशनंशुभमिति १५
अथप्रागभिहितानांसौराणांचान्द्राणांमासानांप्रकारांतरेणैकवाक्यतांशार्दूलविक्रीडितेनाह केचित्त्विति पूर्वदिग्द्वारवेशनैकवाक्यतोक्ता इदा
नींमेषस्थेरवौमधौचैत्रमासेगेहंप्रारब्धंशुभंस्यात् तथावृषस्थेसूर्येज्येष्ठमासेकर्कस्थेशुचावाषाढेसिंहगतेर्केभाद्रपदेमासि घटेतुलास्थेरवौआ

मार्गोर्जेकालिकेसद्ध्रुवमृदुवरुणस्वातिवस्वर्कपुष्यैः सूतीगेहंत्वदित्यांहरिभविधिभयोस्तत्रशस्तःप्रवेशः १५ केचिन्मे
षरवौमधौवृषभगेज्येष्ठेशस्तौकर्कटेभाद्रेसिंहगतेघटेश्वयुजिचोर्जेलौमृगेपौषके॥

श्वयुज्याश्विनेमासे अलौवृश्चिके
स्थेर्केऊर्जेकार्तिकेमासे मृगेमकरस्थेर्केपौषमासेनक्रघटेमकरेकुंभेर्केमाघेप्रारब्धंगृहंशुभंस्यादित्यर्थइतिकेचिन्निगदितं अनेनमेषेर्के
चैत्रेपिगृहंशुभंयस्तुचैत्रेनिषेधःसमीनार्कविषयः वृषस्थेर्केज्येष्ठेपिशुभं यस्तुज्येष्ठेनिषेधःसमिथुनार्कविषयः कर्कस्थेर्के आषाढेपिशुभं
आषाढेनिषेधस्तुमिथुनार्कविषयः सिंहेर्केभाद्रेपिशुभम् भाद्रेनिषेधस्तुकन्यार्कविषयः श्रावणस्तुतत्रविहितत्वादेवशुभः वृश्चिकेर्केकार्त्ति
केपिशुभम् निषेधविषयमग्रेवक्ष्यति मार्गशीर्षस्तुविहितएव मकरस्थेर्केपौषेपिशुभं धनुरर्कसाहित्येसोप्यशुभः मकरेकुंभस्थेर्केमासे
पिशुभम् निषेधस्तुधनुरर्कविषयः अतएवसौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्त्तिकाःमासास्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्यधनप्रदाइतिनारदवाक्य
मेमासेतपस्येतपसिमाधवेनभसित्विषे॥ ८६ ॥

मु॰टी॰
वा॰प्र॰
११३

ऊर्जे च गृहनिर्माणं पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनमिति वसिष्ठवाक्यं च आश्विनकार्त्तिकमध्यानां शुभत्वप्रतिपादकं तुलावृश्चिकमकरकुंभार्कसाहित्ये चाश्
स्यं परं वचनांतरे तु बोध्यं तन्निषेधः प्रागुक्तविषय एव एवं फाल्गुनस्य शुभत्वं कुंभार्कविषयं कुंभार्कराहित्ये तु निषिद्धः ननु कार्त्तिकमाघमासौ श्रीप
तिना निषिद्धौ तयोः कोविषय इत्यत आह अथेति ऊर्जः कार्त्तिको मासः कन्यागतेर्के न सन् न शुभः च पुनः तथा माघमासः धनुष्यपि धनुरर्के न स
न्नन्वेतदयुक्तं यतः शुक्लादिचांद्रमासे चैत्रादिमासस्संज्ञाः संति तत्र कार्त्तिके कन्यासंक्रांतिर्माघे धनुस्संक्रांतिश्च कदापि न संभवति अत आह कृ
ष्णादिमासादिति मासो द्विविधः शुक्लादिः कृष्णादिश्च तत्र चैत्रशुक्लप्रतिपदामारभ्यामावास्यांतपर्यंतं शुक्लादिः कृष्णप्रतिपदिमारभ्य पूर्णिमांतप
र्यंतं कृष्णादिः उभयोरपि शास्त्रे व्यवहारः अश्वयुक्कृष्णपक्षे तु श्राद्धं कुर्याद्दिने दिन इति मासे भाद्रपदे ष्टम्यां कृष्णपक्षे धरात्रके भवेत्तो ष्टपदे मासि जन्मनी

माघे न कुघटे शुभं निगदितं गेहं तथोर्जे न सत् कन्यायां च तथा धनुष्यपि न सत् कृष्णादिमासाद्भवेत् १६ पूर्णेन्दुतः प्राग्व
दनं नवम्यादिषूत्तरास्यं त्वथ पश्चिमास्यं दर्शादितः शुक्लदले नवम्यादौ दक्षिणास्यनशुभं वदंति १७ ॥ १७ ॥८

नामसास्मतेति च अत्र यद्दर्शितो मासो विवक्ष्यते तदा भाद्रपदकृष्णपक्षे श्रावणे मासे चेत्येवं ब्रूयात् तेन तन्मासस्य कृष्णपक्षत्वे प्रमाणं तत्राश्विनपू
र्णिमातः कार्त्तिकपूर्णिमांतं कस्मादित्वेन व्यवहारात्तत्र कन्यासंक्रांतिसंभवाद्विषेध उपपन्नो भवति एवं मकमाघमासि धनुरर्कसंभवेन निषेधसार्थ
क्यमित्यलम् १६ अथ तिथिपरत्वेन द्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेन्दुत इति पूर्णेन्दुतः पूर्णिमातः कृष्णाष्टमीपर्यंतं प्राङ्मुखं गृहं शुभं न वदंति कृष्ण
नवमीतः चतुर्दशीपर्यंतं क्रियमाणमुत्तरास्यं न शुभम् अथ दर्शादितः शुक्लाष्टमीपर्यंतं पश्चिमास्यं गृहं न शुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतं दक्षिणा
स्यं गृहं शुभं न वदंति तास्तास्तिथिषु तत्तद्दिङ्मुखं गृहं न कर्त्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोष्टमी यावत्पूर्वास्यं वर्जयेद्गृहं उत्तरास्यं न कुर्वीत
नवम्यादि चतुर्दशी अमायाश्चाष्टमी यावत्पश्चिमास्यं [illegible] चतुर्दशीमिति वधादि विचारो न लिखितः ग्रंथगौर

अथ पंचांगशुद्धिं लग्नशुद्धिं चानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारौ रिक्ताश्च प्रसिद्धाः अमा अमावास्या आदितः पद्म उपलक्षणत्वाद् ष्टम्यपि पृतिरून्न काले
तथा चरराशिर्मेषकर्कतुलामकरैः रहिते लग्ने स्थिरे द्विस्वभावे वेत्यर्थः तथा विपंचके गणनक्षत्राबोसमृत्युसंज्ञकेपंचकरहितेत्यर्थः उक्तं च सारसं
प्रतिपत्कुर्याच्चतुर्थी धनहारिणी अष्टम्युच्चाटनं चैव नवमी शस्त्रघातिनी दर्शो राजभयं चैव पूर्णे दार विनाशनमिति मांडव्येन स्वर्गो यथा धनिष्ठापंचके
नैव कुर्यात्तृणसंग्रहम् सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादिसमारंभेदिति व्यवहारसारे इति अष्टमहारशास्त्रा नक्षत्रिरिक्तस्थे शुभे पापैस्तृतीयैकादशष
ष्ठस्थानस्थैः शोभनं लग्ने सितलग्ने गृहारंभः कार्यः १८ अथ देवालयादौ विदिक्षु राहुमुखमिंद्रवज्रयाह देवालय इति अत्र पूर्वार्धस्यान्वयः देवालय
घारंभे राहुमुखं मीनार्के तस्त्रिराश्यवस्थिते सूर्ये ऐशान्यां विलोमतो विपरीतविदिक्षु वायव्यादिषु राहुमुखं स्यात् यथा मीनमेषवृषराश्यवस्थिते सूर्ये

भौमार्करिक्तामाघ्नेचरेलग्ने विपंचके व्यष्टांतस्थैः शुभैर्गेहारंभस्त्वाप्तारिगैः खलैः १८ देवालये गेहविधौ जलाशये
...होर्मुखं शंभुदिशो विलोमतः ॥

शान्यां राहुमुखं मिथुनकर्कसिंहस्थितेर्के वायव्यां कन्यातुलावृश्चिकस्थितेर्के नैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्थे
र्के आग्नेय्यां राहुमुखमित्यर्थः एवं गृहारंभेपि सिंहार्कतस्त्रिराश्यवस्थितेर्के विलोमतः ईशान्यां राहुमुखं स्यात् वृश्चिकादित्रिभे वायव्यां कुंभादित्रिभे
नैर्ऋत्यां वृषादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यात् तथा जलाशयारंभेपि मकरतस्त्रिराश्यवस्थितेर्के विलोमत ऐशान्यां राहुमुखं स्यात् मेषादित्रिभे वायव्याम्
कर्कादित्रिभे नैर्ऋत्यां तुलादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यादित्यर्थः फलमाह खात इति देवालयादिविषयके खाते भूमिशोधने कर्तव्ये सति राहुमुखात्का
तद्दिशः सकाशात्पृष्ठवर्तिनी विदिक् शुभा भवेत् यथैशान्यां राहुमुखं तत्पृष्ठदिग्वर्तिनी तस्यां प्रथमखातारंभः शुभफलदः एवं वायव्यां राहुमुखं तत्पृष्ठ
विदिगैशानी तस्यां खातारंभः शुभः एवं सर्वत्र उक्तं च ईशानतः सर्पति कालसर्पो विहाय सृष्टिं गणयेद्विदिक्षु शेषस्य वास्तोर्मुखमध्यपुच्छत्रयं परित्यज्य खनेच्चतु
र्थम् वृषार्कादि वयवेषां सिंहादि गणयेद् गृहे देवालये च मीनादि तडागे मकरादिकमिति ॥ ६ ॥ ६ ॥ १ ॥ रामः

खातारंभादिनक्षत्राण्याह माडक अधोमुखैर्भैर्विदधीतखातं शिलास्तथैवोर्ध्वमुखैश्च पट्टं तिर्यङ्मुखैर्द्वारिकपाटदानं गृहप्रवेशो मृदुभिर्ध्रुवर्क्षैः ति १९ अथगृहे कूपनिर्माणे दिग्वशस्थिताफलं शालिन्याह कूपेद्वति दिग्भ भूतेष्वष्टास्तिष्वा मितिवास्तुशब्दः पुल्लिंगः वास्तोर्गृहस्य मध्यभागे कूपे जलकूपे सति स्वामिनोर्थनाशः स्यात् अथैशान्यादिषु सृष्टिमार्गेणाष्टसु दिक्षु गृहे स्थित्या द्विफलम् यथैशान्यां कूपे पुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्नेय्यां पुत्रनाशः दक्षिणस्यां स्त्री विनाशः नैर्ऋत्यां गृहपतेर्मृतिः पश्चिमायां संपत् वायव्यां शत्रुतः संकोचात् पीडा स्यात् उत्तरस्यां कूपे सुखं गृहस्वामिनः एवं वसिष्ठः ऐश्वर्यं पुत्रहानिश्च स्त्रीनाशो निधनं भवेत् संपत् शत्रुभयं सौख्यं पुष्टिः प्रागादितः क्रमात् कूपे कृते मध्यमे तु धनहानिर्हि पास्तुनीति।

अथकूपारंभे कर्माह कूपेर्कभान्मध्यगतैस्त्रिभिर्भैः स्वादूदके पूर्वदिशा त्रिभिस्त्रिभिः खड्जलं स्वादुजलं जलक्षयं स्वादूदकं क्षारजलं शिलाश्च जलं

मीनार्कसिंहार्कमृगार्कतक्षि भेखातमुखास्पष्टविदिक् कुभा भवेत् १९ कूपे वास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौ पुष्टिरैश्वर्यवृद्धिः सूनोर्नाशः स्त्रीविनाशो मृतिश्च संपत्पीडा शत्रुतः स्याच्च सौख्यं २० स्नानास्यपाकशयनास्त्रभुजेश्च धान्यभांडारदैवतगृहाणि च पूर्वतः स्युः॥ ॥ क्षारजलंमिथुनकं माङ्वेदाः सूर्यभास्त्रिस्त्रिमितैः क्रमशः कुभमिति २० अथ द्विकपरतो उपकरणगृहाणि वसंततिलकयाह स्नानस्येति पूर्वतः पूर्वादिष्टदिक्षु स्नानतः गृहाणि स्युः यथा पूर्वस्यां स्नानगृहं आग्नेय्यां पाकगृहं दक्षिणस्यां शयनगृहं नैर्ऋत्यामस्त्रगृहं पश्चिमायां भोजनगृहं वायव्यां धान्यसंग्रहगृहं उत्तरस्यां भांडारं कोशगृहं ऐशान्यां देवतगृहं वसिष्ठः ऐंद्र्यादिदिशि स्नानगृहमाग्नेय्यां पचनागारं याम्यायां शयनं वेश्म नैर्ऋत्यां शस्त्रमंदिरं वारुण्यां भोजनगृहं वायव्यां धान्यमंदिरं उदीच्यां द्रव्यकपगृहं ऐशान्यां देवमंदिरमिति गारुस्तु भांडागारं तु पश्चिमायां पशुमंदिरमिति पूर्वादिष्टदिक् तन्मध्यतः तयोर्दिग्विदिशोर्मध्ये दधिमंथनादिष्वेते गृहाणि स्युः यथा पूर्वाग्नेययोर्मध्ये दधिमंथनस्य गृहं स्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्ये आज्यस्य घृतसंग्रहस्य दक्षिणनैर्ऋत्योर्मध्ये पुरीषस्य निष्कासनस्य गृहम्॥ ॥

नैऋतीपश्चिमयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य पश्चिमवायव्ययोर्मध्ये रोदनस्य गृहं वायव्योत्तरयोर्मध्ये रतस्य संभोगस्य गृहं उत्तरेशान्ययोर्मध्ये औषध स्य गृ
हं ऐशानीप्राच्योर्मध्ये उक्तव्यतिरिक्त सर्ववस्तूनी धाम गृहं कार्यं स्यादित्यर्थः वसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मथनमध्ये याम्याग्न्योर्घृतमंदिरम् यमराक्षसयोर्मध्ये पु
रीषत्यागमंदिरं राक्षसांबुपयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य मंदिरम् तोयेशानिलयोर्मध्ये रोदनं मंदिरं ततः कामोपभोगसदनं वायुकौबेरमध्यमं कौबेरीशानयो
र्मध्ये चिकित्सामंदिरं सदा गृहहरीशयोर्मध्ये सर्ववस्तुकसंग्रहं सदनं कारयेदेवं क्रमादुक्ता निषोडशेति २१ अथ विशेषमुपजातिकयाह जीवार्केति
अत्र योगद्वये ग्रहस्थानयोर्यथासंख्यसंबंधः यथा जीवो लग्ने अर्कोरोषष्ठे विद्धुधो जामित्रसप्तमे शुक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवंविधे लग्ने प्रारब्धस्य ग्र

तन्मध्यतस्तु मथनाज्यपुरीषविद्याभ्यासाख्यरोदनरतौषधसर्वधाम २१ जीवार्कविच्छुक्रशनैश्वरेषु लग्नारिजामित्रसु
खत्रिकोषु स्थितिः शतं स्याच्छरदां सितार्कारेज्येतनुत्र्यंगसुतेशतेद्वे २२ लग्नांबरायेषु भृगुज्ञभानुभिः केंद्रे गुरौ वर्षशा
तायुरालयम् बुधो गुरुर्व्योम्नि शशी कुजार्कजौ लाभे तदाशीतिसमायुरालयं २३ स्वोच्चे शुक्रे लग्नगे वा गुरौ वेश्मगते
थवा शनौस्वोच्चे लाभगे वा लक्ष्म्यायुक्तं चिरं गृहम् २४॥ हस्य स्थितिरब्दशतं वर्षशतं स्यात् अयमेको योगः सितेति शुक्रो
लग्ने अर्कस्तृतीये आरः षष्ठे ईज्यः पंचमे एवंविधे प्रारब्धस्य गृहस्य स्थितिर्द्वेशते वर्षशतद्वयं स्यात् २२ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांब
रायेष्विति अत्रापि योगद्वये स्थानग्रहयोर्यथासंख्यसंबंधः लग्ने शुक्रः दशमे बुधः एकादशे सूर्यः लग्नव्यतिरिक्तकेंद्रे गुरुः सदैवंविधे योगे प्रा
रब्ध आलयः गृहं वर्षशतमायुर्वस्थानं यस्य तादृशं स्यात् अथ द्वितीयः बुध इति चतुर्थे गुरुः दशमे चंद्रः मंगलशनैश्वरावेकादशे तदा गृहम
शीतसमा वर्षाण्यायुर्यस्य तादृशं स्यात् २३ अथान्ययोगत्रयमनुष्टुभाह स्वोच्च इति स्वोच्चस्थे मीनस्थे शुक्रे लग्नगते अथवा स्वोच्चस्थे कर्कस्थे गु
रौ चतुर्थस्थानगते सति अथवा स्वोच्चस्थे तुलास्थे शनौ एकादशस्थानगते सति चिरं लक्ष्म्यायुक्तं गृहं स्यात् यदा समुदायो भवेत्तदायतनाविधिलक्ष्म्या

अथगृहस्यपरहस्तगामित्वयोगमनुष्टुभाह चूनांबरेइति एकोपिग्रहोऽस्तु रु शुभफलदातापरांशस्तः सन्यदिचूनेसप्तमेस्यात् अथवांऽबरे दशमेस्यात् तदा संग्रहः तद्गृहंप्रारब्धं अब्दांतवर्षमध्येएवपरहस्तस्थं अन्यहस्तगमितंकुर्यात् चेद्दुर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामीविप्राधीशौ भार्गवेज्यावित्याद्यभिहितः सचेद्दुर्बलःस्यात् यदास्ववर्णाधीशः सबलःस्यात्तदापरहस्तगामीनस्यादित्यर्थः २५ अथान्यविशेषवसंततिलकयाह पुष्येति पुष्यध्रुवाणिध्रसिद्धानि इंदुर्मृगः हरिः श्रवणः सर्पोऽश्लेषाजलंपूर्वाषाढा एतैर्नक्षत्रैः सजीवैः गुरुयुक्तैः तद्वासरेणगुरुवासरेणकृतंकर्तुमारब्धंगृहंसुतान्पुत्रान्राज्यंचददाति तादृशमुस्यात् अत्रसंमतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेति द्वीशाविशाखा अश्विनी तक्षचित्रा वसुर्धनिष्ठा याशीशतभि शिवआर्द्राएतैर्नक्षत्रैः सशुक्रैः शुक्रसहितैः सितस्यशुक्रस्यवासरेचकृतंगेहं धनानिसुवर्णानिधान्यानिव्रीह्यादीनिददातितादृशंगृहंस्यात्।

चूनांबरेयद्येकोपिपरांशस्थोग्रहोगृहं अब्दांतःपरहस्तस्थंकुर्याच्चेद्दुर्णपोऽवलः २५ पुष्यध्रुवेंदुहरिसर्पजलैःसजीवैस्तद्वासरेणचकृतंसुतराज्यदंस्यात् द्वीशाश्वितक्षवसुपाशिशिवैःसशुक्रैःवारेसितस्यचगृहंधनधान्यदंस्यात् २६
सारैःकरेज्यांत्यमघांबुमूलैःकौजेह्निवेश्माग्निसुतार्तिदंस्यात्॥ ११ तथाचनारदः श्रवणाषाढयोश्चैवरोहिण्यांचोत्तरात्रयेगुरुवारेकृतंवेश्मराजयोगमिहोच्यते तद्गृहेजातपुत्रस्यराज्यंभवतिनिश्चयात् अत्रवसिष्ठवाक्येननक्षत्राधिक्यंतदनुसारेणमूलेननक्षत्राभिधाने ईज्यान्तरात्रयाहीडुविष्णुधातृजलेड्वषुगुरुणासहितेषुकृतंगेहंश्रियान्वितमितिवसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारास्वविशाखाचार्द्रचित्रकेधनिष्ठाशतभेशुक्रसयुक्तेशुक्रवासरेतद्वेश्मनिप्रजातस्तुकुबेरसदृशोभवेत् अत्रापिनक्षत्रभेदःप्राक्तसमाधिः २६ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवज्रयाह सारैरिति हस्तपुष्यरेवतीमघापूर्वाषाढामूलैः सारैर्मंगलसहितैः कौजेभौमसंबंधिनिअह्निवारेकृतंगृहंअग्निसुतार्तिदंअग्निपीडासुतपीडांदत्यातिनादृशंस्यात् उक्तंच मूलंचरेवतीचैवकृत्तिकाषाढमेवच एषुभौमेनयुक्तेषुवारेतस्यैवनिर्मितं अग्निनादह्यतेतच्चतत्पुत्रनाशश्चजायतइति

सङ्ख्येरितिरोहिण्युत्तरफाल्गुनीचित्राहस्तैः सज्ञैः बुधयुक्तैः तस्यचवारे कृतंगृहं सुखदंपुत्रदंचस्यात् उक्तंच हस्तार्यमत्वाष्ट्रदास्रउत्तरास्योडुपे
पिवा सबुधेबुधवारेचधनपुत्रसुखप्रदमिति २७ अथान्यंयोगमनुष्टुभाह अजैकपादिति पूर्वाभाद्रपदोत्तरभाद्रपदाज्येष्ठानुराधास्वातीभरणीनक्ष
त्रैः समंदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्यैववारे चआरब्धंगृहं रक्षोभूतग्रस्तयुतंस्यात् उक्तंच आजपाद्हितयेयाम्यमित्रेंद्रानलभेपिवा समंदेमंदवारेवगृह्यतेयसः
रासुसैः पुत्रेजातेऽपवातंमिनगृह्यतेयस्तरास्सैरिति अन्वायंनिष्कर्षोऽर्थः पूर्वंगृहारंभनक्षत्राण्यवधेयानिततोवृषवास्तुचक्रेवाध्यानिपश्चादिदंयोग
पंचकंविचार्यमेवगृहारंभः शुभफलदोभवेत् २८ अथकेषांचिन्मतेनद्वारचक्रंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्यर्क्षादिति सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात् शुभ

सज्ञैः करास्त्रार्यमतक्षहस्तेज्ञेसैववारे सुखपुत्रदंस्यात् २७ अजैकपाद्हिर्बुध्न्यशक्रमित्रानलांतकैः समंदैर्मंद
वारेस्याद्रक्षोभूतयुतंगृहं २८ सूर्यर्क्षाद्युगभैः शिरस्यथफलं लक्ष्मीस्ततः कोणभैर्नागैरुद्वसनंततोगजमितैः शा
खासुसौख्यंभवेत् देहल्यांगुणभैर्मृतिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वेदभैः सौख्यंचक्रमिदंविलोक्यसुधियाद्वारंविधेयं
शुभम् २९ इतिश्रीवास्तुप्रकरणसमाप्तम्॥ ((भैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः शिरसिउपरिअवस्थितैः फलंकर्तुः लक्ष्मीप्राप्तिःस्या
त् ततः नागभैः अष्टभिः कोणगैः कोणेषुवस्थितैः उद्वसनंजनवासरहितंस्यात् तदग्रभैर्गजमितैरष्टमितैर्द्वारशाखासुअवस्थितैर्गृहस्वामिनः
सौख्यंस्यात् तदग्रिमैः गुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैः देहल्यामवस्थितैर्गृहस्वामिनोमृतिःस्यात् ततस्तदग्रिमैर्वेदभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः मध्यरूपेअवका
शे स्थितैः सौख्यंस्यात् फलितार्थमाह चक्रमिति इदंचक्रंविलोक्यसुधियाऽत्रशुभंफलदंद्वारंविधेयंकर्तव्यमिति गद्येनोपसंहरति २९
॥ इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांगृहारंभप्रकरणंसमाप्तम् द्वादशम् १२॥

अथगृहप्रवेशप्रकरणंव्याख्यायते तत्रप्रवेशश्चतुर्धा अपूर्वप्रवेशः सपूर्वप्रवेशः द्वंद्वाभयप्रवेशः वधूप्रवेशश्चेति तत्रवधूप्रवेशस्यान्वर्थसंज्ञ
कत्वाल्लक्षणंप्रोक्तं सचप्रागभिहितः अन्येषांलक्षणमाह वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञः प्रथमप्रवेशो यात्रावसानेतुसपूर्वसंज्ञः द्वंद्वाभयस्त्वग्निभयादि
जातस्त्वेवंप्रवेशस्त्रिविधः प्रदिष्टइति नवंगृहंनिर्मीययः प्रथमः प्रवेशः सोऽपूर्वसंज्ञः प्रवेशः यस्तुयात्रानिवृत्त्यनंतरंगृहप्रवेशः ससपूर्वसंज्ञः।
यस्तुअग्निभयेनाग्निसहेन आदिशब्देनकुद्धेनराज्ञापातितेनगृहनाशस्तद्वंद्वंयदापुनःसंपाद्यतेतस्मिन्यःप्रवेशः सद्वंद्वाभयइत्युच्यते अन्वर्थसं
ज्ञाचेयंद्वंद्वंशीतोष्णं अत्रशीतशब्देनजलं उष्णशब्देनाग्निरुच्यते लक्षणयाजलाप्लावेनावरतवृष्टिपातेनवागृहपातस्तुजलभयम् अग्निकृत
दाहेनयोगृहनाशस्तदग्निभयम् तस्माच्छीतोष्णरूपाद्द्वंद्वात्पुनरुत्थापनेनयद्भयमित्युच्यतेद्वंद्वाभयंविध्यतेतस्मिन्नित्यर्थः आदिर्भ्याजितिमा
त्वर्थीयावप्रत्ययः तादृशः प्रवेशोद्वंद्वाभयइति तत्रापूर्वसपूर्वप्रवेशयोः कालंशार्दूलविक्रीडितेनाह सौम्यायनइति एषुसौम्यायनइत्यादिकेषुपदा

सौम्यायनेज्येष्ठतपोंत्यमाधवेयात्रानिवृत्तौनृपतेर्नवेगृहे स्याद्वेशनंद्वास्थमृदुध्रुवोडुभिर्जन्मर्क्षलग्नोपचयोदयेस्थिरे ॥१

र्थसत्कृनृपतेर्यात्रानिवृत्तौ अथवानवेनूतनोत्थापितगृहेवेशनंप्रवेशनंस्यात् अत्रसौम्यायनइतिमंदबुद्धीनांशीघ्रप्रतिपत्त्यर्थं ज्येष्ठेतिज्ये
ष्ठमाघफाल्गुनवैशाखेषुप्रवेशनंशुभं नारदः अपिसौम्यायनेकार्यंनववेश्मप्रवेशनं राज्ञायात्रानिवृत्तौचेति तथा माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषु
शोभनः प्रवेशोमध्यमोज्ञेयः सौम्यकार्तिकमासयोरिति मध्यमोक्तिरावश्यकविषयाद्यास्येति यस्मिन्गृहेप्रवेशः कर्तुमिष्यंततस्ययस्यदिशिमुख
द्विद्वारंनसर्वैः पूर्वादिषुचतुर्दिक्षुसप्तसप्तानलर्क्षंतइत्याद्युक्तैः मृदुध्रुवनक्षत्रैः प्रवेशनंस्यात् यद्दिक्द्वारमंदिरंतद्दिग्गृहैःरुक्तैःस्यात्प्रवेशोन
वेतिवसिष्ठोक्तेः अन्यदपितत्रैव अर्कानिलार्याश्विनिदस्रविष्णुक्षेषुप्रविष्टनवमंदिरंयत् अब्दत्रयातसरहस्तयातंशशांशुधिष्ण्येयपंचमृत्युद
ाद्इति जन्मर्क्षंति जन्मर्क्षंजन्मराशिः जन्मलग्नप्रसिद्धं ताभ्यामुपचयवर्तीयषष्ठदशमैकादशस्थानंतस्मिन् उदयेलग्ने स्थिरेस्थिरराशौवृषसिंह

वेशनं शुभं नारदः कर्तुर्जन्मभलग्नेवाताभ्यामुपचयेपिवा प्रवेशलग्नस्यावृद्धिरन्यभेशोकनिस्वतेति सौम्येस्थिरेभेशुभदृष्टियुक्तेलग्नेऽथवाद्यंगगृ
हेविलग्नेदूनिच सौम्यग्रहयुक्तेद्व्यंगेद्विस्वभावराशौ १ अथजीर्णगृहप्रवेशे विशेषमिंद्रवज्रयाह जीर्णेगृहइति जीर्णेपुरातनेऽन्यैर्निर्मितेगृहे
अग्निभयात् अग्निनाशहात् आदिशब्देनबहुवृष्टिराजकोपाद्युपद्रवात् सतितेगृहेपुनरपिसम्यगेवकृतेउत्थापिते पूर्वोक्तासर्वेपिमासाज्ञेयाः किं
च मार्गोर्जयोः मार्गशीर्षकार्तिकयोः च श्रावणिकेपि श्रावणेपिवेशः प्रवेशः सन्शुभफलदः स्यात् सनत्कुमारः गृहारंभोदितैर्मासैर्धिष्ण्यैर्वारैर्विशे
द्गृहमिति अत्रसामान्यतोगृहारंभोदितामासागृहप्रवेशेऽभिहिताः तच्चसौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्त्तिकाः मासाःस्युर्गृहनिर्माणेपुत्रारोग्य
धनप्रदाइति नारदोक्तेमार्गशीर्षफाल्गुनश्रावणकार्त्तिकाविहिताः तत्रोत्तरायणएवगृहप्रवेशस्यवाक्यांतरविहितत्वात् श्रावणकार्त्तिकमार्गशीर्ष
णामुत्तरायणत्वाभावात् विरोधेननूतनजीर्णगृहप्रवेशाभ्यांव्यवस्था कथंप्रागभिहितनारदवाक्यमउत्तरायणसाहचर्येणनूतनगृहप्रवेशसपूर्वप्रवेश

जीर्णेगृहेऽग्न्यादिभयान्नवेपिमार्गोर्जयोः श्रावणिकेपिसत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिलवासवेषुनावश्यमस्तादिविचारणात्र ॥२॥

योर्विधानात् गृहारंभोदितैर्मासैरित्यनेनतुसामान्यतस्त्रिविधस्यापिप्रवेशस्यविधानादुत्तरायणीयमासास्त्रिविधगृहप्रवेशेशुभाः दक्षिणाय-
नीयमासाःश्रावणादयस्तुजीर्णगृहप्रवेशविषयाः अतएवनारदोमार्गशीर्षकार्तिकयोर्नूतनप्रवेशेमध्यमत्वमाह अर्थादेवजीर्णगृहप्रवेशेउत्कृष्टमध्यव
स्यत अंबुपेति अंबुपःशततारका ईज्यःपुष्यः अनिलस्वातीवासवंधनिष्ठाएषुभेषुजीर्णगृहेअग्न्यादिभयान्नवेपिगृहप्रवेशःशुभः प्रावस्ययोक्तन-
क्षत्रेषुतुशुभएवेतिकिंमुतिकन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशेप्रवेशोनूतनेहर्म्येध्रुवैर्मैत्रैःक्षरखातये पुष्यस्वातीयुतैस्तैस्तुजीर्णेस्याद्वासवद्वयेइति
नावश्यमिति अत्रैवंविधेजीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि आवश्यकमस्तादिविचारणा शुक्रास्तगुर्वस्तबाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणांविचार
णाविचारोनास्ति अस्तादयःकालदोषाःसंतुमावासंतुतथापिगृहप्रवेशःकार्यः सोपिपंचांगशुद्धिमात्रमंगीकृत्यविहितनक्षत्रेष्वेवकार्यः॥ ॥

मु०टी० ज्योतिःप्रकाशे नित्ययाने गृहे जीर्णे प्राशने वरिधानके वधूप्रवेशे मांगल्ये न मौढ्यं गुरुशुक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशोऽयथकालशुद्धिर्गेहं द्वंद्वसौपूर्विक
गृ०प्र० योःकराचित् प्रवेशपंचांगदिनशुभलग्नेवास्त्वर्चनंपूर्ववदेवकुर्यात् पूर्ववदेवनूतनप्रवेशेयथावास्तुपूजा तथाद्वंद्वसौपूर्विकयोरपिकार्येत्यर्थः नारदेनतु
११७ यात्राविधेर्निवृत्तिप्रवेशेकालशुद्धिरपिसिंतैवेतितद्वाक्यंप्रागभिहितंननुतयोर्वाक्ययोरावश्यकानवश्यकत्वेनव्यवस्था अत्रत्रिविधेऽपिप्रवेशेप्रवेशन
क्षत्रंक्रूराक्रांतंक्रूरविद्धंवासर्वथावर्ज्यंवसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठितविद्धभंचविवर्जनीयंत्रिविधप्रवेशइति २ अथगृहप्रवेशादिनात्प्राक्कर्तव्यवास्तुपूजा
विवक्षुस्तन्नक्षत्राण्याह उपजातिकापूर्वार्द्धेनाह मृदुध्रुवेति एतेषुसप्तदशसुनक्षत्रेषुवास्तुपुरुषस्यार्चनंभूतबलिंचकारयेत् गृहपतिर्वास्तुपूजांकुर्यात्
पुरोहितोवास्तुपूजांकारयेत् तयोरन्यतरस्याभित्यर्णोकर्तुः कर्मत्व वास्तुपूजाप्रकारमाह वसिष्ठः निर्माणेमंदिराणांचप्रवेशेत्रिविधेपिचवास्तुपू
जाप्रकर्तव्यायस्मात्तांकथयाम्यतः गृहमध्येहस्तमात्रंसमंतात्तंडुलोपरि एकाशीतिपदंकार्यंतल्लेखस्तुल्यंशुभंशोभनम् एकद्वित्रिपदाःपंचचत्वारिंश

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषुमूलभेवास्त्वर्चनंभूतबलिंचकारयेत् त्रिकोणकेंद्रायधनत्रिगैःशुभैर्लग्नेत्रिषष्ठायगतैश्चपाप

त्सुरार्चिताःद्वात्रिंशद्बाह्यतोवक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदशतेषांस्थानानिनामानिवक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निःशुभुकोणस्थस्त्वसौ ॥ कैः ३
चैकपदेश्वरः आकाशंचापूरयतःक्रमादेकपदेश्वरौ एवंप्राच्यानवज्ञात्वात्वेवमेवान्यदिक्षुच आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः शिखाद्य
स्तावाकाशांताअमराःपूर्वभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यमाःपूषाद्याश्चैवमांताःस्युरमरायाम्यभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौद्विपदाःपंच
मध्यगाःअष्टौपितृगणाधीशात् पापांताःपश्चिमेस्थिराः आद्यंतौद्वावेकपदौद्विपदाःपंचमध्यगाः रोगादिदिसंतःसुराःसप्तसौम्यदिशिक्रमात् तत्राद्य
श्चवतुःकोणेत्वीशानादिषुचक्रमात् आपःसावित्रविजयरुद्राश्चैकपदेश्वराः मध्येनवपदोब्रह्मातस्यैशानादिकोणगाः आपवत्सोऽथसविताविबुधाधि ११७
पसंज्ञकःराजयक्ष्माचचत्वारःसुराश्चैकपदेश्वराः ब्रह्मणःपूर्वतोदिक्षुत्रिपदाश्चामराअमी अर्यमाचविवस्वांश्चमित्रःपृथ्वीधरःक्रमात्॥ ६ ॥

स्वस्थकेलेषुदेवे पुस्थापिते षीदृशं भवेत् कोणेषु पंच पंचैव चतुर्थैकपदाः सदा भागा दिदिक्षु द्विपदाः पंच पंच यथाक्रमं ब्रह्मणः पर्वतो दिक्षु विपि
नेषीदृशं भवेत् कोणेषु पंच पंचैव द्विपदाः स्युः समीपगाः हिरण्यरेताः पर्जन्यो जयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्यो भृशाकाशो वायुपूषा च वितथाः गृह
क्षतः पितृपतिर्गंधर्वो भृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथा दौवारिकाह्वयः सुग्रीवः पुष्पदंतश्च जलाधीशो निशाचरः शेषः पापश्च रोगो ह्यहिर्मु
ख्यो भल्लाट एव च सोमसर्पौ दितिरदितिर्द्वात्रिंशदमराः स्मृताः आपश्चैवापवत्सश्च जयो रुद्रस्तथैव च मध्ये नवपदो ब्रह्मा तस्यांतस्यसमीपगाः
[illegible]मंत रितादेवाः परितो ब्रह्मणः स्मृताः अर्यमा सविता चैव विवस्वान्विबुधाधिपः मित्रोऽथ राजयक्ष्मा च तथा पृथ्वीधरः क्रमात् आपवत्सो
ष्टमः पंचचत्वारिंशत्करोत्तमाः ज्ञात्वैवं स्थाननामानि ब्रह्मणा सहितान्यजेत् वास्तुज्ञो वास्तुमंत्रेण गंधपुष्पाक्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथ
वा स्वस्वनामभिः शुक्लवस्त्रयुगं दद्याद्धूपदीपबलैः सह अपूपैर्भूरिनैवेद्यैः वाद्यैः सहसमर्चयेत् तांबूलं च ततो दद्याद्देवेभ्यश्च पृथक्पृथक् दत्वा
पुष्पांजलिं कर्त्ता प्रार्थयेद्वास्तुपूरुषं वास्तुपुरुष नमस्तेस्तु भूशय्यानिरत प्रभो मद्गृहं धनधान्यादिसमृद्धं कुरु सर्वदा इति प्रार्थ्य ततो दद्याद्दक्षिणाम
र्चकाय च विप्रेभ्यो भोजनं दत्वा स्वयं भुंजीत बंधुभिः एवं यः कुरुते सम्यग्वास्तुपूजां प्रयत्नतः आरोग्यपुत्रपौत्रादि धनधान्यं लभेन्नरः वास्तुपूजा
मकृत्वा यः प्रविशेन्नवमंदिरम् रोगान्नानाविधान्क्लेशान्नश्नुते बहुसंकटम् इति वसिष्ठसंहितायां वास्तुशांतिः नारदाद्यैः पंचांगशुद्धिमान्युक्ते
पूर्वदिन एव वास्तुपूजामाहुः विधाय पूर्वदिवसे वास्तुपूजां बलिक्रियामिति तृतीयश्लोकार्द्धस्य टीका अथ लग्नशुद्धिं तिथिवारशुद्धिं चोपजातिको
त्तरार्द्धेनेंद्रवज्रयाह त्रिकोणेति शुद्धाबुरंध्रइति नवमपंचमप्रथमचतुर्थसप्तमदशमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शु
भैरुपलक्षिते तथा तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षिते च तथाबुचतुर्थस्थानं रंध्रमष्टमस्थानं तस्मिन् शुद्धे सर्वग्रहरहिते अंबुरंध्रे यस्मिं
स्तादृशे लग्ने गृहं विशेत् कीदृशे लग्ने विजनुर्भमृत्यौ भराशिर्लग्नं च जनुषि जन्मकाले भं जनुर्भं ताभ्यां मृत्युरष्टमभवनम् जनुर्भमृत्युः विगतो जनुर्भमृत्यु
र्यस्मिन् स्वजन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वाऽष्टमराशिः प्रवेशलग्नेन प्रेक्षित इत्यर्थः पुनः कीदृशे लग्ने व्यर्कारिरिक्तावरदर्शचैत्रे अर्कारौ प्रसिद्धौ वारौ।

रिक्ता ४ । ९ । १४ उपलक्षणत्वाद्दग्धतिथयोपि चरलग्नानि मेषकर्कतुलामकराख्यानि तदंशाश्च दर्शोमावास्या चैत्रमासः विगतो ऽर्कादयो य-
स्मिन् अर्कादयः प्रवेशदिने निषिद्धा इत्यर्थः अग्र इति गृहप्रवेशसमये जलपूर्णकलशं स्वसंमुखं कृत्वा द्विजान्ब्राह्मणांश्चाग्रे कृत्वा वेश्म गृहं विशे-
त् वसिष्ठः कृत्वाग्रतो ऽर्कं एष्टतो वामतो ऽर्कं विप्रान्पूज्यान ग्रतः पूर्णकुंभम् रम्यं हर्म्यं तोरणस्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वी गीतवाद्यैर्विशेदिति अयं विधिः
प्रवेशे साधारणः कीदृशं वेश्म भकूटशुद्धं भकूटं षष्ठाष्टकादि उपलक्षणत्वाद्विवाहप्रकरणोक्तम् वर्णो वश्यं तथा तारेत्यादिकं च तेनापि शुद्धम् वसि-
ष्ठः राशिकूटादिकं सर्वं दंपत्योरिव चिंतयेदिति ५ अथ वामगतार्कज्ञानं पूर्वादिमुखगृहप्रवेशं चेन्द्रवंशयाह वामो रविरिति अष्टमपंचमद्विती-
यैकादशस्थानेभ्यः पंचसु स्थानेषु स्थिते रवौ सति प्राग्वदनादिके मंदिरे प्रवेक्ष्ये गृहप्रवेशे कर्तुर्वामो रविर्ज्ञेयः यथा तस्मिन्लग्ने गृहप्रवेशः कर्तु

शुक्रज्ञावुस्थे विजनुर्भमृत्यौव्यर्कारिरिक्ताचरदर्शचैत्रे अग्रेंबुपूर्णकलशं द्विजांश्च कृत्वा विशेद्वेश्म भकूटशुद्धम् ५ वामो र-
विर्मृत्युसुतार्थलाभतोऽर्के पंचभे प्राग्वदनादिमंदिरे पूर्णातिथौ प्राग्वदने गृहे शुभो नंदादिके याम्यजलोत्तरानने ५॥

मिष्यते तस्मादष्टमं यत्स्थानं ततः पंचसु स्थानेष्वर्के सति पूर्वाभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्यः स्यात् तथा लग्नाद्यत्पंचमस्थानं ततः पंचसु स्था-
नेषु रवौ स्थिते दक्षिणाभिमुखे वामोऽर्कः तथैव लग्नाद्द्वितीयस्थानं ततः पंचसु स्थानेषु रवौ स्थिते पश्चिमाभिमुखे वामोऽर्कः तथैव लग्नादे-
कादशस्थानं ततः पंचसु स्थानेषु सूर्ये स्थिते उत्तराभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्य इत्यर्थः उक्तं च रंध्रात्सुताद्धनादायात्पंचस्वर्के स्थिते क्रमात्
पूर्वाशादिमुखं गेहं विशेद्वामो भवेद्यत इति पूर्णातिथाविति प्राग्वदने पूर्वाभिमुखे गृहे पूर्णातिथौ पंचम्यां दशम्यां पूर्णिमायां वा प्रवेशः नंदादिके तिथि-
गणे याम्यजलोत्तरानने गृहे प्रवेशः यथा दक्षिणाभिमुखे गृहे नंदायां प्रतिपदि षष्ठ्यामेकादश्यां वा प्रवेशः शुभः जलपश्चिमा दिक् तद्दिङ्मुखे गृहे
भद्रायां द्वितीयायां सप्तम्यां द्वादश्यां वा प्रवेशः शुभः उत्तराभिमुखे गृहे जयायां तृतीया॥ ❀ ॥ ❀ ॥ ❀ ॥ ❀ ॥

गुरुः नंदाभ्यां दक्षिणद्वारं भद्रायां पश्चिमामुखं जयायामुत्तरद्वारं पूर्णायां पूर्वतो विशेदिति ५ अथ प्रवेशकलशवास्तुचक्रं शार्दूलविक्रीडितेनाह वक्त्रे भूरिति गृहप्रवेशसमय इति सर्वत्रापि संबध्यते कुंभे कलशाकृतिवास्तोः रविभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात् तुल्यपक्षे लोपे पंचमी रविभमारभ्य कलशस्य मुखे भूः एकं सूर्याक्रांतनक्षत्रमेव स्थाप्यं तत्फलं गृहस्याग्निदाहः ततः सूर्यभात्कृताः अग्रिमाणि चत्वारि भानि प्राच्यां स्थाप्यानि फलमुद्वसनं जलवासशून्यगृहं स्यात् ततः कृता यमगताः तदग्रिमाणि चत्वारि भानि दक्षिणे स्थाप्यानि फलं गृहपतेर्लाभः द्रव्यप्राप्तिः ततः कृताः पश्चिमे तदग्रिमाणि चत्वारि भानि पश्चिमायां स्थाप्यानि फलं गृहपतेः श्रीप्राप्तिः ततो वेदा उत्तरे तदग्रिमाणि चत्वारि भानि उत्तरस्यां स्थाप्यानि फलं कलिः लोकैः सह गृहसंबंधी निरर्थको वादः कलहः कस्यात् ततो युगमिताः तदग्रिमाणि चत्वारि भानि गर्भे कलशमध्ये स्थाप्यानि फलं विनाशो गर्भस्यैवेत्यर्थः ततो रामाः तदग्रिमाणि त्रीणि भा

वक्त्रे भू रविभात्प्रवेशसमये कुंभे ग्निदाहः कृताः प्राच्यामुद्वसनं कृता यमगता लाभः कृताः पश्चिमे श्रीर्वेदाः कलिरुत्तरे युगमिता गर्भे विनाशो गुदे रामाः स्थैर्यमतः स्थिरत्वमनलाः कंठे भवेत्सर्वदा ६॥ ॥ निगुदे गुदे स्थाप्यानि फलं स्थैर्यं गृहपते

र्बहुकालं तत्र निवासः ततोऽनलाः तदग्रिमाणि त्रीणि भानि कंठे स्थाप्यानि फलं स्थिरत्वं गृहपतेर्भवेत् एवमभिहितानि सप्तविंशति भानि उक्तं ज्योतिःप्रकाशे भूर्वेदपंचकं त्रिस्त्रिः १।४।४।४।४।४।३।३ प्रवेशे कलशेऽर्कभात् मृतिर्गतिर्धनं श्रीः स्याद्वैरं शंक् स्थिरता सुखमिति अत्र कलशचक्रे शुभफलस्थानपतितस्यैव हि हितनक्षत्राणां परिग्रहो युक्तस्तत्रापि यद्दिङ्मुखप्रवेशो विधित्सितस्तद्दिङ्मुखं नक्षत्रपरिग्रहः यथा पूर्वस्यां प्रवेशे विधित्सिते रोहिण्यो मृगो वा ग्राह्यः दक्षिणमुखगृहप्रवेशे उत्तराफाल्गुनी चित्रैव पश्चिमाभिमुखे अनुराधोत्तराषाढैव उत्तराभिमुखे उत्तराभाद्रपदा रेवत्यौ ग्राह्ये इति निष्कृष्टोऽर्थः अत एवोक्तं वसिष्ठेन यद्दिग्द्वारं मंदिरं तद्दिगृक्षैरुक्तैर्वैः स्यात्संनिवेशनं सर्वैरिति तद्दिगृक्षैरित्यनयोः समानाधिकरण्ये वान्वयः भिन्नवाक्यत्वे तु चकारः कर्तव्यः स्यात् अत एव अर्कानिलायां इति दस्त्रविघ्नमुक्तसे प्रविष्टं नवमंदिरं यत् अब्दत्रयान्तःस्वहस्तपा

अथगृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारंस्ववयनप्रवेशोत्तरकालीनकर्त्तव्यविधिमुपजात्याह एवंसल्लग्नेइति एवंप्रागुक्तप्रकारेणविचारितसल्लग्नेशोभनगु
णयुतेस्थिरराश्यादिकेराजावितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तवितानानिवस्त्रमंडपाःपुष्पाणिस्वकालर्त्तुजानिमालत्यादीनिश्रुतिघोषोवेदध्वनिश्चैतैर्युक्तंउपलक्ष
णत्वात्तोरणाद्यनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतादृशंस्वसत्ताकंगृहंप्रविश्यपश्चात्शिल्पज्ञान्गृहोत्थापकान्स्थपतिवर्द्धक्यादीन्दैवज्ञान्ज्योतिर्विदःवि
धिज्ञान्वास्तुपूजाभूतबलिगृहप्रवेशविधिज्ञान्पुरोहितप्रभृतीन्पौरान्नागरिकान्पण्डितरीनानार्थाधरूपणांश्च भूमिहिरण्यवस्त्रैर्यथाशक्त्या
र्पितैःसमस्तैर्वाउपलक्षणत्वादश्वादिभिर्वाअर्चयेत्पूजयेत् अत्रविशेषमाह वसिष्ठः यद्वास्तुपूजारहितंत्वदत्तबलिंत्वनाच्छन्नगृहेविरूपंकपाट
हीनंनविशेद्यतस्तत्सर्वोऽपदामलियमेवतत्स्यादिति तस्मात्संकर्षादमुपरिष्टाच्छादितंकृतवास्तुपूजादत्तबलिमेवगृहंप्रविशेत् प्रवेशोत्तरमाह।

एवंसल्लग्नेस्वगृहंप्रविश्यवितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तम् शिल्पज्ञदैवज्ञविधिज्ञपौरान्राजार्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७ ॥ इ
तिदैवज्ञरामविरचितेमुहूर्त्तचिंतामणौगृहप्रवेशप्रकरणंत्रयोदशम् १३ ॥ आसीद्धर्मपुरेषडंगनिगमाध्येतृद्विजैर्मंडिते
ज्योतिर्वित्तिलकःफणींद्ररचितेभाष्येकृतातिश्रमः॥ ॥ श्रीपतिः ततोनृपोविप्रसत्सुरोधसःशिल्पज्ञभूगोलविदश्चलिंगिनःध
नेश्वरांस्तैःपञ्चभिःसमर्चयन्सदाधरानाम्पुरवासिनस्तथेति ७ इतिगृहप्रवेशप्रकरणम् अथग्रंथसमाप्तौपितामहवर्णनंशार्दूलविक्रीडितेन
ह आसीदिति धर्मपुरेनर्मदातीरग्रामविशेषेसत्रसिद्धश्चिंतामणिरासीत् किंभूतेधर्मपुरेषडंगानिशीक्षादीनितानिविद्यंतेयस्यएतादृशायेनिगमविद्व
स्तरद्ध्येतारोयेद्विजाब्राह्मणादयस्तैर्मंडितेभूषिते कीदृशश्चिंतामणिर्ज्योतिर्वित्तिलकइवतिलकःज्योतिर्विच्छ्रेष्ठइत्यर्थः पुनःकीदृशःफणींद्रःशेषस्त
गःतद्रचितेभाष्येमहाभाष्येकृतातिश्रमोऽभ्यासोयेन पुनःकीदृशश्चिंतामणिःतत्तज्जातकसंहितागणितकृत् तानितानिस्वल्पबृहदादिभेदेनानेक
विधःजातकानिजातकशास्त्राणिसंहिताःसंहिताशास्त्राणिकरोतितादृशः गणितानिगणितशास्त्राणिकरोतितादृशः पुनःकीदृशःमहाभूभुजानांमान्यः

मु॰ ची॰ कनिवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः तर्को न्यायशास्त्रं अलंकृति अलंकारशास्त्रम् वेदवाक्यं वेदवाक्यविचारप्रतिपादको ग्रंथो मीमांसशास्त्रं वेदांतशा
मु॰ ग्र॰ स्त्रं च तेषु विलसती विलासयुक्ता बुद्धिर्यस्य सः ८ अथ क्रमप्राप्तं तातवर्णनं तेनैव वृत्तेनाह ज्योतिर्विदिति तत्तनुस्तस्य चिंतामणिर्दैवज्ञस्तनुः पु
१२० त्रोऽनंत इति नाम्ना प्रथां ख्यातिमधिगतः प्राप्त आसीत् कीदृशः ज्योतिर्विद्गणवंदिताङ्घ्रिकमलः ज्योतिर्विदां गणेन समूहेन वंदितं चरणकमलं य
स्य सः पुनः कीदृशः भूमंडलेहस्करइव अध्ययनद्वाराप्रकाशादइत्यर्थः पुनः कीदृशः कृती कुशलः पृथक्करणसमर्थ इति शेषः ग्रंथकर्तृत्वमेवोत्त
ईनप्रकाशयति योरम्यामिति रम्यां जनिपद्धतिं जातकपद्धतिं दुष्टाशयध्वंसिनी दुष्टाः जन्मपद्धतिमार्गसंप्रदायानभिज्ञास्तेषामाशयमभिप्रायं ध्वंस
तत्तज्जातकसंहितागणितकृन्मान्यो महाभूभुजां तर्कालंकृतवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः स चिंतामणिः ८ ज्योतिर्विद्गणवं
दिताङ्घ्रिकमलस्तत्तनुरासीत्कृती नाम्नानंत इति प्रथामधिगतो भूमंडलाहस्करः योरम्यां जनिपद्धतिं समकरोद्दुष्टाशया
ध्वंसिनीं टीकां चोत्तमकामधेनुगणितेऽकार्षीत्सतां प्रीतये ९ तदात्मज उदारधीर्विबुधनीलकंठानुजो गणेशपदपंकजं हृदिनि
धाय रामाभिधः गिरीशनगरे वरे भुजभुजेषुचंद्रे १५२२ मिते शके विनिरमादिमं खलु मुहूर्त्तचिंतामणिम् १० ॥ इति श्री दैवज्ञरा
मविरचितं मुहूर्त्तचिंतामणि समाप्तम् ॥ ५ यति इति दुष्टाशयध्वंसिनीं नामकरोत् तथा उत्तमे ब्रह्मपक्षार्यपक्षप्रतिपादके कामधेनुगणि
ते ग्रंथविशेषे टीकां च सतां प्रीतये अकार्षीत् कृतवानित्यर्थः ९ अथ स्वनामकथनपूर्वकं ग्रंथसमाप्तिं पृथ्वीछंदसाह तदात्मज इति तस्यानंतस्यात्मजो
रामाभिधो गिरीशनगरे वाराणस्यां मुहूर्त्तचिंतामणिं मुहूर्त्तचिंतामणिनामधेयं ग्रंथं भुजभुजेषुचंद्रैः १५२२ मित शके द्वाविंशत्यधिकपंचदशशत
मितिशाके विनिरमात् अकार्षीत् शेषं स्फुटम् १० ॥ इति श्री दैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां एमः
गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशं संपूर्णम् समाप्तम् ॥ लिखितं महादेवदीक्षितनिलकेन ॥ सम्वत् १९३० मि॰ कुवार वदि २ वार सोमवार १२०

॥इतिमुहूर्त्तचिन्तामणिप्रमितोक्षराटीकासमाप्ताः॥ सम्वत् १९३० ॥ छ ॥